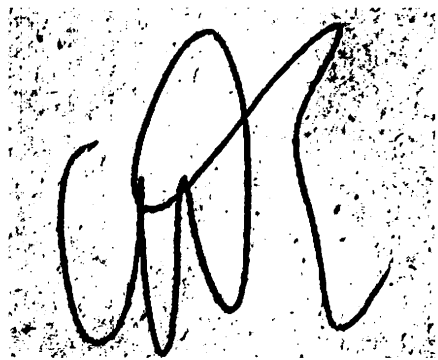

BK
032

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke, set against a dark, grainy background.

ΠΑΡΕΡΓΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

Se trouve à Paris,
CHEZ FIRMIN DIDOT, PÈRE ET FILS.
RUE JACOB, N^O 24.

.....
ΑΩΚΒ.

Αριθ. εἰσ. 132063

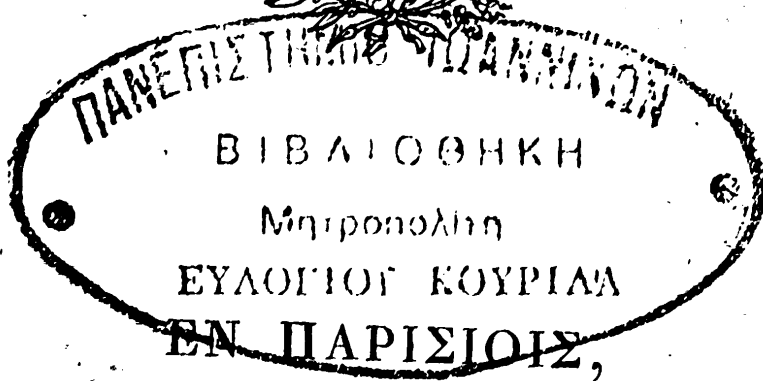
ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ,

ΚΑΙ

ΤΥΡΤΑΙΟΥ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΛΕΓΕΙΟΝ,

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΚΑΤΕΡΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ.

ΛΑΠΑΝΗ ΤΩΝ ΑΝΑΞΙΩΣ ΔΥΣΠΡΑΓΗΣΑΝΤΩΝ ΧΙΩΝ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΦΙΡΜΙΝΟΥ ΔΙΔΟΤΟΥ

ΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΥΙΩΝ.

ΤΟΙΣ

ΥΠΕΡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ

ΕΛΛΗΣΙ

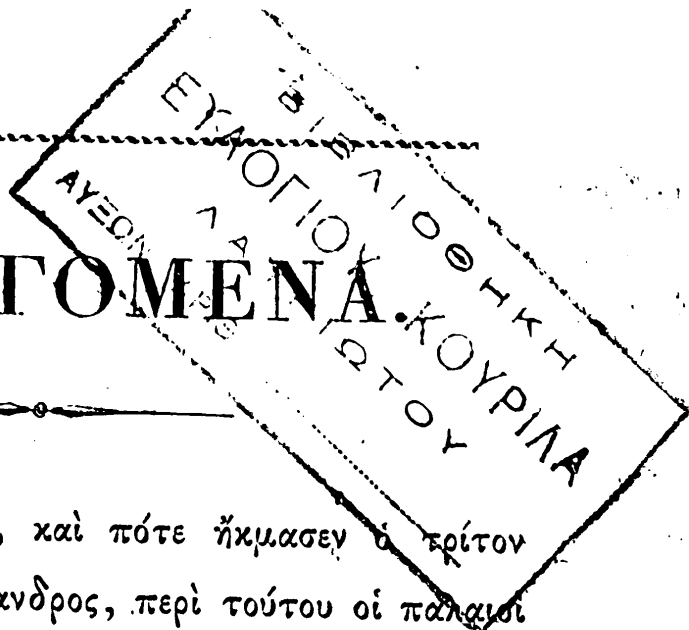
ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τίς, ποῖος, πόθεν ἦτο, καὶ πότε ἤκμασεν ὁ εὐερέϊτον σήμερον ἐκδιδόμενος Ὀνήσανδρος, περὶ τούτου οἱ παλαιοὶ δὲν μας ἔδωκαν ἀκριβεῖς εἰδήσεις. Πρῶτος ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Λέων, ὁ Γραικο-ρωμαῖος Αὐτοκράτωρ, τὸν ὀνομάζει μίαν μόνην φορὰν ῥητῶς ὈΝΗΣΑΝΔΡΟΝ, καὶ τὸν σημαίνει δεύτερον μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια, « Εἶρηκε γὰρ τίς που παλαιός »¹, μ' ὅλον ὅτι τὸν ἑκατεχώρισε σχεδὸν ὅλον, μιζοβαρβαρισμένον, κατακερματισμένον, καὶ σπαρμένον εἰς διάφορα μέρη τῶν Τακτικῶν του. Μίαν ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὸν Λέοντα, φαίνεται κακογραμμένοιο τὸνομα τοῦ Ὀνησάνδρου εἰς τὸν Σουΐδαν· « Ὀνόσανδρος, φιλόσοφος Πλατωνικός· « Τακτικά· Περὶ στρατηγημάτων· Ὑπομνήματα εἰς Πλάτωνος πολιτείας. »

Ὅτι ἦτον Ἕλληνα καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ὀρησκείαν ὁ Ὀνήσανδρος, μαρτυρεῖται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σύγγραμματος. Ἀπὸ τὸνομα τοῦ Ῥωμαίου Οὐηρανίου, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ προσφωνεῖ, συμπεραίνουσι πιθανῶς, ὅτι ἔζη περὶ τὰ μέσα

1. Λέοντ. Τακτικ. Διατάξ. ιδ', § 112.
2. Αὐτ. Αὐτ. Διατάξ. ις', § 16.

τῆς πρώτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἤγουν εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἂν δὲν ἤκμαζε πλέον, ἐγράφετ' ὅμως ἀκόμη μὲ κάποιον κάλλος, ἀπ' ἐκείνους μάλιστα, ὅσοι δὲν ἐκοπιάζαν ματαίως νὰ μιμῶνται τὸ ὕφος τῶν παλαιῶν, ἀλλ' ἐγραφαν, ὡς τὸ ἐσυγγώρει ἡ τότε τῆς γλώσσης κατάστασις.

Ὁ Σουΐδας ὀνομάζει τὸν Ὀνήσανδρον Πλατωνικὸν φιλόσοφον, εἴτε διότι τοιοῦτος ἦτον ἀληθῶς, εἴτε, κατὰ πιθανὸν συμπέρασμα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐσύνταξ' ὑπομνήματα εἰς τὰς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος.

Πρὸ τοῦ Ὀνησάνδρου, καὶ μετὰ τὸν Ὀνήσανδρον, ἐγραφαν πολλοὶ περὶ τῆς πολεμικῆς τέγνης, ἄλλος εἰς ἄλλο μέρος αὐτῆς ἀσχοληθέντες. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους τοῦ Ὀνησάνδρου, τοὺς ὁποίους καταριθμεῖ ὁ Φαβρίκιος¹, σῴζεται ὁ Αἰνεΐας· ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους, ὁ Ἀρρίανος, ὁ Αἰλιανὸς (ἄλλος παρὰ τὸν συγγραφέα τῆς Ποικίλης ἱστορίας Αἰλιανὸν), καὶ τρεῖς Αὐτοκράτορες Γραικορωμαῖοι, ὁ Μαυρίκιος, ὁ Λέων, καὶ ὁ υἱὸς τούτου Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Τοῦ Ὀνησάνδρου ὁ μόνος σωζόμενος οὗτος Στρατηγικὸς λόγος ἐξεδόθη πρώτην φοράν, συνωδευμένος μὲ Λατινικὴν μετάφρασιν, εἰς τοὺς Παρισίους κατὰ τὸ 1601 ἔτος ἀπὸ τὸν Νικόλαον Ριγῶτον (Rigault). Δευτέραν ἐκδοσιν ἔκαμε μόνου τοῦ κειμένου κατὰ τὸ 1761 ἔτος εἰς τὴν Νοριμ-

1. Bibliothec. Græc. tom. II, p. 767-769.

βέργην ὁ Γερμανὸς Σχουέβηλ (Schwebel) μὲ διεξοδικὰς, γραμματολεξικὰς πλέον παρὰ κριτικὰς, τοῦ κειμένου σημειώσεις.

Τρίτη ἔκδοσις τοῦ Στρατηγικοῦ εἶναι τὴν ὁποίαν προσφέρω εἰς τοὺς Ἕλληνας σήμερον, ὅτε εὐτύχησαν νὰ πολεμῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας στρατηγούμενοι ἀπὸ ὁμογενεῖς. Τὸ κείμενόν μου βάσιν ἔχει τὴν δευτέραν ἔκδοσιν, μεταμορφωμένην ὅμως διὰ τὰς πολλὰς εἰς πολλὰ μέρη διορθώσεις μου. Αἱ διορθώσεις ἔγιναν, μέρος ἀπὸ τὰς διαφόρους γραφὰς, ὅσας φανερόναι ὁ Γερμανὸς ἐκδότης εἰς τὰς σημειώσεις του, μέρος ἀπὸ ἓν ἀντίγραφον, καὶ αἱ λοιπαὶ ἐξ εἰκασίας μου. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, κτῆμα τοῦ ἐνδόξου τυπογράφου Διδότου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοὺς τύπους ἐκβαίνει καὶ ὁ Ὀνήσανδρος, ἐγράφη κατὰ τὴν δεκάτην ἕκτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ εἶχε πρῶτον κτήτορα τὸν φιλόπονον συντάκτην τῆς Τουρκογραικίας Κρούσιον, ὡς συμπεραίνεται πιθανώτατα ἀπὸ τὰ ἰδιοχείρως γραμμένα εἰς τὸ τέλος τοῦ Στρατηγικοῦ ὀλίγα ταῦτα λόγια· « Διανέγων ὁ Κρούσιος ἀπὸ « τῆς ιε' Νοεμβρίου ἕως τῆς κδ' τοῦ αὐτοῦ, α φ π δ' . » Αὐτὸ γέμει ἀπὸ σφάλματα, ὡς τὰ πλειότερα ἀντίγραφα, καὶ ἐξαιρέτως ὅσα ἐγράφησαν ἀπὸ τῆς δεκάτης τετάρτης εἰς τὰς ἐξῆς ἑκατονταετηρίδας. Ἀλλ', ἐπειδὴ δὲν εἶναι κἀνὲν ἀντίγραφον, ὅσον ἀμελέστατα ἢ ἀμαθέστατα καὶ ἂν ἐγράφη, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἐσώθη κἀμμία διορθωμένη γραφή, εὔρηκα ὀλίγας τινὰς καὶ εἰς αὐτό. Καὶ ταύτας, καὶ τὰς ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀντίγραφα, καὶ ἔτι ὅσας ἐτόλμησα.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

νὰ κάμω διορθώσεις πολὺ πλειότερας, τὰς φανερόνω εἰς τὰς σημειώσεις μου.

Ὁ πρὸ ἐμοῦ ἐκδότης ἐπρόσθεσεν εἰς τὴν ἔκδοσίν του μετὰ τὸν Πίνακα τῶν λέξεων τελευταίαν, τὴν ὁποίαν ἐσύνταξε Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ὀνησάνδρου (κατὰ τὸ 1757 ἔτος) Ἐλουήτιός τις ταξίαρχος, ὀνομαζόμενος **LE BARON DE ZUR-LAUBEN**. Τὸ τόσον πρόχειρον τῆς εὐρέσεως μ' ἔπεισε νὰ μὴ τὴν καταφρονήσω μηδ' ἐγώ. Ἀντὶ νὰ τὴν ἐξορίσω ὅμως εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου, μ' ἐφάνη κάλλιον νὰ τὴν θέσω εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ Ὀνησάνδρου. Τὸ ὕφος τοῦ μεταφραστοῦ ἤμποροῦσε νὰ πλεχθῆ κομψότερον· καὶ εἰς τινὰ μέρη, ἐπλανήθη ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ἑρμηνείαν, ἢ διότι τὸ κείμενον ἦτο κακὰ γραμμένον, ἢ διότι δὲν ἔδωκε πλειοτέραν προσοχὴν εἰς αὐτό. Ἀπὸ τὰς ἀποπλανήσεις ταύτας, μὴ τολμήσας νὰ διορθώσω αὐτὴν τὴν μετάφρασιν, ἐφανέρωσα τινὰς εἰς τὰς σημειώσεις, ἀφίνων τὰς λοιπὰς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου.

Ὁ αὐτὸς Γερμανὸς ἐκδότης ἐστόλισε τὴν ἔκδοσίν του καὶ μὲ χαλκογραφικὸν Πίνακα, εἰκονίζοντα τὰ πολιορκητήρια μηχανήματα τῶν παλαιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ὀνομάζει ὁ Ὀνησάνδρος¹. Ἐφύλαξα καὶ τὸν Πίνακα τοῦτον· ἀντὶ τῆς χαλκογραφίας ὅμως ἐφρόντισα νὰ λιθογραφηθῆ, διὰ νὰ γνωρισθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ νέα εὐρεσις τῆς Λιθογραφίας.

1. Στρατηγικ. κεφ. μβ', § γ', σελ. 133.

Τὰ εἰκονιζόμενα μηχανήματα εἶναι σήμερον τόσον ἄχρηστα, ὅσον ἦσαν εἰς τοὺς παλαιούς ἀναγκαῖα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζαν ἄλλα δραστηκώτερα. Ἡ εὕρεσις καὶ χρῆσις των κατέστησεν ἐνδόξους πολλοὺς παλαιούς μηχανικούς, ἢ στρατηγούς. Ὁ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐνδοξότερος εἰς αὐτὰ ἐχρημάτισεν ὁ περιβόητος Δημήτριος, ὅστις καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη, κ' ἔχαιρ' ἐπωνομαζόμενος Πολιορκητής· ἤγουν ἐπροσκόλλησεν εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν πρέπουσαν εἰς μόνην τὴν ἀρετὴν δόξαν, ὡς ὀρθῶς κρίνει ὁ Πλούταρχος¹.

Αἱ σημειώσεις μου εἶναι ὀλίγαι· διότι ὀλίγον εἶναι καὶ τὸ σύγγραμμα, ὀλίγη ἀκόμη καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἡ κλίσις μου εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συγγράμματος, τὸν πόλεμον. Πόλεμον ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον ἓνα μόνον γνωρίζω τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πόλεμον· καὶ τοιοῦτος πόλεμος ἐκατωρθώθη συχνὰ ἀπὸ στρατιώτας πλέον φλεγομένους ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας τὸν ἔρωτα, παρὰ ἐπιστήμονας τῆς πολεμικῆς τέχνης. Μ' ὅλον τοῦτο χρησιμεύουν εἰς τοὺς πολίτας καὶ τὰ περὶ στρατηγικῆς ἢ τακτικῆς συντάγματα, ἐὰν μόνον τὰ μελετῶσι μὲ σκοπὸν νὰ φυλάσσωνται τὰς ἀδικίας τῶν ἄλλων, μηδὲ τὰ μεταχειρίζωνται νὰ ἀδικῶσιν αὐτοὶ ἄλλους. Ἐν ἀνίκητον μόνον ὄπλον ἔχει ἡ ἐλευθερία, τὴν

1. « Ἀλλὰ Δημήτριος ἔχαιρε, τῷ βασιλεῖ τῶν θεῶν ἀνομοιοτάτην » ἐπιγραφόμενος προσωνομίαν· ὁ μὲν γὰρ Πολιεὺς καὶ Πολιοῦχος, ὁ δὲ « Πολιορκητής ἐπικλήσιν ἔσχεν. Οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ « αἰσχρὸν ὑπὸ δυνάμειος ἀμαθοῦς ἐπελθόν, συνηκείωσε τῇ δόξῃ τὴν « ἀδικίαν. » Πλούταρχ. Δημήτρ. § 42.

καταφρόνησιν τοῦ θανάτου· μόνη ἡ ἀπόφασις νὰ μὴ ζῆ
 δούλος ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ καὶ νὰ ἀνδρίσῃ καὶ τὸν ἄπειρον
 πολέμου·

Ἰ. Τίς ἐστὶ δούλος, τοῦ θανεῖν ἀφροντιζῶν ;

Διὰ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ
 ζῶσιν ἐλεύθεροι τοῦ θανάτου καταφρόνησιν, ἔκρινα χρήσι-
 μον νὰ προσθέσω εἰς τὸ τέλος τοῦ Στρατηγικοῦ ἐν ἀπὸ
 τὰ πολεμιστήρια Ἐλεγεία, τὰ ὁποῖα ἐσύνταξεν ὁ Ἀθηναῖος
 Τυρταῖος¹ διὰ τοὺς Λάκωνας. Κατ' εὐτυχίαν ἐνθυμήθην,
 ὅτι ὁ καλὸς μου φίλος Διδότος (τοῦ ὁποίου αἱ γνώσεις
 δὲν περιορίζονται εἰς μόνην τὴν τυπογραφίαν) τὸ μετέ-
 φρασεν ἄλλην φοράν, καὶ δι' ἄλλην ἀφορμὴν, εἰς τὴν
 γλῶσσάν του. Ἐσυνώδευσα λοιπὸν τὸ ἐλεγεῖον μὲ τοὺς
 Γαλλικοὺς στίχους· τῶν ὁποίων κομψοτέρους δὲν ἐδύνατο
 νὰ στιχουργήσῃ οὐδ' αὐτὸς ὁ Τυρταῖος, ἂν ἔζη κ' εἶχε
 πατρίδα τῆς νέας Ἀθήνας, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Διδότος.

Ὅταν ἡ τύπωσις τοῦ Πίνακος ἐπλησίαζε τὸ τέλος, ἐγνώ-
 ρισα καὶ μετάφρασιν ἄλλην εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν
 τοῦ Ἐλεγείου τούτου, στιχουργημένην ὅμως ἀπὸ γέροντα
 ἄβρωστον, ὡς εἶμ' ἐγὼ, καὶ ποιητὴν ὄχι εὐτυχέστερον παρ'
 ἐμέ. Ὅθεν καὶ ἐδίστασα, ἂν ἔπρεπε νὰ τὴν δημοσιεύσω, ἕως οὗ
 μ' ἐνίκησεν ἡ ἐπιθυμία, νὰ φανερώσω καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ

1. Ὁ Σουίδα ἐπωνομάζει τὸν Τυρταῖον, Λάκωνα ἢ Μιλήσιον,
 χωρὶς ἐξήγησιν ἢ διάκρισιν. Ὁ Τυρταῖος ἔζη καὶ διέτριβεν εἰς τὰς Ἀθήνας·
 καὶ εἴτε εἰς αὐτὰς ἐγεννήθη, εἴτε κατήγετο ἀπὸ τὴν Μίλητον, ἦτον ἀλη-
 θῶς Ἀθηναῖος, ἐπειδὴ ἡ Μίλητος ἦτον ἀποικία τῶν Ἀθηναίων. Λάκων
 ἔγινεν ἔπειτα, ἀφοῦ τὸν ἐπολιτογράφησαν αἱ Λάκωνες.

Ἐλεγείου εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὴν παλαιὰν γλῶσσαν ὁμογενεῖς. Μὴν ἔχων ὅμως πλεόν τοῦ νὰ θέσω τὴν κοινὴν ταύτην μετάφρασιν, τὴν ἐξώρισα εἰς τὸν μετὰ τὸν Πίνακα τόπον· ἐντιμότερος ἴσως ἄλλος δὲν ἔπρεπ' εἰς αὐτήν.

Ἐπειδὴ ὠνόμασα τὴν πατρίδα τοῦ Τυρταίου, ἑ Πῶς Ἀθηναῖος ὢν, ἐστιχούργει ἄσματα διὰ τοὺς Λάκωνας; ἤθελ' ἐρωτήσῃν ὅστις ἢ δὲν ἐσπούδασεν, ἢ ἐλησμόνησε τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ἴδου τί λέγει περὶ αὐτοῦ ἡ ἱστορία.

Οἱ Λάκωνες, ἐρασταὶ τῆς ἰδίας τῶν ἐλευθερίας, ἐβλεπαν ὅμως πάντοτε μὲ ζηλότυπον ὄμμα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων. Ὅθεν ἐκινούσαν διὰ πολλὰ μικρὰς αἰτίας πολέμους, καὶ τόσον προθυμότερον, ὅσον μόνην τέχνην καὶ μόνον ἐπάγγελμα ἐγνωρίζαν τὸν πόλεμον, καταφρονοῦντες ὅλας τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, τὰς πρώτας ὡς ἀργῶν ἀνθρώπων ἀσχολίας, καὶ τὰς δευτέρας ὡς ἔργα πρέποντα εἰς δούλους. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς ἀκαταπαύστους τούτους πολέμους ὁ ἀδικώτερος καὶ πλεόν ἀναίσχυντος, ἐκηρύχθη κατὰ τῶν ταλαιπώρων Μεσσηνίων, ἢ μᾶλλον κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος· διότι, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ἰουστίνου, ὁ πόλεμος οὗτος ἔγιν' ἀφορμὴ ὄλων τῶν μετέπειτα κατὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διχονοιῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων¹.

Τὸ μάκρος καὶ ἡ σκληρότης τοῦ πολέμου τούτου ἔδειξεν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐζήτουν πρὸ πολλοῦ ἀφορμὴν νὰ κυριεύσωσι τὴν πολύκαρπον γῆν τῆς Μεσσηνίας,

1. Quæ res initium dissensionis Græciæ et intestini belli causa et origo fuit. JUSTINUS, *Histor. lib. III, cap. 4.*

Ἀρετὴν ἔχουσης μείζον' ἢ λόγῳ φράσαι,

ὡς λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Εὐριπίδης, ὄντες αὐτοὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Εὐριπίδην,

Γαίης Λακαίνης κύριαι, φαύλου γένος¹.

Ὁ πρῶτος πόλεμος ἐκράτησε σχεδὸν ἔτη εἴκοσι, καὶ ἐτελείωσε μὲ ὀγδοηκονταετῆ δούλωσιν τῶν Μεσσηνίων. Τὸ ἐλαφρότερον κακὸν τῆς δουλώσεως ἦτον ἡ ἀνάγκη νὰ στέλλωσι κατ' ἔτος εἰς τὴν Σπάρτην τὸ ἥμισυ μέρος ἀπὸ τοῦ καρποῦς ὅλους τῆς γῆς των. Μὴν ὑποφέροντες τὸν τόσον βαρὺν ζυγὸν οἱ ταλαίπωροι Μεσσήνιοι, ἀπεστάτησαν, καὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν δεῦτερον πόλεμον, ἔπειτα εἰς ἄλλον τρίτον² καὶ τελευταῖον τέταρτον³.

Εἰς τὸν δεῦτερον ὅμως πόλεμον οἱ Μεσσήνιοι ἐπαλέμησαν μὲ τόσῃν ἀπελπισίαν, ὥστε ἠνάγκασαν τοὺς ὑπερηφάνους Λάκωνας νὰ στείλωσιν εἰς τοὺς Δελφοὺς, ζητοῦντες συμβουλὴν ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ καλὸς Ἀπόλλων, ἢ μᾶλλον οἱ καλοὶ τοῦ ἱερεῖς καὶ προφῆται, ἀντὶ νὰ συμβουλεύσωσι τὴν εἰρήνην, τοὺς ἐσυμβούλευσαν νὰ ζητήσωσι στρατηγὸν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐπεμψαν λοιπὸν ζητοῦντες τὸν στρατηγὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἢ μὴν ἔχοντες νὰ στείλωσιν ἐπίσημον κἀνένα, ἢ καὶ θέλοντες νὰ περιπαίξωσι⁴ τοὺς Σπαρ-

1. Παρὰ Στράβ. Γεωγραφ. σελ. 366.

2. JUSTINUS, *ibid.* lib. III, cap. 6. Ἴδε καὶ τὸν Πausanίαν, Δ, 15.

3. Στράβ. Γεωγραφ. σελ. 365.

4. JUSTINUS, *ibid.* cap. 5.

τιάτας, ἔστειλαν τὸν Τυρταῖον, ἄνδρα καταφρονημένον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπειδὴ ἐπάγγελμα εἶχε νὰ διδάσκη τὰ κοινὰ γράμματα, ἦτο χολὸς τὸν πόδα, καὶ περιπλέον, ἀν πιστεύσωμεν τὴν ἱστορίαν¹, ἐχώλαινεν ἀκόμη καὶ τὸν νοῦν.

Οὔτ' ἡ χολότης τοῦ ποδὸς, οὔτε τῆς γραμματοδιδασκαλίας τὸ ἐπάγγελμα ἰσχύουν νὰ κάμωσι καταφρονητὸν τὸν ἀνάξιον καταφρονήσεως. Ἡ περὶ τῆς βλάβης τοῦ νοῦ ὑπόληψις πιθανὸν ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ φυσικὴν τοῦ Τυρταίου ἀστειότητα, ὑπερβαίνουσαν ἴσως κάποτε τὰ ὅρια τῆς ἀστειότητος· ἢ ἔτι πιθανώτερον, ἀπὸ τὴν συνήθη τῶν Ἀθηναίων ἐλαφρίαν εἰς πολλὰς περὶ ἀνθρώπων καὶ περὶ πραγμάτων κρίσεις των. Τοῦτο συμπεραίνεται ἀπὸ Διογένην τὸν Λαέρτιον, ὅστις ἱστορῶν τὴν περὶ Σωκράτους ἄδικον κρίσιν τῶν Ἀθηναίων, προσθέτει ἀμέσως, ὅτι παρόμοια ἔλεγον καὶ τὸν Τυρταῖον τρελόν, « Καὶ Τυρταῖον παρακόπτειν ἔλεγον »². Ἐὰν, ὡς συμφώνως μαρτυροῦν οἱ ἱστορικοὶ, χωρὶς τὴν στρατηγίαν καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Τυρταίου, οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἤθελαν κατατροπώσειν τοὺς Μεσσηνίους, ἦτο λοιπὸν ὁ Τυρταῖος καὶ στρατηγὸς ἔμπειρος, καὶ ποιητῆς ἐπιδέξιος· ἤγουν ἔδειξεν, ὅτι πολὺ πλείοτερον αὐτοῦ τρελοὶ ἦσαν ὅσοι τὸν ὑπελάμβαναν τρελόν.

Τοιαύτη γὰρ δὲν ἦτον ἡ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις τῶν Λα-

1. « Ἦν γὰρ Τυρταῖος διδάσκαλος γραμμάτων, νοῦν τε ἥκιστα ἔχειν δοκῶν, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν χολός. » Πausan. Δ, 15.

2. Διογ. Λαερτ. β', § 43.

κεδαιμονίων. Αὐτοὶ, ὡς μέγαν αὐτῶν εὐεργέτην τὸν ἐπολιτογράφησαν· καὶ τὰ ποιήματά του νόμον ἔθηκαν νὰ τραγωδῶνται εἰς τοὺς καθεξῆς ὅλους πολέμους, εἰς αὐτὴν τοῦ βασιλέως τὴν σκηνήν¹.

Παρὰ τὸ Ἐλεγείον τοῦτο, σώζονται ἀκόμη τοῦ Τυρταίου τρία ἢ τέσσαρα Ἐλεγεία πολεμικά. Ἄν πιστεύσωμεν τὸν Πολυδεύκην², τοῦ Τυρταίου ποίημα εἶναι καὶ τὸ περίφημον ἄσμα τῆς τριχορίας, « Ἄρμες ποκ' ἦμες κ. τ. λ.³ » Ὁ Ἀριστοτέλης⁴ καὶ ὁ Στράβων⁵, ὀνομάζουσι ποίησιν Τυρταίου καὶ τὴν ἐπιγραφομένην καὶ ἀφανισμένην ἀπὸ τὸν χρόνον, Εὐνομίαν, τῆς ὁποίας ἀπόσπασμα μᾶς ἐφύλαξεν ὁ Πλούταρχος, μόνους στίχους ἕξ⁶. Τὸνομα τῆς Εὐνομίας⁷ δείχνει, ὅτι ὁ Τυρταῖος παρὰ τὰς στρατηγικὰς καὶ ποιητικὰς ἀρετὰς, εἶχε καὶ πολιτικὰς γνώσεις. Ὁ μακρὸς κατὰ τῶν Μεσσηνίων πόλεμος ἐγέννησεν (ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς ὅσοι ταρασσούν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων) εἰς αὐτὴν τὴν Σπάρτην ταραχὰς καὶ στάσεις, αἱ ὁποῖαι ἤθελαν ἀφανίσαι τοὺς Σπαρτιάτας, ἂν ὁ Τυρταῖος παρὼν δὲν ἐδιάλυε

1. Ἰδ. Λυκούργ. κατὰ Λεωκράτ. § 28.

2. « Τριχορίαν δὲ Τυρταῖος ἔστησε, τρεῖς Λακωνίων χορῶς, καθ' ἡλικίαν ἐκάστην, παῖδας, ἄνδρας, γέροντας. » Πολυδεύκ. δ', § 16.

3. Πλούταρχ. Λυκούργ. § 21.

4. Πολιτικ. Ε, 5', 2, σελ. 157.

5. Γεωγραφ. σελ. 362.

6. Πλούταρχ. Λυκούργ. § 6.

7. « Ἐγραψε πολιτεῖαν Λακεδαιμονίαις » λέγει ὁ Σουΐδας· δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι τὴν Εὐνομίαν ταύτην ἐνομάζει Πολιτεῖαν.

τάς διαφοράς των, καὶ δὲν ἐδιώρθονε τοὺς νόμους των¹.

Τόσαι πραγμάτων γνώσεις εἰς κεφαλὴν τρελοῦ ἀνθρώπου!

Ἄλλ', ἂν ἦτο στολισμένος μὲ τόσα προτερήματα ὁ Τυρταῖος ἄρα εἶχε καὶ τὴν βασίλισσαν τῶν ἀρετῶν δικαιοσύνην;

Ἐν δὲ δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετῇ ὅστιν.

Ὅχι βέβαια! Ὅστις στρατηγεῖ ληστὰς, ἴ τί ἄλλο γίνεται παρὰ ἀρχιληστής; καὶ ὅστις μεταχειρίζεται τὴν ποίησιν, νὰ παροξύνῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀδίκους φόνους, ἴ τί ἄλλο κάμνει παρὰ νὰ καταισχύνη τὰς Μούσας, τῶν ὁποίων τὰ δῶρα, ὅταν δὲν συνεργῶσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων, γίνονται ἀξιώτερα καταφρονήσεως παρὰ τὴν παντελεῖ ἀπαιδευσίαν;

Ἐπιθυμεῖς νὰ πληροφορηθῆς, τί διαφέρει ὁ ἀδίκος ἀπὸ τὸν δίκαιον ἄνδρα; Παράβαλε τὸν Τυρταῖον μὲ τὸν Ἐπαμινώνδαν. Ἡ στρατηγία τοῦ Τυρταίου καὶ τὰ ποιήματα ἔγιναν αἷτια νὰ στερηθῶσι τελευταῖον καὶ τὴν πατρίδα των² οἱ ταλαίπωροι Μεσσήνιοι, ἀφοῦ ἔπαθαν ἄλλα μυρία κακὰ, ὅχι ὀλιγώτερον φρικτὰ ὅσων ἡμεῖς ὑπεφέραμεν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Τούρκους. Ὁ Ἐπαμινώνδας, στρατηγὸς τῶν Θηβαίων, ἀνεκάλεσε μετὰ τριακόσια ἔτη τοὺς Μεσσηνίους

1. Πausan. Δ, 18. Ἰδ. καὶ CLAVIER, *Histoire des prem. temps de la Grèce*, tom. II, pag. 284. 2° édit.

2. Μετὰ τὸν δεύτερον πόλεμον, μέγα μέρος τῶν Μεσσηνίων, ὅσους δὲν ἐφόνευσαν, ἢ δὲν ἔβαλαν εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰλώτων οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατέφυγαν εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ ὁμώνυμον τῆς πατρίδος τὴν ἔτι καὶ σήμερον ὀνομαζομένην Μεσσήνην.

εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν πατρίδα¹, ἀφοῦ πρῶτον ἐπαπείνωσε τὸ φρόνημα τῶν Λακεδαιμονίων.

Ἄλλην ἀπολογίαν δὲν ἔχει τις ἴσως νὰ προβάλῃ διὰ τὸν Τυρταῖον, πλὴν ὅτι ἔζη εἰς καιρὸν, ὅτε οἱ πλείότεροι ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ ἑξαιρέτως οἱ Λάκωνες, ὀλίγην ἔννοιαν εἶχαν τῶν ἐθνικῶν δικαίων· ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδικημένοι Μεσσηνιοὶ, ἐκδικούμενοι τοὺς ἐχθρούς των, ἐξεπήδησαν πολλάκις τὰ ὅρια τῆς συγχωρημένης ἐκδικήσεως· ὅτε . . . . ἀλλὰ τί τὰ πολλὰ; Εἴθε μὴν εἶχεν ἄλλην ἀπολογίαν παρὰ ταύτην ὁ Τυρταῖος! Εἴθε μὴν εὕρισκοντο ἀκόμη εἰς τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα ἄνθρωποι ἀσυγκρίτως πλέον φωτισμένοι τοῦ Τυρταίου, οἱ ὅποιοι εὗχονται νίκας εἰς τὸν ἀνθρωποφάγον τύραννον τῆς Ἑλλάδος!

Ὅπως ἂν ᾖναι, τὰ πολεμιστήριον ἄσμα τοῦ Τυρταίου ἐκρίθη, καὶ κρίνεται πολλὰ ὠραῖον· καὶ ἂν ἐμολύνθη ἀπὸ τὴν ἀδικίαν τῶν ἀλφιδῶν τῆς Σπάρτης, εἰς τῶν σημερινῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὰ στόματα ἀγιάζεται. Ἐκείνων οἱ πόλεμοι ᾗσαν ὁμογενῶν πρὸς ὁμογενεῖς πόλεμοι· ἡμεῖς πολεμοῦμεν ξένον, ἄγριον, ἀσεβές καὶ φονικώτατον ἔθνος, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὸν προφανῆ κίνδυνον τοῦ τελείου μας ἀφρατισμοῦ. Ἐκεῖνοι ἐπολέμουν, διὰ νὰ κυριεύσωσιν ἀδίκως γῆν ἀδελφῶν καὶ γειτόνων· ἡμεῖς δὲν ἀδικοῦμεν κανένα, οὐδὲ κανενὸς κτήματ' ἀρπάζομεν· τὰ προγονικά μας ἀγαθὰ ζητοῦμεν

1. Ἰδε Πυρσαῖν. Δ, 27.

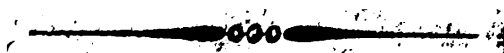
ν' αποσπάσωμεν ἀπὸ χειρας ληστῶν, ὡς ἰδιά μας νὰ τὰ οἰκονομῶμεν, καὶ ὡς ἐξ ἰδίων ν' ἀπολαύωμεν τοὺς καρπούς των. Ἀπὸ τοὺς ἤδη ἐλευθερωμένους Ἕλληνας, τίς δὲν ἐκατάλαβε, πόσον διαφέρει νὰ κυριεύῃ καθένας τὰ χωράφια του, παρὰ νὰ τὰ γεωργῇ δι' ἄλλους; τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, παρὰ νὰ τὰ βλέπῃ καθημέραν εἰς κίνδυνον νὰ μολυνθῶσιν ἀπὸ τὴν ἀσέλγειαν ἢ τὴν μιανὰν θρησκείαν τῶν Μουσουλμάνων; εἰς ἓνα λόγον, νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ νόμους κυρωμένους μὲ τὴν ψῆφόν του, παρὰ νὰ σέβεται ὡς νόμους τὰ δεσποτικὰ θελήματα, ὅχι μόνον αὐτοῦ τοῦ τυράννου, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐτελεστάτων αὐτοῦ ἀνδραπόδων;

Κατὰ τοιούτων τυράννων τὸ Ἐλεγεῖον τοῦ Τυρταίου γίνεται ὕμνος τῆς ἐλευθερίας ἱερὸς καὶ ἅγιος· καὶ ὡς τοιοῦτον, φίλοι ὁμογενεῖς, σᾶς τὸν προσφέρω, ὅχι μόνον εἰς τοὺς πολέμους νὰ τὸν ψάλλετε, ἀλλὰ καὶ τοὺς διδασκάλους τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, νὰ παραγγείλετε νὰ τὸν παραδίδωσιν ὡς μᾶθημα εἰς τὰ τέκνα σας. Τίποτε δὲν ἐκαίτωρ θώσετε, ἀφίνοντες κληρονομίαν εἰς αὐτὰ τὴν πατρικὴν γῆν ἐλευθέραν ἀπὸ τυράννου, ἂν δὲν φροντίσετε νὰ φυτεύσετε εἰς τὰς νεαρὰς αὐτῶν ψυχὰς μῖσος ἄσπονδον κατὰ πάσης ἀδικίας. Ματαίως ἠλευθερώσετε τοὺς ὀφθαλμούς των ἀπὸ τὴν φρικώδη θέαν τῶν Τούρκων, ἂν δὲν τὰ διδάξετε νηπιύθεν νὰ φρίττωσι καὶ ν' ἀποστρέφονται ὅχι μόνους τοὺς Τούρκους τοῦ Μωάμεθ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπαγγελλο-

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

μένους τὴν θρησκείαν τοῦ Εὐαγγελίου Τούρκους, ἐὰν κατὰ
δυστυχίαν φανῶσι μεταξύ τῶν Ἑλλήνων τοιοῦτοι Τούρκοι.
Εὐτυχεῖτε!

ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ,
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

LE

GÉNÉRAL D'ARMÉE,

PAR

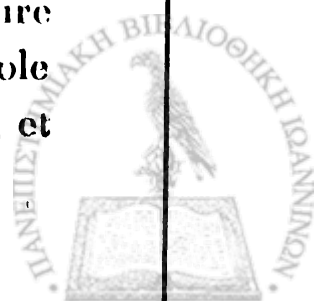
ONÉSANDER.

Ἰππικῶν μὲν λόγων, ἢ κυ- **Q**UINTUS VERANIUS, je crois
νηγετικῶν, ἢ ἀλιευτικῶν τε que, comme il convient de
αὐτῶν καὶ γεωργικῶν συνταγμά- dédier les traités de l'exer-
των προσφώνησιν ἡγοῦμαι cice du cheval, de la chasse,
πρέπειν ἀνθρώποις, οἷς πόθος de la pêche, et de l'agricul-
ἔχουσι τοιῶνδε ἔργων. Στρα- ture, aux personnes qui ont
τηγικῆς δὲ περὶ θεωρίας, ὧ du goût pour ces occupa-
Κοῖντε Οὐηράνιε, Ῥωμαίοις, tions, la science de la guerre
καὶ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς appartient de droit aux Ro-
τὴν συγκλητικὴν ἀριστοκρα- mains, et sur-tout à ceux
τίαν λελογχῶσι, καὶ κατὰ τὴν d'entre eux qui ont été séna-
τοῦ σεβαστοῦ Καίσαρος ἐπι- teurs, et qui, par le choix
προσύνην ταῖς τε ὑπάτοις καὶ sage et prudent de l'empereur,
στρατηγικαῖς ἐξουσίαις κο- ont été élevés au consulat
res, tant à cause de la grande et aux charges militai-
res, tant à cause de la grande

σμουμένοις, διά τε παιδείαν, ἧς οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἔχουσιν ἐμπειρίαν, καὶ προγόνων ἀξιώσιν. Ἀνέθηκα δὲ πρῶτοις σφίσι τόνδε τὸν λόγον, οὐχ ὡς ἀπειροῖς στρατηγίας, ἀλλὰ μάλιστα τῆδε θαρρήσας· ἢ τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς τύχης, καὶ παραλόγως κατορθούμενον ἠγνόησε· τὸ δὲ ἐν ἐπιστήμῃ τῷ καλῶς ἔχοντι προσεμαρτύρησεν. Ὅθεν, εἰ καὶ παρὰ πολλοῖς φανεῖν νενοημένα τὰ παρ' ἐμοῦ συντεταγμένα, καὶ κατὰ τοῦτο ἂν ἡσθεῖην, ὅτι μὴ μόνον στρατηγικὰς συνταξάμην ὑφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ στρατηγικῆς ἐστοχασάμην καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς φρονήσεως. Εὐτυχοῖν τ' ἂν, εἰ ἂ δὴ Ῥωμαῖοι δυνατοὶ καὶ δι' ἔργων πράξαι, ταῦτ' ἐγὼ λόγῳ περιλαβεῖν ἰκανὸς εἶναι δόξαιμι· εἰ δὲ παρὰ τοιούτοις ἀνδράσι δοκιμασθεῖην. Τὸ δὲ σύνταγμα θαρροῦντί μοι λοιπὸν εἰπεῖν, ὡς στρατηγῶν τε ἀγαθῶν ἀσκησις ἔσται, παλαιῶν τε ἡγε-

expérience qu'ils y ont acquise, qu'en considération de leur naissance. C'est aux premiers que je consacre cet ouvrage, non pour leur apprendre des règles qu'ils ignorent, mais parce qu'ils sont très-expérimentés à la guerre. L'ignorant n'est pas en état de juger du bien que font les autres, au lieu que l'habile homme rend justice à ce qui est bien. C'est pourquoi quand je ne dirais rien de nouveau et qui n'ait été dit avant moi, je ne serais pas moins flatté, non-seulement d'avoir fait un traité sur l'art militaire, mais encore d'avoir cherché à m'instruire de cette science; et je parviendrai à ce but, si je montre assez de capacité pour décrire les actions de valeur des Romains, et si je puis obtenir l'approbation de ces grands hommes. Puisque je fais tant que d'entreprendre cet ouvrage, je ne ferai pas difficulté de dire que ce traité sera une école pour les braves officiers, et

μόνων κατὰ τὴν σεβαστὴν εἰρήνην ἀνάθημα· εἰσόμεθά τε, καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο, παρ' ἣν αἰτίαν οἷτε πταίσαντες ἐσφάλησαν τῶν στρατηγησάντων, οἷτε εὐπραγῆσαντες ἠγέρθησαν εἰς δόξαν· μάλιστα δὲ τὴν Ῥωμαίων ἀρετὴν ἐννοήσομεν, ὡς οὔτε βασιλεὺς, οὔτε πόλις, οὔτε ἔθνος, μείζον ἡγεμονίας ἐκρατύνατο μέγεθος· ἀλλ' οὐδ' εἰς ἴσον ἤλασεν, ὥστε τοσοῦτοις βεβαιώσασθαι χρόνοις ἀκίνητον δυναστείαν. Οὐ γὰρ τύχη μοι δοκοῦσιν ὑπεράραντες τοὺς τῆς Ἰταλίας ὄρους ἐπὶ πέρατα γῆς ἐκτεῖναι τὴν σφετέραν ἀρχὴν, ἀλλὰ πράξεις στρατηγικαῖς. Συνεπιλαμβάνεσθαι μὲν γὰρ εὔχεσθαι δεῖ καὶ τὴν τύχην· οὐ μὴν τὸ παράπαν οἶεσθαι ταύτην κρατεῖν.

un hommage que les anciens généraux feront à la paix. Nous y apprendrons encore entre autres observations, les fautes qui ont déshonoré certains généraux, et les belles actions qui ont mis les autres en réputation. Nous y considèrerons surtout la valeur avec laquelle les Romains sont parvenus à ce degré de grandeur et de puissance que ni roi, ni ville, ni nation quelconque, n'ont pu, je ne dis pas surpasser, mais même égaler, et que la révolution de tant de siècles n'a pu ébranler. Car je ne saurais me persuader que ce soit par hasard qu'ils ont franchi les bornes de l'Italie, et porté leur domination jusqu'aux extrémités de la terre; ils en sont encore plus redoutables à leurs hauts faits militaires. Quoiqu'il soit à désirer que la fortune favorise nos entreprises, il ne faut pourtant pas s'imaginer qu'elle soit maîtresse de tout.

Αλλ' ἀνόητοι οἱ καὶ τὰ
 σφάλματα, τῆς τύχης ἐγκλή-
 ματα μόνῃς ποιούμενοι, οὐ
 τῆς τῶν στρατηγούντων ἀμε-
 λείας· καὶ τὰ κατορθώματα,
 ταύτης, οὐ τῆς ἐμπειρίας τῶν
 ἡγουμένων· οὔτε γὰρ ἐπεικῆς,
 ἀνεπιτίμητον οὕτως ἀπολεί-
 πειν τὸν πταίοντα τοῖς ὅλοις,
 ὡς πάντων αἰτιᾶσθαι τὴν
 τύχην, οὔτε δίκαιον, ἀμάρ-
 τυρον ἐπὶ τοσοῦτον ἐπαίνου
 τὸν κατορθοῦντα περιορᾶν,
 ἐφ' ὅσον ἀπάντων ἀνατιθέναι
 τῇ τύχῃ τὴν χάριν. Ἐπειδὴ δὲ
 φύσει πάντες ἄνθρωποι, τοῖς
 μὲν δι' ἐμπειρίας συντετάχθαι
 δοκοῦσι, καὶ ἀσθενῶς ἀπαγ-
 γέλληται, τὸ πιστὸν εἰς ἀλή-
 θειαν ἀπονέμουσι τοῖς δὲ ἀπει-
 ράτοις, καὶ εἰ δύναται πρα-
 χθῆναι, διὰ τὸ ἀδουκίμαστον
 ἀπιστοῦσιν· ἀναγκαῖον ἡγοῦ-
 μαι, περὶ τῶν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ
 στρατηγημάτων ἠθροισμένων
 τοσοῦτον προειπεῖν, ὅτι πάν-
 τα διὰ πείρας ἔργων ἐλήλυθε,
 καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν τοιούτων, ὧν

Il est également dé-
 raisonnable de rendre la
 fortune seule responsable
 des malheurs, et d'en justi-
 fier les chefs, comme de lui
 faire honneur des heureux
 succès au préjudice de l'ex-
 périence des généraux. Car
 de même qu'il n'est pas juste
 d'excuser le général de la
 perte d'une bataille pour
 l'attribuer à la fortune, il
 est aussi contraire à l'équité
 de priver le général des
 louanges que méritent ses
 belles actions, et d'en rap-
 porter toute la gloire à la
 fortune. Mais comme les
 hommes sont naturellement
 portés à ajouter foi aux écrits
 fondés sur l'expérience,
 quand même ils seraient
 composés d'un style faible;
 au lieu qu'ils se défient des
 projets qui n'ont pas en-
 core été exécutés, quelque
 possibles qu'ils soient, je
 juge nécessaire d'avertir que
 dans ce traité militaire il
 n'y a rien d'avancé qui ne
 soit arrivé, et qui n'ait eu
 pour auteurs ces grands

ἀπόγονον ὑπάρχει Ῥωμαίων hommes dont descendent
 ἅπαν τὸ γένος, κατ' ἀρετὴν tous les Romains, qui ont été
 μέχρι τοῦ δεῦρο πρωτεῦον. jusqu'à ce jour les plus vail-
 Οὐθὲν γὰρ ἐσχεδιασμένον ἀπο- lants peuples de la terre. Ce
 λέμῳ καὶ νεωτέρῳ γνώμῃ τὸδε traité ne contient rien de ha-
 περιέχει τὸ σύνταγμα, ἀλλὰ sardé par des jeunes gens
 πάντα διὰ πράξεων, καὶ ἀλη- sans expérience. J'ai ramassé
 θινῶν ἀγῶνων κειχωρηκότα tous les faits et les combats
 μάλιστα Ῥωμαίοις. Ἄ τε γὰρ véritables auxquels les Ro-
 ποιήσαντες ἐφυλάξαντο πα- mains sur-tout ont eu part,
 θεῖν, καὶ δι' ὧν ἐμηχανήσαντο les mesures qu'ils ont prises
 δράσαι, πάντα μοι συνείλε- pour se garantir des dan-
 κται. Καίτοι οὐκ ἠγνόηκα, gers, et les moyens qu'ils
 ὅτι μᾶλλον ἂν τις εἴλετο πάν- ont employés pour rempor-
 τα ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ἰδίας ἀγ- qu'il y en a qui aimeraient
 γινοίας τὰ στρατηγήματα δο- mieux que ces faits parus-
 κεῖν εἶναι (πλείονα θηρώμενος sent être des productions de
 ἔπαινον ἀπὸ τῶν πιστευσάν- leur propre esprit, dans l'es-
 των), ἢ ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας ἐπι- pérance qu'ils leur feraient
 νοίας. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ τοῦτο plus d'honneur auprès de
 ἐλαττοῦσθαι δοκῶ· [καὶ] καθά- leurs partisans, que les faits
 περ, εἴτις ἐν πολέμοις αὐτὸς des autres. Pour moi, je ne
 στρατευσάμενος συνετάξατο m'en crois pas plus désho-
 τοιόνδε λόγον, οὐκ ἂν παρὰ noré : car un général qui
 τοῦτο ἤττονος ἠξιοῦτο μαρ- s'occuperait du même objet
 τυρίας, ὅτι μὴ μόνον φυσικῆς ne serait pas moins esti-
 ἀγχινοίας ἰδίαν εὐρεσιν εἰση- mable de mettre en ordre
 νέγκατο στρατηγημάτων, ἀλ- les belles actions des autres,
 λά καὶ τὰ δι' ἄλλων εὖ πρα- qu'il aurait retenues de mé-
 γθέντα μνήμῃ παραθέμενος εἰς moire, que de rapporter les
 inventions de son propre

σύνταξιν ἤγαγεν· οὕτως οὐδ' ἐμαυτὸν οἶομαι τοῦλαττόν ἐπαίνων οἶσεσθαι, παρὰ τοῦθ', ὅτι μὴ πάντα τῆς ἐμῆς ὁμολογῶ συνέσεως· τὸναντίον δὲ προείληφα τὸν τ' ἐπαινον ἀνεπίφθονον ἔξειν, καὶ τὴν πίστιν ἀσυκοφαντητόν.

génie. Je ne crois pas non plus que je sois moins approuvé pour avouer que je n'ai point tiré de mon fond tout ce que j'avance; au contraire les louanges que j'en retirerai seront moins exposées à l'envie, et j'acquerrai une autorité sans reproche.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.

CHAPITRE PREMIER.

DU CHOIX DU GÉNÉRAL D'ARMÉE.

Φημί τοίνυν αἰρεῖσθαι τὸν στρατηγὸν, οὐ κατὰ γένη κρινοντας, ὡσπερ τοὺς ἱερέας, οὐδὲ κατ' οὐσίας, ὡς τοὺς γυμνασιάρχας· ἀλλὰ σώφρονα, ἐγκρατῆ, νήπτην, λιτὸν, διάπνον, νοερὸν, ἀφιλάργυρον, μήτε νέον, μήτε πρεσβύτερον, ἂν τύχη, καὶ πατέρα παίδων, ἱκανὸν λέγειν, ἐνδοξόν.

Je dis donc que dans le choix d'un général d'armée on ne doit avoir égard ni à la naissance, comme pour les prêtres, ni à la fortune comme pour les gymnasiarques¹, mais qu'il faut faire attention qu'il soit chaste, modéré, sobre, frugal, laborieux, intelligent, désintéressé, ni jeune ni vieux : qu'il ait des enfants, s'il se peut, de l'éloquence et de la réputation.

ἀ. Σώφρονα μὲν, ἵνα ταῖς φυσικαῖς μὴ ἀνθελκόμενος ἡδοναῖς ἀπολείπη τὴν ὑπὲρ τῶν μεγίστων φροντίδα.

I. Qu'il soit chaste, de peur que, distrait par les plaisirs des sens, il ne néglige le soin des affaires importantes.

1. Magistrats qui avaient inspection sur les exercices du corps.

β'. Ἐγκρατῆ δὲ, ἐπεὶ τηλικαύτης ἀρχῆς μέλλει τυγχάνειν· αἱ γὰρ ἀκρατεῖς ὄρμαι προσλαβοῦσαι τὴν τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἐξουσίαν, ἀκαστάσχετοι γίνονται πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.

γ'. Νήπιον δὲ, ὅπως ἐπαγρυπνῆ ταῖς μερίστασι πράξεσιν· ἐν νυκτὶ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ, ψυχῆς ἡρεμύσης, στρατηγῶν γνώμη τελειοῦται.

δ'. Λιτόν δὲ, ἐπειδὴ κατασχελετεύουσιν αἱ πολυτελεῖς θεραπείαι, δαπανῶσαι χρόνον ἀπρακτικόν εἰς τὴν τῶν ἡγευμένων τρυφήν.

ε'. Διάπρονον δὲ, ἵνα μὴ πρότος τῶν στρατευομένων, ἀλλ' ὕστερος κάμῃ.

ς'. Νοερόν δὲ· ὅτιν γὰρ εἶναι δεῖ τὸν στρατηγὸν ἐπὶ πᾶν ἄτινοντα δι' ὀκνητικῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν Ὀμηρον,

II. Qu'il soit modéré, puisqu'il doit remplir un si grand poste. Car les caractères impétueux qui ont toute liberté d'agir se laissent emporter à leurs passions.

III. Qu'il soit sobre, afin de pouvoir veiller aux grandes affaires. C'est principalement pendant la nuit lorsque l'esprit est tranquille, que le général forme des projets, et perfectionne ses résolutions.

IV. Qu'il soit frugal, parce que le raffinement de la table ruine et épuise l'esprit, et consume inutilement le temps pour le luxe des généraux.

V. Qu'il soit laborieux, en sorte qu'il ne soit pas le premier, mais le dernier de l'armée à se lasser du travail.

VI. Qu'il soit intelligent: car il faut qu'un général soit pénétrant, et qu'il se porte à tout par l'activité de son

... ὥσει πτερόν τὴν νόημα.
Πολλάκις γὰρ ἀπροσδόκητοι
ταραχαὶ προσπεσοῦσαι σχε-
διάζειν ἀναγκάζουσι τὸ συμ-
φέρον.

esprit. « La pensée ; » dit
Homère, « a des ailes. » En
effet il arrive souvent des
accidents imprévus, qui obli-
gent à y remédier promp-
tement.

ζ'. Ἡ δ' ἀφιλαργυρία δοκι-
μασθήσεται *καὶ* πρώτη τοῦ
γὰρ ἀδωροδοκῆτως καὶ μεγα-
λοφρόνως προϊστασθαι τῶν
πραγμάτων αὐτὴ παραιτία.
Πολλοὶ γὰρ, κἂν διὰ τὴν ἀν-
δρίαν ἀσπίσι πολλαῖς καὶ δό-
ρασιν ἀντιβλέψωσι, περὶ τὸν
χρυσὸν ἀμαυροῦνται. Δεινὸν
γὰρ πολεμίοις ὄπλον τοῦτο,
καὶ δραστήριον εἰς τὸ νικᾶν.

VII. On aura principa-
lement égard au désinté-
ressement, comme étant la
source et le principe du com-
mandement intègre et gé-
néreux. Il y en a beaucoup
qui ont le courage de re-
garder fixement une quan-
tité de boucliers et de pi-
ques, mais qui sont éblouis
de l'éclat de l'or. Le dés-
intéressement est une arme
terrible contre les ennemis,
et bien puissante pour rem-
porter la victoire.

η'. Οὔτε δὲ νέον, οὔτε
πρεσβύτερον, ἐπειδὴ ὁ μὲν
ἄπιστος, ὁ δὲ ἀσθενής· οὐδέ-
τερος γὰρ ἀσφαλής· ὁ μὲν
νέος, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀλόγι-
στον πταίση τόλμαν, ὁ δὲ
πρεσβύτερος, ἵνα μὴ διὰ τὴν
φυσικὴν ἀσθένειαν ἐλλείπη.
Κρατίστη δ' ἡ αἵρεσις τοῦ

VIII. Que le général ne
soit ni jeune ni vieux, parce
que, l'un étant suspect, sans
expérience, et l'autre faible,
on ne peut se fier ni à l'un
ni à l'autre : au jeune, de
peur qu'il ne pêche par la
témérité ; et au vieux, de
crainte qu'il ne manque par
la faiblesse de la nature.

μέσου· καὶ γὰρ τὸ δυνατὸν ἐν τῷ μηδέπω γεγηρακῶτι· καὶ τὸ φρόνιμον ἐν τῷ μὴ πόνυ νεάζοντι. Ἐς οἷ τινές γε ἢ σώματος ῥώμην ἄνευ ψυχῆς ἔμφορος ἐδοκίμασαν, ἢ ψυχὴν φρόνιμον ἄνευ σωματικῆς ἕξεως, οὐδὲν ἐπέραναν· ἢ γὰρ ὑστερήσασα φρόνησις, οὐδὲν ἐνόησε κρεῖττον, ἢ ἐλλείπουσα δύναμις, οὐδὲν ἐτελείωσεν. Ὅ γε μὴν εὐδοκίμων οὐ μικρὰ τοῖς ἐλομένοισι ὠνήσεν. Ὅντινα γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσιν αὐτομάτω διανοίας ἐμπύσει, τούτω ταχὺ μὲν ἐπιτάττοντι πείθονται, λέγοντι δὲ οὐκ ἀπιστοῦσι, κινδυνεύουσι δὲ συναγωνίζονται.

ὡς ἵππου ἐκ τῆς ἀλλοτρίου

παιδείας, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ

θ'. Πατέρα δὲ προὔκρινα μᾶλλον, οὐδὲ τὸν ἄπαιδα παραιτούμενος, ἂν ἀγαθός ἢ· ἂν τε γὰρ ὄντες τύχῳσι νίπῃσι, ψυχῆς εἰσιν ἰσχυρὰ φίλτρα περιττῆν εὐνοιαν ἐξομηρεύσασθαι δυνάμενα στρατηγῶ

L'âge mitoyen vaut mieux, parce que la vigueur se trouve dans celui qui n'est pas encore parvenu à la vieillesse, et la prudence dans celui qui n'est plus si jeune. C'est ne rien faire que de s'arrêter à la force du corps sans la prudence, ou à la prudence sans la force: séparées l'une de l'autre, la prudence ne prend aucun bon parti, et la force n'exécute rien. Mais le général qui possèdera ces deux qualités peut être de grande utilité à ceux qui l'auront choisi, parce que, portés d'inclination pour lui, ils obéissent sur-le-champ à ses ordres, ajoutent foi à ses paroles, et partagent tous les dangers avec lui.

IX. J'ai préféré un général qui ait des enfants, à celui qui n'en aurait pas, non que je rejette celui-ci, pourvu qu'il ait les qualités du parfait général, mais parce que si les enfants sont en bas âge, se sont des gages

πρὸς πατρίδα, δεινοὶ καὶ précieux qui attachent le
ὄξεις μύωπες πατρὸς, οἰοί τε général à la patrie, et que,
ἀναστῆσαι θυμὸν ἐπὶ πόλεμι- semblables à des taons, les
οὺς· ἂν τε τέλειοι, σύμβουλοι, fils sont en état par leurs ai-
καὶ στρατηγοὶ, καὶ πιστοὶ τῶν guillons d'animer leur père
ἀπορρήτων ὑπηρεταὶ γιγνό- contre les ennemis. Et s'ils
μενοι, συγκατορθοῦσι τὰ κοι- sont parvenus à l'âge viril,
νὰ πράγματα. ils lui serviront de conseil,
de lieutenants et de minis-
tres sûrs des affaires se-
crètes, pour l'honneur et
le soutien de la patrie.

Λέγειν δὲ ἰκανόν· ἔνθεν
γὰρ ἡγοῦμαι τὸ μέγιστον ὠφε-
λείας ἔξεσθαι διὰ στρατεύμα-
τος· ἂν τε γὰρ ἐκτάττη πρὸς
μάχην στρατηγός, ἢ τοῦ λό-
γου παρακέλευσις τῶν μὲν δει-
νῶν ἐποίησε καταφρονεῖν, τῶν
δὲ καλῶν ἐπιθυμεῖν. Καὶ οὐχ
οὕτως ἀκοαῖς ἐνηχοῦσα σάλ-
πιγξ ἐγείρει ψυχὰς εἰς ἀμιλ-
λάν μάχης, ὡς λόγος εἰς προ-
τροπὴν ἀρετῆς ἐν ἀγῶνι ῥηθεῖς
ἀκμάζουσαν ἀνέστησε πρὸς τὰ
δεινὰ τὴν διάνοιαν· ἂν τε συμ-
βῆ· πταῖσμα περὶ τὸ στρατό-
πεδον, ἢ τοῦ λόγου παρηγορία
τὰς ψυχὰς ἀνέρρωσε. Καὶ πολὺ

X. Qu'il ait de l'éloquen-
ce : car je crois qu'il en re-
viendra un grand avantage
à l'armée; en effet si, dans
le moment qu'il la range en
bataille, il fait un discours,
il inspirera du mépris pour
les dangers, et excitera de
l'émulation pour les actions
de valeur. Le son de la trom-
pette, reçu par les oreilles,
n'anime pas les cœurs au
combat autant qu'un dis-
cours prononcé avant la ba-
taille pour animer le courage
à surmonter les dangers; et
s'il arrive un échec à l'ar-
mée, le général par la pa-
role seule ranimera et ré-

δὴ χρησιμώτερός ἐστι στρα-
τηγῶν λόγος οὐκ ἀδύνατος,
ὥστε παραμυθεῖσθαι τὰς ἐν
τοῖς στρατοπέδοις συμφορὰς,
τῶν ἐπιμένων τοῖς τραυμα-
τίαις ἰατρῶν· οἱ μὲν γὰρ ἐκεί-
νους μόνους τοῖς φαρμάκοις
θεραπεύουσιν· ὁ δὲ καὶ τοὺς
κάμνοντας εὐθυμότερους ἐποι-
ησε, καὶ τοὺς ἐβρώμενους
ἀνέστησε. Καὶ, ὡς περ τὰ
ἀόρατα νοσήματα τῶν ἡρω-
μένων δυσχερεστέραν ἔχει τὴν
θεραπείαν· οὕτω ψυχῆς ἐξ
ἀθυμίας ἰάσασθαι λόγῳ παρη-
γορήσαντα, δυσκολώτερον, ἢ
σωμάτων φανεράν ἐξ ἐπιπο-
λῆς θεραπεύειν νόσον. Ἐὶ δὲ
χωρὶς στρατηγῶν οὐδεμίαν πό-
λιν ἐκπέμψει στρατόπεδον·
οὐδὲ δέχα τοῦ δύνασθαι λέγειν
αἰρήσεται στρατηγόν.

α'. Τὸν δὲ ἐνδοξόν, ὅτι
τοῖς ἀδόξοις ἀσγᾶλλει τὸ πλῆ-
θος ὑποταττόμενον· οὐδεὶς
γὰρ ἐκὼν ὑπομένει τὸν αὐτοῦ

tablira les troupes. Cette
parole, quand elle est assez
puissante pour consoler une
armée de ses pertes, est bien
plus efficace que l'art des
chirurgiens qui sont à la
suite de l'armée pour panser
les blessés. Car ceux-ci se
bornent à traiter les plaies,
au lieu que le général ran-
nime les esprits abattus, et
encourage les braves; et
comme les maladies cachées
sont plus difficiles à traiter
que celles que l'on connaît,
de même il est moins aisé
de guérir l'ame de l'abat-
tement par des discours pa-
thétiques, que de traiter une
maladie qui se manifeste par
plusieurs symptômes: et si
jamais ville n'enverra d'ar-
mée sans général, jamais
aussi on ne choisira de gé-
néral qui n'ait le don de
la parole.

XI. Enfin qu'il ait de la
réputation, parce que la plu-
part voient avec peine à leur
tête ceux qui n'en ont point,
personne n'aimant à être

χειρόνα κύριον ἀναδέχασθαι
καὶ ἡγεμόνα.

dominé par un maître et
par un chef qu'on estime
au-dessous de soi.

Πᾶσα δὲ ἀνάγκη, τὸν
τοιούτον ὄντα, καὶ τοσαύ-
τας ἀρετὰς ἔχοντα ψυχῆς,
ὅσας εἶρηκα, καὶ ἔνδοξον εἶ-
ναι. Φημὶ δὲ, μήτε τὸν πλού-
σιον, ἐὰν ἐκτὸς ᾗ τούτων, αἰ-
ρεῖσθαι στρατηγὸν διὰ τὰ
χρήματα· μήτε τὸν πένητα,
ἐὰν ἀγαθὸς ᾗ, παραιτεῖσθαι
διὰ τὴν ἔνδειαν. Οὐ μὴν χρή-
γε τὸν πένητα, οὐδὲ τὸν πλού-
σιον· ἀλλὰ καὶ τὸν πλούσιον,
καὶ τὸν πένητα· οὐδέτερον
γὰρ οὐθ' αἰρετέον, οὔτ' ἀπο-
δοκιμαστέον διὰ τὴν τύχην,
ἀλλ' ἐκλεκτέον διὰ τὸν τρό-
πον. Ὁ δὲ πλούσιος, ἀγαθὸς
ὢν, τοσοῦτον διοίσει τοῦ γεν-
ναίου πένητος, ὅσον αἱ ἐπάρ-
γυροι καὶ κατὰχρυσοὶ πανο-
πλῖαι τῶν καταγάλκων καὶ
σιδηρῶν· αἱ μὲν γὰρ καὶ τῷ
κόσμῳ πλεονεκτοῦσιν, αἱ δ'
αὐτῷ μόνῳ τῷ δραστηρίῳ
διαγωνίζονται· εἴ γε μὴ χρη-

Mais il n'est pas possible
que le général soit tel que je
l'ai représenté, doué de tou-
tes ces belles qualités, sans
qu'il ait de la réputation. Je
dis cependant que celui qui
ne les posséderait pas, fût-il
très-opulent, ne doit point
être choisi pour ses riches-
ses; et par la même raison
on ne doit pas rejeter, à
cause de sa pauvreté, celui
qui n'est pas favorisé de la
fortune, si d'ailleurs il a les
qualités du général. Il ne
faut donc rejeter ni le pau-
vre ni le riche: il faut em-
ployer l'un et l'autre; mais
dans le choix de l'un ou de
l'autre il ne faut avoir égard
qu'aux qualités personnelles
et non à la fortune. Il n'y
a de différence entre le gé-
néral riche qui est brave,
et le pauvre qui est coura-
geux, que celle qui se trouve
entre des armes d'or et d'ar-
gent, et des armes de cuivre
et de fer; les unes l'empor-

ματιστῆς εἶη. Τὸν δὲ χρημα-
τιστὴν, οὐδ' ἂν πλουσιώτατος
ὦν τύχη, συμβουλεύσω ποτὲ
αἰρεῖσθαι· λέγω δὲ ὀβυλοστά-
την, μετὰβολον, ἔμπορον, ἢ
τοὺς παραπλήσιόν τι τούτοις
πράττοντας· ἀνάγκη γὰρ τοὺς
τοιούτους μικρόφρονας εἶναι,
καὶ περὶ τὸ κέρδος ἐπτοη-
μένους, καὶ μεμορημένους.
περὶ τὸν πορισμὸν τῶν χρη-
μάτων, ὅλως δὲ μηδὲν ἐσχη-
κέναι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμά-
των.

Προγόνων δὲ λαμπρὰν
ἀξιώσιν ἀγαπᾶν μὲν δεῖ προσ-
οῦσαν, οὐ μὴν ἀποῦσαν ἐπι-
ζητεῖν· οὐδ' ἐκ ταύτης τινὰς
κρίνειν ἀξίους εἶναι τοῦ στρα-
τηγεῖν· ἀλλ' ὥσπερ τὰ ζῶα
ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων ἐξε-
τάζομεν, ὅπως εὐγενείας ἔχει·
οὕτω χρὴ σκοπεῖν καὶ τὴν τῶν
ἀνθρώπων εὐγένειαν. Καὶ γὰρ

tent par l'éclat, les autres
leur disputent la force et
la solidité. Encore ne faut-
il pas qu'il exerce aucun
trafic. Je ne conseillerais
jamais qu'on choisît un
homme de cette espèce,
quelque riche qu'il fût. J'en-
tends par trafiquant, un usu-
rier, un commerçant, un
marchand ou ceux qui font
quelque négoce. Car il est
de toute nécessité que ces
sortes de gens aient l'âme
basse, qu'ils soient avides
du gain, qu'ils fassent bien
des bassesses pour acquérir
des richesses; en un mot,
qu'ils n'aient aucune belle
âme.

A l'égard des titres dis-
tingués de famille, il faut
les respecter quand on les
trouve dans le général; mais
on ne doit pas les exiger
quand il ne les a pas, ni
en inférer que tels sont pro-
pres à commander une ar-
mée, uniquement parce
qu'ils sont d'une famille ti-
trée. Il faut juger de la no-
blesse des hommes comme

ἀνόητον, τί τοῖς ἔμπροσθεν nous jugeons de l'excellence
 ἐπράχθη καλόν, ἐξετάζειν, οὐ des animaux, par leurs pro-
 τί ποιήσουσιν οἱ νῦν αἰρεθέν- pres qualités. Il serait ab-
 τες· ὡσπερ τῶν πάλαι γεγονό- surde de rechercher les bel-
 των σώζειν ἡμᾶς δυναμένων les actions qu'ont faites les
 καὶ τὰνῶν, καθὰ πρόσθεν. ancêtres de ceux qu'on veut
 Ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐκ ἀπαίδευ- choisir, et de ne point pré-
 τον, τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς faire eux-mêmes, comme si
 ἀριστείοις τιμᾶν, οὐ τοὺς ἐκ ceux qui nous ont précédés,
 προγόνων λαμπροὺς, ἀλλὰ pouvaient nous défendre, et
 τοὺς αὐτοὺς τι γενναῖον ἐργα- soutenir aujourd'hui l'état
 σαμένους· τοὺς δὲ στρατη- comme ils ont fait autrefois.
 γοὺς διὰ τοὺς προγόνους αἰ- D'ailleurs n'est-il pas ridi-
 ρεῖσθαι, κὰν ὡσι χρηστοὶ, cule de n'avoir égard qu'aux
 καὶ μὴ διὰ τὴν σφῶν αὐτῶν actions de valeur des sol-
 ἀρετὴν, κὰν μὴ γένοι λαμπρύ- dats, et non à leur extra-
 νωνται; Προσόντων μὲν δὴ ction, lorsqu'il s'agit de les
 τούτων, εὐτυχῆς ὁ στρατη- récompenser; et dans le
 γός, ἀπόντων δὲ ἐκείνων, κὰν choix des généraux, de ne
 παρῆ ταῦτ', ἀπρακτος. Ἐλ- considérer que la gloire de
 πίσαι δ' ἂν τις τάχα καὶ ἀμεί- leurs pères, fussent-ils
 νους ἔσσεσθαι στρατηγούς τοὺς même doués des qualités
 οὐκ ἔχοντας ἐνσεμνύνεσθαι personnelles du général, et
 προγόνους· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ non leur propre merite,
 πατράσι κυδαινόμενοι, κὰν quand même il ne seraient
 ἐλλείπωσιν, οἴομενοι τὴν ἐκ pas relevés par leur extra-
 τῶν πρόσθεν εὐκλειαν σφίσι ction? C'est un avantage de
 φυλάττεσθαι, πολλὰ καὶ ῥα- plus pour un général qui
 que de la naissance sans

θυρότερον διοικουῖσιν· οἷς δ' *mérite*, n'est bon à rien. On
 οὐδεμίᾳ προὔπαρχει δόξα pourrait peut-être même
 προγόνων, οὗτοι τὴν ἐκ espérer que des généraux
 προγόνων ἐλάττωσιν ἐθέλον- qui n'ont point à se glo-
 τες ἀναπληρῶσαι τῇ σφετέρᾳ, rifier de leur extraction,
 προθυμίᾳ, φιλοκινδυνότερον en deviendraient meilleurs.
 ἐπὶ τὰς πράξεις ἀμιλλῶνται. Car ceux qui tirent leur
 Καὶ καθάπερ οἱ πενέστεροι illustration de leurs ancê-
 τῶν εὐπορωτέρων ταλαιπω- viennent à dégénérer, ils
 ρότερον ἐπὶ τὴν τοῦ εἴου conserveront toujours la
 κτήσιν ὄρμηται, τὸ ἐλλεί- gloire qu'ils tiennent de
 πον ἀναπληρῶσαι τῆς τύχης leurs aïeux, font leur devoir
 σπεύδοντες· οὕτως οἷς μὴ avec bien plus de noncha-
 πάρεστι κληρονομημένη προ- lance; tandis que ceux qui
 γόνων ἀποχρήσασθαι δόξῃ, ne sont point d'une naissan-
 τὴν ἀρετὴν ιδιόκτητον οἰ- ce illustre, pour réparer le
 κειώσασθαι προαιροῦνται. vice de leur origine, affron-
 tent les périls avec la plus
 grande ardeur. Et comme
 les pauvres se donnent bien
 plus de mouvements que les
 riches pour se procurer les
 besoins de la vie, et rem-
 plir les vuides de la fortune;
 de même ceux qui ne doi-
 vent aucune illustration à
 leurs ancêtres, prennent le
 parti de se faire un mérite
 qui leur soit propre et per-
 sonnel.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΘΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ.

CHAPITRE II.

DÉFINITION DU PARFAIT GÉNÉRAL.

Ζητείσθω μὲν δὴ ἡμῖν στρα-
τηγὸς ἀγαθὸς, εὐγενὴς, πλού-
σιος· μὴ ἀποδοκιμαζέσθω δὲ
πένης μετὰ ἀρετῆς, εἰ μὴ καὶ
ἀπὸ λαμπρῶν. Αἰρεθεὶς δ' ὁ
στρατηγὸς, ἔστω χρηστὸς,
εὐπροσήγορος, ἔτοιμος, ἀτά-
ραχος· μὴ οὕτως ἐπεικὴς,
ὥστε καταφρονεῖσθαι, μὴ δὲ
φοβερὸς, ὥστε μισεῖσθαι· ἵνα
μήτε ταῖς χάρισιν ἐκλύσῃ τὸ
στρατόπεδον, μήτε τοῖς φό-
βοις ἀλλοτριώσῃ. Λοχαγοὺς
δὲ καθιστάτω καὶ ταξιάρ-
χους, καὶ χιλιάρχους, καὶ
εἴ τινων ἄλλων ἡγεμόνων
προσδεῖν αὐτῷ δόξει, τοὺς
εὐνοστάτους τῇ πατρίδι,
καὶ πιστοτάτους, καὶ εὐρω-

Faisons donc cas d'un
général doué des qualités
personnelles, noble et riche,
sans cependant rejeter celui
qui joindrait le mérite à la
pauvreté, ne fût-il pas même
de condition. Quel qu'il soit,
il faut que le général élu
soit bon, affable, toujours
prêt à agir, intrépide; qu'il
prenne garde de se faire mé-
priser par une trop grande
douceur, ni de se faire haïr
par la dureté; d'amollir
l'armée par le relâche d'at-
tention, ni d'aliéner les es-
prits par des hauteurs. Que
dans le choix qu'il fera de
tous les lieutenants ou of-
ficiers - généraux qui lui
sont nécessaires, il donne
la préférence à ceux qui

στοτάτους· ἔνθεν οὐδὲν ἂν κωλύοι, καὶ τοὺς εὐπορωτάτους, καὶ τοὺς εὐγενεστάτους, καὶ ἀπὸ χρημάτων μετ' εὐγενείας ὄγκος [προσῆ]. Οὐ γὰρ, ὡς ὀλίγους αἰρουμένους στρατηγούς ἐκ τρόπου δοκιμάσαι ῥᾶον, οὕτως πῶς καὶ λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν πλῆθος. Ὅθεν τὸ μὲν εὐγενὲς ἐπὶ τούτων προκριτέον, εἰς πρόχειρον ἐν ὀξείῳ καιρῷ δοκιμασίαν· τὸ δὲ εὐπορον, ἐν ἀπορίᾳ, ἐπειδὴ ἀναλῶσαί τε καὶ δοῦναι στρατιώταις οἱ ἐκ περιουσίας δυνατοί· χρηργία δ' ἀπὸ τῶν ἡγουμένων ὀλίγη πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους, εὐνούστερα παρασκευάζει τὰ πλήθη· καὶ ἀσφαλεῖς αἱ μειζόνων πίστεις πραγμάτων τοῖς περὶ πλειόνων κινδυνεύουσιν, εἰ πάνυ στρατηγὸς ἐκ τοῦ τρόπου παρέχειτο.

sont les plus affectionnés à la patrie, les plus assurés, les plus vigoureux; rien n'empêche même qu'il ne prenne les plus nobles et les plus riches. Car quoique les richesses et la naissance donnent de l'orgueil et de la vanité, il n'est pas aisé dans une si grande quantité d'officiers de juger par les qualités personnelles, comme si l'on n'en avait que quelques-uns à choisir. C'est pourquoi le noble et le riche sont préférables aux autres; l'un pour les coups de main, et l'autre parce que les gens riches sont en état de faire de la dépense, et de donner de l'argent aux soldats. Or les moindres largesses faites par les lieutenants à ceux qui leur sont subordonnés, attachent bien autrement la multitude, et assurent les grandes affaires dans les périls éminents, pour peu que le général soit d'un caractère généreux et libéral.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ.

CHAPI TRE III.

DU CONSEIL DU GÉNÉRAL.

Αιρείσθω δὲ αὐτὸς καὶ συνέδρους, οἳ καὶ μεθέξουσιν αὐτῷ πάσης βουλῆς, καὶ κοινωνήσουσι γνώμης αὐτῷ· ἢ τούτου ἕνεκα ἀκολουθήσαντας, ἢ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐντιμοτάτους μεταπεμπόμενος συνεδρευέτω, ὥστε δὴ, ἂ ἐννοήσαι μὲν, μελετᾶν· μόνος δὲ οὐ τὰ αὐτοῦ βεβαίως οἰκειοῦται. Γνώμη γὰρ, ἢ μὲν ἀνεπικούρητος μονομένη, πταίει περὶ τὴν ἰδίαν αἴρεσιν· ἢ δὲ ὑπὸ τῶν πέλας ἐπιμαρτυρηθεῖσα πιστοῦται τὸ μὴ σφαλερόν. Οὐ μὲν ἀλλὰ μὴ οὕτως ἄστατος ἔστω τὴν διάνοιαν, ὡς αὐτὸς αὐτῷ πάμπαν ἀπιστεῖν· μὴ οὕτως ἀηδῆς,

Que le général choisisse encore un conseil qui ait part à toutes ses délibérations, et à qui il communique ses vues. C'est pourquoi ce conseil le suivra toujours, sinon il assemblera les plus distingués d'entre les officiers-généraux de l'armée pour les consulter. Il faut, à la vérité, réfléchir sur ses idées; mais seul on n'établit que rarement avec solidité son sentiment. Car un avis qui n'est appuyé de qui que ce soit pêche par sa singularité, au lieu que l'avis qui a le suffrage de plusieurs est regardé comme solide. Cependant il ne faut pas que le général soit ni si indécis qu'il se défie entièrement

ὡς μή τι καὶ παρ' ἄλλω τοῦ παρ' αὐτῷ κρεῖττον οἶεσθαι νοηθῆναι· ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, ἢ πᾶσι προσέχοντα, καὶ μηδὲν αὐτῷ, πολλὰ καὶ ἀσύφορα πράττειν· ἢ μὴδ' ὀλίγων ἀκούοντα, πάντα δ' αὐτοῦ, πολλὰ καὶ ἀμαρτάνειν.

de lui-même, ni assez pré-somptueux pour s'imaginer que personne ne puisse penser mieux que lui. Car il ne peut manquer d'arriver, ou qu'en se rapportant à tout le monde il fasse bien des démarches inutiles, ou que, n'écoutant que soi, il tombe dans beaucoup de fautes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΕΞ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΙΤΙΑΣ ΕΠΑΓΕΙΝ.

CHAPITRE IV.

DES MOTIFS DE LA GUERRE.

Τὰς δὲ ἀρχὰς τοῦ πολέμου μάλιστα φημι χρῆναι φρονίμως συνίστασθαι, καὶ μετὰ τοῦ δικαίου πᾶσι φανερόν γίγνεσθαι πολεμοῦντα· τότε γὰρ καὶ θεὸς συναγωγιστὴς τοῖς στρατεύμασιν εὐμενῆς καθίσταται· καὶ ἄν-

Je pense qu'il faut entre autres choses établir la nécessité de la guerre avec beaucoup de prudence, et manifester à tout le monde la justice des motifs qui la font entreprendre. C'est le moyen de se rendre la Divinité favorable, d'obtenir

θρωποι προθυμότερον ἀντι-
 τάττονται τοῖς δεινοῖς. Εἰ-
 δότες γὰρ, ὡς οὐκ ἄρχουσιν,
 ἀλλ' ἀμύνονται, τὰς ψυχὰς
 ἀσυνειδήτους κακῶν ἔχοντες,
 ἐντελῆ τὴν ἀνδρίαν εἰσφέρου-
 νται· ὡς ὅσοιγε νομίζουσι
 νεμεσήσειν τὸ θεῖον ἐπὶ τῷ
 παρὰ τὸ δίκαιον ἐκφέρειν πό-
 λεμον, αὐτῇ τῇ οἴησει, κὰν
 μὴ τι δεινὸν ἀπὸ τῶν πολε-
 μίων ἀπαντήσειν μέλλῃ, προ-
 κατορρώδοῦσι. Διὰ τοῦτο
 δεῖ τὸν στρατηγὸν, ὧν τε βού-
 λεται τυχεῖν, καὶ ὧν μὴ πα-
 ραχωρῆσαι, λόγῳ καὶ πρε-
 σβεΐαις προκαλεῖσθαι πρῶτον,
 ἵν', ἐν τῷ μὴ συγκαταβαίνειν
 τοῖς ἀξιουμένοις τοὺς ἐναν-
 τίους, ἀνάγκη δοκῆ, καὶ μὴ
 προαιρέσει τὴν δύναμιν ἐξά-
 γειν πολεμουῦσαν, ἐπιμαρτυ-
 ρόμενος τὸ θεῖον, ὡς οὔτε
 καταφρονῶν, ὧν συμβαίνει
 τοὺς πολεμουῦντας πάσχειν,
 ἀνεμεσήτως ἔπεισιν· οὔτ' ἐκ
 παντὸς τρόπου τὰ δεινὰ
 δρᾶσαι προηρημένος τοὺς πο-

l'assistance du ciel, et d'en-
 courager les troupes à af-
 fronter les dangers. Car des
 hommes qui n'ont rien à se
 reprocher, persuadés qu'ils
 ne sont pas les agresseurs,
 et qu'ils ne sont que sur la
 défensive, s'y portent de
 toutes leurs forces; au lieu
 que la seule pensée que les
 guerres entreprises injuste-
 ment irritent la Divinité,
 fait trembler ceux qui d'ail-
 leurs n'auraient rien à crain-
 dre de leurs ennemis. Il
 faut donc que le général
 emploie d'abord les négocia-
 tions et les ambassades
 pour obtenir ce qu'il desire,
 et refuser ce qu'on prétend
 exiger de lui, afin que si
 les ennemis n'acquiescent
 pas à ses justes demandes,
 il paraisse que c'est la né-
 cessité et non la mauvaise
 volonté qui l'a obligé de
 lever des troupes. Qu'il
 prenne Dieu à témoin de
 la droiture de ses intentions,
 et que s'il déclare la guerre,
 ce n'est pas qu'il fasse peu
 de cas des maux qu'elle en-

λεμίους. Είδέναι δὲ γρη, traîne après elle, ni qu'il
 καθότι οὐ μόνον οἰκίας καὶ ait un dessein formé d'at-
 τείρους ἐδραϊότερον ὑφίστα- taquer ses ennemis uni-
 σθαι δεῖ τὸν θεμέλιον, ὡς, quement pour avoir le plai-
 ἀσθενούς γε ὄντος, συγκαταβ- s'ir de leur faire du mal.
 ῥησομένων καὶ τῶν ἐποικο- Il doit savoir encore que,
 δομουμένων, ἀλλὰ καὶ τοῦ comme, pour bâtir une mai-
 πολέμου τὰς ἀρχὰς δεῖ κα- son et élever un mur ; il
 τασκευασάμενον ἰσχυρῶς, καὶ faut poser les fondements
 κρηπίδα περιθέμενον ἀσφα- les plus solides, autrement
 λείας, οὕτως ἐξάγειν τὰς s'ils sont faibles, la maison
 δυνάμεις· ὧν γὰρ ἀσθενῆ τὰ croulera et le mur tombera,
 πράγματα ἐστὶν, ἐπειδὴν de même il faut assurer so-
 οὔτοι μέγα βάρος ἀναλάβωσι lidement les fondements de
 πολέμου, ταχὺ θίβονται, la guerre, et en établir la
 καὶ ὑστεροῦσιν. Ὅθεν, ὡσπερ consistance et la fermeté,
 ἀγαθὸν κυβερνήτην ἐκλιμένους avant que de mettre les
 ἐξαρτυσάμενον σιάφος, καὶ troupes en campagne, de
 τὰ παρ' αὐτῷ ἅπαντα ποιή- peur que si ces fondements
 σαντα, τότε ἐπιτρέπειν γρη étaient faibles et insuffi-
 τῆ τύχῃ· ὡς αἰσχιστόν τε sants, ils ne pussent sup-
 καὶ σφαλερόν ὑποδείξαντα porter le grand poids de la
 πολέμου κίνησιν, ὥστε καὶ guerre, ne fussent bientôt
 διὰ θαλάττης ἤδη καὶ διὰ écrasés, affaissés, et ne crou-
 γῆς ἄγειν τὸ στράτευμα, lassent. Un bon pilote ne
 κἄπειτα πρόμνην κρούεσθαι. néglige rien de ce qui est en
 Τῆς μὲν γὰρ ἀνοίας καὶ προ- lui pour équiper son vais-
 πετείας ἕκαστος κατεγέλασε, seau, avant que de sortir du
 port et de s'exposer au sort
 de la fortune. Il serait très-
 honteux et même dangereux
 pour un général, après avoir

τῆς δ' ἀσθενείας κατεφρόνη-
 σεν· οἱ δ' ἐχθροὶ, οἵτινες
 ποτ' ἂν ὦσι, κἂν μὴ πάθω-
 σιν, ὡς οὐχὶ μὴ βουλευθέν-
 τας, ἀλλ' οὐ δυνηθέντας δια-
 θεῖναι, δικαίως ἐμίσησαν.

fait un grand étalage de pré-
 paratifs de guerre, et cou-
 vert la terre et la mer de
 troupes, de faire retraite:
 il s'exposerait à la risée de
 tout le monde; chacun se
 moquerait de sa folie et de
 sa témérité, et mépriserait
 sa faiblesse. Les ennemis
 même, quels qu'ils fussent,
 n'eussent-ils encore reçu
 aucun dommage, le détes-
 teraient à juste titre, comme
 ayant eu la volonté de leur
 nuire, mais ne l'ayant pu
 exécuter.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΞΙΛΕΟΥΣΘΑΙ ΠΡΩΤΟΝ * ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ * ΤΟ
 ΘΕΙΟΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΕΞΑΓΩΝ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

CHAPITRE V.

DE L'EXPIATION DE L'ARMÉE, AVANT QUE
 D'ENTRER EN CAMPAGNE.

Ἐξαγέτω δὲ τὰς δυνάμεις
 ὁ στρατηγὸς καθαρὰς, ἢ οἷς
 οἱ νόμοι ἱεροῦς, ἢ οἷς μάντις
 ὑφηγοῦνται καθαρσίους, πᾶ-

QUE le général, avant
 que de mettre ses troupes
 en campagne, ait soin de
 les faire purifier de toutes

σαν, εἴτις ἢ δημοσία κηλὶς, les fautes et les taches gé-
 ἢ ἰδίᾳ μόλυσμα ἐκάστω σύνε- nérales ou particulières, par
 στιν, ἀποδιοπομπούμενος. les sacrifices qui sont or-
 donnés par les loix divines
 et par les augures.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΕΙΝ ΕΝ ΤΑΞΕΙ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ.

CHAPITRE VI.

DE LA MARCHÉ DE L'ARMÉE.

Ἀγέτω δὲ τὸ στράτευμα QUAND le général ne de-
 πᾶν ἐν τάξει, κἂν μήπω vrait pas livrer bataille, s'il
 μέλλῃ συμβάλλειν, ἀλλὰ διὰ a une longue route à faire
 μακρᾶς ὁδοῦ περαιουῖσθαι, et plusieurs jours de mar-
 καὶ πολλῶν ἡμερῶν ἀνύειν che, qu'il conduise toute
 πορείαν, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ, καὶ son armée en ordre, même
 πολεμίᾳ· διὰ μὲν τῆς φιλίας, d'accoutumer les soldats à
 ἵνα ἐθίζηται τὰ στρατεύ- garder leurs rangs, à rester
 ματα μένειν ἐν τάξει, καὶ dans leurs troupes et à
 συμφυλάττειν τοὺς ἰδίους λό- suivre leurs commandants.
 χους, καὶ ἔπεσθαι τοῖς ἡγε- Cette attention doit être
 μόσι· διὰ δὲ τῆς πολεμίας, encore plus grande, lors-
 πρὸς τὰς ἐξαίφνης ἐπιβολὰς qu'ils traversent le pays en-
 γιγνομένας, ἵνα μὴ ἐν ὄξει nemi, de peur qu'étant tout
 καιροῦ θορυβούμενοι καὶ ἐπα- d'un coup surpris, ils ne
 précipitent leurs pas, et ne

ναθέοντες, καὶ ἄλλοι πρὸς se renversent les uns sur les
 ἄλλους φερόμενοι, μηδὲν μὲν autres, et qu'au lieu de re-
 ἀνύσωσι φθάσαντες, πολλὰ tirer quelques avantages,
 δὲ καὶ δεινὰ πάθωσιν· ἀλλ' ils ne souffrent plusieurs
 ἅμα καὶ ἐς πορείαν ὧσιν ἐπι- échecs. Mais qu'ils marchent
 δέξιοι, καὶ εἰς μάχην εὐτρε- tous ensemble, et toujours
 πεῖς, ἔχοντες καὶ τὸ σύνθημα prêts à combattre, ayant le
 καὶ ἀλλήλους ἐν τάξει βλέ- mot du guet, et ne perdant
 ποντες. Συστέλλειν δὲ πειρά- pas de vue leurs camarades
 σθω τὴν πορείαν τοῦ στρα- qui sont en ordre. Que dans
 τεύματος, ὡς ἐνι μάλιστα la marche le général tâche
 πρὸς ὀλίγον· καὶ διὰ τοιού- deresserrer son armée; qu'il
 των, ἂν δυνατὸν ᾗ, χωρίων mène les rangs par des en-
 ἀγέτω τὰς τάξεις, δι' ὧν droits où ils ne soient ni à
 οὐκ ἂν ἐκθλιβόμενοι, στεναί, l'étroit ni si resserrés, qu'ils
 καὶ οὐκ ἔχουσαι πλάτος ἐκ ne puissent s'étendre par la
 πλευρᾶς ἐπὶ μῆκιστον ἐκτα- droite et la gauche; autre-
 θεῖεν. Καὶ γὰρ εὐπαθέστεροι ment ils seront exposés aux
 γίνονται πρὸς τὰς αἰφνι- attaques imprévues des en-
 δίους τῶν πολεμίων ἐπιφα- nemis, sans pouvoir faire de
 νείας αἰ τοιαῦται, καὶ ἥκιστα résistance. En effet soit que
 δραστήριοι· ἂν τε γὰρ σφίσι les ennemis les attaquent
 κατὰ μέτωπον ὑπαντήσωσιν de front, étant plus éten-
 αἱ πολέμιοι πλατύτεροι τε- dus ils les mettront en fuite
 ταγμένοι, ῥαδίως αὐτοὺς avec la même facilité qu'on
 τρέπονται, καθάπερ αἱ τοὺς enveloppe les ailes dans les
 ἐπὶ κέρως ὄντας ἐν ταῖς μά- batailles; soit qu'ils les pren-
 χαις κυκλούμενοι· ἂν τε κατὰ nent en flanc par le côté,
 μέσσην τὴν δύναμιν ἐκ πλευ- ils les dissiperont bientôt et
 ρᾶς ἐπιβάλωσιν, ταχὺ διέ- rompront leur marche. Que

σπασαν αὐτῶν τὴν πορείαν si le général forme dans ce
καὶ διέκοψαν ἐπιστρεψάντων moment les rangs en pha-
γὰρ αὐτῶν εἰς φάλαγγα πρὸς lange¹, ou bataillon quarré,
ἄμυναν, ἀσθενὴς ἢ μάχη γί- leur défense sera alors fai-
γνεται, καὶ οὐκ ἔχουσα βά- ble, parce que ce bataillon
θος· ἐάν τε τοῖς κατόπιν, ἢ n'aura pas assez de profon-
κατὰ νότου δεινὴ μάχη ὁ- deur. Par la même raison
μοίως, καὶ προφανῆ ποιεῖται si les ennemis prennent ces
τὸν ὀλεθρον, ὡσαύτως οὐκ rangs par derrière, le com-
ἔχουσα βάθος· καὶ ἐπιστρέψαι bat sera vif et meurtrier, par-
ce qu'ils n'ont pas de fond;

1. *Phalange*, chez les Grecs, était toute une armée réunie en un seul corps. Les Soldats qui composaient la phalange y étaient extrêmement pressés, et les divisions qui y pouvaient être ne laissaient entre elles aucuns intervalles bien marqués. Quinte-Curce dit que la phalange des Macédoniens était un gros d'hommes serrés dans leurs rangs. Cette multitude d'hommes mise en masse, et hérissée, dans toutes les faces, de plusieurs rangs de *sarisses* ou de piques, tombait si pesamment sur ce qui lui était opposé, que rien ne devait être capable de résister à son choc. Mais aussi il fallait à la phalange un terrain qui lui convint. Un corps aussi gros, aussi pesant, qui ne se partageait point, avait besoin d'un vaste champ pour manœuvrer; et s'il se trouvait à l'étroit, ou sur un terrain inégal, il devenait bien moins redoutable. La phalange était plus ou moins nombreuse; mais on ne donnait guère ce nom à un corps moindre de sept à huit mille hommes. Quand l'infanterie d'une armée était trop nombreuse, on la partageait au moins en trois phalanges, qui se mettaient sur une ligne ou en section l'une sur l'autre. quand on était dans un lieu étroit; ce qui formait trois espèces de lignes. C'est de la coutume de diviser une armée en trois grosses phalanges, qu'est venue depuis celle de partager les armées en trois corps principaux, dont celui du milieu s'appelle *Corps de bataille*, et les deux autres *les ailes*. Dans l'armée d'Alexandre le Grand, qui ne formait qu'une phalange, la cavalerie et les soldats *armés à la légère*, mis par petites troupes, garnissaient le devant et les côtés de la phalange. Les arrangements différents que pouvaient prendre les phalanges d'une armée, avaient des noms significatifs à ces arrangements.

δὲ τολμήσωσιν εἰς μέτωπον, ἢ αὐτὴ γίγνεται μάχη τοῖς ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ τεταγμένοις· ταχὺ γὰρ αὐτοὺς περιστήσονται· συμβαίνει δὲ καὶ τὰς παραβοηθείας δυσχερεῖς καὶ ἀπράκτους γίνεσθαι· τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς οὐραγίας, τοῖς εἰς τὴν πρωτοπορείαν βουλομένων βοηθεῖν, ἢ τῶν πρώτων τοῖς κατόπιν, βραδεῖα ἢ ἀφιξίς, καὶ οὐ κατὰ καιρὸν γίγνεται, διὰ πολλῶν, ὧν ὑστεροῦσιν, ἢ προηγοῦνται, σταδίων ἰέναι προθυμουμένων.

Ἡ δὲ συνεσταλμένη [μᾶλλον] πορεία καὶ τετράγωνος, ἢ περὶ ἢ πάνυ παραμύχης, εἰς πάντα καιρὸν εὐμεταχειρίστὸς ἐστὶ καὶ ἀσφαλής· ἐστὶ δὲ ὅτε συνέβη τι τοιοῦτον ἐκ τῶν ἐκτεινομένων στρατευμάτων, πανικὰ καὶ πτοίας τινὰς ἀμφιδόξους ἐμπίπτειν· ἐνίοτε γὰρ οἱ πρῶτοι κατα-

et s'ils étaient assez hardis que de faire volte-face, pareille *catastrophe* leur arriverait qu'à ceux qui mènent la marche; ils seront bientôt enveloppés. Les renforts même en ces occasions deviennent difficiles et inutiles; soit que la queue veuille venir au secours de la tête, ou que la tête veuille secourir la queue; parce qu'étant séparés les uns des autres, de plusieurs stades¹, quelque ardeur qu'ils aient, ils n'arriveront que tard et jamais à temps.

Mais en tout temps il est bien plus aisé et plus sûr pour les troupes de marcher serrées et en bataillon carré, qu'étendues en longues files; car cette grande étendue a quelquefois produit et causé des terreurs paniques, des doutes, et des perplexités, parce qu'il est arrivé qu'à la descente des

1. La mesure du *stadium* d'Olympie, était la mesure "du stade employé dans les mesures itinéraires du moins de celui qui paraît le plus ordinaire, et qui est le mieux connu. On sait que les huit stades grecs répondaient communément à un mille romain.

βεβηκότες ἐξ ὄρεινῶν εἰς ψιλὰ καὶ ἐπίπεδα χωρία, θεασάμενοι τοὺς κατόπιν ἐπικαταβαίνοντας, ἔδοξαν εἶναι πολέμιων ἔφοδον, ὥστε μελλῆσαι προσβάλλειν ὡς ἐχθροῖς, τινὰς δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἤδη.

montagnes, dans des lieux découverts et des plaines, les premiers, apercevant les derniers rangs descendre, se sont imaginé que les ennemis venaient les attaquer, se sont empressés de courir à leur rencontre, et même que quelques-uns les ont chargés.

Λαμβανέτω δὲ τὴν θεραπείαν, καὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν, ἐν μέσῃ τῇ δυνάμει χωρὶς, ἂν μὴ τὰ κατόπιν ἀσφαλῆ πάνυ καὶ εἰρηναῖα νομίζῃ· εἰ δὲ μὴ, τὴν οὐραγίαν ἐκ τῶν ἐρρωμενεστάτων καὶ ἀνδρειοτάτων συνιστάσθω, μηδὲν διαφέρειν· αὐτὴν οἰόμενος πρὸς τὰ συμβαίνοντα, τῆς πρωτοπορείας.

Que le général place les valets, les bêtes de charge, et tout le bagage, au centre de l'armée séparément, s'il est sûr qu'il n'y a rien à craindre et que tout est tranquille à l'arrière-garde. Sinon, qu'il forme son arrière-garde de tout ce qu'il a de troupes les plus vigoureuses et les plus courageuses, persuadé que quant aux événements qui peuvent arriver, il n'y a point de différence entre l'avant et l'arrière-garde.

Προπεμπέτω δὲ ἱππεῖς τοὺς διερευνησομένους τὰς ὁδοὺς, καὶ μάλισθ', ὅτ' ἂν ὑλώδεις, καὶ περικεκλεισμέ-

Qu'il envoie en avant de la cavalerie pour battre l'estrade, surtout s'il y a des bois à passer, et des lieux

νας λόφοις ἐρημίας διεξίη·
πολλάκις γὰρ ἐνέδραι πολε-
μίων ὑπερκαθέζονται· καὶ
λαθοῦσαι μὲν, ἔστιν ὅτε τὰ
ἅλα συνέτριψαν τῶν ἐναντίων
πράγματα· μὴ λαθοῦσαι δὲ,
διὰ μικρᾶς φροντίδος, φρό-
νησιν μεγάλην ἐμαρτύρησαν
τῷ πολεμίων στρατηγῷ.

inhabités, fermés de colli-
nes. Car les ennemis y dres-
sent quelquefois des em-
buscades, qui, étant cachées
et inconnues, peuvent rui-
ner et détruire toute une
armée; mais, qui étant dé-
couvertes avec un peu de
soin, assurent au général la
réputation d'un homme
sage et expérimenté.

Τὴν μὲν γὰρ πεδιάδα καὶ
ψιλὴν, [ἢ] πάντων ὄψις, καὶ
μὴ προερευνήσαντός τινος
ἐδήλωσεν· καὶ γὰρ κονιορτὸς
ἀναφερόμενος μεθ' ἡμέραν
ἐμήνυσε τὴν τῶν πολεμίων
ἐφοδον, καὶ πυρὰ καιόμενα
νύκτωρ ἐπύρσευσαν τὴν ἐγ-
γὺς στρατοπεδείαν.

Quant aux pays plats et
découverts, tout le monde
les voit, il n'est pas besoin de
battre l'estrade pour les con-
naître. La poussière élevée
en l'air, de jour, avertit de
tous les mouvements des
ennemis; et les feux qu'ils
allument pendant la nuit,
éclairent et désignent la
proximité de leur camp.

Ἀγέτω δὲ τὰς δυνάμεις,
μὴ μέλλων μὲν ἐκτάξειν εἰς
μάχην, μεθ' ἡμέραν· ἐὰν δὲ
ἐπείγηται τι φθάνειν συντο-
μώτερον, εἰ ἀσφαλὲς εἶναι
νομίζοι, καὶ νύκτωρ· μέλλων
δὲ κρίνειν, εὐθὺς ἅμα τῷ
σύνοπτον γενέσθαι τοῖς πο-

Que le général parte et
décampe de jour, s'il n'a
pas à combattre, et même
de nuit, s'il a quelque coup
de main à faire, pourvu
qu'il croie le pouvoir faire
sûrement; mais les jours
qu'il doit livrer bataille,
dès qu'il sera à portée de

λεμίους, τὰ πράγματα διὰ la vue des ennemis, qu'il μάχης, σχολῇ προίτω, καὶ fasse ses dispositions à loisir, et qu'il ne fatigue pas μὴ πολλὴν ἀνυέτω· πολλάκις ses soldats ; car la fatigue γὰρ πρὸ τῶν κινδύνων ὁ κόπος ἐδαπάνησε τὴν ἀκμὴν et le travail avant l'action τῶν σωμάτων. diminuent l'ardeur des soldats, et énervent leur vigueur.

Διοδεύων δὲ συμμαχίδα Qu'en traversant les terres de ses alliés, il ordonne γῆν, παραγγελλέτω τοῖς στρατεύμασιν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, καὶ μὴ θίγειν τινός, μηδὲ φθείρειν. Ἀφειδὲς γὰρ πλῆθος ἅπαν ἐν ὄπλοις, ὅτ' ἂν ἔχη τὴν τοῦ δύνασθαί τι ποιεῖν ἐξουσίαν· καὶ ἡ ἐγγύς ὄψις τῶν ἀγαθῶν, δελεάζει τοὺς ἀλογίστους ἐπὶ πλεονεξία· μικρᾷ δὲ προφάσει ἢ ἀπηλλοτριώσαν συμμαχοῦς, ἢ παντελῶς ἐξεπολέμωσαν.

Qu'ils les gardent à mesure. D'ailleurs les biens qu'on a sous les yeux sont un puissant attrait pour des gens qui ont un désir violent de s'enrichir. Mais aussi le moindre sujet de plainte suffit pour aliéner des alliés, et pour en faire des ennemis déclarés.

Τὴν δὲ τῶν πολεμίων A l'égard des terres des φθειρέτω, καὶ καιέτω, καὶ ennemis, que le général les τεμνέτω. Ζημία γὰρ χρημάτων, καὶ καρπῶν ἔνδεια pille, qu'il les brûle, qu'il les ravage. La perte des richesses et la disette de vivres ralentissent la guerre,

μειοῖ πόλεμον, ὥσπερ ἡ οὐ-
σία τρέφει.

comme l'abondance l'en-
tretient.

Προανατεινέσθω μέντοι
πρῶτον, ἃ μέλλει ποιεῖν·
πολλάκις γὰρ ἡ τοῦ μέλλον-
τος δεινοῦ ἔσεσθαι προσδη-
κία, συνηνάγκασε, πρὶν ἢ
παθεῖν, ὑποσχέσθαι τι τοῖς
κινδυνεύοντας, ὧν πρότερον
οὐκ ἠβουλήθησαν ποιεῖν· ἐπει-
δὲν δὲ ἄπαξ πάθωσιν, ὡς
οὐδὲν ἔτι χειρόν ὀψόμε-
νοι, τῶν λοιπῶν καταφρο-
νοῦσιν.

Mais que le général, avant
que d'en venir à cette ex-
trémité, leur donne avis de
ce qu'il doit faire. Souvent
la crainte d'un péril éminent
oblige ceux qu'il menace,
d'en passer par des condi-
tions qu'ils n'avaient pas
voulu accepter d'abord. Mais
dès qu'une fois ils ont reçu
le dommage qu'ils appré-
hendaient, ils ne font aucun
compte de tout le reste,
comme si on ne pouvait leur
faire pis.

Ἄν δὲ πολὺν ἐν τῇ πο-
λεμίᾳ μέλλῃ καταστρατο-
πεδεύειν χρόνον, τσαῦτα
καὶ τοιαῦτα φθειρέσθω τῆς
χώρας, ὧν αὐτὸς οὐχ' ἔξει
χρεῖαν· ἅττα δὲ ἀναγκαῖα
φυλαχθέντα τοῖς φίλοις ἔσται,
τούτων φείδεσθαι. Τῶν δὲ
δυνάμεων ἐκπεπληρωμένων,
μήτ' ἐπὶ τῆς ὑπηκόου, μήτ'
ἐπὶ τῆς συμμαχίδος καθεζό-
μενός ἐγγρορίζετω χώρας·

Si le général doit séjour-
ner long-temps dans le pays
ennemi, qu'il ravage tels et
tels cantons qui ne pour-
ront lui servir, mais qu'il
épargne ceux qui pourront
être de quelque utilité à ses
alliés. Lorsqu'il aura rassem-
blé toutes ses troupes, qu'il
s'arrête le moins qu'il pour-
ra sur les terres de ses alliés,
de peur qu'en y consommant
leurs propres provi-
sions, il ne leur cause un

τοὺς γὰρ ἰδίους ἀναλώσει plus grand dommage qu'à
καρπούς, καὶ ζημιώσει πλέον ses ennemis; qu'il en dé-
τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολε- campe donc au plutôt, s'il
μίους· μεταγέτω δ' ὡς θᾶτ- le peut sans courir de ris-
τον, ἐὰν ἀκίνδυνα ἦ τὰ οἴκοι, que. Qu'il entre sur les ter-
τὰς δυνάμεις· ἐκ γὰρ τῆς res des ennemis; et si elles
πολεμίας, εἰ μὲν εἶη δαψιλῆς sont grasses et fertiles, il
καὶ εὐδαίμων, τροφὴν ἔξει vivra dans l'abondance et
καὶ ἀφθονίαν· εἰ δὲ μὴ, τήν dans les délices. Du moins
γε φιλίαν οὐ λυμανεῖται· il ne ruinera pas ses alliés;
πολλὰ δ' ὅμως καὶ ἀπ' οὐ mais toujours il retirera de
λαμπρᾶς τῆς ἀλλοτρίας ἔξει grands avantages du pays
πλεονεκτήματα. ennemi, quand même il ne
serait pas si abondant.

Φροντιζέτω δὲ περὶ τε Que le général veille
ἀγορᾶς, καὶ τῆς τῶν ἐμ- aussi sur l'approvisionnement;
πόρων καὶ κατὰ γῆν καὶ qu'il favorise les
κατὰ θάλατταν παράπομ- marchands, tant de terre
πῆς· ἵνα, ἀκινδύνου τῆς que de mer, afin qu'ils
παρουσίας σφίσιν οὔσης, ἀό- puissent en sûreté et en
κνωσ παρακομίζωσι τὸν εἰς diligence apporter toutes
τὰ ἐπιτήδεια φόρτον. les munitions nécessaires à
l'armée.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΟΤΕ ΔΙΑ ΣΤΕΝΩΝ ΜΕΛΛΕΙ ΤΟ
ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ ΑΓΕΙΝ.

CHAPITRE VII.

DE LA MARCHÉ DES TROUPES DANS LES
DÉFILÉS.

Ἐπειδὴν δὲ εἶτε διὰ στε-
νῶν μέλλη ποιῆσθαι πάρο-
δον, ἢ δι' ὄρεινης καὶ δυσ-
βάτου χώρας ἄγειν τὸν
στρατὸν, ἀναγκαῖον, προεκ-
πέμποντά τι μέρος τῆς δυνά-
μεως, προκαταλαμβάνεσθαι
τάς τε ὑπερβολὰς, καὶ τὰς
τῶν στενῶν παρόδους, μὴ
φθάσαντες οἱ πολέμιοι, καὶ
καταστάντες ἐπὶ τῶν ἄκρων,
κωλύσωσι τὴν διεκβολὴν ποι-
εῖσθαι. Τὸ δὲ αὐτὸ πεφρον-
τίσθω, κὰν αὐτὸς δεδίη πο-
λεμίων εἰσβολὴν· οὐ γὰρ δὴ
δραῖσαι μὲν χρήσιμον, φυλά-

Si l'on doit faire mar-
cher l'armée à travers des
défilés, ou par un pays plein
de montagnes et de chemins
impraticables, il est néces-
saire d'envoyer en avant
quelques troupes pour oc-
cuper les hauteurs et l'en-
trée des défilés, de peur
que les ennemis ne s'y pos-
tent les premiers, et ne
coupent le passage; il faut
user de la même précaution,
lorsqu'on craint une attaque
de la part des ennemis. Car
autant qu'il est utile d'en-
treprendre et de tenter tou-
jours quelque nouvel acte
d'hostilité contre eux, au-

ξασθαι δὲ μὴ παθεῖν οὐκ ἀναγκαῖον· οὐδὲ φθᾶσαι μὲν αὐτοὺς εἰσβάλλοντας εἰς τὴν πολεμίαν ἐπειῖγον, ἀποκλείσαι δὲ τοὺς πολεμίους ἐπὶ σφᾶς ἰόντας οὐ προνοητέον.

tant il est nécessaire d'être en garde contre leurs entreprises: et le général ne doit pas seulement s'empresser à envahir le premier les terres des ennemis; il doit encore ne pas négliger de leur fermer l'entrée de son pays, et les empêcher d'y pénétrer.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΧΑΡΑΚΑ.

CHÂPITRE VIII.

DU RETRANCHEMENT.

Ἐν δὲ δὴ τῇ τῶν ἐχθρῶν καταστρατοπεδεύων, χάρακα περιβαλλέσθω καὶ τάφρον, κἂν ἐφ' ἡμέραν μέλλῃ τὴν παρεμβολὴν θήσειν· ἀμετανόητος γὰρ ἢ τοιαύτη καὶ ἀσφαλῆς στρατοπεδεΐα, διὰ τὰς αἰφνιδίους καὶ ἀπροσδοκῆτους ἐπιβολάς. Καθιστάτω

LORSQUE le général aura fixé son camp sur le territoire ennemi, quand même il ne voudrait s'y arrêter que peu de temps, qu'il ait soin de fortifier son camp par un retranchement et par un fossé; il ne se repentira jamais d'avoir ainsi pourvu à la sûreté du camp, et cette

δὲ φύλακας, κἂν μακρὰν εἶναι νομίζῃ τοὺς πολεμίους, ὡς ἐγγὺς ὄντας. Ὅπου δ' ἂν μέλλῃ πολυχρόνιον τίθεσθαι τὴν παρεμβολήν, οὐ κάτεπειγόντων τῶν πολεμίων, ἢ ἐπὶ τῷ φθείρειν τὴν χώραν ποιούμενος τὴν μονήν, ἢ καιροῖς ἐφεδρεύων βελτίοσιν, ἐκλεγέσθω χωρία μὴ ἐλώδη, μηδὲ νοσερά· τὰ γὰρ τοιαῦτα ταῖς ἀναφοραῖς, καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν τόπων δυσωδίαις, νόσους καὶ λοιμοὺς ἐμβάλλει τοῖς στρατεύμασι, καὶ πολλῶν μὲν ἐκάκωσε τὰς εὐεξίας, πολλοὺς δὲ ἀπώλεσεν· ὥστε μὴ μόνον ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενὲς ἀπολείπεσθαι τὸ στρατεύμα.

précaution le mettra à l'abri de toutes attaques soudaines et imprévues. Que le général place aussi des sentinelles, comme si les ennemis étaient proches, quand même il les croirait fort éloignés : mais si, ceux-ci demeurant dans l'inaction, il veut séjourner long-temps dans le même camp, ou qu'il s'arrête pour ravager le pays, ou qu'il épie les occasions favorables, il faut, dans ces cas, qu'il choisisse une position qui ne soit ni humide ni malsaine : car les exhalaisons et les mauvaises odeurs causent les maladies et la contagion ; elles affectent les tempéraments les plus robustes, tuent beaucoup de monde, et diminuent le nombre et les forces des soldats.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΧΩΣ' ΥΠΑΛΛΑΣΣΕΙΝ ΤΑ ΔΙΔΗΚΤΑ.

CHAPITRE IX.

DU FRÉQUENT DÉCAMPMENT.

Χρήσιμον δέ που και σω- Il est quelquefois avan-
 τήριον στρατοπέδω, μηδὲ tagueux et salutaire à l'armée
 ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν παρ- de ne pas faire un long sé-
 εμβολῆς, εἴαν μὴ χειμαδεύη, jour dans le même camp,
 και τοῖς σκηνώμασι διὰ τὴν à moins qu'elle n'y passe
 ὥραν τοῦ καιροῦ πεπολι- l'hiver, et qu'il ne soit ré-
 σμένη τυγχάνη· αἱ γὰρ τῶν glé qu'on y dressera des
 ἀναγκαίων ἐκκρίσεις, ἐπὶ baraques à cause de la saison
 τῶν αὐτῶν γιγνόμεναι χῶ- avancée; parce que les ex-
 ρίων, ἀτμοὺς διεφθορότας créments, rendus dans les
 ἀναπέμπουσαι, συµμεταβάλλ- mêmes lieux, exhalent des
 λουσι και τὴν τοῦ περιέχον- vapeurs corrompues qui in-
 τος ἀέρος φύσιν· Ἐν δὲ τοῖς fectent l'air. Mais que dans
 χειμαδίοις γυμναζέτω τὰ les quartiers d'hiver le gé-
 στρατόπεδα, και πολεμικὰ, néral ait soin d'exercer ses
 και σύντροφα ποιείσθω τοῖς soldats; qu'il les rende guer-
 δεινοῖς, μήτ' ἀργεῖν ἐὼν, riers et les familiarise avec
 μήτε ῥαθυμεῖν· ἡ μὲν γὰρ les dangers, sans souffrir
 ἐργία τὰ σώματα μαλθακὰ qu'ils soient oisifs ni pares-

καὶ ἀσθενῆ κατέσχευάσεν· ἡ δὲ ῥαθυμία τὰς ψυχὰς ἀνάνδρους καὶ δειλὰς ἐποίησεν· αἱ γὰρ ἡδοναὶ δελεάζουσαι τῷ καθ' ἡμέραν συνήθει τὰς ἐπιθυμίας, διαφθείρουσι καὶ τὸν εὐτολμώτατον· ὅθεν οὐ μακρὰν ἀπάγειν τοὺς ἄνδρας τῶν πόνων· ἐπειδὴν γὰρ μετὰ χρόνον ἀναγκάζονται· πρὸς τὰ πολεμικὰ χωρεῖν, οὐχ ἡδέως ἐξίσασιν, οὐδ' ἐπὶ πολὺ μένουσιν· ἀλλ' ἐκδεδιγητημένοι ταχὺ μὲν ὀρρώδοῦσι, πρὶν ἢ καὶ πειράσαι τὰ δεινά· ταχὺ δὲ πειράσαντες ἀποχωροῦσιν, οὔτ' ἐλπίζουσιν, οὔτε φέρειν τοὺς κινδύνους δυνάμενοι.

seux. Car l'oisiveté amollit et affaiblit les corps, comme la paresse abat et énerve les cœurs, parce que les plaisirs goûtés journellement amorcent l'ame, et qu'ils abattent le courage le plus déterminé. Il faut donc bien prendre garde de laisser long-temps dans le repos les gens de cœur; il est à craindre qu'en les rappelant peu après aux exercices militaires, ils ne s'y prêtent pas volontiers, et que, loin d'y persévérer, la crainte ne les saisisse tout-à-coup, avant même que d'éprouver les dangers, et que, dès qu'ils seront exposés, ils ne se retirent sans espérance, et sans faire aucune résistance.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΙΝ ΓΥΜΝΑΖΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ,
ΑΔΕΙΑΣ ΟΥΣΗΣ.

CHAPITRE X.

§ I.

DE L'EXERCICE DES TROUPES.

Διόπερ ἀγαθοῦ στρατη-
γοῦ, καὶ τὰ χρήσιμα τότε
κατασκευάζειν, ὅτε οὐκ ἐπιεί-
γουςιν αἱ τῶν ἐκ παρατάξεως
ἀγώνων ἀνάγκαι, καὶ τὰ
ἄχρηστα διὰ τὴν τῶν σωμα-
τῶν ἄσκησιν ἐπιτάττειν. Ἰκα-
νὴ γὰρ στρατοπέδοις ἄνεσις,
κὰν σφόδρα ταλαίπωροι ᾦσιν,
ἢ μὴ διὰ τῶν δεινῶν εἰς τὸ
ἀληθινὸν ἀγώνισμα πεῖρα.
Γυμναζέτω δὲ τοιοῖσδε τισὶ
τρόποις. Ἐκταττέτω πρῶ-
τον ἀναδοὺς τὰ ὄπλα πᾶσιν·
ἔν' ἐκ μελέτης σφίσιν ἢ τὸ

C'EST pourquoi un ha-
bile général profitera du
temps qu'il ne sera pas
obligé de combattre en ba-
taille rangée, pour faire des
dispositions qu'il croira
avantageuses, et pour don-
ner des ordres inutiles sur
l'heure, afin d'exercer ses
soldats. Car, quelque fati-
gués qu'ils soient, ils doi-
vent regarder comme un
grand relâche, d'apprendre
la vraie manière de com-
battre, sans craindre ni
risque ni péril. Or, voici
comment il faut faire l'ex-
ercice : qu'on commence.

μένειν ἐν τάξει· καὶ ταῖς ὤψεσι, καὶ τοῖς ὀνόμασι συν-
 ἦθεις ἀλλήλοις γιγνόμενοι,
 καὶ τίς, ὑπὸ τίνα, καὶ ποῦ,
 καὶ μετὰ πόσους, ὑπ' ὧν
 παράγγελμα πάντες ὧσιν ἐν
 τάξει· καὶ τὰς τε ἑκτάσεις,
 καὶ συστολὰς, καὶ ἐγκλίσεις
 ἐπὶ λαῖα καὶ δεξιὰ, καὶ
 λόχων μεταγωγὰς, καὶ δια-
 στήματα, καὶ πυκνώσεις,
 καὶ τὰς δι' ἀλλήλων ἀντεξό-
 δους, καὶ εἰσόδους, καὶ τὰς
 κατὰ λόχους διαιρέσεις καὶ
 κατατάξεις, καὶ τὴν ἐπὶ φά-
 λαγγα, καὶ τὴν ἐπὶ βάθος
 ὑποστέλλουσαν, καὶ τὴν ἐπὶ
 μῆκος ἐκτείνουσαν, καὶ τὴν
 ἀμφιπρόσωπον μάχην, ὅτ'
 ἂν οἱ κατ' οὐρανὸν ἐπιστρέ-
 ψαντες πρὸς τοὺς κυκλουμέ-
 νους μάχωνται, καὶ τὰς

par donner des armes à tous
 les soldats, et qu'on les
 range en ordre de bataille,
 afin qu'ils s'étudient à gar-
 der leurs rangs, et qu'ils
 s'accoutument à se connaî-
 tre les uns les autres, de
 vue et de nom, qu'ils sa-
 chent à qui ils ont à faire,
 quel est celui qui les com-
 mande, où ils sont, com-
 bien ils sont, et qu'au pre-
 mier commandement ils
 soient tous en ordre. Qu'on
 leur apprenne à s'étendre,
 à se resserrer, à faire des
 quarts de conversion, à
 droite et à gauche, à chan-
 ger les rangs, à se diviser,
 à se rejoindre, à s'appro-
 cher, à s'éloigner les uns
 des autres. Qu'on leur ap-
 prenne les sections et les
 dispositions des troupes
 pour combattre en *Phalan-*
*ge*¹, ou bataillon carré,

1. Les Grecs donnaient diverses formes à leurs *Phalanges*: il y en avait de pleines dans leur centre; d'autres dont le centre était vide, pour y pouvoir placer de la cavalerie, des machines de guerre et du bagage; d'autres phalanges étaient des carrés parfaits; d'autres présentaient un grand front, et devenaient des carrés longs sur leurs faces; d'autres au contraire étaient des carrés étroits sur la face présentée, et formaient des espèces de colonnes. D'autres enfin prenaient

ἀνακλήσεις ἐκδιδασκέτω.

en bataillon profond, bataillon allongé (*colonne*), à deux faces, ce qui arrive lorsque les soldats de l'arrière-garde font un demi-tour à droite pour faire face aux ennemis qui s'efforcent de les entourer; enfin qu'on leur apprenne à faire retraite.

Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων, οἱ μὲν ἀρχὴν ἔχοντες τοῦ μανθάνειν, ἐπιτιθέντες τοὺς δακτύλους ἐπὶ τε τὰ τρήματα τῶν αὐλῶν, καὶ διαστήματα τῶν χορδῶν, πολλάκις ἄλλον ἔθεσαν ἐπ' ἄλλῃ, καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀρμονικὴν διάστασιν· εἶτα μόλις ἐπεκτείνουσι, [καὶ] βραδὺ μὲν αἴρουν τοὺς δακτύλους, βραδὺ δὲ τιθέασιν· οἱ δ' ἐν μελέτῃ τῆς μουσικῆς, ἀνεπιτηδεύτως, ἤδη ἐρρυθμισμένη τῇ χειρὶ, δι' ὀξύτητος μεταφέρουσιν, ὅπη τε

De même que ceux qui commencent à apprendre à jouer des instruments de musique, en plaçant les doigts sur les trous des flûtes, et sur les touches des cordes, les posent quelquefois où ils ne devraient pas, qu'ils pèchent contre les règles de l'harmonie; qu'ils ont en outre bien de la peine à étendre leurs doigts, qu'ils les lèvent et les baissent pesamment, tandis que les habiles musiciens qui par le long usage ont la main réglée, changent sans difficulté et promp-

des figures triangulaires, demi-sphériques, ou d'un carré à trois côtés, c'est-à-dire qui restaient ouvertes, ou sur le devant, ou sur le derrière. *Dict. militaire, tome 11, pag. 229, Paris, 1745, in-12.*

βούλονται παραθλίψαι τῆς ἀναπνοῆς, καὶ ἀνοιῖσαι, καὶ παραψῆλαι χορδῆς· τοῦτον δὴπου τὸν τρόπον οἱ μὲν ἀσυνήθεις καὶ ἀνάσκητοι τῆς τάξεως, διὰ ταραχῆς πολλοῦ, μόλις ἀλλήλων διαμαρτάνοντες ἐγκατατάσσονται, πολὺν ἀναλίσκοντες χρόνον· οἱ δὲ συγκεκροτημένοι, διὰ τάχους, ὡς εἰπεῖν αὐτόματα, φέρονται πρὸς τὴν τάξιν, ἐναρμόνιον τινὰ καὶ καλὴν ἀποπληροῦντες ὄψιν.

Εἶτα διελὼν τὰ στρατεύματα πρὸς ἀλλήλους ἀσίδῆρι μάχῃ συναγέτω, νάρθηκας ἢ στύρακας ἀκοντίων ἀναδιδούς· εἰ δὲ τινὰ καὶ βεβωλασμένα πεδία εἴη, βώλους τε κελεύων αἶροντας βάλλειν· ὄντων δὲ καὶ ἰμάντων ταυρείων, γρήσθω ἐπὶ τὴν μάχην. Δείξας δὲ αὐτοῖς καὶ λόφους, ἢ ὀρθίους βουνοὺς, ἢ τόπους, κελευέτω σὺν δρό-

tement, soit qu'ils veulent donner plus ou moins de volume à leurs sons, étendre ou resserrer les cordes : de même ceux qui sont neufs dans le service militaire, ne peuvent prendre leur rangs sans beaucoup de confusion, ni sans peine. Ils tombent les uns sur les autres, et perdent beaucoup de temps ; au lieu que les autres qui s'entendent, s'arrangent tout d'un coup, et pour ainsi dire naturellement, et forment un ordre de bataille qui frappe la vue par sa belle harmonie.

Le général partagera ensuite son armée, et fera combattre soldats contre soldats, sans épées, mais avec des cannes ou des bâtons de pique, dont il les fournira ; et s'il se trouve des mottes de terre, qu'il leur en fasse arracher, pour se les jeter les uns aux autres, et qu'il leur donne pour cet exercice des cestes de buffle, s'il en a. Qu'il leur indique des collines,

μω καταλαμβάνεσθαι· ποτὲ
 δὲ καὶ ἐπιστήσας ἐπ' αὐτῶν
 τινὰς τῶν στρατιωτῶν, καὶ
 ἀναδοὺς, ἃ μικρῶ πρόσθεν
 ἔφην ὅπλα, τούτους ἐκβα-
 λόντας [τούς] ἑτέρους ἐκπεμ-
 πέτω· καὶ ἢ τοῖς μείναντας
 ἐπαινέτω καὶ μὴ ἐκπεσόν-
 τας, ἢ τοῖς ἐκβαλόντας. Ἐκ
 γὰρ τῆς τωαύτης ἀσκήσεως
 καὶ γυμνασίας ὑμαίνει μὲν
 τὸ στράτευμα· πᾶν δ' ὅτι-
 ον ἡδίων ἐσθίει καὶ πίνει,
 κἄν λιτὸν ἢ, πολυτελέστερον
 οὐδὲν ἐπιζητοῦν. Ὁ γὰρ ἀπὸ
 τῶν πόνων λιμὸς καὶ τὸ δί-
 ψος, ἱκανὸν ὄψον ποιεῖ, καὶ
 γλυκὴ κράμα· στεβρότερα τε
 τὰ σώματα σφίσι γίγνεται
 καὶ ἄκμητα· καὶ συνεθίζεται
 τοῖς μέλλουσι δεινοῖς, ἰδρώ-
 τι, καὶ πνεύματι, καὶ ἄσθμα-
 τι, καὶ θάλλεσιν ἀσχιά-
 στοις καὶ κρυμοῖς ὑπαέθροις
 συγγυμναζόμενα.

des hauteurs, des lieux en-
 carpés, avec ordre d'y mon-
 ter en courant, pour s'en
 saisir. Qu'alors il envoie
 après eux quelques soldats
 armés de la manière que
 j'ai dit, pour en chasser les
 autres, et qu'il ne manque
 pas de donner des louanges,
 soit à ceux qui se seront
 maintenus avec courage,
 ou à ceux qui auront sup-
 planté les autres. Cette sorte
 d'exercice est salutaire à
 l'armée; les soldats trouvent
 du goût dans tout ce qu'ils
 mangent et boivent, quel-
 que simple qu'il soit, et ils
 ne recherchent rien de plus
 exquis. Car la faim et la
 soif qui sont procurées par
 le travail, tiennent lieu des
 meilleurs assaisonnements
 et des plus agréables bois-
 sons. Les corps s'endurcis-
 sent, deviennent plus vi-
 goureux, et se familiarisent
 avec les fatigues à venir,
 en suant, en s'agitant, en
 soufflant, en supportant la
 chaleur au grand soleil, et
 le froid au grand air.

Παραπλησίως δὲ γυμναζέ-
τω καὶ τὸ ἵππικόν, ἀμίλλας
ποιούμενος καὶ διώγματα,
καὶ συμπλοκὰς, καὶ ἀκροβο-
λισμούς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις,
περὶ αὐτὰς τὰς ῥίζας τῶν λό-
φων, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι
καὶ τῶν τραχέων ἐπιψαύειν.
οὐ γὰρ οἶόν τε βιάζεσθαι πρὸς
ἀνάγκη, καὶ κατὰ πρανοῦς
ἱππάζεσθαι.

Il faut de même exercer
la cavalerie à se battre les
uns contre les autres, se
poursuivre, se mêler, es-
carmoucher dans les plai-
nes, au pied des collines,
et à tâter ou essayer les
lieux difficiles, autant que
faire se pourra. Car il n'est
pas possible de les forcer
de grimper des endroits es-
carpés, ni de descendre par
des précipices.

§ β'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΜΩΝ.

§ 2.

DES FOURRAGES.

Σωφρονεῖτω δὲ περὶ τὰς
προνομὰς, καὶ μὴ ἐφιέτω
ταῖς δυνάμεσιν, ἐπειδὴν εἰς
εὐδαίμονα πολεμίων εἰσβάλ-
λη χώραν, ἀτάκτως φέρεσθαι
πρὸς τὰς ὠφελείας· αἱ γὰρ
μέγιστα συμφοραὶ κὰν τοῖς

QUE le général use d'u-
ne extrême circonspection
dans les fourrages; et lors-
qu'il se trouvera dans un
bon pays des ennemis, qu'il
ne permette pas aux troupes
de s'y répandre confusé-
ment pour y piller; car il en

τοιοῖσδε γίνονται· πολλά-
 κισ γὰρ ἀτάκτοις καὶ σπο-
 ράσι περὶ τὴν λείαν σε-
 σοβημένοις ἐπίπεσόντες οἱ
 πολέμιοι, καὶ διὰ τὸ ἀσύν-
 τακτον τοῦ πλήθους, καὶ
 διὰ τὸ βαρεῖς εἶναι τοὺς
 ἀποχωροῦντας ταῖς ὠφελεί-
 ας, οὔτε τοῖς ὅπλοις χρῆ-
 σθαι δυναμένοις, οὔτε ἀλλή-
 λους ἐπικουρῆσαι, πολλοὺς
 διέφθειραν. Εἰ δέ τινες, δίχα
 τοῦ τὸν στρατηγὸν κελεῦσαι,
 προνομεύειν ἐπιχειρήσουσιν,
 οὔτοι κολαζέσθωσαν· αὐτός
 γε μὴν, ὅτ' ἂν ἐπὶ τὴν λείαν
 πέμπῃ, τοῖς ψιλοῖς καὶ ἀνό-
 πλοις συνταττέτω μαγίμους
 ἵππεῖς καὶ πεζοὺς, οἱ περὶ
 μὲν τὴν λείαν οὐκ ἀσχολή-
 σονται, μένοντες δὲ ἐν τάξει
 παραφυλάξουσι τοὺς προνο-
 μεύοντας, ἵν' ἢ σφίσιν ἀσφα-
 λῆς ἢ ἀποχώρησις.

arrive de grands inconvé-
 nients. En effet l'on a vu
 souvent les ennemis tom-
 ber sur ces troupes mal en
 ordre, et tumultuairement
 dispersées çà et là pour
 fourrager; et ces détache-
 ments en désordre, chargés
 de leur fourrage, ne pouvant
 ni se retirer, ni faire usage
 de leurs armes, ni porter du
 secours à leurs camarades,
 plusieurs ont été taillés en
 pièces. Il faut donc punir
 ceux qui seraient assez har-
 dis pour aller au fourrage
 sans l'ordre du général;
 mais aussi lorsque le géné-
 ral y enverra, il fera escorter
 les fourrageurs, qui se-
 ront sans armes et sans dé-
 fense, par de la cavalerie et
 de l'infanterie, qui, sans
 s'amuser à piller, demeure-
 ront en ordre de bataille,
 pour couvrir les fourrageurs
 et leur ménager une retraite
 assurée.

§ γ'.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΚΟΠΩΝ.

§ 3.

DES ESPIONS.

Εἰ δὲ συλλάβοι ποτὲ κατα-
σκόπους, μὴ μιᾷ κεχρησθῶ
γνώμῃ, ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀσθε-
νέστερα τὰ ἴδια, ἢ περ τὰ
τῶν πολεμίων, εἶναι νομίζῃ,
κτεινάτω τούτους· ἐὰν δὲ
καὶ ὄπλισμῷ καλῷ κεχρη-
μένος ᾖ, καὶ παρασκευαῖς
ἐντελέσι, καὶ δυνάμει πολλῇ,
καὶ εὐεξίᾳ σωμάτων, καὶ
πειθηνίῳ στρατεύματι, καὶ
ἡγεμόσιν ἀρίστοις, καὶ ἐμ-
πειρίᾳ μεμελετημένη, παρα-
λαβὼν τοὺς κατασκόπους,
καὶ ἐν κόσμῳ τὴν στρατιάν
ἐπιδειξάμενος, οὐκ ἂν ἀμάρ-
τοι ποτὲ καὶ ἀθώους ἀπο-
πέμψας. Τὰ μὲν γὰρ πλεο-
νεκτῆματα τῶν ἀντιπάλων

S'IL arrive que le géné-
ral surprenne des espions,
qu'il ne les traite pas tous
de la même manière. Car s'il
croit que ses forces soient
inférieures à celles des en-
nemis, il doit les faire mou-
rir. Mais si son armée est
bien équipée, s'il a fini ses
dispositions, s'il a beaucoup
de troupes en bonne santé
et bien disciplinées, s'il a
d'habiles lieutenants et
d'une expérience consom-
mée, il ne fera pas mal de
prendre les espions, de leur
montrer son armée dans
tout son lustre, et de les
renvoyer sans leur faire de
mal. Les rapports avanta-
geux qu'ils feront de la su-
périorité de l'armée, jette-
ront l'épouvante parmi les

ἀγγελλόμενα, φοβεῖσθαι συν- ennemis; au lieu qu'ils pren-
 ἠνάγκασε· τὰ δὲ ἐλαττώ- draient courage, s'ils appre-
 ματα θαρρεῖν παρεστήσατο. naient qu'elle leur est in-
 férieure.

§ δ'.

ΠΕΡΙ ΝΥΚΤΟΦΥΛΑΚΩΝ.

§ 4.

DES SENTINELLES DE NUIT.

Φύλακας δὲ καταταττέτω
 καὶ πλείους, ἵν' ἐν-ρίρει διε-
 λόμενοι τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν,
 οἱ μὲν ὕπνον, οἱ δὲ ἐγρήγορσι
 αἰρῶνται· οὔτε γὰρ ἀναγκα-
 στέον, οὐθ' ὑπισχνουμένοις
 πιστευτέον, ὅλην ἀγρυπνήσαι
 νύκτα τοὺς αὐτούς· εἰκὸς
 γὰρ ποτε καὶ παρὰ γνώμην,
 ἐνδιδόντων τῶν μελῶν, αὐ-
 τόματον ὕπνον ἐπελθεῖν. Ὁρ-
 θοὶ δ' ἐστῶτες φυλασσόντων·
 αἱ γὰρ καθέδραι καὶ ἀνα-
 πτώσεις, συλλύουσιν τὰ σώ-
 ματα, ῥέπουσιν εἰς ὕπνον·

Qué le général place un
 grand nombre de sentinel-
 les, qui partagent entre
 elles tout le temps de la
 nuit pour dormir et pour
 veiller : car on ne peut obli-
 ger les mêmes à veiller toute
 la nuit, et on ne doit point
 ajouter foi à ceux qui le pro-
 mettraient, parce qu'il ar-
 rive quelquefois que, les
 membres venant à succom-
 ber, le sommeil nous sur-
 prend naturellement mal-
 gré nous. C'est pourquoi il
 faut que les sentinelles se
 tiennent debout, parce que

ή δὲ ἀνάτασις τῶν σκελῶν; si elles étaient assises, ou
 καὶ ὁ τόνος, ἐγρήγορσιν ἐν- couchées, les corps amollis
 τίθησι τῇ διανοίᾳ. Καιόντων par le repos se laisseraient
 δὲ οἱ φύλακες πυρὰ πορρώ- abattre par le sommeil; au
 τέρω τῆς στρατοπεδείας· οὐ- lieu que les jambes droites
 τως γὰρ τοὺς μὲν προσιόντας et tendues tiennent les es-
 διὰ τοῦ φωτὸς ἐκ πολλοῦ sprits éveillés. Au reste les
 συνέψονται· τοῖς δ' ἐκ τοῦ lumer des feux éloignés du
 φωτὸς, ἐν σκότῳ τυγγάνοντες camp, afin qu'elles puissent
 οὐκ ἀθρήσονται, μέχρις ἂν apercevoir de loin les enne-
 εἰς χεῖρας ἔλθωσιν. mis à la lueur du feu, et
 qu'étant dans les ténèbres
 elles ne puissent être aper-
 çues de ceux qui sont au-
 delà de la lumière, qu'au
 moment qu'ils tomberont
 entre leurs mains.

§ ε'.

ΠΕΡΙ ΛΑΘΡΑΙΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΟΣ.

§. 5.

DU DÉCAMPMENT.

Εἰ δὲ βούλοιτό ποτε γύ- Si le général voulait quel-
 κτωρ ἀναστῆσαι τὸ στρατεύ- quefois. décamper à l'insu
 μα, λαμβάνων τοὺς πλε- des ennemis, soit pour s'em-

μίους, ἢ τόπους προκαταλαβέσθαι προκρούμενος, ἢ τοὺς ὄντας φεύγειν, ἢ μηδὲ βουλόμενος εἰς ἀνάγκην εἰσεῖν τῷ μάχεσθαι, πυρὰ πολλὰ κύντας ἀνχωρεῖτω· βλέποντες γὰρ οἱ πολέμιοι τὰ φῶτα, δεκῶσι κατὰ χώραν αὐτὸν μένειν· ἀρώτιστον δὲ γενομένης τῆς παρεμβολῆς, ὑπόνοιαν λαβόντες ὡς φεύγουσιν, ἐνέδρας τε προεκπέμπουσι καὶ διώκουσιν.

parer le premier de certains postes, ou pour quitter ce lui où il est, ou pour éviter d'en venir aux mains malgré lui, qu'il ait soin d'allumer beaucoup de feux, avant que de se retirer, parce que tant que les ennemis verront de la lumière ils seront persuadés qu'il reste dans le pays; au lieu que si le camp n'est plus éclairé, ils le soupçonneront de prendre la fuite, lui dresseront des embûches, et le poursuivront.

§ 5.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΚΟΙΝΟΔΟΓΟΙΜΕΝΩΝ ΤΟΙΣ
ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙΣ.

§ 6.

DES ENTREVUES.

Ἐάν δ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένων εἰς ὅψιν ἔρχεται ποτε τῶ τῶν πολεμίων στρατηγῷ χρονολογούμενος, ὡς αὐτὸς

MAIS si, demeurant dans la même position, le général veut avoir une entrevue avec le général ennemi,

εἰπεῖν, ἢ ἀκοῦσαί τι βουλό- pour faire, ou pour enten-
 μενος, ἐκλεξάμενος τοὺς κρα- dre quelques propositions,
 τίστους καὶ ἀξιοπρεπεστά- qu'il prenne les jeunes gens
 τοὺς τῶν νέων, εὐρώστους, les plus distingués, les plus
 καλοὺς, μεγάλους, ὄπλοις recommandables, tous vi-
 διαπρεπέσι χρυσήσας, ἔχων goureux, de bonne mine,
 περὶ αὐτὸν, ἀπαντάτω· πολ- de belle taille, équipés ma-
 λάκις γὰρ τοιόνδε τὸ πᾶν, gnifiquement, et qu'il les
 ἀπὸ μέρους ὄφθην, ἠλπίσθη· jugé du tout en voyant une
 καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἤκουσεν ὁ partie, et tel général qui n'a
 στρατηγὸς, ἐπίσθη τί δεῖ pas été déterminé par les
 ποιεῖν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶδεν, rapports qu'on lui a fait, a
 ἐφοβήθη. craint d'agir, après avoir vu.

§. ζ'.

ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΜΟΛΩΝ.

§. 7.

DES TRANSFUGES.

Τῶν δὲ αὐτομόλων εἴ τι- S'IL vient quelques trans-
 νες ἢ καιρὸν ἀφικνοῦνται fuges avertir du temps et
 μηνύσοντες, ἢ ὥραν ἐπιθέ- de l'heure que les ennemis
 σεως, ἢ ὁδὸν ἐπαγγέλλονται doivent attaquer l'armée,
 καθηγήσασθαι, καὶ διὰ σκο- montrer le chemin et con-
 πῶν ἀοράτων τοῖς πολεμίοις duire aux ennemis par des
 ἄξειν, δῆσας αὐτοὺς ἀγέτω· routes inconnues, le géné-
 ral s'assurera de leurs per-

τοῦτο ποιῶν φανερόν, ὡς ἔαν
 μὲν ἀληθεύσωσι καὶ ἐπὶ σω-
 τηρία καὶ νίκῃ πάντα ποιή-
 σωσι τοῦ στρατεύματος, λύ-
 σει τε σφᾶς, καὶ δωρεὰς
 δώσει κατ' ἀξίαν· ἔαν δὲ
 ἐξαπατήσωσι καὶ ψεύσωνται,
 τοῖς σφετέροις ἐργαίεσαι βου-
 λόμενοι τὸ στρατεύμα, παρ'
 αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν
 δεσμοῖς ὑπὸ τῶν κινδυνευόν-
 τῶν κατασφαγήσονται· πί-
 στις γὰρ αὐτομόλου τι μη-
 νόοντος αὐτῆ βεβαιωτάτη,
 τὸ μὴ αὐτὸν εἶναι τῆς ἑαυτοῦ
 φυγῆς κύριον, ἀλλὰ τοὺς
 ἡγουμένους.

sonnes, et leur déclarera,
 que, s'ils disent la vérité,
 et qu'ils n'ayent en vue que
 la sûreté et l'avantage de
 l'armée, il les relâchera et
 les récompensera comme
 ils méritent; mais que s'ils
 le trompent, qu'ils ne disent
 pas vrai, et qu'ils aient des-
 sein de livrer l'armée aux
 ennemis, ils seront mis à
 mort dans la prison, dès
 que l'armée sera en danger.
 Le plus court moyen de
 s'assurer d'un transfuge qui
 vient donner un avis, c'est
 de ne pas le laisser maître
 de son sort; mais de le re-
 mettre à la discrétion des
 officiers généraux.

~~~~~

ΚΑΙ ΤΟ §. 7^ο

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ

ΠΑΡΕΜΒΟΛΗΝ.

§. 8.

RECONNAITRE LE CAMP DES ENNEMIS.

Ὅρατω δὲ καὶ τὴν τῶν
 πολεμίων παρεμβολὴν ἐμπεί-
 Que le général observe
 en habile homme la posi-

ρως. Μήτε γάρ, ἐὰν ἐν ἐπι- tion des ennemis ; et de ce
 πέδῳ, καὶ κατὰ κύκλον ἴδῃ que leur camp forme un
 κειμένην, τάχα ἐν περιμέτρῳ cercle dans la plaine, qu'il
 καὶ συνεσταλμένῳ χάρακι, se donne de garde d'en con-
 δοκείτω τοὺς πολεμίους ἐλάτ- clure qu'ils sont en petit
 τοὺς εἶναι (πᾶς γὰρ κύκλος nombre, parce que le re-
 ἐλάττω τὴν τοῦ σχήματος tranchement est rond et ra-
 ὄψιν ἔχει, τῆς ἐξ ἀναλόγου massé. Car tout cercle pa-
 στερεομετρομένης θεωρίας, rait moindre à l'œil qu'il ne
 καὶ πλείους δύναται δέξασθαι l'est, lorsqu'on l'examine
 τὸ ἐν αὐτῷ περιγραφόμενον par proportion suivant les
 εὖρος, ἢ ἰδῶν [ἀν] τις ὄψει règles des solides, et dans
 τεκμήραιτο)· μήτε, ἂν αἱ sa largeur intérieure il peut
 πλευραὶ τοῦ χάρακος ἐπι contenir plus de monde
 μήκος ἐκτείνωσι, καὶ κατὰ qu'on n'en jugerait à la vue.
 τι μέρος στεναὶ τυγχάνωσιν, Il ne faut pas s'imaginer
 ἢ σχολιαὶ καὶ πολυγώνιοι, non plus qu'il y a plus de
 πολὺ πλῆθος ἐλπίζεται· τῆς troupes, parce que le re-
 μὲν γὰρ στρατοπεδείας ἢ tranchement est allongé par
 ὄψις μεγάλη φαίνεται, τοὺς les côtés, étroit en quelques
 δ' ἐν αὐτῇ περιειλημμένουσ endpoints, qu'il a des repos,
 ἀνδρας οὐ πάντως πλείονας des vuides et des angles.
 ἔχει τῶν ἐν κύκλῳ περιγρα- L'armée à la vérité y paraît
 φομένων. Οἱ δ' ἐπὶ τῶν ὄρων plus étendue ; mais il n'y a
 καὶ λόφῳ χάρακες, ἐὰν μὴ pas plus de soldats qu'il n'en
 tout-à-fait serrés et ramassés

συμφυεῖς ὧσι πάντα, μεί-
ζους μὲν ὁρῶνται τῶν ἐν
τοῖς ἐπιπέδοις, ἐλάττους
δὲ, ἢ κατὰ τὴν ὄψιν ἀνδρας
περιέχουσι· πολλὰ γὰρ ἀν-
θρώπων ἐντὸς ἀπολείπεται
γυμνὰ μέρη· τῶν γὰρ τοι-
ούτων τόπων ἀνάγκη πολλὰ
μὲν εἶναι βάραθρα, πολλὰ
δὲ καὶ τραχέα, καὶ ἀκατα-
σκήνωτα· τοῦ δὲ χάρακος
πρὸ τῶν ἀνθρώπων τιθεμέ-
νου, τούτου τὸ μῆκος εὐ-
λόγως ἐπεκτείνουσι. Μήτ'
οὔν, ἐπειδὴν ἴδη βραχὺν καὶ
συνεσταλμένον, καταφρονεί-
τω, συλλογιζόμενος καὶ τὸν
τόπον, καὶ τὸ σχῆμα· μήτ',
ἂν * καὶ * παραμήκη, κατα-
πληττέσθω.

Ταῦτα μέντοι γιγνώσκων,
εὐκαίρῳ ποτὲ στρατηγία χρη-
σάσθω, καὶ καταστρατοπε-
δεύσας ἐν ὀλίγῳ κατὰ τὸ προ-
ειρημένον σχῆμα, καὶ, εἰ δέοι,
καὶ συνθλίψας τὸ στράτευμα,
μὴ προαγέτω, μηδὲ δεικνύ-

ensemble, paraissent à la
vérité plus considérables
que ceux qui sont assis dans
les plaines; mais ils renfer-
ment moins d'hommes qu'il
ne paraît, parce qu'il y a
bien de places vuides. En
effet il est nécessaire qu'il
s'y trouve des creux, des
endroits raboutteux, et où
l'on ne peut dresser de ten-
tes. En un mot le retran-
chement étant destiné pour
contenir l'armée, on en doit
régler la longueur sur le
nombre des troupes. Ainsi
il faut que le général eu
égard au lieu et à la figure,
ne méprise point un camp
des ennemis qui paraîtrait
petit et ramassé, et qu'il ne
s'épouvante pas non plus
d'un autre qui serait étendu
en longueur.

Muni de ces connaisan-
ces, que le général profite
de l'occasion favorable, et
après avoir campé son ar-
mée dans un court espace,
suivant la figure susdite,
et s'il le faut même, l'ayant
resserrée, qu'il n'avance pas

τω τοῖς ἀντεστρατοπεδεύ- et ne sorte pas de son camp
κόσι· καὶ δὴ προκαλουμέ- pour attaquer les ennemis
νοις εἰς μάχην, μὴ ἐξαγέτω· qui sont campés vis-à-vis,
δοκείτω δὲ καὶ δεδιέναι. quand même ils le provo-
Πολλάκις γὰρ οἱ πολέμιοι queraient au combat, et
καταφρονήσαντες ὡς ὀλίγων qu'il fasse même semblant
ὄντων τῶν ἐναντίων, ὄψει, de craindre. Souvent les
καὶ οὐκ ἐμπειρία στρατηγι- ennemis par mépris pour le
κῆ τὰ πράγματα κρίναντες, petit nombre de leurs ad-
ράθυμότερον ἀνεστράφησαν, versaires, et jugeant des
ἀφυλάκτως καὶ ἀτάκτως τῆς choses plutôt à l'œil que par
ιδίας προΐοντες παρεμβολῆς, l'expérience, sortent négli-
ὡς οὐ τολμησόντων σφίσι gemment de leur camp,
τῶν πολεμίων ἐπέξελεύσε- sans précaution et sans or-
σθαι· ἢ καὶ τῷ χάρακι dre, ne s'imaginant pas que
περιστάντες πολιορκοῦσιν, ἀ- leurs adversaires soient as-
προσδόκητοι τοῦ μέλλοντος sez hardis pour venir à eux;
ἐκχυθήσασθαι πλήθους· ἢ δ' ou ils attaquent le retran-
ἀνελπιστία τῶν δεινῶν ἀμε- chement sans savoir qu'il en
λεστέρους ἐποίησε τοὺς στρα- doit sortir tant de monde :
τιώτας. Ἐνθα δεῖ τὸν καιρὸν car les soldats sont bien
ἀρπάσαντας, κατὰ πολλὰς moins attentifs à se précau-
ἐκδραμόντας τοῦ χάρακος tionner contre les maux
πυλίδας ἐν τάξει, τῶν ὑπο- qu'ils ne prévoient pas. Le
κειμένων ἀνδρείως ἔχασθαι général saisira alors l'occa-
πραγμάτων. Ὁ δὲ εἰδὼς sion pour faire sortir ses
οὕτω στρατηγεῖν, εἴσεται καὶ troupes en bon ordre, par
εἰ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐν τοῖς les différentes portes du re-
tranchement; par leur va-
leur elles repousseront les

αὐτοῖς κατεστρατήγηται καὶ
 δρᾶσαι τι φρόνιμος ἔσται
 καὶ φυλάξασθαι προμηθῆς·
 ἐξ ὧν γὰρ αὐτὸς εἴσεται, τί
 δεῖ ποιεῖν, ἐκ τούτων, ἑτέ-
 ρου ποιοῦντος, γινώσεται, τί
 χρὴ μὴ παθεῖν· αἱ γὰρ ἴδιαι
 πρὸς τὸ λυπεῖν ἐμπειρίαι,
 καὶ τὰς τῶν πέλας ἐπινοίας
 τεκμαίρονται.

ennemis, et remporteront
 la victoire. Un général qui
 se règle par ces principes,
 apprendra encore, quand
 il trouverait la même con-
 duite dans les ennemis : il
 sera circonspect pour en-
 treprendre, et attentif à se
 garantir; et en sachant de
 lui-même ce qu'il doit faire,
 il connaîtra par l'exemple
 d'autrui ce qu'il faut éviter:
 car il pourra juger de leurs
 desseins par les efforts qu'il
 fait pour leur nuire.

---

 § θ'.

 ΠΕΡΙ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ.

---

§ 9.

 DU SECRET.

Προάγειν δὲ εἰ δεῖ νύ-
 κτωρ, ἢ μεθ' ἡμέραν, ἐπί
 τι τῶν ἀπορρήτων, ἢ φρου-
 ριον, ἢ πόλιν, ἢ ἄκραν ἢ
 παρόδους καταληψόμενον, ἢ
 τι τῶν ἄλλων δράσοντα, ἢ

Lorsqu'il s'agira de quel-
 que expédition secrète de
 nuit ou de jour, comme de
 surprendre un fort, une
 ville, une citadelle, ou des
 passages; ou lorsqu'on vou-

διὰ τάχους λαθόντα τοὺς dra former quelqu'autre en-
 πολεμίους, ἄλλως δὲ οὐκ treprise qui demande de la
 ἔστι πρᾶξαι, μηδενὶ προ- célérité, afin que les enne-
 λεγέτω, μήτ' ἐπὶ τί, μήτε mis n'en aient pas de con-
 τί ποιήσων, ἄγει τὴν στρα- naissance, et dont on ne
 τιάν· εἰ μή τισι τῶν ἡγε- peut venir à bout autrement,
 μόνων ἀναγκαῖον εἶναι νο- le général sera très-attentif
 μίζοι προειπεῖν. Γενόμενος à ne dire à qui que ce soit
 δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν τόπων, où il conduit l'armée, et à
 ἐγγὺς ὄντος τοῦ παρ' ὃν δρᾶ- cacher son dessein, à moins
 σαί τι δεῖ καιροῦ, διδότηω qu'il ne juge nécessaire d'en
 τὸ παράγγελμα, καὶ τί δεῖ prévenir quelques-uns des
 πράττειν σημαινέτω· ταχὺ officiers-généraux. Mais lors-
 δὲ τοῦτο ἔσται, καὶ δι' ὀλί- qu'il approchera du lieu
 γης ὥρας· ἅμα γὰρ οἱ ἡγε- choisi pour l'expédition, et
 μόνες ἀκούουσι, καὶ οἱ ὑπο- que le moment d'agir sera
 τεταγμένοι τούτοις ἴσασιν. arrivé, sur-le-champ il don-
 Ἄφρων δὲ καὶ ἀτελής, ὅστις nera l'ordre, et déclarera ce
 ἂν πρὸ τοῦ δέοντος εἰς τὸ qu'il faut faire. Cela sera de
 πλῆθος ἀνακοινώσεται τὴν courte durée et ne tiendra
 πρᾶξιν· οἱ γὰρ πονηροὶ μά- pas long-temps : car dès que
 λιστα παρὰ τοὺς τοιούτους les officiers-généraux seront
 αὐτομολοῦσι καιροῦς, παρ' informés, ils en instruiront
 οὓς ἐροῦντές τι καὶ μηνύ- bientôt les subalternes. Il
 σοντες, οἶονται τιμῆς καὶ faut . . . insensé et mal avisé
 δωρεᾶς τεύξεσθαι παρὰ τῶν pour . . . communiquer ses des-
 προλεμίων· οὐκ ἔστι δ', ἀφ' seins à tout le monde, avant
 οὔ στρατεύματος οὐκ ἀπο- le temps. Les mal intention-
 obtenir des emplois, et des

διδράσκουσι πρὸς ἀλλήλους, profits pour récompense de
 δουλοῖτε καὶ ἐλεύθεροι, κατὰ leurs avis. Il n'y a pas d'ar-
 πολλὰς προφάσεις, ἅς ἀνάγκη mée d'où ils ne passe des
 κη παρέχεσθαι πόλεμον. esclaves et même des gens
 libres au parti contraire,
 sous différents prétextes que
 la guerre fournit nécessairement.

§ 1.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟ ΜΑΧΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ
 ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ.

§ 10.

DE L'INSPECTION DES ENTRAILLES DES VICTIMES,
 AVANT LE COMBAT.

Μήτε δὲ εἰς πορείαν ἐξα- Que le général ne man-
 γέτω τὸ στράτευμα, μήτε que pas d'offrir des sacrifi-
 πρὸς μάχην ταπτέτω, μὴ ces, avant que de mettre
 πρότερον θυσάμενος· ἀλλ' l'armée en campagne, et de
 ἀκολουθούντων αὐτῷ θύται la ranger en bataille. Pour
 καὶ μάντις. Ἄριστον μὲν cet effet, qu'il ait à sa suite,
 γὰρ καὶ αὐτὸν ἐμπείρως ἐπι- des prêtres et des augures;
 σκέπτεσθαι δύνασθαι τὰ ιε- il serait même bon, qu'il
 ρά· οὐ ῥᾶστόν γε μὴν ἐν- fût en état d'observer par
 τάχει μαθεῖν ἔστιν, καὶ αὐ- lui-même les entrailles des
 victimes, ce qu'il appren-

τῷ σύμβουλον ἀγαθὸν γενέσθαι. Γενθόμενων δὲ καλῶν τῶν ἱερῶν, ἀρχέσθω πάσης πράξεως, καὶ καλείτω τοὺς ἡγεμόνας πάντας ἐπὶ τὴν ὄψιν τῶν ἱερῶν, ἵνα θεασάμενοι, τοὺς ὑποτεταγμένους θαρρεῖν κελεύοιεν, ἀπαγγέλλοντες, ὡς οἱ θεοὶ κελεύουσι μάχεσθαι· πάνυ γὰρ ἀναθαρροῦσιν αἱ δυνάμεις, ὅτ' ἂν μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ἐξιέναι νομίζωσιν ἐπὶ τοὺς κινδύνους· αὐτοὶ γὰρ ὅ,τι τεύξονται κατ' ἰδίαν ἕκαστος, καὶ σημεῖα καὶ φωνὰς παρατηροῦσιν· ἢ δ' ὑπὲρ πάντων καλλιέρησις καὶ τοὺς ἰδίᾳ δυσφημοῦντας ἀνέρρωσεν. Ἐὰν δ' ἐπὶ τούναντίον τὰ ἱερά γίγνηται, μένειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, καὶ σφόδρα τι ἐπέιγη, πᾶν ὑπομένειν τὸ δύσχρηστον· οὐθὲν γὰρ δύναται παθεῖν χειρόν, ὢν προμηνύει τὸ δαιμόνιον· ὡς, ἂν γέ τι κρεῖττον ἔσσεσθαι τῶν παρόν-

droit aisément en peu de temps, et qu'il pût prendre de lui-même un bon conseil. Lorsque les victimes seront favorables, il commencera ses opérations par inviter tous les lieutenants à venir eux-mêmes les voir, afin qu'ils soient en état d'encourager les soldats, et de leur annoncer que la volonté des dieux est qu'on livre la bataille. Car les troupes affrontent hardiment les périls, lorsqu'elles sont persuadées que les dieux les autorisent. Chacun en particulier assuré de la victoire, sera attentif aux marques du signal, et aux commandements. Rien n'est plus capable de relever les courages abattus, que lorsque les sacrifices offerts pour toute l'armée sont agréables aux dieux. Mais si les victimes étaient contraires, il faut attendre et ne pas s'exposer aux dangers les plus évidents; parce qu'il n'en peut arriver de plus fâcheux que ceux que

των μέλλη, ἀνάγκη καλλι-
 ρεῖν· θύεσθαι δὲ τῆς αὐτῆς
 ἡμέρας πολλάκις· ὥρα γὰρ
 μία, καὶ ἀκαρῆς χρόνος, ἢ
 φθάσαντας ἐλύπησεν, ἢ ὕστε-
 ρήσαντας. Καὶ μοι δοκεῖ,
 τὰς κατ' οὐρανὸν ἀστέρων
 κινήσεις, καὶ ἀνατολάς, καὶ
 σχημάτων ἐγκλίσεις, τριγώ-
 νων, καὶ τετραγώνων, καὶ
 διαμέτρων, ἢ θυτικῆ διὰ
 σπλάγγων ἀλλοιομόρφῳ θεω-
 ρία προσημαίνειν, ὧν αἱ παρὰ
 μικρὸν διαφοραὶ καὶ δυνά-
 μεις, καὶ ἀποθειώσεις, ἐν
 ἡμέρᾳ μιᾷ, μᾶλλον δὲ ὥρα,
 καὶ βασιλεῖς ἐποίησαν καὶ
 αἰχμαλώτους.

les dieux annoncent, comme
 il est nécessaire que les vi-
 ctimes soient favorables,
 pour en tirer un pronostic
 heureux. C'est pourquoi il
 ne faut pas se borner à un
 seul sacrifice par jour. Une
 heure, un moment suffit
 pour nuire à quiconque pré-
 vient ou manque l'occasion
 favorable. Il en est à mon
 avis de l'inspection des en-
 trailles des victimes, comme
 du cours des astres dans le
 ciel, qui annoncent d'une
 manière différente la desti-
 née des hommes. par leur
 mouvement, leur lever, leur
 coucher; par la déclinaison
 de leurs figures triangulai-
 res, quarrées, rectilignes,
 et dont les moindres diffé-
 rences, les forces et les si-
 gnifications peuvent faire
 en un jour, et même dans
 une heure, les rois et les
 esclaves.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΟΤΙ ΔΕΙ, ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΜΕΝΩΝ
ΦΕΥΓΕΙΝ, ΜΗ ΑΠΑΩΣ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΤΥΧΕΝ, ΕΧΕΣΘΑΙ ΤΗΣ
ΔΙΩΣΕΩΣ.

CHAPITRE XI.

§. I.

DE LA POURSUITE DES ENNEMIS.

Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις θυο-
μένοις ὡς μὲν εἰς μάχην κα-
λὰ γίγνεται τὰ ἱερά, διὰ δὲ
μάχης ὄλον ἐνίοτε στρατευ-
μάτων ὄλεθρον προσημᾶνει,
τῶν ἀναγκαίων ἡγοῦμαι [καὶ]
περὶ τούτου φράσαι. Τῆς γὰρ
σμπάσης οἰκουμένης πολλὰς
καὶ παντοίας εἶναι συμβέ-
βηκεν ιδέας τόπων, ἄδηλον
δὲ, ἐν ποίοις ἕκαστοι πολε-
μήσουσιν· καὶ τῆς μὲν σφῶν
αὐτῶν ἐμπειρίαν ἔχουσι γῶ-
ρας ἄνθρωποι, τὴν δ' ἄλλο-

MAIS puisque les sacri-
fices favorables déterminent
souvent ceux qui les offrent,
à hasarder le combat, et
qu'ils annoncent quelquefois
la ruine totale des armées,
s'ils combattent, j'ai cru
qu'il était nécessaire d'en di-
re quelque chose. Il y a tant
de positions différentes sur
toute la terre, qu'on ne peut
savoir lesquelles seront pri-
ses pour combattre; d'ail-
leurs tel qui connaît par-
faitement son propre pays,
est totalement étranger dans

τρίαν οὐκ ἴσασιν· πολλάκις les autres. Un général ap-
 δὲ στρατηγὸς, ἀκούσας μιᾶς prendra que l'armée des
 ἡμέρας ὁδὸν ἀπέχειν τοὺς ennemis n'est éloignée que
 πολεμίους, ἀναστήσας ἄγει d'une journée de chemin ;
 τὸν στρατὸν, ἐπειγόμενος s'il prend leur retraite si-
 διὰ μάχης ἐλθεῖν τοῖς πολε- mulée et leurs mouvements
 μίοις· τῶν δ' ὑποχωρούντων pour une fuite ; si alors
 ἐπίτηδες, καὶ μὴ μενόντων, ὡς il se met à les suivre , et
 κατορρώδοῦσιν ἔπεται· τῶν que , tandis qu'ils conti-
 δὲ αὐτὸ τοῦτο ποιούντων, nuent leur feinte jusqu'à ce
 ἕως [ἂν] ἔλθωσιν εἰς δυσχω- qu'ils soient parvenus à des
 ρίας καὶ περικεκλεισμένους passages difficiles , et a des
 ὄρεσι τόπους, ἐπίκειται μη- lieux renfermés de monta-
 δὲν ὑφορώμενος· εἶτα ἐμβα- gnes , il les poursuive in-
 λὼν εἰς τοὺς τόπους, ὑπὸ considéremment, il tombe-
 τῶν πολεμίων ἀπεκλείσθη- ra dans ces mêmes défilés,
 τῆς ἐμβολῆς, ἧ τὸ στρατεύ- où il se trouvera investi par
 μα εἰσῆλθε, καὶ καταλα- les ennemis. En effet dès
 βόμενοι τὰς τε εἰς τοῦμπρο- que son armée y sera arri-
 σθεν διόδους, καὶ κύκλῳ τὰ vée , les ennemis s'empare-
 μετέωρα πάντα κατασχόν- ront des avenues, occupe-
 τες, ὡσπερ ἐν ζωγρείῳ τινὶ ront toutes les hauteurs des
 συνεπέδησαν τοὺς πολεμίους· environs , et le tiendront
 ὁ δὲ παρὼν μὲν ὑπὸ τῆς enfermé comme dans une
 ὀρμῆς ἐφέρετο, δοκῶν ἐπι- cage. Cependant le général
 κείσθαι φυγομαχοῦσι τοῖς πο- qui croit poursuivre des
 λεμίους , οἷς προσελθὼν οὐκ fuyards , se laisse empor-
 ἔγνω· μετὰ δὲ ταῦτα περι- ter par son ardeur, sans
 rempli d'ennemis, devant

ελεψάμενος πρόσω και ὀπίσω, και παρὰ πλευράν, και πάντα πλήρη θεασάμενος πολεμίων, ἢ συνηκοντίσθη μετὰ τοῦ στρατεύματος· ἢ ἀπομάχεσθαι μὴ δυνάμενος, και μὴ παραδιδούς, λιμῶ διέφθειρε πάντας· ἢ παραδούς, κυρίου ἐποίησε τοῦς πολεμίους τοῦ, ὅ,τι βούλονται, διαθεῖναι. Δεῖ τοίνυν τὰς ὑποχωρήσεις ὑφορᾶσθαι τῶν πολεμίων, και μὴ ἀπειροκάλως ἔχεσθαι· περιβλέπεσθαι δὲ μᾶλλον τόπους, ἢ τοῦς πολεμίους, και δι' ὧν ἄγει χωρίων ὄρᾶν, ὑπολογίζεσθαί τε, ὅτι ταύτη πάλιν ὑποστρέψαι δεῖ· και ἤτοι μὴδ' εἰσβάλλειν, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι τῆς πορείας· ἢ εἰσβάλλοντα προορᾶν, και εἰς τὰς ὑπερβολὰς, και τοῦς συνάπτοντας ἀυχένας τῶν ὄρων, ἀπολείπειν τοῦς παραφυλάττοντας, ἵν' ἀσφαλῆς σφίσιν ἡ ἀνακομιδὴ γίγνηται. Ταῦτα δ' εἰρήσθω και περὶ τοῦ καταστρατηγεῖν

derrière et à côté; alors il faut, ou qu'il soit accablé avec l'armée par les traits des ennemis, ou que, s'il est hors d'état de se défendre, et qu'il ne veuille pas se rendre, qu'il fasse périr de faim ses troupes, ou que, s'il se rend, il s'abandonne à la discrétion de l'ennemi; c'est pourquoi les retraites des ennemis doivent être suspectes, et il ne faut pas s'y laisser tromper. On doit faire encore plus d'attention au local qu'aux ennemis, s'attacher à connaître le pays où l'on marche, pourvoir au retour, et ne pas se mettre en route, et même l'éviter, ou si l'on s'y met, prendre ses mesures et laisser des troupes pour garder les hauteurs et les gorges des montagnes, afin de s'assurer le retour. Ce que je dis non-seulement pour pouvoir tromper les ennemis, mais encore pour éviter les surprises. Car autant qu'il est beau de pouvoir surprén-

οὕτως, ὡς ἔνεκα καὶ τοῦ μὴ dre de cette sorte les en-
καταστρατηγεῖσθαι. Καλὸν nemis, autant est-il néces-
μὲν γὰρ καὶ τὸ λαβεῖν οὕτω saire de tâcher de n'en être
δύνασθαι πολεμίους· ἀναγ- pas enveloppé.
καῖον δὲ τὸ μὴ ληφθῆναι.

§ β.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΙΕΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΑΠΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΣ ΤΙ.

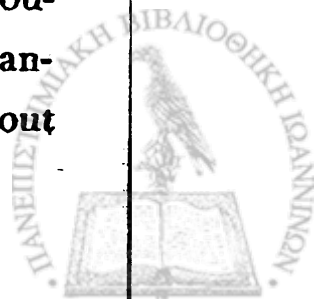

§ 2.

DE L'AUDIENCE.

Προσιέσθω δὲ καὶ πάντα Que le général donne
τὸν βουλόμενον ἀπαγγέλλειν, audience à quiconque aura
καὶ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον, quelque avis à lui donner,
καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, soit esclave, soit libre, de
καὶ ἐν πορείᾳ καὶ κατασκη- nuit et de jour, en route
νώσει, καὶ ἀναπαυόμενος, et dans sa tente, couché,
καὶ ἐπὶ λουτροῦ, καὶ ἐπὶ dans le bain, à table; les
τροφῆς· οἱ γὰρ ἀναβαλλό- généraux qui diffèrent, qui
μενοι καὶ δυσπρόσιτοι, καὶ sont inaccessibles, qui or-
τοῖς ὑπηρέταις τοὺς προσιόν- donnent à leurs domesti-
τας ἀνακόπτειν κελεύοντες, ques de maltraiter les per-
πολλῶν καὶ μεγάλων,* καὶ* εἰ- sonnes qui demandent à
κότως διαμαρτάνουσι πραγ- leur parler, manquent sou-
μάτων· ἢ καὶ τοῖς ὅλοις ῥα- des affaires, et perdent tout

θυμοῦντες σφάλλονται πολ- par leur négligence. En ef-
λάχις γὰρ ἐν ὀξεῖ τὸ δυνάμει- fet on reçoit quelquefois
νον καιρῷ φρασθῆναι πάρεισι certains avis, dont on peut
τινὲς μὴνύοντες. profiter sur l'heure.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

ΠΕΡΙ ΑΡΙΣΤΟΠΟΙΙΑΣ.

CHAPITRE XII.

DU TEMPS DES REPAS.

Ἀντιστρατοπεδεύων δὲ πο-
λεμίων χάρακι, μηδὲ τῆς κα-
τὰ καιρὸν ἀριστοποιίας ἀμε-
λείτω· ἐὰν μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ
νομίξῃ, τὸ ὅτε βούλεται τὸ
στράτευμα πρὸς μάχην ἐκ-
τάττειν, εἶναι, ἡγίκα, ἂν
θέλῃ, παραγγελλέτω ταῖς
δυνάμεσιν ἀριστοποιεῖσθαι·
ἐὰν δὲ εἰς τοσαύτην ἀνάγκην
ἐληλυθὼς τυγχάνῃ, διὰ τι-
νας ἄλλας αἰτίας, ὥστ' ἐπι-
τοῖς πολεμίοις ἀπολελεῖσθαι
ἐξάγειν, ὅποτε προαιροῦν-

Si le général campe son
armée vis-à-vis du retran-
chement des ennemis, il
doit être attentif à faire
prendre de la nourriture
aux soldats dans le temps
qu'il faut. Car, lorsqu'il
croit être le maître de faire
marcher au combat, quand
il lui plaît, il peut leur
prescrire quelle heure qu'il
juge à propos, pour man-
ger. Mais si par la position
des lieux, ou par la fai-
blesse du retranchement de
son camp, ou par quelque

ται, καὶ τὴν ἀνάγκην σφί-
 σιν ἐπιτιθέμενοι τοῦ τὰ ὄπλα
 λαμβάνειν, καὶ ἀντιπαρα-
 τάττεσθαι, μὴ ὀκνεῖτω καὶ
 ἕωθεν ἀριστοποιεῖσθαι ση-
 μάινειν, μὴ φθάσωσι γήστι-
 σιν ἐπιθέοντες οἱ πολέμοιοι
 τὴν ἀνάγκην τοῦ μάχεσθαι·
 καὶ τὸ σύνολον οὐκ ἐν συμ-
 κροῦ θετέον, οὐδὲ παρορατέον
 τὴν τῶν τοιούτων πρόνοιαν·
 ἐμφραγόντες γὰρ στρατιῶται
 μετρίως, ὥστε μὴ πολὺν ἐμ-
 φορτίσαι τῇ γαστρὶ κόρον,
 δυναμικώτεροι πρὸς τὰς μά-
 χας εἰσὶ· πολλῶν γὰρ καὶ
 παρὰ τοῦτο ἡττήθη στρα-
 τόπεδα, τῆς ἰσχύος ἑλλει-
 πύσεως διὰ τὴν ἔνδειαν·
 ὅταν μὴ ἐν ὀξείᾳ καιρῷ κρι-
 νηται τὰ τῆς μάχης, ἀλλὰ
 δι' ἡμέρας ὅλης λαμβάνη τὸ
 τέλος.

autre cause, il est réduit à
 telle extrémité, que les en-
 nemis soient les maîtres de
 sortir de leur retranche-
 ment, quand ils voudront,
 et de l'obliger à prendre
 les armes pour se défen-
 dre, alors il ne doit pas
 hésiter de faire rafraîchir
 l'armée dès la pointe du
 jour, afin qu'elle ne soit
 pas obligée de combattre à
 jeun. En général, c'est une
 attention qu'il ne faut ni
 mépriser ni négliger. Car
 les soldats qui ont pris de
 la nourriture avec modéra-
 tion, sans surcharger la na-
 ture, sont plus vigoureux
 dans l'action; et il est ar-
 rivé plusieurs fois que des
 armées ont été battues, parce
 que les troupes manquaient
 de forces, faute de nourri-
 ture, surtout lorsque l'ac-
 tion n'est pas terminée dans
 un court espace de temps,
 mais qu'elle dure pendant
 toute une journée.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΥΘΥΜΟΝ
ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΣΠΡΑΓΙΑΙΣ.

CHAPITRE XIII.

DE LA FERMETÉ DANS L'ADVERSITÉ.

Ὅτ' ἂν δὲ τις ἐμπέσῃ
δυσθυρία στρατεύμασι καὶ
φόβος, ἢ συμμαχίας τοῖς
πολεμίοις ἀφικμένης, ἢ προ-
τερήματος εἰς τι γεγονόςτος,
ὁ στρατηγὸς τότε δὴ μάλι-
στα τοῖς στρατιώταις ἰλαρὸς
καὶ γεγηθὼς, καὶ ἀκατάπλη-
κτος φαίνεσθαι· αἱ γὰρ ὄψεις
τῶν ἡγεμόνων συμμετασχη-
ματίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν
ὑποτεταγμένων· καὶ στρα-
τηγοῦ μὲν εὐθύμου, καὶ ἰλα-
ρὸν βλέποντος, ἀναθάρρεῖ
καὶ στρατόπεδον, ὡς οὐδε-
νὸς ἔντος δεινοῦ· κατεπτη-

LORSQUE l'abattement et
la crainte s'emparent de
l'armée, soit que les enne-
mis aient reçu un renfort,
ou qu'ils aient eu quelque
avantage, c'est principale-
ment alors que le général
doit montrer aux soldats
un air gai, tranquille et in-
trépide; parce que les es-
prits des inférieurs se plient
sur la contenance de leurs
chefs, et que les soldats,
voyant leur général sans in-
quiétude et de bonne hu-
meur, se rassurent, per-
suadés qu'ils n'ont rien à
craindre; et qu'au contraire
lorsqu'il paraît épouvanté

χότος δὲ καὶ λυπουμένου, συγκαταπίπτουσι ταῖς διανοίαις, ὡς μεγάλου σφίσι κακοῦ προφαινομένου· διὸ χρὴ πλέον τῷ σχήματι τοῦ προσώπου στρατηγεῖν τὴν τοῦ πλήθους εὐθυμίαν, ἢ τοῖς λόγοις παρηγορεῖν· λόγοις μὲν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠπίστησαν, ὡς τοῦ καιροῦ πεπλασμένοις ἕνεκεν· ὅψιν δὲ θαρσοῦσαν ἀγυπόκριτον εἶναι νομίζοντες, ἐπιστώσαντο τὴν ἀφοβίαν· ἀγαθὴ δὲ ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἐπιστήμη, τοῦ τε εἰπεῖν, ὅτε δεῖ, καὶ ὀφθῆναι, ὁποῖον δεῖ.

et attristé, ils perdent courage, comme s'ils étaient menacés de quelque grand danger. C'est pourquoi l'air du visage du général est bien plus propre à tranquilliser la multitude, que les exhortations et les discours. En effet la plus grande partie n'y ont pas de foi, et les regardent comme des harangues faites à dessein; au lieu qu'ils se fient sur l'air assuré du général, et qu'alors ils sont persuadés qu'ils n'ont rien à appréhender. Mais il est bon de posséder les deux qualités; celle de savoir parler à propos, et celle de savoir composer son visage. Car il s'est trouvé telle circonstance où il a été expédient de rassurer l'armée, et d'autres où il a été avantageux de l'intimider.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

§ α'.

ΠΟΤΕ ΔΕΙ ΦΟΒΟΝ ΕΜΒΑΛΛΕΙΝ ΤΩΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΙ
ΤΩΙ ΙΔΙΩΙ ΤΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

CHAPITRE XIV.

§ I.

DANS QUELLE OCCASION LE GÉNÉRAL DOIT INSPIRER
DE LA CRAINTE DES ENNEMIS A SON ARMÉE.

Καθάπερ γε μὴν ἐν καιρῷ στρατεύματος ἀναθάρρησις ὤνησεν, οὕτω καὶ φόβος ὠφέλησεν. Ὅτ' ἂν γὰρ ῥαθυμῆ στρατόπεδον, καὶ ἀπειθέστερον ἢ τοῖς ἡγουμένοις, τὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων ὑποσημαίνειν δεῖ κίνδυνον, οὐχ ἥκιστα φοβεροποιῶντα τὴν ἐκείνων ἐφεδρείαν· οὐ γὰρ δειλούς ἐστι ποιεῖν οὕτως, ἀλλ' ἀσφαλεῖς· ἐν μὲν γὰρ ταῖς δυσθυμίαις θαρρῆειν ἀναγκαῖον, ἐν δὲ ταῖς ῥαθυ-

Si l'armée venait à se relâcher, et à se révolter contre les officiers-généraux, il faut que le général lui remette devant les yeux le danger qui la menace, et qu'il l'épouvante, en lui représentant qu'elle est sur le point d'être attaquée. Ce n'est point alors la rendre timide, mais circonspecte: car comme il est nécessaire de rassurer ceux qui s'abattent, il faut aussi intimider les audacieux. Par.

μίας φοβεῖσθαι· τοὺς μὲν γὰρ δειλοὺς, ἀνδρείους παιεῖ· τοὺς δὲ θρασεῖς, προμηθεῖς· ἀμφοτέρα γὰρ συμβαίνει στρατοπέδοις· καὶ οὕτως καταπεπληχθαι πολεμίους, ὥστε μηδὲν ἐθέλειν τολμᾶν, καὶ οὕτως καταφρονεῖν, ὥστε μηδὲν φυλάττεσθαι· πρὸς ἑκάτερον δὲ δεῖ τὸν στρατηγὸν ἡρμύσθαι, καὶ εἰδέναι, πότε δεῖ τὰ ταπεινὰ καὶ λόγῳ καὶ σχήματι ποιεῖν, καὶ πότε αὖ τὰ δεινὰ καὶ φοβερώτερα.

ce moyen, on relève les timides, et les présomptueux deviennent plus sages : car l'un et l'autre arrive, et que les soldats redoutent si fort l'ennemi, qu'ils ne veulent rien entreprendre; et qu'ils en font si peu de cas, qu'ils ne prennent aucune precaution. Dans l'un et l'autre cas, il faut que le général compose son air et ses paroles, pour pouvoir diminuer ou exagérer le danger, suivant les circonstances.

§ β'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΡΡΥΝΕΙΝ ΤΟ ΔΕΔΙΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ.

§ 2.

QUE L'ON PEUT ENCOURAGER LES SOLDATS PAR
LA VUE DES PRISONNIERS.

Μελλούσης δὲ μάχης, ὅτε ἄδηλον ἔχον τὸ στρατεύμα τὴν κρίσιν τοῦ πολέμου διατετάρακται τῷ φόβῳ, εἰ δὲ

A la veille d'une action, lorsque l'armée, dans l'incertitude du succès, est troublée par la crainte, que

νηθείη ἐφόδῳ λαβεῖν ὁ στρα- le général tâche de faire
τηγὸς αἰχμαλώτους, ἢ ἀπὸ quelques prisonniers, soit
ἐνέδρας, ἢ διακροβολισάμε- de vive force ou par em-
νος, ἢ καὶ ἀποστατοῦντας buscade, par escarmouche,
τῆς ἰδίας παρεμβολῆς, εἰ ou enfin hors des lignes des
μὲν τινὰς γενναίους τοῖς φρο- ennemis; et s'il apprend
νήμασι, καὶ τοῖς σώμασι qu'il soient braves et de
καταμάθοι τούτους ἢ ἀπο- belle taille, qu'il les fasse
κτεινάτω παρὰ χρῆμα λα- mourir sur-le-champ, ou
βῶν, ἢ δῆσας παραδόντω τοῖς qu'il les donne à garder à
ἐπὶ ταῦτα τεταγμένοις, κε- ceux qui ont la charge des
λεύσας φυλάττειν, ὅπως μὴ prisonniers, avec ordre de
πολλοὶ θεάσωνται τοὺς ἄν- ne les pas faire voir. Mais
δρας· εἰ δὲ ἀσθενεῖς, καὶ s'ils sont sans force, sans
ἀγεννεῖς; καὶ μικροψύχους, courage et sans cœur, après
ἔτι καὶ προαπειλήσας σφίσιν les avoir menacés dans sa
ἐπὶ τῆς ἰδίας σκηνῆς, καὶ propre tente, et les avoir
προδουλώσας σφῶν τῷ φόβῳ attérés par la crainte; qu'il
τὰς ψυχὰς, εἰς τὰ πλήθη les produise en public les
προαγέτω δακρύνοντας, καὶ larmes aux yeux et dans la
δεομένους, ἅμα λέγων καὶ posture de supplians; qu'il
δεικνύμενος τοῖς στρατιώ- représente et dise à ses sol-
ταις, ὡς ἀγεννεῖς καὶ οὐδενὸς dats que ce sont des lâches
ἄξιοι, καὶ ὡς πρὸς τοιού- et des misérables, et que
τους ἄνδρας ἐστὶν αὐτοῖς ἢ tels sont ceux à qui ils au-
μάχη, δεδιότας οὕτως τὸν ront affaire, gens si frappés
θάνατον, ἀπτομένους γονά- de la crainte de la mort,
των, καὶ προκυλισμένους τῶν qu'ils embrassent les ge-
ἐκάστου ποδῶν· ἐπαναθάρ- noux, et se jettent aux pieds
εἰ γὰρ ἐπὶ τούτοις ὁ στρα- de tout le monde. Ce spec-

τὸς ἤδη προκατανενοηκῶς τὰς διαθέσεις τῶν πολεμίων ὅψεις τε καὶ πάθη ψυχῆς· εἰ γὰρ, ὁ μὴ δέπω τις ἐώρακεν, ἐλπίζει μείζον γενέσθαι τῆς ἀληθείας, ἔτι καὶ τῷ τοῦ μέλλοντος φόβῳ τὴν ἐλπίδα μετρεῖ πρὸς τὸ χαλεπώτερον.

tacle rassure l'armée, qui était déjà prévenue par l'air et les dispositions des ennemis: car l'espérance grossit toujours les objets qu'on n'a point encore vus, et la crainte enfle les périls, et les fait voir tout autres qu'ils ne sont.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

ΟΤΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΠΟΛΛΑΙ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ.

CHAPITRE XV.

DES DIFFÉRENTES ORDONNANCES DE BATAILLE.

Τάξις δὲ οὐ μία πολέμου, πολλαὶ δὲ καὶ διάφοροι καὶ παρὰ τοὺς ὀπλισμοὺς, καὶ παρὰ τοὺς στρατευομένους, καὶ παρὰ τοὺς ἀντιπολεμίουσ, ὧν τὰς διαφορὰς ὁ στρατηγὸς ἐπ' αὐτῶν εἴσεται τῶν καιρῶν· ἃ δ' οὐχ ἤκιστα πολλαῖς ἀρμόζει παρατάξεις, δίγα τῶν ἐπ' αὐτῶν

Il y a plusieurs manières différentes de ranger une armée en bataille. Il faut faire attention aux armes, aux soldats, au local, et aux troupes des ennemis. Le général saura peser tous ces divers objets de considération, suivant que l'occasion paraîtra l'exiger. Je vais parcourir en raccourci

τῶν πραγμάτων ἀνάγκην ce qui peut convenir à plu-
 ἐχουσῶν νοεῖσθαι, ταῦτα ὡς sieurs dispositions de trou-
 ἐν κεφαλαίῳ δίδειμι. pes, sans néanmoins entrer
 dans un examen détaillé de
 chacune de ces dispositions.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

ΟΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΙ.

CHAPITRE XVI.

DE LA DISPOSITION DE LA CAVALERIE.

Ἴππεῖς μὲν δὴ στρατηγὸς Le général disposera sa
 οὐχ οὕτως, ὡς βούλεται, cavalerie, non à sa fantai-
 μᾶλλον δὲ ὡς ἀναγκάζεται, sie, mais selon que la né-
 τάξει· πρὸς γὰρ τὸ ἀντιπό- cessité le demandera, et il
 λεμον ἵππικόν καὶ τὸ ἴδιον l'opposera à celle des enne-
 στήσει. Ταττέτω δὲ ὡς τὰ mis. Mais il faut qu'il fasse
 πολλὰ κατὰ τὰς ἐκ παρα- son ordonnance de bataille
 τάξεως μάχας ἐπὶ κέρως· ἵνα à l'ordinaire, sur deux ailes,
 καὶ κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκ afin que la cavalerie puisse
 πλαγίων προσβάλλοντες, καὶ agir, tant au front que sur
 τόπῳ μείζονι χρώμενοι, μεθ' les flancs, et qu'ayant plus
 οὐς οὐκ ἔτι ἄλλοι τεταγ- d'espace, puisqu'elle n'a
 μένοι τυγχάνουσιν, ἔχουσιν personne à son dos, elle
 ἀποχρησθῆναι τι τῆς ἵππικῆς soit en état de manier le
 ἐπιστήμης. cheval à son aise.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

ΟΤΙ ΤΟΥΣ ΨΙΛΟΥΣ, ΑΚΟΝΤΙΣΤΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΞΟΤΑΣ, ΚΑΙ
ΣΦΕΝΔΟΝΙΣΤΑΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΣΤΗΣΕΙ ΤΗΣ ΦΑΛΑΓΓΟΣ.

CHAPITRE XVII.

DE LA DISPOSITION DES TROUPES LÉGÈRES.

Ψιλοὺς δὲ, ἀκοντιστάς, Le général placera les
καὶ τοξότας, καὶ σφενδο- troupes légères, savoir, les
στάς πρώτους πρὸ τῆς ρά- gens de trait, les archers
λαγγος στήσει· κατόπιν μὲν et les frondeurs au pre-
γὰρ ὄντες, πλείονα κακὰ δια- mier rang. En effet, s'ils
θήσουσι τοὺς ἰδίους, ἢ τοὺς étaient placés à la queue,
πολεμίους· ἐν μέσοις δ' αὖ- ils nuiraient plus aux leurs
τοῖς, ἀπρακτον ἔξουσι τὴν qu'aux ennemis; et, s'ils
ἰδίαν ἐμπειρίαν, οὐθ' ὑπο- étaient au centre, toute
χωρεῖν ἀνὰ πόδα δυνάμενοι, adresse deviendrait inuti-
κατὰ τὴν ἀνάτασιν τῶν ἀκον- le, parce qu'ils ne pour-
τίων, οὐτ' ἐξ ἐπιδρομῆς raient ni rétrograder pour
βάλλειν, προηγουμένων ἀλ- tirer avec force, ni s'élan-
λων, καὶ παρὰ ποσὶν ὄντων· cer en avant, à cause de
οὐδὲ μὲν οἱ σφενδονῆται κύ- ceux qui sont devant et
κλους τῶν λίνων ἀποτελεῖν auprès d'eux. Les fron-
τῆς σφενδόνης, παρὰ πλευ- deurs non plus, environ-
ρὰν ἐστῶτων φιλίων ὀπλι- nés et serrés de tous côtés

τῶν, καὶ πρὸς τὸν ρόμβον par leurs camarades, ne
 ἀντιπιπτόντων· οἱ τε τοξό- pourront donner à leurs
 ται, προϊόντες μὲν τῶν ἄλ- frondes les tours nécessai-
 λων, εἰς αὐτὰ τὰ σώματα res. Mais si l'on place les
 καὶ κατὰ σκοπὸν ἐκτοξεύου- archers à la tête de l'armée,
 σι τὰ βέλη· μετὰ δὲ τοὺς ils tireront sur les ennemis
 λόγους, ἢ ἐν αὐτοῖς μέ- comme à un but; au lieu
 σοις ὄντες, εἰς ὕψος το- que rangés à la queue ou
 ξεύουσιν, ὥστε πρὸς μὲν τὴν au centre, ils tireraient en
 ἄνω φοράν τόνον ἔχειν τὸ l'air: de sorte que toute la
 βέλος, αὐθις δὲ, κἂν κατὰ force de la flèche porterait
 κεφαλῆς πίπτῃ τῶν πολε- en haut, et que, quand elle
 μίων, ἐκλελύσθαι, καὶ μὴ retomberait sur la tête des
 πάνυ τι λυπεῖν τοὺς ἐχθρούς. ennemis, elle serait aussi-
 leur faire aucun mal. tôt amortie, et ne pourrait

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΡΑΧΕΣΙ ΤΟΠΟΙΣ ΤΑΤΤΕΙΝ
 ΤΟΥΣ ΨΙΛΟΥΣ.

CHAPITRE XVIII.

DISPOSITION DES TROUPES LÉGÈRES DANS
 UN TERRAIN DE DIFFICILE ACCÈS.

Εἰ δὲ συμβαίνει γίνεσθαι Si le général est obligé
 τὴν μάχην ἐν χωρίοις, τινὰς de combattre dans des pays

μὲν χθαμαλοῦς, τινὰς δὲ semés de plaines et de col-
 βουνοειδεῖς ἔγουσι τόπους, lines, il aura grande atten-
 τότε δὴ μάλιστα τοὺς ψι- tion à placer ses troupes lé-
 λούς ἐν τοῖς τραχέσι ταττέ- gères dans les endroits de
 τω· καὶ δὴ, κὰν αὐτὸς τὰ difficile accès. Mais s'il a
 πεδινὰ κατειλημμένος ἦ, occupé la plaine, et qu'une
 τῶν δὲ πολυμίων μέρη τινὰ partie de l'armée ennemie
 τῆς φάλαγγος ὀχλώδεις δια- soit établie sur les hauteurs,
 κατέχη τόπους, κατὰ τού- il les y rappellera : car il
 τούς ἐπαγέτω τοὺς ψιλοὺς· est aisé à ces sortes de trou-
 ῥᾶν τε γὰρ βάλλοντες ὑπο- pes en lançant leurs traits,
 χωροῦσιν ἀπὸ τῶν τραχέων, de sortir des endroits dif-
 ῥᾶστα τε τοῖς ἀνάντεσιν ficiles où elles sont, et plus
 ἐπαναθέουσιν, ἂν ἐλαφροὶ aisé encore, si elles sont
 τυγχάνωσιν. agiles, d'assaillir les hau-
 teurs.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΑ ΕΧΕΙΝ ΤΑΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ, ΑΓ' ΩΝ ΟΦΕΙ-
 ΛΟΥΣΙΝ ΟΙ ΨΙΛΟΙ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΚΟΝΤΩΝ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΙ
 ΥΠΟΣΤΗΛΑΕΣΘΑΙ.

CHAPITRE XIX.

INTERVALLES DANS LES RANGS, POUR LA
 RETRAITE DES TROUPES LÉGÈRES.

Ἔστω δὲ διάστημα κατὰ   Li faut laisser aussi quel-
 τὰς παρατάξεις, ἵν', ἐπειδὴν que espace entre les rangs,

ἐκκενώσωσιν, ἔτι προαγόντων ἄσφαλον ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου ἀφ' οὗ οὐκ ἔστιν ἔπιπτοντας, ἀπὸ τῶν ἀκροῦν ἀποκομισθῶσιν· οὐτε γὰρ κυκλεύειν αὐτοὺς ἄπαν τὸ σπράτευμα, καὶ κατακάμπτειν κατὰ κέρας ἀσφαλές ἐστὶ· τάχα γὰρ που φθάσουσιν αὐτοὺς ἐν τούτῳ συμμίζαντες οἱ πολέμοιοι καὶ μέσους ἀπολαβόντες· οὐτε διὰ τῶν πεπυκνωμένων βιάζεσθαι, καὶ εἰς τὰ ὄπλα ἐμπίπτοντας, τάραχον ἐμποιεῖν ταῖς τάξεσιν, ἄλλου πρὸς ἄλλον ἐνσειόντος. Λίδη δὲ κατὰ κέρας ἔφοδοι τῶν φιλῶν, πλείονα λυμαίνονται τοὺς πολεμίους, ἐκ πλαγίων ἀκοντιζόντων, καὶ εἰς τὰ γυμνά παραβιαζομένων παίζειν. Ἡ δὲ τῆς σφενδόνης ἄμυνα χαλεπωτάτη τῶν ἐν τοῖς φилоῖς ἐστὶ· ὅ, τε γὰρ μόλιδος ὁμόχρους ὦν τῷ

afin que si les ennemis continuaient à avancer, après qu'on aura épuisé contre eux tous les traits, les vélites puissent, en faisant volte face, traverser toute l'armée en bon ordre, et gagnent sûrement les derniers rangs, avant que les ennemis en viennent aux prises; car de faire le circuit de toute l'armée, et de se replier sur les ailes; c'est une manœuvre qui ne serait pas assurée, parce que les ennemis, gagnant les devants, les préviendraient et les couperaient si bien dans leur course, que non seulement ils ne pourraient pas forcer des troupes serrées, mais qu'en tombant sur celles de leur propre armée, ils en troubleraient les rangs, en s'entrechoquant mutuellement; au lieu que, lorsque les troupes légères attaquent l'ennemi par les ailes, elles peuvent fort l'endommager, parce que dans cette position elles le prennent

ἀέρι, λανθάνει φερόμενος, en travers, et le frappent
 ὥστε ἀπροοράτως ἀφυλά- tout à découvert. Mais de
 κτοῖς τοῖς τῶν πολεμίων toutes les armes de trait la
 ἐμπίπτειν σώμασιν· αὐτῆς fronde est la plus meur-
 τε τῆς ἐμπτόσεως σφοδρᾶς trière. Car le plomb étant
 οὔσης, καὶ ὑπὸ τοῦ ροίζου de la couleur de l'air, la
 τριβόμενον ἐν τῷ ἀέρι τὸ balle en partant trompe la
 βέλος, ἐκπυρωθὲν, ὡς βαθυ- vue, et tombe tout-à-coup
 τάτω δύεται τῆς σαρκὸς, sur les ennemis, qui ne s'y
 ὥστε μηδὲ ὀρᾶσθαι· ταχὺ attendent pas, et par la vio-
 δὲ καὶ τὸν ὄγκον ἐπιμύειν. lence de la chute, agitée
 dans l'air avec bruit, elle
 s'enflamme, et pénètre si
 avant dans les chairs, qu'on
 ne peut plus la découvrir,
 étant cachée par la tumeur
 de la plaie, qui dans l'ins-
 tant la couvre.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

ΟΠΩΣ ΔΕΙ, ΕΑΝ ΑΠΟΡΗ ΨΙΑΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ,
 ΟΙ ΔΕ ΠΟΛΕΜΙΟΙ ΕΥΠΟΡΩΣΙΝ, ΕΠΙΦΕΡΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΙΣ.

CHAPITRE XX.

COMMENT IL FAUT ATTAQUER LES ENNEMIS, QUAND
 ON MANQUE DE TROUPES LÉGÈRES, ET QU'ILS EN
 ONT UN GRAND NOMBRE.

Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν ἐνδεὴς εἴη   LORSQUE le général est
 τῆς τῶν ψιλῶν συμμαχίας, dénué du secours des trou-

οὐ δὲ πολέμιοι ταύτη πλεονεκτοῖεν, οἱ μὲν πρωτοστάται πυκνοὶ πορευέσθωσαν, ἔχοντες ἐπιμήκεις θυρεοὺς, ὥστε σκέπειν ὅλα τὰ σώματα τοῖς ἀνδρομήκεσιν· οἱ δὲ μετὰ τούτους, καὶ οἱ κατόπιν τούτων, ἄχρι τῶν τελευταίων, ὑπὲρ κεφαλῆς ἀράμενοι τοὺς θυρεοὺς, τέως ἔχόντων, ἄχρις ἂν ἐντὸς γέωνται βέλους· οὕτω γὰρ, ὡς εἰπεῖν, κεραμωθέντες, οὐδὲν πείσονται δεινὸν ὑπὸ τῶν ἐκητόλων. Εἰ δὲ παρ' ἑκατέροις ἢ τῶν ψιλῶν εἴη βοήθεια, πρῶτοι πρὸ τῆς ἐκ χειρὸς μάχης ἀκροβολιζέσθωσαν τοῖς ἀντιπάλοις, ἢ μετὰ τὴν συμπλοκὴν τῆς φάλαγγος, ἐκ πλαγίων ἐπιθέοντες, ἀποχρήσθωσαν τοῖς βέλεσιν· συνελάνονται γὰρ εἰς ὀλίγον, καὶ οὐχ ἥττον θορυβοῦνται τοῖς τιοῦτοις ἀμυντηρίοις.

pes légères, et que les ennemis en ont un grand nombre, qu'il fasse avancer les soldats du premier rang serrés les uns contre les autres, et armés de boucliers assez longs pour pouvoir couvrir tout le corps d'un homme, et ainsi des autres qui les suivent jusqu'au dernier rang, portant tous leurs boucliers sur la tête, tant qu'ils seront à la portée des traits. De cette manière, étant couverts d'une espèce de toit, ils n'en souffriront aucun mal; mais si les deux armées sont fournies également de vélites, que le général fasse en sorte que les siens lancent les premiers leurs traits contre les ennemis, avant que d'en venir aux mains, ou qu'après que l'affaire aura été engagée, ils les prennent en flanc, et les chargent. Par cette manœuvre ils les réduiront à l'étroit, et les jetteront dans le trouble et la confusion.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

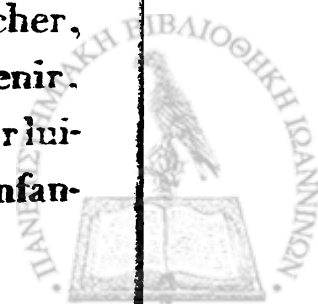
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΙΣ ΠΟΛΥ ΜΗΚΟΣ ΕΚΤΕΙΝΕΙΝ ΤΗΝ ΦΑΛΑΓΓΑ
ΤΑΣ ΚΥΚΛΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΝ.

CHAPITRE XXI.

IL NE FAUT PAS TROP ÉTENDRE EN LONGUEUR LA
PHALANGE, DE PEUR QUE LES ENNEMIS NE L'IN-
VESTISSENT.

Τὰς δὲ κυκλώσεις φυλάτ-
τεσθαι βουλόμενος, μήθ' οὐ-
τως ἐπὶ μῆκος ἐκτεινέτω
τὴν δύναμιν, ὥστε πάμπαν
ἀσθενῆ καὶ ἀβαθῆ ποιῆσαι
τὴν φάλαγγα· ταχὺ γάρ που
συμβαίνει τοὺς πολεμίους
διάρρηξαντας αὐτὴν, δίοδον
ποιεῖσθαι, καὶ μηκέτι παρὰ
κέρας ἐνεργεῖν ταῖς κυκλώ-
σεσιν, ἀλλὰ διεκπεσόντας
μέσους κατὰ νότου γίγνεσθαι
τῶν ἐναντίων· τὸ δὲ αὐτὸ
μὴ μόνον φυλαττέσθαι πα-
θεῖν, ἀλλὰ καὶ ζητεῖτω ποι-

Si le général veut éviter
que les ennemis ne l'enve-
loppent, il ne doit pas telle-
ment allonger sa phalan-
ge, qu'il l'affaiblisse entière-
ment et la dégarnisse, parce
qu'ainsi allongée, les enne-
mis pourraient la rompre
bientôt, et s'ouvrir un pas-
sage à travers; et qu'au lieu
d'investir les ailes, ils tom-
beraient sur ses soldats et les
prendraient par derrière, ce
que le général doit tâcher,
non seulement de prévenir,
mais encore de pratiquer lui-
même, s'il sent que son infan-

εἶν, ἐὰν ἀσθενῇ καὶ λεπτήν κατανοήσῃ τὴν τῶν πεζῶν φάλαγγα. Μήθ' οὕτως ἐπ' οὐρὰν συστελλέτω τὴν παράταξιν εἰς πολὺ βάθος ἀποστέλλων, ὥστ' ἐκ τοῦ ῥάστου τοὺς πολεμίους ὑπερκεράσαντας ἐντὸς αὐτὴν λαβεῖν· ἰσχυροποιεῖτω μὲν γὰρ τὴν οὐραγίαν, καὶ τοὺς παρὰ πλευρὰν τῶν κεράτων, μὴ ἔλαττον τῶν πρωτοστατῶν· οὐχ ἥττον μὲν γὰρ ἀποκωλύουσιν οἱ κατ' οὐρὰν τὰς κυκλώσεις, τῶν ἐπὶ κέρας ἐκτεινομένων, ἐὰν ἤδη φθάσας ὁ στρατηγὸς τὸ μέλλον, ἀπλώσας τὴν οὐραγίαν, καὶ τὰ παρὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἀναβιβάσας ἐκατέρωθεν, παραστήσῃ τοὺς κατόπιον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πολεμίων, ἢ καὶ παραγγείλῃ τοῖς ἐφθασμένοις ἤδη κυκλωθῆναι, τὰ νῶτα τοῖς τῶν προηγουμένων νώτοις ἐγκλίναντας, ἀμφίστομον ποιεῖσθαι τὴν μάχην· ἀγγίλους

terie est faible et trop peu fournie : qu'il prenne bien garde encore en portant sa phalange en hauteur, de trop resserrer les derniers rangs; en sorte qu'ils puissent être facilement enveloppés par les ennemis : car il n'est pas moins obligé de fortifier la queue de la phalange et les flancs des ailes, que la tête même, parce que ceux qui sont dans les derniers rangs peuvent empêcher les ennemis d'envelopper, comme ceux qui sont étendus vers les ailes, pourvu que le général, prévenant ce qui peut arriver, ait soin d'étendre le dernier rang, et d'élargir les deux ailes, de manière que, de part et d'autre, les derniers soldats soient en face des ennemis, ou qu'il ordonne à ceux que les ennemis commencent déjà d'envelopper, de tourner le dos aux premiers rangs, afin de combattre ainsi des deux côtés. Un habile général qui voit

μὲν γὰρ, ὅστις ὄρων τοὺς la supériorité des ennemis,
 πολέμιους πολλοὺς, αὐτὸς et qu'il ne peut sans risque
 ἐλάττοσι στρατιώταις μέλ- leur opposer qu'une poi-
 λων κινδυνεύειν, ἐξελέξατο gnée de monde, s'attachera
 καὶ ἐπετήδευσε τοιούτων ἐπι- à choisir et à occuper une
 τυχεῖν τόπων, ἐν οἷς ἢ παρὰ position avantageuse, où il
 ποταμίαν ὄφρὺν ταξάμε- puisse fermer aux ennemis
 νος ἀπωθεῖται ταύτη τὴν le passage par derrière ;
 κύκλωσιν τῶν πολεμίων, ἢ telle que le long d'une ri-
 παρώρειαν ἐκλεξάμενος, αὐ- vière, ou le pied des mon-
 τοῖς τοῖς ὄρεσιν ἀποκλείσει tagnes, et il postera sur les
 τοὺς ὑπερκεράσαι βουλομέ- hauteurs quelques troupes
 νους, ὀλίγους ἐπιστήσας ἐπὶ pour empêcher les enne-
 τῶν ὑψηλῶν, τοὺς ἀποκω- mis d'y monter, et de s'é-
 λύσοντας ὑπὲρ κεφαλῆν ἀνα- tablir sur la tête de ses sol-
 βάντας γίγνεσθαι τοὺς πο- dats. Il est vrai que ces
 λέμιους. Οὐ μὲν ἢ στρα- positions ne dépendent pas
 τηγικὴ φρόνησις ἐνταῦθα de la sagacité seule du gé-
 συλλαμβάνεται μόνον, ἀλλὰ néral ; et que le hasard y
 καὶ ἡ τύχη· δεῖ γὰρ ἐπι- a beaucoup de part : car il
 τυχεῖν τοιούτων χωρίων· οὐ faut les trouver, il n'y a
 γὰρ αὐτῷ γε κατασκευάσα- pas de moyen de se les pro-
 σθαι δυνατὸν τοὺς τόπους· curer ; mais un habile
 τῶν ὄντων μέντοι τοὺς ἀμεί- homme sait de toutes cel-
 νους ἐκλέξασθαι καὶ τοὺς les qui se présentent choi-
 συνοίσοντας ἐννοῆσαι, φρονί- sir les meilleures, et distin-
 μου. guer les plus avantageuses.

Πολλάκις δὲ εἰώθασιν οἱ Il arrive souvent que des
 γε μεγάλη δύναμι καὶ πο- généraux qui se trouvent à
 λυάνδρῳ κεχρημένοι μηνοει- la tête d'armées considéra-

δὲς σχῆμα ποιήσαντες τῆς παρατάξεως ἐπιέναι, νομίζοντες, ὅτι προσάξονται τοὺς πολεμίους, καὶ κατ' ἄνδρα βουλόμενοι συνάπτειν· εἶτα κατὰ τὸ ἡμικύκλιον εἰς ὁδὸν κυρτούμενοι ἐναπολήψονται τῷ περιέχοντι κόλπῳ, τὰς ἰδίας κεραίας ἐπισυνάπτοντες ἀλλήλαις εἰς κύκλου σχῆμα. Πρὸς οὓς ἀντιπακτέον οὐχ ὧδε· τριγῆ δὲ διελὼν τὴν ἰδίαν δύναμιν, τοῖν μὲν δυοῖν ἐκατέρῳ μέρει κατὰ κέρας προσβαλλέτω τοῖς πολεμίους· τῷ δὲ ἐνί, τοῖς εἰς τὸν μέσον κόλπον τοῦ μνηοειδοῦς ἀντιπαραταττομένοις ἐναντίως ἐστάτω, καὶ μὴ προαγέτω· ἢ γὰρ μένοντες ἐπὶ τοῦ κυκλοειδοῦς σχήματος, οἱ κατὰ μέσσην φάλαγγα τεταγμένοι τῶν ἐχθρῶν, ἀπρακτοί, μηδὲν δρῶντες ἐστήζονται· ἢ προϊόντες εἰς τοῦμπροσθεν, εἰ βούλονται προάγειν φάλαγγηδὸν εἰς εὐθεῖαν ἐκ τοῦ σιγματειδοῦς

bles, forment leur ordre de bataille en croissant, persuadés que par ce moyen ils engageront les ennemis à se battre un à un, et qu'ensuite, marchant en demi-cercle, ils réuniront les deux pointes, et les enfermeront dans le cercle. Pour éluder cette ruse, il ne faut pas employer le même ordre de bataille, mais partager ses forces en trois divisions, dont deux serviront à attaquer chacune des deux ailes des ennemis, et la troisième placée en face du centre du croissant demeurera tranquille. Par cette manœuvre, si les ennemis veulent garder leur ordre circulaire, le centre de leur phalange restera sans rien faire; ou s'ils marchent en avant, et qu'ils veuillent attaquer par bandes, et convertir leur ligne circulaire en une ligne droite, ils se presseront les uns les autres, et rompront leur or-

ἀπλούμενοι σχήματος, ἀλλήλους ἐκθλίψουσι, καὶ λύσουσι τὴν τάξιν· τῶν γὰρ ἐπὶ κέρας ἐπὶ τῆς αὐτῆς μενόντων χώρας, καὶ μαχομένων, οὐχ οἷόν τε τὸ ἡμικύκλιον εἰς εὐθεΐαν ἐλθεῖν· ἔνθα δὴ τεταραγμένων αὐτῶν καὶ λευκότων τὴν τάξιν, τῷ τρίτῳ τάγματι καὶ ἐφ' ἑδρῶν προσβαλλέτω τοῖς ἀπὸ τοῦ μέσου κυρτώματος προάγουσιν ἀτάκτως εἰς τοῦμπροσθεν. Ἐὰν δὲ δὴ μένωσιν ἐπὶ τοῦ κοίλου σχήματος, τοὺς ψιλοὺς καὶ ἐκτεθόλους ἐνταῦθα κατ' ἀντικρὺ ταττέτω· βάλλοντες γὰρ αὐτοὺς πολλὰ λυπήσουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ λοξῇ πάσῃ τῇ ἰδία φάλαγγι προσβάλῃ κατὰ θάτερον μέρος τῶν πολεμίων, οὐκ ἂν ἀμάρτοι, πρὸς τὴν ἐκ τοῦ μνηοειδοῦς σχήματος κύκλωσιν οὕτως ἀντεπιών· ἐπὶ πολὺ γὰρ οἱ ἐξ ἐναντίας εἰς χειρας ἰέναι πανστρατιᾷ κωλυόμενοι, κατ'

dre. Car tant que les soldats de l'aile garderont leur position, et qu'ils combattent, il est impossible que le demi-cercle devienne ligne droite. Alors quand tous les rangs seront rompus et confondus, la troisième division, qui sert de corps auxiliaire, fondra sur les troupes du centre, qui marchent confusément en avant. Mais si l'armée des ennemis se soutient dans sa position concave, le général lui opposera les vélites et les archers, qui les incommoderont fort avec leurs traits. Il ne sera pas mal aussi, pour empêcher que les ennemis ne l'enferment dans leur cercle, d'attaquer une de leurs ailes de travers avec toute son armée; car dans l'impossibilité de se réunir pendant long-temps pour en venir aux mains, ils seront accablés peu-à-peu, parce qu'il n'y aura que les trou-

ὀλίγους κερασθήσονται, τῶν pes d'une seule aile qui ἐπὶ θατέρου κέρατος μόνων combattront, et qui y semαχομένων· οἱ καὶ πρῶτοι ront forcées les premières κατ' ἀνάγκην συμμίζουσι διὰ par l'attaque oblique et en τὴν λοξὴν ἔφοδον. travers.

Οὐκ ἄχρηστον δέ ποτε Il ne sera pas inutile καὶ ἀντιπαραταξάμενον, ὑπὸ encore, lorsque les deux πόδα τῷ στρατεύματι χω armées seront en présence, ρεῖν, ὡς καταπεπληγμένον· que le général fasse reculer ἢ καὶ ἐπιστρέψαντα παρα la sienne comme s'il était πλησίαν φυγῇ ποιεῖσθαι τὴν demi-tour à droite il feigne ὑποχώρησιν ἐν τάξει, εἶτα une retraite semblable à la αὔθις μεταβαλόμενον ἀντε fuite, mais en ordre, et πιέναι τοῖς ἐπιούσιν· ἐνίοτε qu'ensuite tout-à-coup, faiγὰρ ὑπὸ χαρᾶς οἱ πολέμιοι, s'ant sur l'ennemi qui fuit. Car il δόξαντες φεύγειν τοὺς ἐναν y en a quelquefois qui, s'iτίους, λύσαντες τὰς τάξεις maginant que c'est une véἐπιφέρονται προπηδῶντες ἄλ- ritable fuite, et transportés λων ἄλλοι· ἐφ' οὓς ἀκίνδου de joie, se débandent pour νον ἐπιστρέψαντας μάχεσθαι, courir sur l'ennemi à l'envi καὶ αὐτῷ τῷ παρ' ἐλπίδα τοῦ les uns des autres. Il n'y a στῆναι θαρσεῖν καταπληξά- pas de danger alors de reμένους, εἰς φυγὴν αὔθις τοὺς tourner et de les attaquer. πάλαι διώκοντας τρέπεσθαι. Car frappés de la hardiesse de ceux qu'ils poursui- vaient, qui osent demeurer de pied ferme, contre leur attente, ils prendront la fuite à leur tour.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΟΥΣ ΕΠΙΛΕΚΤΟΥΣ ΕΙΣ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΠΟΝΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΕΓΚΡΥΜΜΑΤΑ.

CHAPITRE XXII.

L'ON DOIT AVOIR EN RÉSERVE DES TROUPES D'ÉLITE, POUR SOUTENIR CEUX DES COMBATTANTS QUI SONT FATIGUÉS, ET QUI SOUFFRENT; ET IL FAUT AUSSI TENIR PRÊTES DES EMBUSCADES.

Ἐγέτω δέ που καὶ στρατιώτας λογάδας, ἰδίᾳ τεταγμένους ἀπὸ τῆς φάλαγγος, ὡσπερ ἐφέδρους τοῦ πολέμου, πρὸς τὰ καταπονούμενα μέρη τῆς δυνάμεως, ἵν' ἐξ ἑτοίμου τοὺς ἐπικουρήσοντας ἐπάγη· καὶ ἄλλως οὐκ ὀλίγον ὦνησαν ἀκμηῆτες ἐπελθόντες ἤδη κεκοπιακόσι· τοὺς τε γὰρ κεκοπιακότας ἤδη τῶν φίλων ἀνέλαβον, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐκλελυμένοις ἀκμάζοντες ἐπέθεντο. Γίγνεται δὲ

QUE le général ait quelque part un corps de soldats d'élite, séparé de l'ordre de bataille, comme corps de réserve, pour être tout prêt à envoyer du secours aux parties qui souffrent. Ce corps peut être encore d'une grande ressource, tombant sur des troupes déjà fatiguées : car outre qu'elles relèveront leurs camarades qui sont déjà las de combattre, elles attaqueront toutes fraîches des ennemis qui sont

ἂν τι καὶ τοῦτο χρησιμώτερον, εἰ τῆς παρατάξεως ἀπώτερῳ σταδίοις, ὁπόσοις ἂν ἀποχρῆν δοκῇ αὐτῷ, ἐκπέμψοι μέρος τι τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἀπροόρατον τοῖς πολεμίοις, παραγγείλας σφίσι, ἐπειδὴν συμβᾶλη τοῖς ἐναντίοις, τότε πυθομένους παρὰ τῶν σκοπῶν, ἀναστάντας ἐπείγεσθαι· καὶ μάλιστα τοῦτο ποιητέον, ὅταν προσδόκιμος οὔσα συμμαχία τοῦ καιροῦ καθυστερῇ· δόξαντες γὰρ ῥί πολέμιοι τούτους ἐκείνους εἶναι, καὶ συμμάχους ἤκειν τοῖς ἐναντίοις, ἴσως ἂν ἔτι καὶ προσιόντων, πρὶν ἢ συμμίζειν τοὺς ἐπιβάλλοντας, εἰς φυγὴν ὀρμήσαιεν, οὐ τοσοῦτον, ὅσον ἐστίν, ἀλλὰ πλεῖον ἐπιέναι πλῆθος νομίζοντες. Ἄλλως τε καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς ἐπιφάνειαι πολεμίων ἀπειράστων ἐκπλήττουσι τὰς ψυχὰς· ὑπολαμβάνουσαι γὰρ τι χεῖρον, ὧν πείσονται, φο-

abattus. Il sera encore plus avantageux de poster dans un terrain autant éloigné du champ de bataille que le jugera le général, un corps de troupes à l'insu des ennemis, avec ordre, lorsque le combat aura été engagé (ce que l'on saura aisément par les sentinelles), de tomber tout-à-coup sur les ennemis; manœuvre qu'il faudra principalement exécuter lorsque l'on attend un renfort qui n'arrive pas dans le temps marqué: car les ennemis persuadés que c'est le renfort qui arrive à leurs adversaires, qui pourrait bien les attaquer dans leur marche avant le combat, et croyant ce renfort plus considérable qu'il ne l'est en lui-même, prendront la fuite. D'ailleurs l'arrivée de nouveaux ennemis qu'on ne prévoyait pas, saisit les esprits dans le moment; on soupçonne quelque chose de pis que ce que l'on souffre déjà, et l'on craint que

βερώτερον ἐκδέχονται τὸ le danger ne devienne plus
 μέλλον. Ἐκπληκτικώτατη δὲ considérable. Mais il n'y a
 καὶ δραστηριωτάτη μάλιστα rien de plus terrible et de
 πάντων ἢ κατὰ νότου τῶν plus efficace que d'attaquer
 πολεμίων αἰφνίδιος ἐπιβολή· subitement les ennemis par
 καὶ εἰ δυνατὸν γένοιτο προ- faut, s'il est possible, en-
 εκπέμψαι τι στρατιωτῶν σύ- voyer de nuit en avant quel-
 στημα νύκτωρ, ἐκπεριελθεῖν ques troupes, qui, après
 κελεῦσαι τοὺς πολεμίους· ἵνα avoir dépassé les ennemis,
 κατόπιν αὐτῶν γένωνται πάν- se postent en embuscade
 τες, ὥστε ἔωθεν ἀναστάντες derrière eux, et qui, après
 ἐκ τῆς ἐνέδρας, μετὰ τὸ que le combat aura été en-
 συμμίζαι πρὸς μάχην τὰ tombent tout-à-coup sur les
 στρατεύματα, κατὰ τὴν οὐ- derniers rangs des ennemis.
 ραγίαν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πο- Dans cet embarras, il ne
 λεμίους· οὐδὲ γὰρ φεύγουσιν restera pas même aux en-
 ἂν ἔτι σφίσιν ἐλπίς ὑπολεί- nemis l'espérance de se sau-
 ποιτο σωτηρίας, οὐδ' εἰς ver par la fuite; ils ne pour-
 τοῦπίσω δυναμένοις ἐπιστρα- ront pas non plus se retirer
 φῆναι, διὰ τοὺς ἐξ ἐναντίας en arrière, à cause de ceux
 μαχομένους· οὐδ' εἰς τὸ qui les combattent en face,
 πρόσω φέρεσθαι, διὰ τοὺς ni s'avancer contre les en-
 κατόπιν ἐπικειμένους. nemis qu'ils ont en tête, à
 cause de ceux qui les har-
 cèleront et attaqueront en
 queue.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΥΤΩ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΕΚΦΩΝΕΙΝ
ΧΑΡΜΟΣΥΝΑ ΤΟΙΣ ΪΠΗΚΟΟΙΣ, ΕΙ ΚΑΙ ΨΕΥΔΗ, ΟΜΩΣ
ΣΥΜΦΕΡΕΙ.

CHAPITRE XXIII.

IL EST UTILE QU'AU MILIEU DU COMBAT LE GÉNÉRAL
ANNONCE AUX SOLDATS DES NOUVELLES AGRÉABLES,
QUAND MÊME ELLES SERAIENT FAUSSES.

Καὶ δὴ ποτε παριππαζόμενος ἐμβουσιάζω τοῖς φίλοις· εἰ μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τύχοι κέρως ὦν· Νικῶσιν ἄνδρες οἱ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν πολέμιων· εἰ δ' ἐπὶ τοῦ λαιοῦ, νικᾶν λεγέτω τὸ φίλιον δεξιὸν, κἄν τε κατὰ ἀλήθειαν ἢ τοῦτο γιγνόμενον, κἄν τε μή· καὶ γὰρ δὴ τὸ ψεῦδος ἀναγκαῖον εἶπεῖν, ὅπου Μέγα νεῖκος ὄρωρεν· οἷον βοῆσαι πάλιν αὖ, μακρὰν ἀποστατοῦντος τοῦ τῶν πολέμιων ἡγεμόνος,

LORSQUE le général sera à cheval, s'il se trouve à l'aile droite de son armée, qu'il s'écrie quelquefois : *Les soldats de la gauche battent l'aile droite des ennemis.* Et s'il se trouve à l'aile gauche, qu'il annonce que les soldats de la droite ont le dessus, soit que cela soit vrai ou non : car il faut dire que la feinte est nécessaire dans une grande bataille. Suivant la même maxime, si le général des ennemis est éloigné, ou qu'il soit à l'autre aile, ou

ἢ ἐπὶ θατέρου κέρως, ἢ ἐπὶ τὰ μέσα συνέχοντος τῆς φάλαγγος. Τέθνηκεν ὁ τῶν πολεμίων στρατηγὸς, ἢ βασιλεὺς, ἢ ὅστις ἂν ποτε ἦ· καὶ ταῦτα χρὴ βοᾶν οὕτως, ὥστ' ἅμα καὶ τοὺς πολεμίους κατακούειν· οἷ τε γὰρ φίλοι, τοὺς σφετέρους ἀκούοντες ἐπικυδестέρους, ἀναθαρρόυσι, καὶ διπλάσιοι γίνονται ταῖς προθυμίαις· οἷ τε ἐχθροὶ τὰ σφῶν αὐτῶν ἐλαττώματα πυνθανόμενοι, συγκαταπίπτουσι ταῖς διανοίαις, ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ εἰς φυγὴν ἅμα τῷ δέξασθαι τοιαύτην φήμην ὀρμαῖν· οὕτως πολλάκις συνήνεγκε καὶ τοὺς φίλους ἅμα τοῖς πολεμίους ἐξαπατῆσαι, τοῖς μὲν τὰ κρείττω, τοῖς δὲ τὰ χείρω ψευδόμενον.

au centre de son armée, le général opposé doit de nouveau s'écrier : *Le général des ennemis, ou leur roi, ou leur chef, vient d'être tué.* Il faut qu'il publie cette nouvelle d'une voix assez élevée, pour être même entendue des ennemis, parce que les soldats, en apprenant que leurs camarades ont par leur valeur la supériorité sur les ennemis, s'animent d'une vigueur encore plus mâle et plus active, tandis que les ennemis, instruits de la défaite des leurs, perdent courage et s'abattent; de sorte qu'on en a vu qui, à de pareilles nouvelles, ont pris aussitôt la fuite. Il est donc quelquefois avantageux de tromper en même temps les siens et les ennemis; les siens par une nouvelle agréable, et les ennemis par une nouvelle affligeante et disgracieuse.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΕΙΟΥΣ ΠΡΟΣ ΟΙΚΕΙΟΥΣ, ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΜΟΥΣ
ΠΡΟΣ ΓΝΩΡΙΜΟΥΣ ΤΑΤΤΕΙΝ.

CHAPIRE XXIV.

ON DOIT PLACER DANS LES RANGS LES AMIS AVEC
LES AMIS, ET LES GENS DE CONNAISSANCE AVEC
LES GENS DE LEUR CONNAISSANCE.

Φρονίμου δὲ στρατηγοῦ,
καὶ τὸ τάττειν ἀδελφοὺς
παρ' ἀδελφοῖς, φίλους παρὰ
φίλοις, ἐραστὰς παρὰ παι-
δικοῖς· ὅταν γὰρ ἦ τὸ κιν-
δυνεῦον τῷ πλησίον προσφι-
λέστερον, ἀνάγκη τὸν ἀγα-
πῶντα φιλοκινδυνότερον ὑπὲρ
τοῦ πέλας ἀγωνίζεσθαι· καὶ
δή τις αἰδούμενος μὴ ἀπο-
δοῦναι χάριν ὧν εὔπέπονθεν,
αἰσγύνεται καταλιπὼν τὸν
εὐεργετήσαντα πρῶτος αὐτὸς
ἄρξασθαι φυγῆς.

Il est d'un général pru-
dent, de disposer les rangs
de manière que les frères
se trouvent auprès des frères
et les amis auprès des amis,
parce que, si celui qui est
en danger a son ami à côté
de lui, il est nécessaire que
son ami s'intéresse à sa con-
servation et s'expose pour
le défendre. Alors celui qui
a été secouru, et qui craint
de manquer à la reconnais-
sance, aurait honte d'aban-
donner son bienfaiteur, et
de fuir le premier.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΙ ΕΑΥΤΟΥ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΤΑ
ΣΗΜΕΙΑ, ΕΙΤΕ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ, ΕΙΤΕ ΑΛΛΗΣ ΤΙΝΟΣ
ΠΡΑΞΕΩΣ, ΑΛΛΑ ΔΙΑ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.

CHAPITRE XXV.

LE GÉNÉRAL DOIT DONNER LE SIGNAL DU COMBAT,
OU DE TOUTE AUTRE MANŒUVRE MILITAIRE, NON
PAR LUI-MÊME, MAIS PAR SES LIEUTENANTS, OU
OFFICIERS-GÉNÉRAUX.

Πᾶν δὲ παράγγελμα, καὶ
σύνθημα, καὶ παρασύνθημα
διδότω διὰ τῶν ἡγεμόνων·
ἐπιόντα γὰρ κηρύττειν ἄπα-
σιν, ἰδιώτου καὶ ἀπείρου κο-
μιδῆ καθέστηκε, καὶ χρόνος
ἐν τῷ παραγγέλλειν ἀναλί-
σκεται, καὶ θόρυβος ὁμοῦ,
πάντων ἐρωτώντων ἀλλή-
λους· εἶτα ὁ μὲν προσέθηκέ
τι πλέον ὢν ὁ στρατηγὸς
εἶπεν· ὁ δὲ ἀρείδετο τοῦ
ῥηθέντος παρὰ τὴν ἄγνοιαν.
Δεῖ δὲ τοῖς πρώτοις ἡγεμόσιν

C'EST aux officiers-géné-
raux à donner l'ordre, le
mot, et à fixer les signaux
militaires. Il faudrait qu'un
général fût bien simple et
bien neuf pour se charger
du détail d'annoncer lui-
même ses ordres à toute
l'armée; il y perdrait tout
son temps, et mettrait le
trouble parmi ses soldats,
qui s'entre-dateraient
les uns aux autres ce que
l'on a dit. D'ailleurs l'un
ajouterait aux ordres du gé-
néral, et l'autre en retran-

εἰπεῖν· ἐκείνους δὲ ἀπαγγεῖ-
 λαι τοῖς μετ' αὐτούς· εἶτα
 τούτους τοῖς κατόπιν· εἶτα
 ἐξῆς ἄχρι τῶν τελευταίων,
 τοὺς πρώτους τοῖς ὑπὸ πόδα
 σημαίνοντας· οὕτως γὰρ ἐν
 τάχει, καὶ μετὰ κόσμου,
 καὶ μεθ' ἡσυχίας εἴσονται,
 παραπλησίου τοῦ παραγγέλ-
 ματος τοῖς φρυκτωροῦσι γι-
 νομένου· καὶ γὰρ ἐκείνων
 ὅταν ὁ πρῶτος ἄρῃ τὸν φρυ-
 κτὸν, ὁ δεύτερος τῷ μετ'
 αὐτὸν ἐπύρσευσεν, εἶτα ὁ
 τρίτος τῷ τετάρτῳ, καὶ ὁ
 πέμπτος τῷ ἕκτῳ, καὶ καθ'
 ἓνα πάντες ἀλλήλοις, ὥστ'
 ἐν ὀξεῖ, διὰ μῆκους στα-
 δίων, τὸ σημανθὲν ὑπὸ τοῦ
 πρώτου πάντας ἐπιγινῶναι.

cherait par ignorance. Il
 faut donc donner les ordres
 aux lieutenants, qui les ren-
 dront aux officiers, et ceux-
 ci à ceux qui les suivent,
 et ainsi de suite, jusqu'aux
 derniers ; en sorte que les
 premiers instruisent leurs
 subalternes. De cette ma-
 nière, les commandements
 seront entendus avec autant
 de promptitude, d'ordre et
 de silence, que les avertis-
 sements que l'on donne aux
 sentinelles. Dès que la pre-
 mière sentinelle a élevé son
 fanal, aussitôt celle qui la
 suit allume le sien, et ainsi
 des autres jusqu'à la der-
 nière. Avec cette attention,
 le signal donné par le pre-
 mier parvient à la connais-
 sance de tous les soldats en
 très-peu de temps, quelle
 que soit la distance.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΜΟΝΟΝ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΔΙΔΟΝΑΙ.

CHAPITRE XXVI.

L'ON DOIT AJOUTER¹ AU MOT DES SIGNAUX
MILITAIRES.

Τὸ δὲ παρασύνθημα μὴ
διὰ φωνῆς λεγέσθω, ἀλλὰ
διὰ σώματος γιγνέσθω, ἢ
νεύματι χειρὸς, ἢ ὀπλων
συγκρούσει, ἢ ἐγκλίσει δο-
ρατίου, ἢ παραφορᾶ ξίφους·
ἵνα μὴ μόνον, γενομένης πο-
τὲ ταραχῆς, πιστεύσωσι τῷ
λεγομένῳ συνθήματι (τοῦτο
γὰρ δύνανται καὶ πολέμιοι
καταλαβέσθαι πολλάκις ἀκού-
οντες), ἀλλὰ καὶ τῷ παρα-
συνθήματι· χρησιμώτατον δέ

A l'égard du signal, il
ne faudra pas le donner de
vive voix, mais par un mou-
vement de corps, comme un
geste de la main, par le
cliquetis des armes, en bais-
sant la pique, ou en mon-
trant l'épée, afin que, s'il
s'élevait quelque confusion,
les soldats ne s'arrêtent pas
au mot du guet, que les
ennemis peuvent connaître
en l'entendant plusieurs fois
répéter, mais qu'ils atten-
dent encore quelque autre

1. On trouve des observations curieuses sur les signaux militaires, dans les institutions de Végèce, liv. III, chap. I, sect. V, pag. 112-115, Traduction de M. DE SIGRAIS.

που τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἐτε-
ρογλώσσους συμμαχίας τῶν
ἔθνων· οὔτε γὰρ λέγειν, οὔ-
τε ξυνιέναι δυνάμενοι φωνῆς
ἀλλοτρίας, αὐτῇ τῇ παρα-
συνθήματι κρίνουσι τό τε
φίλιον καὶ πολέμιον. Διδόσθω
δὲ ταῦτα καὶ μὴ μάχεσθαι
μέλλουσιν, ἐν ταῖς παρεμ-
βολαῖς, πρὸς τὰς ἀδήλους
ταραχάς.

signal. Il sera aussi d'un
très-grand secours aux al-
liés qui sont dans l'armée,
et qui parlent diverses lan-
gues, parce que, ne pouvant
parler ni comprendre une
langue étrangère, ils dis-
tingueront, au signal, leurs
alliés et leurs amis, des en-
nemis. On doit également
le donner aux soldats dans
les camps, même à ceux
qui ne doivent pas com-
battre, pour prévenir les
désordres qui peuvent sur-
venir, et qu'on ne peut pré-
voir.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΑΓΕΙΝ ΤΑΣ ΤΑΞΕΙΣ, ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ
ΔΙΑΤΑΞΕΣΙ, ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΣΙΝ.

CHAPITRE XXVII.

LES SOLDATS NE DOIVENT POINT QUITTER LES RANGS,
SOIT QUE L'ARMÉE RESTE EN PLACE, SOIT QU'ELLE
SE RETIRE.

Παραγγελλέτω δε καὶ τὰς   Que le général ordonne
ὑποχωρήσεις ἐν τάξει ποιῆ-   expressément que les so-

σθαι, καὶ [τάς] διώξεις· ἵνα, traites et les poursuites se
 ἤττον τε σφαλλόμενοι βλά- fassent en ordre de bataille.
 πτωνται, μὴ κατ' ἄνδρα Par cette attention, ses sol-
 σποράδες ἐν ταῖς φυγαῖς dats, n'étant point disper-
 ὑποπίπτοντες τοῖς πολεμί- sés, auront moins à souffrir
 οῖς· πλείονά τε κατορθοῦν- des ennemis dans la fuite,
 τες βλάπτωσι, κατὰ τάξεις et, s'ils poursuivent les en-
 καὶ λόγους ἰσχυρότεροι τοῖς nemis, ils leur paraîtront
 φεύγουσιν ἐπιφερόμενοι, πρὸς plus redoutables par leur
 δὲ, καὶ ἀσφαλέστεροι· πολ- exacte discipline, et même
 λάκις γὰρ ἀτάκτως ἐπιφερο- plus assurés, et leur cau-
 μένους οἱ πολέμιοι θεασάμε- seront une plus grande
 νοι, συμφρονήσαντες αὐθις, désordre ceux qui les pour-
 ἐκ μεταβολῆς αὐτῶν κατα- suivent, reprennent aussi-
 στάντες εἰς τάξιν, παλίν- tôt de concert leurs rangs,
 τροπον ἐποιήσαντο τὴν δίω- font volte-face, et poursui-
 ξιν· ὅλως δὲ μηδὲν σφίσις vent à leur tour ceux qui
 ἄμεινον εἶναι λεγόντων τοῦ les poursuivaient. Aussi
 μένειν ἐν τάξει, μηδὲ ἐπι- l'on convient généralement
 σφαλέστερον τοῦ λύειν. qu'il n'est rien de mieux
 que de garder les rangs,
 et qu'au contraire il n'est
 rien de plus dangereux que
 de les rompre.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ
ΛΑΜΠΡΟΝ ΕΚΤΑΤΤΕΙΝ ΤΟ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ.

CHAPITRE XXVIII.

LE GÉNÉRAL DOIT AVOIR ATTENTION QUE
SON ARMÉE MARCHE EN BATAILLE DANS
UN ORDRE BRILLANT.

Μεμελημένον δ' ἔστω τῶ
στρατηγῶ, λαμπρὸν ἐκτάτ-
τειν τὸ στράτευμα τοῖς
ὄπλοις· ῥαδίᾳ δὲ ἢ φροντίς
αὕτη, παρακαλέσαντι τὰ ξί-
φη θήγειν, καὶ τὰς κόρυθας,
καὶ τοὺς θώρακας σμήγειν·
δεινότεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες
φαίνονται λόγοι τοῖς τῶν
ὄπλων αἰθύγμασι· καὶ πολ-
λὰ τὰ δι' ὄψεως δείματα,
προσεμπίπτοντα ταῖς ψυ-
χαῖς, ταραττει τὸ ἀντιπό-
λεμον.

Que le général ait soin
que son armée, rangée en
bataille, brille par l'éclat
des armes; c'est une atten-
tion qui est très-facile : il
ne s'agit que de faire ai-
guiser les épées, et nettoyer
les casques et les cuirasses.
Les soldats paraissent en
effet plus terribles; quand
leurs armes jettent de l'é-
clat; et les rayons qui en
partent, passent des yeux
dans l'ame et effraient les
ennemis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΚΑΙΡΩ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ
ΑΛΛΑΖΕΙΝ.

CHAPITRE XXIX.

IL FAUT QUE LES SOLDATS CRIENT EN
COMBATTANT.

Ἐπαγέτω δὲ τὸ στράτευμα καὶ σὺν ἀλαλαγμῷ, ποτὲ δὲ καὶ σὺν δρόμῳ· καὶ γὰρ ὄψις, καὶ βοή, καὶ πάταγος ὀπλων ἐξίστησι τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας. Ἀνατεινόντων δὲ κατὰ τὰς ἐφόδους ἄθροοι, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μετέωρα τὰ ξίφη, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον θαμὰ παρεκκλίνοντα· ἐσηγηγμένοι γὰρ αἰχμαὶ, καὶ λαμπρὰ ξίφη, καὶ πρὸς ἄλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς ἀνταύγειαν ἡλίου, δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου

QUE le général conduise les troupes au combat en criant, et quelquefois en courant : car la vue, les cris, et le bruit des armes, répandent dans les ennemis la terreur et l'épouvante. Mais quand tous seront rassemblés pour les approcher, avant que les soldats en viennent aux mains, qu'ils élèvent leurs épées au-dessus de leurs têtes, et qu'ils les tournent continuellement au soleil, parce que les lances polies et les épées luisantes, étant encore frappées de la réflexion des rayons du soleil, dardent

ἀντιπέμπει· καὶ ταῦτα μὲν
εἰ γίγνοιτο καὶ παρὰ τοῖς
πολεμίοις, ἀντικαταπλήττειν
ἀναγκαῖον· εἰ δὲ μὴ, προ-
εμπλήττειν.

et lancent un éclat récipro-
que qui renvoie un terrible
éclair de guerre. Si les en-
nemis en usent de même,
il est nécessaire de leur ré-
pondre et de les épouvan-
ter aussi : sinon, il faut les
prévenir.

Ἐνίοτε δὴ ποτε χρή-
σιμον ἐν καιρῷ μὴ φθά-
νειν ἐκτάπτοντα τὴν δύνα-
μιν, ἀλλὰ τέως ἐντὸς τοῦ
χάρακος κατέχειν, ἄχρις ἂν
κατόπτευσῃ τὴν τῶν πολε-
μίων παράταξιν, ὅποια τις
ἔστι, καὶ ὡς τέτακται, καὶ
ἐφ' οἷων ἴσταται γωρίων.

Il est quelquefois utile
dans l'occasion de ne pas
se presser de ranger l'ar-
mée en bataille, mais ce-
pendant de faire halte le
long du retranchement, du
camp, jusqu'à ce qu'on ait
reconnu les dispositions,
l'état et la situation de l'ar-
mée des ennemis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙ-
ΖΕΣΘΑΙ, ΤΙΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΥΠΑΝΤΗΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΒΟΛΗΝ
ΤΩΙ ΔΕΙΝΙ, ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ, ΚΑΙ ΟΥΤΩΣ ΚΑΘΕΞΗΣ
ΒΕΒΤΑΖΕΙΝ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΩΝ
ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

CHAPITRE XXX.

AVANT LE COMBAT, LE GÉNÉRAL DOIT FAIRE SON
PLAN DE BATAILLE RELATIF A CELUI DES ENNEMIS,
ET MARQUER LA PLACE DE TOUS LES OFFICIERS-
GÉNÉRAUX.

Εἶτα, περὶ τοῦ πότε συλ-
λογισάμενον, τίνας [τε] τίσιν
ἀντιτάττειν χρῆ, καὶ τίνα
τρόπον, ὡσπερ ἀγαθὸν ἰα-
τρὸν προκατανοήσαντα νόσον
σώματος, ἀντεπάγειν τὰ ἀλε-
ξήματα· καὶ τὴν δύναμιν
ἐκτάττειν, ὡς ἂν ἄριστα
αὐτῷ δόξῃ συμφέρειν· ἀναγ-
κάζονται γὰρ οἱ στρατηγοὶ
πολλάκις καὶ πρὸς τοὺς ὀπλι-
σμοὺς τῶν ἐναντίων, καὶ
πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ πρὸς τὰ

ALORS le général réfléchira en lui-même sur le choix de ceux qu'il opposera aux ennemis dans l'ordre de bataille, et sur la place qu'il leur assignera, semblable au prudent médecin qui n'ordonne le remède qu'après avoir examiné auparavant la maladie du corps. Enfin il conduira ses troupes à l'ennemi, selon qu'il l'aura jugé le plus avantageux : car, la plupart du temps, les généraux sont

ἔθῃ, τὰ ἴδια στρατεύματα obligés d'armer et de ranger leurs troupes relativement aux armes des ennemis, au génie et aux mœurs des nations.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΕΑΝ ΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΙ ΠΡΟΤΕΡΙΧΩΣΙ ΤΩ ΙΠΠΙΚΩ,
ΕΚΑΒΓΕΣΘΑΙ ΣΤΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ.

CHAPITRE XXXI.

II. FAUT PRENDRE DES POSITIONS DE DIFFICILE ACCÈS, SI LES ENNEMIS SONT PLUS FORTS EN CAVALERIE.

Ἴπποκρατούντων δὲ τῶν πολέμιων, εἴαν ἦ δυνατὸν, ἐκλεγέσθω χωρία τραχέα, καὶ στενὰ, καὶ παρῆρια, ἢ κίστα ἰππάσιμα, ἢ φυγομαχείτω κατὰ δύναμιν, ἕως ἂν ἐπιτηδείους εὖρη τόπους, καὶ τοῖς οἰκέλοις ἀρμύζοντας πράγμασιν. Απολελείφθωσαν δὲ τιμὲς καὶ ἐπὶ τοῦ χάρακος, εἰ παραφιλάττοντες τὴν

Si le général aperçoit que les ennemis soient supérieurs en cavalerie, qu'il choisisse, s'il le peut, des endroits escarpés, étroits, adossés à des montagnes, impénétrables à la cavalerie; ou qu'il évite, tant qu'il pourra, le combat, jusqu'à ce qu'il ait trouvé des endroits convenables et une position favorable. Qu'il laisse cependant au retran-

παρεμβολὴν στρατιῶται, καὶ πρὸς τὴν τῆς παρασκευῆς φυλακὴν· ἵνα μὴ κάτανοήσας ὁ στρατηγὸς τῶν πολεμίων, ἔρημον ὄντα, πέμψῃ τοὺς ἀρπασομένους τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ καταληψομένους τὸ χωρίον.

chement des troupes pour la garde du camp et du bagage, de peur que si le général des ennemis faisait attention qu'ils sont abandonnés et sans défense, il ne mît des troupes en campagne, pour piller tout ce qu'elles y trouveraient, et pour s'emparer du terrain.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

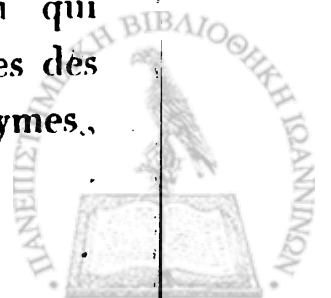
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝ ΠΑΡΑΚΕΚΙΝΔΥΝΕΥΜΕΝΟΝ
ΠΟΙΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ.

CHAPITRE XXXII.

LE GÉNÉRAL NE DOIT RIEN FAIRE POUR
TENTER LE DANGER.

Τοὺς γὰρ ἢ τὰ ἴδια κα-
θαιροῦντας ἐρύματα στρατη-
γούς, ἢ ποταμούς διαβαί-
νοντας, ἢ κρημνοὺς καὶ βάρ-
αθρα κατόπιν ποιουμένους
τῶν φίλων, ἐν ἢ μένοντες
νικῶσιν, ἢ βουληθέντες φεύ-

Je ne prétends ni ap-
prouver absolument, ni
blâmer ceux qui détruisent
leurs propres fortifications,
qui font passer des rivières
à leurs troupes, ou qui
mettent derrière elles des
précipices et des abymes.

γειν ἀπολωνται, οὔτε πάν-
 παν ἐπαινεῖν, οὔτε φέγειν
 ἔχω· πᾶν γὰρ τὸ παρακεκιν-
 δυνευμένον, τόλμης ἐστὶν ἢ
 γνώμης, καὶ τῇ τύχῃ κεκοι-
 νώνηκε πλέον, ἢ τῇ κρίσει·
 ὅπου γὰρ ἢ νικῶντα δεῖ
 κρατεῖν· ἢ ἡττηθέντα· τοῖς
 ὄλοις ἐσφάλλθαι, πῶς ἂν ἐν-
 ταῦθά τις ἢ φρονήσει τὸ
 νικᾶν, ἢ προαιρέσει τὸ ἡτ-
 τᾶσθαι μαρτυρήσειεν· ἐγὼ
 δὲ στρατιώταις μὲν ἐκ στρα-
 τεύματος φιλοτίμως κινδυ-
 νεύειν ἐπιτραπτέον εἶναι νο-
 μίζω· καὶ γὰρ δρῶντές τι,
 μεῖζον ὦνησαν, καὶ παθόν-
 τες, οὐθὲν τοσοῦτον ἐλύπη-
 σαν· στρατεύματι δὲ παντὶ
 τῆν ἄδηλον ἐκκυβεύειν τύ-
 χην οὐ δοκιμάζω. Μάλιστα
 δ' ἂν οὕτῃ μοι δοκοῦσιν
 ἀμαρτάνειν, οἳ τινες ἐν μὲν
 τῷ νικᾶν ὀλίγα λυπήσειν
 μέλλοντες τοὺς πολεμίους,
 ἐν δὲ τῷ ἡττᾶσθαι μεγάλα

afin de les obliger à vaincre
 de pied ferme, ou de faire
 périr les fuyards. Tout ce
 qui est hasardé avec un
 danger manifeste, doit être
 attribué à la témérité et à
 l'audace, plutôt qu'à la pru-
 dence, et dépend plus de
 la fortune que du jugement.
 En effet, quand il faut ou
 gagner la victoire pour tout
 gagner, ou tout perdre en
 la perdant, comment peut-
 on attribuer la victoire à la
 prudence, ou imputer la
 défaite à un dessein pré-
 médité? Je veux qu'on per-
 mette à quelques soldats de
 s'exposer par vanité et par
 ostentation, parce que, s'ils
 réussissent, la victoire peut
 être très-utile, et que, s'ils
 succombent, la perte ne
 sera pas si considérable;
 mais de tenter avec toutes
 les forces de l'armée une
 entreprise incertaine et ha-
 sardeuse, c'est ce que je ne
 puis approuver : ceux-là
 surtout me paraissent ré-
 préhensibles qui abusent
 de ces tentatives, quoiqu'ils

βλάβειν τοὺς φίλους, ἀπο-
χρῶνται τοιούτοις στρατη-
γήμασιν.

Εἰ δὲ πρόδηλος μὲν σφί-
σιν ὄλεθρος εἶη, κὰν μὴ παρα-
βόλοις ἐγχειρήσωσι στρα-
τηγίαις· πρόδηλος δὲ καὶ
ἡ τῶν πολεμίων ἡττηθέν-
των ἀπώλεια, τότε οὐκ
ἂν μοι δόξειεν ἀμαρτάνειν
ἀποφράττων τὰς φυγὰς τῶν
φίλων· ἄμεινον γὰρ ἐν τῷ
τολμᾶν ἐπ' ἀδήλω, τάχα
μηδὲ πείσεσθαι τι δεινόν,
ἅμα καὶ δρᾶσαι ζητεῖν, ἢ
ἐπὶ προδήλω; τῷ μηδὲν
δρῶντας ἀπολέσθαι πάντα,
ἀτόλμως ἡσυχάζειν. Ὑπο-
δεικνύτω μέντοι μὴ μόνον
ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις,
ὅπου κατ' ἀλήθειαν οὐκ ἔστι
σωτηρία τοῖς φεύγουσιν, ἀλ-

soient persuadés qu'en ga-
gnant la victoire, ils ne
feront pas grand mal aux
ennemis, et qu'en la per-
dant ils causeront un pré-
judice considérable à leur
patrie.

Mais si la perte de l'ar-
mée est inévitable, supposé
qu'on n'eût pas recours à
ces entreprises hasardeuses,
et que les ennemis soient
menacés d'une destruction
certaine, s'ils perdent la
bataille, alors je ne puis
blâmer le général qui fer-
merait à ses soldats tout
moyen de s'enfuir : car il
vaut mieux entreprendre
dans l'incertitude pour se
mettre à l'abri du danger,
et tâcher de battre les enne-
mis, que de demeurer tran-
quille et à rien faire, lors-
qu'il est évident que tous
ceux qui ne risqueront rien
périront. Au reste ce n'est
pas seulement dans les en-
droits où il n'y a réellement
aucune espérance pour ceux
qui fuient, mais c'est par-
tout et dans toutes les ba-

λὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, καὶ
 πάσῃ μάχῃ διδάσκειω διὰ
 πλειόνων, ὅτι τοῖς μὲν φεύ-
 γουσι πρόδηλος ἔλεθρος, ὡς
 ἄγ' ἤδη μετ' ἐξουσίας ἐπι-
 κειμένων τῶν πολεμίων, μη-
 δενὸς ἔτι δυναμένου διακω-
 λῆειν τοὺς διώκοντας, ἅπαν,
 ὃ βούλονται, διαθεῖναι τοὺς
 φεύγοντας· τοῖς δὲ μένουσιν
 ἄδηλος ὁ θάνατος ἀρνούμε-
 νοις. Οἱ τινες γὰρ πεπεισμέ-
 νοι τυγχάνουσι ἐν ταῖς πρά-
 ξεσιν, ὡς φεύγοντες μὲν
 αἰσχρῶς ἀπολοῦνται, μένου-
 ντες δ' εὐκλεῶς τεθνήσκονται·
 καὶ χεῖρονα αἰεὶ προσδοκῶσιν
 ἐκ τοῦ καταλιπεῖν τὴν τά-
 ξιν, ἢ ἐκ τοῦ φυλάττειν,
 ἄριστοι κατὰ τοὺς κινδύνους
 ἄνδρες ἐξετάζονται. Λύπερ
 ἀγαθὸν μὲν, εἰ πάντα οὐ-
 τως ἔχειν γνώμῃα πέσαι
 στρατηγός, ἐπεὶ τοῖ γε ὡς
 πλείστοι, ἢ γὰρ παντελεῖς

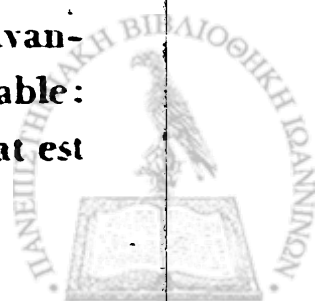
tailles, que le général doit
 montrer à ses soldats, par
 plusieurs raisons, que ceux
 qui prennent la fuite sont
 menacés d'une mort assu-
 rée, parce que les ennemis
 les poursuivent déjà avec
 avantage et sans trouver de
 résistance, et qu'ils peuvent
 les tailler en pièces s'ils
 sont une fois mis en dé-
 route; au lieu que ceux qui
 demeurent fermes, et qui
 se défendent vaillamment,
 ont encore espérance de se
 sauver. En effet persuadés,
 dans les actions, que les
 fuyards périssent honteuse-
 ment, et que ceux qui ré-
 sistent obtiennent une fin
 honorable et glorieuse, et
 qu'il y a plus à perdre en
 quittant les rangs qu'en les
 gardant, ils se montrent
 très-vaillants et très-cou-
 rants à affronter les dan-
 gers. Le général fera donc
 bien d'inspirer ces souve-
 nents à tous ses soldats,
 Par ce moyen le plus sou-
 vent, ou ils remporteront
 une victoire complète, ou

περιεποιήσαντο νίκας, ἢ μι-
χροῖς ἐλαττώμασι περιέπεσον.

Τῶν δὲ ἐκ προλήψεως,
καὶ πρὶν ἢ συμβαλεῖν, ἐπι-
νοουμένων τοῖς στρατηγοῖς,
αἱ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς μάχης
καιρὸν ἐπίνοιαι καὶ ἀντι-
στρατηγίσεις, ἔστιν ὅτε καὶ
πλείους καὶ θαυμασιώτεροι
γίνονται τοῖς ἐν τῇ στρα-
τηγικῇ ἐμπειρίαν ἴσχυρό-
σιν, ἃς οὐκ ἔστιν ἐπιστημᾶναι
ἢ προβουλεῦσαι. Ὡσπερ γὰρ
οἱ κυβερνήται πρὸς μὲν τὸν
πλοῦν ἐκ λιμένων ἀνάγονται,
πάντα ἐξηρτυμένοι τὰ κατὰ
τὴν ναῦν· ἐπειδὴν δ' ἐμπέ-
ση χειμῶν, οὐχ' ὅ βούλονται
ποιῶσιν, ἀλλ' ὅ ἀναγκάζον-
ται, πολλὰ καὶ πρὸς τὸν
ἀπὸ τῆς τύχης ἐπείγοντα
κίνδυνον εὐτόλμως παραβι-
λόμενοι, καὶ οὐ τὴν ἀπὸ
τῆς μελέτης ἐπιφερόμενοι
μνήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ
τῶν καιρῶν βυθίειν· οὕτως
οἱ στρατηγοὶ τὴν μὲν δύνα-
μιν ἐκτάξουσιν, ὅπως σοῖσι
νομίζουσι συνοίσειν· ἐπειδὴν

s'ils reçoivent des échecs,
ils seront bien moins con-
sidérables.

Les généraux qui savent
le métier de la guerre pré-
fèrent quelquefois les pro-
jets et les manœuvres qu'ils
imaginent sur le champ de
bataille, qu'il n'est pas pos-
sible de remarquer ni de
prévoir, à ceux qu'ils ont
prémédités avant le combat,
semblables aux pilotes qui
prennent toutes les mesu-
res nécessaires pour assurer
leur navigation, avant que
de quitter le port, et de
prendre le large : assaillis
par la tempête, ils font,
non ce qu'ils veulent, mais
ce que la nécessité exige,
affrontant avec courage les
risques où le hasard les pré-
cipite; et sans égard pour
les règles de leur art, ils
ne tirent de secours que des
circonstances : ainsi les gé-
néraux arrangeront bien
leurs troupes dans l'ordre
qu'ils croient le plus avan-
tageux et le plus favorable :
mais lorsque le combat est

δ' ὁ τοῦ πολέμου περιστῆ engagé, tout est changé, χειμῶν, πολλὰ θραύων καὶ tout est renversé, les cir- παραλλάττων, καὶ ποικίλας constances varient, et il se ἐπάγων περιστάσεις, ἢ τῶν présente des événements ἀποβαινόντων ἐν ὀφθαλμοῖς qui demandent sur l'heure ὄψις ἐπιζητεῖ τὰς ἐκ τῶν des arrangements relatifs, καιρῶν ἐπινοίας, ἃς ἡ ἀνάγκη τῆς τύχης μᾶλλον, ἢ ἡ nécessité de prendre, et que μνήμη τῆς ἐμπειρίας ὑπο- n'offrent pas les lumières βάλλει. de l'expérience.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΑΥΤΟΧΕΙΡΙ
ΠΟΛΕΜΕΙΝ.

CHAPITRE XXXIII.

LE GÉNÉRAL NE DOIT PAS EN VENIR AUX MAINS
EN PERSONNE DANS UNE BATAILLE.

Μαχέσθω δὲ ὁ στρατη- Si le général veut com- γὸς αὐτὸς προμηθέστερον, ἢ battre en personne, qu'il * μὴ * τολμηρότερον, ἢ καὶ se batte avec plus de pré- τὸ παράπαν ἀπεχέσθω τοῦ caution que de hardiesse, τοῖς πολεμίοις εἰς χεῖρας ou plutôt qu'il s'abstienne ἵεναι καὶ γὰρ εἰ καὶ κατὰ absolutely d'en venir aux τοῦ ἀγῶνας ἀνυπέβλητον mains avec l'ennemi : car

ἀνδρίαν εἰσενέγκαιτο, τοσοῦ- quand il donnerait des
 τον οὐδὲν ὠφελῆσαι δύναται preuves éclatantes de va-
 στρατεύμα μαχόμενος, ὅσον leur, il ne sera pas aussi
 ἀποθανῶν βλάψαι· στρατη- utile aux siens en combat-
 γοῦ γὰρ γνώμη πλέον ἰσχύει tant, qu'il pourrait leur
 ῥώμης· σώματος μὲν γὰρ nuire s'il venait à être tué,
 ἀνδρία δρᾶσαί τι μέγα καὶ parce que la science du gé-
 στρατιώτης δύναται· γνώ- néral est bien supérieure à
 μης δὲ προμηθεΐα βουλευσαί toute la force du corps.
 τι κρεῖττον; οὐκ ἄλλος. Ὀν- Tout soldat fort et vigou-
 περ δ' ἂν τρόπον, εἰ κυ- reux peut faire une action
 βερνήτης ἀφειμένος τῶν οἰ- de valeur; mais il n'y a que
 άκων, ἃ δεῖ τοὺς ναύτας le général qui soit en état,
 ποιεῖν, αὐτὸς πράττοι, κιν- par sa science et par sa sa-
 δυνεύειν ἂν συμβαίη τὸ σκά- gesse, de former une en-
 φος· τοῦτο ποιεῖ στρατηγός, treprise considérable. Un
 εἰ ἀποστὰς τοῦ γνώμη τι pilote qui abandonnerait
 βουλεύειν, ἐπὶ τὰς τῶν στρα- le gouvernail pour faire
 τιωτῶν καταβαίνοι χρείας· la manœuvre des matelots,
 ἢ γὰρ τῶν ἀμεινόνων ἀκυ- exposerait son vaisseau ;
 βέρνητος ἀμέλεια τὴν ἀναγ- c'est ce que fait un général
 χαιοτέραν ἄπρακτον ποιήσει qui, laissant à part le soin
 βοήθειαν· ὅμοιον δὲ κρίνω du commandement, s'a-
 [τὸ] τὸν στρατηγὸν ἐμ.παρα- baisse aux fonctions des
 βάλλεσθαι τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ de simples soldats : car en né-
 gligeant l'objet principal,
 les secours les plus néces-
 saires deviennent inutiles.
 Il en est de même que si
 un général se mettait dans
 la tête de peu s'embarrasser
 de toutes ses troupes, en

τῷ τῆς συμπάσης, εἰ πείσε-
 ται τι, δυνάμεως ἀκηδεῖν· εἰ
 γὰρ, ἐν ᾧ τοῦ σύμπαντος ἡ
 σωτηρία στρατεύματος ἐστίν,
 οὗτος οὐδὲν, εἰ τεθνήξεται
 πεφρόντικε, τὸ πᾶν αἰρεῖται
 συνδιαφθεῖραι· καὶ ὀρθῶς ἄν
 τις αἰτιάσαιτο τοῦτον, ὡς
 ἄπρακτον στρατηγὸν μᾶλ-
 λον, ἢ ἀνδρεῖον. Ὁ μὲν γὰρ
 πολλὰ γνώμη στρατηγήσας,
 ἀρκεσθήσεται σεμνυνόμενος
 ἐπὶ ταῖς ἀπὸ ψυχῆς εὐπρα-
 γίαις· ὅστις δ' οὕτως ἀπει-
 ρόκαλός ἐστιν, ὥστε, εἰ μὴ
 διὰ μάχης εἰς χεῖρας ἔλθοι
 τοῖς πολεμίοις, οὐδὲν αὐτὸν
 ἄξιον εἰργάσθαι νομίζειν, οὐκ
 ἀνδρεῖος, ἀλλὰ * καὶ * τολμη-
 ρός ἐστιν· ὅθεν ὑποφαίνειν μὲν
 δεῖ τῷ πλήθει τὸ φιλοκίνδυ-
 νον, ἵνα τὴν προθυμίαν ἐκ-
 καλῆται τῶν στρατιωτῶν,
 ἀγωνίζεσθαι δὲ ἀσφαλέστε-
 ρον· καὶ τοῦ θανάτου μὲν

cas qu'il arrivât malheur :
 car si celui de qui dépend
 le salut de toute l'armée,
 ne s'inquiète pas de mou-
 rir, il consent aussi que
 tous périssent, et il passera
 avec justice pour un homme
 inutile et inepte, plutôt
 que pour un homme cou-
 rageux et brave. La gloire
 qui rejailit d'une conduite
 prudente et sage, doit suf-
 fire au général; mais celui
 qui est assez insensé pour
 croire qu'il n'a rien fait de
 grand, s'il n'est venu lui-
 même aux mains avec les
 ennemis, n'est pas un brave,
 mais un téméraire. Ainsi il
 faut que le général se mon-
 tre intrépide à la multitude
 s'il veut animer ses soldats,
 mais qu'il soit très-réservé
 à combattre; qu'il méprise
 la vie et ne veuille pas
 survivre au désastre de son
 armée, mais qu'il se con-
 serve si elle est hors du
 danger. Car la mort du gé-
 néral a diminué quelquefois
 de la gloire qu'une armée
 avait déjà acquise, parce

καταφρονεῖν, εἴ τι πάσχοι que les ennemis, prêts à
 τὸ στράτευμα, μηδὲ αὐτὸν perdre la bataille, ont re-
 αἰρούμενον ζῆν· σωζομένου pris courage en voyant
 δὲ, τὴν ἰδίαν φυλάττειν ψυ- leurs adversaires sans gé-
 χῆν· ἤδη γὰρ ἐπικυδέστερα néral; tandis que ceux-ci
 τὰ τῶν φίλων ὄντα ποτὲ dans les plus grands succès
 στρατηγὸς ἀποθανῶν ἐμείω se sont laissé abattre par
 σεν· οἱ μὲν γὰρ πταίοντες la perte de leur chef. Mais
 ἐπανεθάρρῃσαν τὸ ἀντίπαλον le devoir d'un général est
 ἀστρατήγητον ἰδόντες· οἱ δ' de monter à cheval, et de
 εὐτυχοῦντες ἐδυσθύμησαν, parcourir les rangs de son
 τὸν ἴδιον ἡγεμόνα ζητοῦντες. armée, de soutenir ceux
 Στρατηγοῦ δ' ἔστι, τὸ πα- qui sont en danger, de
 ριππάζεσθαι ταῖς τάξεσιν, donner des louanges aux
 ἐπιφαίνεσθαι τοῖς κινδυνεύ- braves, de menacer les lâ-
 ουσιν, ἐπαινεῖν τοὺς ἀνδρι- ches et les poltrons, d'en-
 ζομένους, ἀπειλεῖν τοῖς ἀπο- courager les paresseux, de
 δειλιῶσιν, παρακαλεῖν τοὺς réparer par d'autres soldats
 μέλλοντας, ἀναπληροῦν τὸ les brèches arrivées dans
 ἐλλεῖπον, ἀντιμετάγειν, εἰ les rangs, d'en changer
 δέοι, λόγον, ἐπαμύνειν τοῖς même quelques-uns si le
 κάμνουσι, προορᾶσθαι τὸν besoin le demande, de por-
 καιρὸν, τὴν ὥραν, τὸ μέλλον. ter du secours aux rangs
 qui sont fatigués, et de pré-
 voir les occasions, les mo-
 ments et les événements.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΕΙΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΕΝΑ
ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩΝ ΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥΝΤΩΝ.

CHAPITRE XXXIV.

DES RÉCOMPENSES.

Ανακαλεσάμενος δ' ἐκ τῆς μάχης, πρῶτον μὲν ἀποδίδωτο τοῖς θεοῖς θυσίας, καὶ πομπὰς, αἷς ἐκ τοῦ καιροῦ χρῆσθαι πάρεστι, τὰ νομιζόμενα χαριστήρια μετὰ τὴν τοῦ πολέμου παντελῆ νίκην ἐπαγγειλάμενος ἀποδώσειν· ἔπειτα τοὺς μὲν ἀρίστους ἐν τοῖς κινδύνοις ἐξετασθέντας τιμάτω δώρεαῖς καὶ τιμαῖς, αἷς νόμος· τοὺς δὲ κακοὺς φανέντας κολάζετω· τιμαὶ δ' ἔστωσαν μὲν καὶ αἱ κατὰ τὰ πάτρια, καὶ παρ' ἑκάστοις νόμιμα, στρατηγικαὶ δὲ αὐταὶ πανοπλῖαι, κόσμοι,

Qu'au retour du combat le général commence par rendre graces aux Dieux par des sacrifices et des fêtes, tels que le temps le permettra, avec promesse d'observer les cérémonies prescrites par les lois, quand il aura remporté une victoire entière: qu'ensuite il fasse des présents, et donne des marques de distinction permises à ceux qu'il saura s'être comportés avec valeur dans les occasions, et qu'il punisse au contraire les lâches et les poltrons. Quant aux marques de distinction, elles doivent être conformes aux

λαφύρων δόσεις, πεντηκον-
ταρχίαι, εκατονταρχίαι, λο-
χαγίαι, τάξεως ἀφηγήσεις,
καὶ ἄλλαι αἱ κατὰ νόμους
παρ' ἐκάστοις ἡγεμονίαι.

Τῶν μὲν ἰδιωτῶν τοῖς
ἀνδραγαθήσασιν αἱ ἥττους
ἐξουσίαι. τῶν δὲ ἡγεμόνων
τοῖς ἀριστεύσασιν, αἱ μεί-
ζους ἡγεμονίαι. αὐταὶ γὰρ
αἱ ἀμοιβαί τε *καὶ* *μεγαλό-
ψυχοι τοῖς ἤδη τι γενναῖον
εἰργασμένοις, προτροπαί τε
ἀνάγκαια τοῖς τῶν αὐτῶν
ἐπιθυμοῦσιν. Ὅπου δὲ τιμὴ
μὲν ἀποδίδεται τοῖς ἀγαθοῖς,
τιμωρία δ' οὐ παραπέμπεται
τῶν κακῶν, ἐνταῦθα καλὰς
ἐλπίδας ἔχειν ἀνάγκη τὸ
στράτόπεδον. οἱ μὲν γὰρ
ἐφοβήθησαν ἀμαρτάνειν, οἱ
δὲ ἐφιλοτιμήθησαν ἀνδραγα-
θεῖν. Ἐνταῦθα μέντοι χρὴ
καὶ νικῶντα, μὴ κατ' ἄνδρα

lois du pays, et propor-
tionnées à chacun, comme
sont des équipages de
guerre complets, des parts
au butin et aux dépouilles,
des manipules de cinquante,
de cent hommes, des com-
mandements de troupes, et
autres, suivant les lois et
l'état de chacun.

Accordez aux simples
soldats qui se sont conduits
avec courage les postes sub-
alternes de l'armée, et con-
férez les commandements
plus relevés aux braves of-
ficiers qui se distinguent.
Ces récompenses font hon-
neur à ceux qui ont déjà
donné des preuves de leur
valeur, et elles servent né-
cessairement d'aiguillon à
ceux qui désirent les obte-
nir. D'ailleurs lorsqu'on ho-
nore les gens de mérite, et
qu'on a soin de punir les
lâches, il est nécessaire que
l'armée en conçoive une
bonne espérance; parce que
les uns craindront de man-
quer, et que les autres am-
bitionneront la gloire par

μόνον ἀμοιβὰς ἐκτίνειν, ἀλλὰ καὶ τῷ σύμπαντι στρατεύματι τῶν κινδύνων ἐπιχαρπίαν ἀποδιδόναι τὰ τῶν πολεμίων. Ἐπιτρέπέτω δὲ τοῖς στρατιώταις διαρπάζειν, εἰ χάρακος, ἢ ἀποσκευῆς, ἢ φρουρίου κυριεύσειεν, ἔτι δὲ καὶ πόλεως· εἰ μὴ τι μέλλοι περὶ αὐτῆς χρηστότερον βουλεύειν· οὕτως γὰρ ἂν, καὶ μάλιστα μὴπω τέλος εἰληφότος τοῦ πολέμου, συνοίσοι πρὸς τὰ μέλλοντα, προθυμότερον ἐπὶ τὰς μάχαις αὐτῶν ἐξιόντων· εἰ μὴ νομίζομεν, τοὺς μὲν θηρευτικούς κύνας δελεάζειν ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς κυνηγοῖς αἵματι θηρίου, καὶ τοῖς τοῦ συλληφθέντος ζώου σπλάγγνοις· τοῖς δὲ νικῶσι στρατιώταις, τὰ τῶν ἡττημένων εἰς προνομήν οὐ μάλ᾽, δὴ συμφέρον ἀποδιδόναι.

des actions de valeur: Cependant le vainqueur ne doit pas borner ses récompenses à quelques particuliers; il faut qu'il fasse part de la dépouille des ennemis à toute l'armée qui a partagé le péril. Qu'il permette donc le pillage du retranchement, du bagage, des fortifications, et même de la ville dont il se sera rendu maître, s'il n'a des vues plus utiles sur elle. Par ce moyen il arrivera que les soldats seront plus disposés à combattre dans la suite, surtout si la guerre n'est pas finie; à moins qu'on ne pense qu'il est nécessaire d'amorcer les chiens de chasse par le sang et la curée des bêtes qu'ils ont prises, mais qu'il n'est pas expédient d'abandonner aux soldats les dépouilles des ennemis qu'ils ont vaincus, pour les partager entre eux.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ.

§ α.

ΟΥ ΧΡΗ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙΝ ΤΑΣ ΑΡΠΑΓΑΣ' ΚΑΙ ΟΤΙ
ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΟΥ ΧΡΗ ΑΡΠΑΖΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗ-
ΓΟΝ ΠΙΠΡΑΣΚΕΙΝ.

CHAPITRE XXXV.

§ I.

DU PILLAGE.

Τὰς δὲ ἀρπαγὰς οὐτ' ἐπὶ
πάσης μάχης ἐπιτρεπτέον,
οὐδ' ἐπὶ πάντων· ἀλλ' ὧν
μὲν, ὧν δὲ οὐ· τῶν δὲ σω-
μάτων ἥκιστα· ταῦτα δὲ
πιπράσκειν τὸν στρατηγόν·
εἰ δὲ χρημάτων δέοι, καὶ
δαπάνης κοινῆς καὶ μεγάλης,
καὶ ὅσα ἄγεται καὶ φέρεται,
πάντα ὡς αὐτὸν ἀναπέμ-
πέσθαι κηρυττέτω· Γνοῦν
δ' ἂν αὐτὸς ἄριστα πρὸς
τοὺς καιροὺς, εἴτε πάντα
δέοι λαμβάνειν, εἴτ' ἐκ μέρους.

Le général ne doit pas
souffrir que les soldats pil-
lent indistinctement, et
dans toutes les occasions.
Il y a des choses qu'il doit
permettre, et d'autres qu'il
doit défendre: surtout qu'il
n'abandonne pas à leur dis-
crétion les prisonniers de
guerre; car s'il manquait
d'argent pour subvenir à
de grandes dépenses pour
le bien de l'état, il pour-
rait les vendre: mais qu'il
fasse publier qu'on ait à lui
montrer tout le butin géné-
ralement, et qu'il sache dis-

ρους, εἴτε μὴθὲν ὧν ἔτυχεν· cerner, suivant les circon-
 οὔ γέ μὴν ἐστὶ πολέμῳ καὶ stances, ce qu'il doit gar-
 τοῖς κοινοῖς εἶναι χρημάτων der, ou le tout, ou une
 δαψίλειαν, καὶ τοῖς στρα- partie, ou même s'il ne doit
 τιώταις [ἀν]επικώλυτον ὠφέ- rien retenir, parce qu'il est
 λειαν· ἤδη δὲ καὶ παρὰ τοὺς contraire aux lois de la
 τῶν ἡττημένων πλούτους, guerre de priver les soldats
 καὶ παρὰ τὰς τῶν τόπων de tout profit, lorsqu'il y
 εὐδαιμονίας αἱ ὠφέλειαί σφι a abondance générale de
 σὶ δαψιλέστεραι γίνονται. toutes choses, et qu'on tire
 les plus grandes aisances,
 tant des richesses des vain-
 cus, que de la bonté de
 leur pays.

§ β'.

ΠΕΡΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ.

§ 2.

DES PRISONNIERS DE GUERRE.

Τοὺς δὲ αἰχμαλώτους, Tant que la guerre dure,
 ἐὰν ὁ πόλεμος ἔτι συνεστῶς que le général se garde de
 ᾗ, μὴ κτεινέτω· μάλιστα surtout ceux contre qui la
 μὲν τοὺς, πρὸς οὓς ἐστὶν ὁ guerre a été d'abord entre-
 πόλεμος, καὶν δοκῆσθαι τοῖς prise, quand même ses
 alliés seraient d'un avis

συμμάχοις ἀναιρεῖν· ἥκιστα δὲ *καὶ* τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ λαμπροὺς παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἐνθυμούμενος τὰ ἄδηλα τῆς τύχης, καὶ τὸ παλίντροπον τοῦ δαιμονίου, φιλοῦντος ὡς τὰ πολλὰ νεμεσᾶν· ἵνα, εἴ τινων αὐτοῖ ἡ σωμάτων, ὧν πολὺς πόθος, ἢ φρουρίου κρατήσαιεν, ἢ ἰκανὰ ἀντικαταλλάγματα δοῦς, ἔχη κομίσασθαι τὰ τῶν φίλων· ἢ τοῦτό γε μὴ βουλομένων, ἐνδίκως εἰς ἴσον ἀμύνηται. Μετὰ δὲ τὰ κατορθώματα καὶ τοὺς κινδύνους ἐπιτρεπέσθωσαν αὐτοῖς εὐωχίαι τε καὶ κλισίαι, καὶ πόρων ἀνέσεις· ἵν' εἰδότες, οἷον τέλος ἐστὶ τοῦ μαχομένου νικᾶν, ὑπομένωσι τὰ δυσχερῆ πάντα πρὸ τοῦ νικᾶν.

opposé. Qu'il épargne principalement ceux qui sont distingués parmi les ennemis, par leur dignités et leur mérite. Qu'il se rappelle les caprices du sort, et qu'il pense que la vengeance divine éclate ordinairement à son tour contre ces cruautés; mais en cédant, ou les prisonniers qui tiennent le plus à cœur aux ennemis, ou quelque forteresse, il pourra par des échanges équivalents retirer les siens; et si les ennemis ne veulent pas en passer par ces conditions, il sera en droit de les traiter en toute rigueur. Enfin après avoir obtenu de brillants succès, et avoir surmonté les dangers, le général donnera aux soldats des régals, des spectacles et des jours de repos, afin que, considérant quels sont les fruits de la victoire, ils supportent courageusement tout ce qu'il y a de plus pénible, pour l'obtenir.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΠΤΕΙΝ ΤΟΥΣ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ
ΑΝΑΙΡΟΥΜΕΝΟΥΣ.

CHAPITRE XXXVI.

§ I.

DE LA SÉPULTURE DE CEUX QUI ONT ÉTÉ
TUÉS DANS UNE BATAILLE.

Προνοείσθω δὲ τῆς τῶν *QUE* le général ait été
νεκρῶν κηδείας, μήτε καιρὸν, *victorieux*, ou qu'il ait été
μήθ' ὄραν, μήτε φόβον προφα- *vaincu*, il faut qu'il ait soin
σιζόμενος, ἂν τε τύχη νικῶν, *de faire enterrer les soldats*
ἂν τε ἠττώμενος. Ὅσια μὲν *tués*, et qu'il ne s'en dis-
γὰρ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀποι- *pense*, ni à cause des cir-
χομένους εὐσέβεια· ἀναγκαία *constances*, ni pour le
δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ζῶντας *temps*, ni par la crainte;
ἀπόδειξις· ἕκαστος γὰρ τῶν *cette attention envers les*
στρατιωτῶν, ὡς αὐτὸς ἀμε- *morts est un devoir sacré*
λούμενος, εἰ πεσῶν ἔτυχε, *et religieux*, et d'un exem-
παρ' ὀφθαλμοῖς ὄρων τὴν *ple intéressant pour ceux*
τύχην, καὶ ὑπὲρ τοῦ μέλ- *qui leur survivent. Chaque*
λοντος καταμαντευόμενος, *soldat se représente, en ef-*
fet, que, s'il périssait à la
guerre, il serait traité avec

ὡς οὐδ' αὐτὸς, εἰ τεθναίῃ, la même négligence; et ju-
 ταφησόμενος, ἐπαχθῶς φέρει geant de l'avenir par ce qui
 τὴν ἀτύμβευτον ὕβριν. se passe sous ses yeux, il
 en conclut que, s'il venait
 à mourir, il resterait sans
 sépulture, et cette idée lui
 présente une infamie.

§ β'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΑΝΟΡΘΟΥΣΘΑΙ ΤΗΝ ΕΛΑΤΤΩΣΙΝ.

§ 2.

DE LA MANIÈRE DONT IL FAUT RÉPARER
LES DÉFAITES.

Εἰ δὲ ἡττῶνται, παρα- Si le général dont l'ar-
 μυθησάμενος τοὺς ἐκ τῆς mée a été battue, veut con-
 μάχης ἀνασωθέντας, ἐφε- suler et ranimer ceux qui
 δρευέτω [τῷ] καιρῷ, ἔνθα sont échappés à la défaite,
 που καὶ μᾶλλον οἰόμενος il faut qu'il épie l'occasion
 ἐπανορθώσασθαι τὴν ἐλάτ- favorable de réparer les
 τωσιν. Εἰώθασι γὰρ ὡς τὰ pertes et les échecs qu'il a
 πολλὰ μετ' εὐπραγίας οἱ essuyés. Car il arrive, sou-
 στρατιῶται ῥαθυμότερον ἐκ- vent qu'après la victoire
 λύεσθαι περὶ τὰς φυλακάς sur leurs gardes, et que,
 ἢ γὰρ τῶν πέλας καταφρό- méprisant les vaincus qui
 sont auprès d'eux, ils négli-

νησις, ἀμέλεια σφίσι γίγνε-
ται τῶν οἰκείων· οὕτως τε
πολλάκις τὰ εὐτυχήματα
πλεῖον ἔβλαψε τῶν δυστυ-
χημάτων· ὁ μὲν γὰρ πταί-
σας ἐδιδάχθη καὶ φυλάσασθαι
τὸ μέλλον, ἐξ ὧν ἔπαθεν· ὁ
δὲ τοῦ δυστυχεῖν ἄπειρος,
οὔθ' ὡς δεῖ φυλάσασθαι τὰς
δυσπραγίας ἔμαθεν· οὔτ' αὖ
νικῶν τὴν αὐτὴν ἔχει προμη-
θειαν, ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν
ἀμελῶν, ἣν ἂν ἐς τὸ δράσαι
τούς ἐχθρούς ῥαθυμοῦντας
εἰσηνέγκατο· Φόβος γὰρ εὖ-
καιρος, ἀσφάλεια προμηθῆς,
καὶ καταφρόνησις ἄκαιρος,
εὐεπιβούλευτος τόλμα.

gent leur propre sûreté.:
ce qui fait que les succès
nuisent quelquefois plus
que les revers, parce que
celui qui les a une fois
éprouvés, a appris à s'en pré-
munir pour la suite; au
lieu que celui qui ne les
connaît pas, ignore l'art de
conserver ses avantages, et
que, s'il est victorieux, il
n'aura pas la même atten-
tion à éviter les périls, qu'il
avait marquée pour acca-
bler des ennemis qui n'é-
taient pas sur leurs gardes.
C'est pourquoi une crainte
raisonnable est une pru-
dente sécurité; mais le mé-
pris hors de saison est une
témérité très-dangereuse.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΗ ΑΦΥΛΑΚΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ.

CHAPITRE XXXVII.

DES PRÉCAUTIONS A PRENDRE PENDANT
LA PAIX.

Ἀγοχὰς δὲ ποιησάμενος, μήτ' ἐπιτιθέσθω, μήτ' αὐ-
 τὸς ἀφύλακτος ἔστω· ἀλλὰ τὸ μὲν ἤσυχον ἐχέτω πρὸς
 τοὺς πολεμίους, ὡς ἐν εἰρή-
 νῃ· τὸ δ' ἀσφαλὲς εἰς τὸ
 μὴ παθεῖν, ὡς ἐν πολέμῳ·
 δεῖ γὰρ οὐκ ἀσύνθηκον ἐν
 σπονδαῖς εἶναι, οὐδ' αὐτόν
 τι φθάνειν ἀσεβέσ· δοῶντα·
 ἀλλ' ὑποπτον, ὡς φυλάτ-
 τεσθαι τὸ ἀπὸ τῶν πολεμίων
 ὑπουλον· ἄδηλοι γὰρ αἱ τῶν
 σπείσαμένων γινῶμαι· καὶ
 παρὰ σοὶ μὲν ἔστω τὸ βέ-

Si le général a fait des
 trêves, que pendant leur
 durée il ne fasse aucun acte
 d'hostilité; mais que néan-
 moins il se tienne sur ses
 gardes. Qu'il vive tranquil-
 lement et paisiblement avec
 les ennemis, comme si on
 était en paix, mais que ce-
 pendant il prévienne par
 une attention prévoyante
 et prudente les événements
 comme s'il était en guerre :
 car quoiqu'il doive obser-
 ver religieusement les trai-
 tés, et ne rien entrepren-
 dre pour les enfreindre, cela
 n'empêche pas qu'il ne soit
 très-clairvoyant, et qu'il

βαιον τοῦ μὴ ἀδικῆσαι, διὰ τὸ εὐσεβές· παρὰ δὲ τοῖς πολεμίοις ὑπονοεῖσθω τὸ μὴ πιστόν, διὰ τὸ ἀπεχθές· ἀσφαλῆς γὰρ οὗτος· καὶ προμηθῆς, ὅς οὐδὲ βουλευθεῖσι τοῖς πολεμίοις ἐπιθέσθαι, τὸν τοῦ δύνασθαι παρασπονδῆσαι· καιρὸν ἐπιλείπει. Οἴωτινες δ' ἐπὶ τοῖς θεοῖς ποιῶνται τὴν ὑπὲρ ὧν ἂν πάθωσιν ἐκδικίαν, εὐσεβῆ μὲν φρονοῦσιν, οὐ μὲν ἀσφαλῆ· κομιδῆ γὰρ ἀνόητόν ἐστιν, ἐλπίδι τοῦ τοὺς παρασπονδῆσαντας ἐκτίσειν δίκης, ἀπρονοήτως ἔχειν τοῦ περὶ σφῶν κινδύνου· ὥσπερ αὐτοὺς σώζεσθαι μέλλοντας ἅμα τῷ τοὺς ἐχθροὺς ἀπολλυθῆναι· ἐξὸν μετὰ τῆς τῶν ἰδίων πραγμάτων ἀσφαλείας,

ne se tienne en garde contre les ruses secrètes des ennemis, d'autant plus qu'on ne connaît point parfaitement les esprits de ceux avec lesquels on a conclu des traités. Que le général ait donc pour maxime constante, de respecter la religion des traités, et de ne faire aucun tort aux ennemis pendant leur durée, mais qu'il soupçonne néanmoins toujours dans les ennemis, des sentiments ennemis, et un esprit infidèle. Par ce moyen, il pourra être en sûreté; en sorte même qu'il ôtera aux ennemis qui voudraient rompre les traités, l'occasion de les violer. Au reste ceux qui se flattent que les dieux vengeront l'injustice de leurs adversaires, pensent, il est vrai, d'une manière religieuse. Mais cette confiance n'est nullement assurée; et c'est une très-grande absurdité de se flatter que les infracteurs seront châtiés par la Divinité, et de

παῖραν λαμβάνειν τῆς τῶν
 πολεμίων ἀσεβείας· οὕτως
 γὰρ αὐτοὶ τε διὰ τὸ προ-
 μαθῆς οὐκ ἂν πταίσουσιν ἐπι-
 βουλευθέντες· ἀσεβήσουσί τε
 εἰ πολέμοι τῷ ἐπιχειρῶσι,
 καὶ δεξιῶν πεποιθήσει, καὶ
 εἰ ἐδυνήθησαν.

négliger cependant de se
 mettre à l'abri des dangers
 menaçants, comme si on
 était sauvé dès que les en-
 nemis auront reçu la puni-
 tion de leur perfidie. Ce
 n'est qu'après avoir assuré
 l'état de ses affaires, qu'il
 faut mettre à l'épreuve l'ir-
 religion des ennemis. Ceux
 qui usent de cette précau-
 tion, ne sont pas ordinaire-
 ment faciles à tromper; et
 ils découvrent la noirceur
 des ennemis, qui leur au-
 raient fait du mal s'ils en
 avaient eu le pouvoir.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΠΡΟΣΑΓΟΜΕΝΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΕΝ
ΑΔΕΙΑ: ΕΧΕΙΝ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ.

CHAPITRE XXXVIII.

§ I.

DE LA MANIÈRE DE TRAITER LES VILLES
RÉDUITES.

Ταῖς δὲ προσχωρούσαις πόλεσιν, εἴ τινες ἐπιτρέποιν αὐτάς ἀρξάμεναι, φιλανθρώπως καὶ χρηστῶς προσφέρσθω· προσάγοιτο γὰρ οὕτως καὶ τὰς ἄλλας· ἢ γὰρ ἐλπίς τοῦ τῶν αὐτῶν τεύξεσθαι δελεάζουσα, προσάγει τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς ἐκόντας ἐγχειρίζειν· ὅστις δὲ πικρῶς εὐθύς καὶ πολεμικῶς προσφέρεται, κύριος γενόμενος πόλεως, ἢ διαρπάζων ἢ κτείνων, ἢ κατακόπτων, ἀλλοτριωτέρας δια-

Le général qui traite avec douceur et bonté les villes qui se rendent, en engage d'autres par ses manières à suivre leur exemple; car l'espérance d'être traitées aussi favorablement attire la plupart de celles qui se trouvent dans la même situation, et les porte à se soumettre; mais celui qui, d'abord après la conquête d'une ville, se montre difficile, implacable, qui pille, tue et massacre,

τίθησι τὰς ἄλλας πόλεις, ὥστε καὶ τὸν πόλεμον ἐπιπονὸν αὐτῷ, καὶ τὴν νίκην δύσελπιν κατασκευάζειν· εἰδότες γὰρ ὡς ἀπαραίτητός ἐστιν ἡ τῶν ὑποχειρίων πρὸς τοὺς κρατήσαντας τιμωρία, πᾶν ὁτιοῦν ὑπομένουσι καὶ ποιεῖν, καὶ πάσχειν, ὑπὲρ τοῦ μὴ παραδοῦναι τὰς πόλεις· οὐθὲν γὰρ οὕτως κατασκευάζει γενναίους, ὡς φόβος, ὧν μέλλουσι πείσεσθαι κακῶς εἴξαντες· ἡ γὰρ προσδοκία τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ καθυφεῖσθαι τὰ σφέτερα, δεινὴν ἐντίθησι φιλοτιμίαν ἐν τοῖς κινδύνοις. Χαλεπαὶ δὲ αἱ πρὸς τοὺς ἀπεγνωσμένους πείραι μάχης· οὐδὲν γὰρ χρηστότερον ἐλπίζοντες ἐκ τοῦ παραχωρεῖν, ὧν πείσονται, κινδυνεύοντες αἰροῦνται μετὰ τοῦ πολλὰ δρᾶν, καὶ πάσχειν. Ὅθεν αἱ πολιορκίαι τοιοῖσδε στρατηγοῖς ἄφροσι, καὶ τεθηριωμένοις, ταλαίπωροι γίνονται καὶ πολυχρόνιοι, πολλαὶ δὲ καὶ ἀτελεῖς· οὐχ ἥκιστα δὲ σφαλεραί τε καὶ ἐπικίνδυνοι.

indispose les autres villes; et elles lui préparent alors une guerre très-difficile, et la plus grande incertitude pour la victoire, parce que, voyant les vainqueurs inexorables envers les vaincus, elles feront, elles souffriront tout plutôt que de se rendre. En effet, rien ne relève plus le courage que la crainte des maux dont on est menacé dans une situation critique; et ceux qu'on appréhende en se rendant, affermissent dans les dangers. Or il est fâcheux d'avoir affaire à des gens désespérés, qui, ne trouvant aucun avantage dans la soumission, préfèrent de tout faire et de tout souffrir plutôt que de se rendre. Avec de tels généraux, insensés et féroces, les sièges deviennent très-longs, et souvent interminables, pour ne pas dire incertains et dangereux.

§ β'.

ΠΩΣ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΠΡΟΔΟΤΑΙΣ.

§ 2.

CONDUITE ENVERS LES TRAITRES.

Τοῖς δὲ προδόταις τὰς τε πίστεις καὶ τὰς ἐπαγγελίας φυλαττέτω, μὴ διὰ τοὺς γεγονότας, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐσομένους· ἵνα εἰδότες, ὡς ὀφείλεται σφίσι χάρις ἐλομένοις τὰ τῶν πολεμίων, ἐπὶ τὰς αὐτὰς εὐεργεσίας τρέπωνται· λαμβάνει γάρ τι μᾶλλον ὁ προδότῃ διδοὺς, ἢ χαρίζεται· διὰ γρὴ προθύμωσ, ἐκπίνειν, τὰς ἀμοιβάς· οὐ γάρ, δικαστῆς τῆς ἀδικηθείσης πόλεως ἐστίν, ἀλλὰ στρατηγὸς τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.

Tenez aux traîtres la parole que vous leur avez donnée, et les promesses que vous leur avez faites, non pas tant pour l'amour d'eux, que pour en attirer d'autres qui, voyant que les ennemis leur ont obligation d'avoir pris leur parti, se laisseront entraîner par l'appât des mêmes bienfaits. Qui donne à un traître, en reçoit plus qu'il ne donne. Montrez-vous donc prompt à les récompenser, persuadé que vous n'avez pas tant été établi pour venger le tort fait à une ville trahie, que pour commander en chef les troupes de votre propre patrie.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ΕΙΝΑΙ
ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ.

CHAPITRE XXXIX.

§ I.

DES SURPRISES DE NUIT, ET QUE, POUR EN ASSURER
LE SUCCÈS, IL EST NÉCESSAIRE QUE LE GÉNÉRAL
CONNAISSE LE COURS DES ASTRES.

Πρὸς δὲ τὰς ἐπιθέσεις, ΠΟῦΡ attacking et sur-
καὶ τὰς ἐκ προδοσίας νυκτε- prendre par trahison les
ρινὰς καταλήψεις τῶν πό- villes pendant la nuit, il
λεων, οὐκ ἄπειρον εἶναι δεῖ est nécessaire que le général
τῆς ὑπεργείου κατὰ τὴν νύ- ait quelque connaissance
κτα φοράς τῶν ἀπλανῶν· du cours des astres qui
ἐπεὶ πολλάκις ἀπράκτους ἔξει éclairent la terre durant la
τὰς ἐπιβολάς· ἔστι γὰρ ὅτε nuit; sinon, il sera exposé
συντέτακταί τις τῶν προ- à dresser souvent des em-
δοτῶν, τρίτην, ἢ τετάρ- buscades inutiles, parce
την, ἢ ὀπόστην ἂν εὐκαιρον qu'il arrive quelquefois que
ῶραν νομίζῃ τῆς νυκτὸς, le traître étant convenu de
ἀνοίξειν τὰς πύλας, ἢ τινὰς la troisième ou quatrième,
κατασφάζειν τῶν ἐπὶ τῆς ou de toute autre heure de
πόλεως ἀντιπραπτόντων, ἢ la nuit qu'il aura cru la

φρουρᾶ τῶν ἔνδον πολεμίων plus favorable pour ouvrir ἐπιθήσασθαι· καῖπειτα δυοῖν les portes, ou pour égorger θάτερον συμβέβηκεν, ἦτοι les sentinelles de la place, θάττον ἢ ἔδει προσπελάσαν· ou pour attaquer la garni- τα τῷ τῶν πολεμίων στρα- son, de deux choses l'une: τηγῶ, κατάφωρον γενέσθαι, ou l'on s'approche trop tôt πρὶν ἢ τοὺς προδότας ἐτοι- de l'ennemi, et on est dé- μους εἶναι, καὶ οὕτως ἀπο- couvert avant que les traî- κωλυθῆναι τῆς πράξεως· ἢ tres soient prêts, et l'on ὑστερήσαντα, τοῖς μὲν προ- manque son coup; ou bien, δόταις αἴτιον γενέσθαι θα- en tardant trop, l'on est νάτου φωραθεῖσιν, αὐτὸν δὲ cause que les traîtres sont μηδὲν τῶν προκειμένων ἀνύ- surpris et mis à mort, et σαι. Διόπερ γρηὶ τὴν ὁδὸν pour lors le général ne τεκμαιρόμενον, ὅσων ἐξοδεῦ- réussit pas dans son projet. σαι δεῖ σταδίων, καὶ τὴν Il faut donc qu'il mesure ὥραν στοχαζόμενον, ὅσην le chemin qu'il a à faire; εἰς πορείαν ἀναλώσει, καὶ qu'il calcule le temps qui ἀπὸ τῶν ἄστρον ὀρῶντα, lui est nécessaire, et qu'il πύσον τὸ παρωγηκὸς ἤδη juge, par l'inspection des καὶ τὸ ἀπολειπόμενον μέρους, astres¹, de celui qu'il a déjà οὕτως ἀκριβῶς συλλογισά- employé et de celui qui lui μενον, ἵνα μήτε φθᾶσῃ, μή- reste. Par cette exacte sup- τε βραδύνη, πρὸς αὐτὴν putation, il n'arrivera ni ἕκειν τὴν ὥραν τοῦ συντε- trop tôt ni trop tard, à ταγμένου καιροῦ· καὶ ἔτι l'heure dont ont est con- προσιόντας ἀκούεσθαι, καὶ venu, et il sera dans la ville ἐντὸς εἶναι τῶν τειχῶν. qu'on dira encore qu'il ap- proche.

1. On ne connaissait point alors ni les montres, ni les horloges portatives.

§ β'.

ΠΩΣ ἩΜΕΡΑΣ ΑΙΡΕΙΝ ΧΡΗ ΠΟΛΙΝ.

§ 2.

DE LA MANIÈRE DE PRENDRE UNE VILLE
PENDANT LE JOUR.

Εἰ δ' ἡμέρας ἀναστήσας ἄγοι στρατεύματα, πόλεις ἐκ προδοσίας ληψόμενος, κατὰ τὴν συγχειμένην ὥραν, τοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν ὑποπίπτοντας ἅπαντας, προῶποστέλων ἵππεῖς, συλλαμβανέτω, μὴ τις τῶν ἐπὶ τῆς χώρας φθάσας ἀποδραμῶν, μὴνύσῃ τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων, ἀλλ' αἰφνιδίως ἀφυλάκτοις ἢ ἐπιφάνεια γίγνηται τῆς στρατεύματος· ἐπελθόντα δ' ἐξαίφνης ἀπροσδοκῆτοῖς χρῆ, καὶ μὴ κατὰ προδοσίαν μέλη λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκ προῶρῆσεως ἀγωνίζεσθαι διὰ μάχης, μὴ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλ'

Mais si le général désire de mettre son armée en mouvement pendant le jour, pour s'emparer d'une ville à l'heure dont il sera convenu avec les traîtres, il doit détacher en avant quelques cavaliers, avec ordre de saisir tous ceux qu'ils rencontreront, pour les empêcher de courir annoncer dans la ville l'arrivée de l'ennemi; et l'armée doit paraître tout-à-coup devant la place, avant même que les habitants en aient soupçonné l'approche. Quiconque a déterminé de combattre, indépendamment de la trahison, doit se jeter tout-d'un-coup sur les en-

ὅτι μάλιστα φθάνειν προσ-
βάλλοντα, εἴτε φρουρίῳ, εἴτε
χάρακι, εἴτε πόλει· μάλιστα
δὲ, ὅταν ὀλίγον εἶναι δοκῇ
τὸ φίλιον στράτευμα, καὶ
τῶν ἐχθρῶν ἐλαττούμενον·
αἱ γὰρ ἀπρόληπτοι τῶν
πολεμίων ἐπιφάνειαι, διὰ τὸ
παράλογον ἐκπλήττουσι τοὺς
ἐναντίους, καὶ ὧσι κρείτ-
τους· ὡς ἂν γε συνθεωρή-
σωσιν αὐτοὺς, καὶ βουλευσα-
σθαι καὶ ἀναθαρρήσαι και-
ρὸν λάβωσι, κατὰ μικρὸν
ἀναγκάζονται καταφρονεῖν·
οὕτως ἐνίοτε τὰ πρῶτα καὶ
ἀργόμενα φοβερώτερα τῶν
χρονιζομένων εἶναι δοκεῖ. Διὸ
πολλάκις ἤδη τινὲς τῶ παρα-
δόξῳ τῆς ἐπιφανείας κατα-
πληξάμενοι τοὺς ἐναντίους,
ἢ ταχὺ καὶ ἄκοντας ὑπέ-
ταξαν, ἢ ποιεῖν ἐκόντας
ἠνάγκασαν τὰ προσταττό-
μενα.

nemis, dans le moment
qu'ils s'y attendent le moins,
ne pas perdre de temps, et
tomber en toute diligence
sur les postes, le rempart
et la ville, surtout si le
nombre des assaillants est
inférieur à celui des en-
nemis : car les attaques
imprévues étonnent les
ennemis qui sont même
supérieurs en nombre et en
forces. Mais quand ils se
reconnaissent, et qu'ils ont
le temps de se consulter et
de se rassurer, ils sont bien-
tôt forcés de mépriser ceux
qui les attaquent ; c'est
pourquoi les entreprises
hardies et subites sont quel-
quefois plus à redouter que
celles qui traînent en lon-
gueur. En effet, on en a
vu plusieurs qui, par leur
arrivée imprévue, ont jeté
une telle épouvante parmi
leurs ennemis, qu'ils les ont
bientôt soumis malgré eux,
ou qu'ils les ont obligés de
subir de bon gré la loi du
vainqueur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.

CHAPITRE XL.

DES SIÈGES.

Πολιορκία δὲ στρατηγῶν ἀνδρίαν ἐπιζητεῖ, καὶ στρατηγικὴν ἐπίνοιαν, καὶ μηχανμάτων παρασκευὴν· ἀσφαλῆς μέντοι, καὶ μὴ ἦττον ἀπροόρατος τῶν πολιορκουμένων ἔστω· τὸ γὰρ ἐπιβουλευόμενον, ὅτ' ἂν, οἱ κακοῦ τυγχάνει, γιγνώσκῃ, τηρεῖ μᾶλλον τὸ ἐπιβουλεύον. Ὁ γὰρ ἔξω κινδύνου δοκῶν εἶναι, πράττει τι τῶν προκειμένων, ὁπότε' ἂν αὐτῷ δόξῃ· ὁ δ' ἐν αὐτῷ τῷ κινδυνεύειν ὑπάρχων, ζητεῖ φθάσαι *καί* τι δρᾶσαι, ὁπότε' ἂν καιρὸν λάβῃ· διὸ χρὴ τὸν πολιορκουῦντα, καὶ τάφρω,

L'ATTAQUE des villes demande dans les généraux du courage, de la prévoyance et de grands préparatifs. Que le général soit donc précautionné et aussi prévoyant que les assiégés.: car ceux à qui l'on dresse des embûches, se tiennent d'autant plus sur leurs gardes, qu'ils connaissent le danger qui les menace; au lieu que ceux qui les dressent, se croyant à l'abri de tout péril, exécutent ce qu'ils ont projeté, quand bon leur semble. Mais ceux qui sont dans le danger, cherchent à s'en délivrer,

καὶ χάρακι, καὶ φυλακαῖς τὸ ἴδιον ἀσφαλίζεσθαι στρατόπεδον. Καὶ γὰρ οἱ μὲν πολιορκοῦντες, ὅ,τι ἂν μέλ-λωσι πράττειν, ὀρῶνται τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, πρόβλημα τὸ τεῖχος ἔχοντες, ἀόρατοι πολ-λάκις ἐκχύθεντες διὰ πυλῶν, ἢ μηχανὰς ἐνέπρησαν, ἢ στρατιώτας ἐφόνευσαν, ἢ ὅ,τι κατὰ χεῖρας σφίσιν εἶη, τοῦτο ἐποίησαν.

et épiant l'occasion d'agir. Il faut donc que le général qui veut assiéger une ville, assure d'abord son armée par des retranchements et des postes, parce qu'on voit des murailles tout ce que les assiégeants veulent faire. Les assiégés au contraire, à la faveur des mêmes mu- railles qui les couvrent, font des sorties, sans être aper- çus, brûlent les machines, tuent les soldats, et font tout ce qui se présente à faire.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΕΝΕΔΡΑΣ ΤΟΝ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΝΤΑ
ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝ.

CHAPITRE XLII.

DES EMBUSCADES DEVANT LES PORTES
D'UNE VILLE ASSIÉGÉE.

Ἡκιστα δ' ἂν τοῦτο πολ-
μήσαιεν, εἰ παρὰ ταῖς πύ-

CELA n'arrivera pas, si
le général a soin de placer

λαις, καὶ πυλίσσι μικραῖς, en avant des soldats aux
 λόχους ὁ πολιορκῶν προκα- portes et aux poternes, pour
 θίσει στρατηγός, τοὺς τὰς empêcher les sorties impré-
 αἰφνιδίους ἐκδρομὰς τῶν πο- vues des ennemis, qui trom-
 λεμίων ἀποκωλύσοντας, ἐπεὶ pent et surprennent sou-
 κὰν πολλάκις λάθοιεν ἐπι- vent les assiégeants. Mais
 θέμενοι τοῖς ἐκτός. Χρήσιμοι les attaques de nuit sont
 δὲ τὰ πολλὰ νύκτωρ τοῖς ordinairement favorables à
 πολιορκοῦσιν αἱ προσβολαί· ceux-ci, parce que les as-
 τοῖς γὰρ ἔνδον οὐ δυναμέ- siégés ne pouvant aperce-
 νοις ὄραῖν τὰ γιγνόμενα διὰ voir dans les ténèbres ce
 τὸ σκότος, δεινότερα δοκεῖ qui se passe, s'imaginent
 τὰ πραττόμενα, καὶ τὴν tout autre chose que ce qui
 πρόληψιν ἀναγκάζονται χα- est, et sont obligés de pren-
 λεπωτέραν ἔχειν τῶν κατ' dre des idées bien au-dessous
 ἀλήθειαν ἐνεργουμένων· ὅθεν de la vérité. Delà naissent
 ταραχαὶ, καὶ θόρυβοι γί- les troubles et l'émotion;
 γνονται, οὐδενὸς δυναμένου il ne se trouve personne de
 σωφρονεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, sang froid; on dit bien des
 ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν οὐ δρω- choses qui ne sont pas, et
 μένων γίνεσθαι λεγόντων, l'on ne peut savoir ni si
 οὔθ' ὅτε προσβαλοῦσιν εἰδέ- l'ennemi forme l'assaut, ni
 ναι δυναμένων, οὔθ' ὁποίοις de quelles échelles il se sert;
 κλίμασι· διαδρομαὶ δὲ δεῦρο ce qui cause des allées et
 κάκεῖσε, καὶ βοαί, καὶ θάμ- des venues, des cris et l'é-
 βη πανικὸν ἔχοντα τάραχον. pouvante, même des ter-
 reurs paniques.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

§ α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ Ο ΦΟΒΟΣ ΨΕΥΔΗΣ ΜΑΝΤΙΣ ΕΣΤΙΝ.

CHAPITRE XLII.

§ I.

LA CRAINTE EST UN FAUX DEVIN.

Ὁ γὰρ φόβος, ψευδῆς μάντις, ἃ δέδοικε, ταῦτα οἰήσεται καὶ γίνεσθαι· καὶ πᾶν τὸ ἐν νυκτὶ, καὶ μικρὸν ἢ, φοβερώτερον τοῖς πολιορκουμένοις. Οὐδεὶς γὰρ ὁ βλέπει λέγει, διὰ τὸ σκότος, ἀλλὰ πᾶς, ὁ ἀκούει. Καὶ ἐνός· που φανέντος, ἢ δυοῖν ἐπὶ τείχους πολεμίων, τὸ πᾶν ἤδη στράτευμα τῶν τειχῶν ἐπιβεβηκέναι δόξαντες, ἀνετράπησαν ἐρήμους καταλιπόντες ἐπάλξεις καὶ πύλας.

La crainte est un faux devin, qui croira tout ce qu'il appréhende, même avant qu'il arrive. Tout, la moindre chose jette l'effroi parmi les assiégés pendant la nuit. Personne n'a vu, à cause de l'obscurité : ils ont tous entendu ; et s'il arrive qu'un ou deux ennemis aient paru sur les murailles, persuadés que toute l'armée est montée à l'assaut, ils abandonnent et fortifications et ville, et prennent la fuite.

§ β'.

ΟΤΙ ΑΥΤΟΝ ΧΡΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ
ΥΠΝΕΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙΣ.

§ 2.

LE GÉNÉRAL ANIMERA SES SOLDATS PAR
SON EXEMPLE.

Εἰ δέ τι δια χειρὸς ὁ στρα-
τηγὸς ἐξεργάσασθαι σπεύ-
δοι, μὴ ἀκνεῖτω πρῶτος αὐ-
τὸς ὀφθῆναι ποιῶν· οὐ γὰρ
οὕτως ταῖς ἀπὸ τῶν κρείτ-
τόνων ἀπειλαῖς ἀναγκασόμε-
νοί τι ποιούσιν, ὡς ταῖς ἀπὸ
τῶν σεμνοτέρων διατροπαῖς·
ιδῶν δέ τις τὸν ἡγεμόνα
πρῶτον ἐγχειροῦντα, καὶ ὅτι
δεῖ σπεύδειν ἔμαθεν, καὶ μὴ
ποιεῖν ἠθέσθη, καὶ ἀπειθεῖν
ἐφοβῆθη. Καὶ οὐκ ἔστι ὡς
δούλον ἐπιταττόμενον δι-
τάθη τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὡς

Si le général veut faire
quelque coup de main,
qu'il tâche de se montrer
le premier à l'ouvrage : car
les menaces n'ont pas la
même force pour faire agir
la multitude, que l'exemple
des personnes constituées en
dignité. En effet, quand les
soldats voient le général à
leur tête le premier à l'ou-
vrage, ils sentent qu'il faut
presser la besogne; ils ont
honte de ne pas travailler,
et ils craignent de ne pas
exécuter les ordres. Alors
ils ne se regardent plus
comme des esclaves qui
ont été commandés, mais

ἐπίσου παρακαλούμενον διε- comme des égaux qui ont
 τράπη. été invités au travail.

§ γ'.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΡΙΩΝ ΜΗΧΑΝΙΜΑΤΩΝ.

§ 3.

DES MACHINES DE GUERRE POUR L'ATTAQUE
 D'UNE VILLE.

Πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ὄντων μηχανημάτων πολι- *COMME* il y a un grand
 ορμητηρίων, γρήσεται τοῖς *nombre* de machines diffé-
 κατὰ δύναμιν ὁ στρατηγός. *rentes* pour les sièges, le
 Οὐ γὰρ ἐπ' ἐμοὶ τὸ λέγειν, *général* se servira de celles
 ὅτι δεῖ κριοὺς ἔχειν καὶ ἐλε- *qu'il* pourra faire construi-
 πόλεις, ἢ σαμβύκας, ἢ πύρ- *re.* Au reste je ne me suis
 γους ὑποτρόχους, ἢ γελώνας *pas* proposé de parler des
 γωστρίδας, ἢ καταπέλτας. *béliers, des Hélepoles, des*
 τῆς γὰρ τῶν πολεμούντων *sambuques, des tours am-*
 τύχης, καὶ πλούτου, καὶ *bulantes* sur des chariots,
 δυνάμεως ἴδια ταῦτα, καὶ *des tortues ni des catapul-*
 τῆς τῶν ἐπομένων ἀργιτε- *tes',* parce que ces machi-
assiégeans, et de la science

1. Follard, le père Daniel dans sa Milice française, etc., ont traité de la forme et des effets surprenants de ces machines.

κτονικῶν ἐπινοίας εἰς τὰς μηχανικὰς κατασκευάς. Στρατηγοῦ δὲ ἰδίας ἀγγινοίας ἔργον τοιόνδε ἂν εἴη, εἴ γε βούλοιτο προσβάλλειν μηχανάς· καθ' ἓν μὲν ἀποχρήσθω μέρος τοῖς ἔργοις αὐτοῖς· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἂν τις εὐπορήσειε κύκλω παντὶ τῷ τείχει περιστῆσαι μηχανάς, εἰ μὴ πάνυ μικρὰ πόλις εἴη· εἰς πολλὰ δὲ τάγματα διελὼν τὸ στράτευμα, κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα τοῦ τείχους μέρη κελευέτω τὰς κλίμακας προσφέρειν· οὕτως γὰρ εἰς ἀμνηχανίαν οἱ πολιορκούμενοι πολλὴν ἐμπίπτουσιν· ἂν τε γὰρ ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ τείχους, ἐπὶ τὰς προσβολὰς τῶν μηχανῶν ἀμύνωσιν, ἅπαντες οἱ κατὰ τὰς κλίμακας, μηδενὸς ἀποκωλύοντος, ῥαδίως ἐπιβάνουσι τῶν τειχῶν· ἂν τε διελόντες σφᾶς αὐτοὺς ἐπιβοηθήσωσι κατὰ μέρη, σφοδρώτερως ἐνεργείας γιγνομέ-

mécanique des ouvriers qui suivent l'armée. Mais le soin particulier du général qui voudra employer des machines, est de choisir l'endroit où il les placera pour ses opérations, avec le plus d'avantage : car il n'est pas facile d'entourer toute une ville de machines, à moins qu'elle ne soit extrêmement petite. Mais que le général partage son armée en plusieurs divisions, et qu'il fasse planter des échelles à quelques endroits des murailles. Cette manœuvre jettera les assiégés dans un grand embarras, parce que si en abandonnant les autres parties de leurs murs, ils accourent pour rendre l'action des machines inutile, alors tous ceux des assiégeants qui seront sur les échelles, pourront aisément escalader les murs, sans trouver de résistance; ou si les assiégés se partagent en plusieurs corps pour porter chacun du secours en différents endroits,

νης κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν ὀργάνων, οἱ καταλειφθέντες ὧδε μάχεσθαι, τούτοις ἀδυνατήσουσι τὸ ἐπιφερόμενον κακὸν ἀποκρούεσθαι. Διόπερ ὡς ἀγαθὸν παλαιστὴν προδεικνύειν μὲν καὶ σκεδάζειν εἰς πολλὰ μέρη δεῖ περισπῶντα καὶ ἐπισφάλλοντα δεῦρο κάκεισε πρὸς πολλὰ τοὺς ἀντιπάλους, ἐνὸς δὲ ζητεῖν ἐγκρατῶς λαβόμενον ἀνατρέψαι πᾶν τὸ σῶμα τῆς πόλεως.

ceux d'entre eux qui auront été laissés pour les défendre, ne pourront ni résister à l'effort redoublé des machines, ni en détourner les effets. Que le général donc, à l'exemple d'un athlète habile, fasse son possible pour diviser les forces des ennemis en plusieurs bandes et pour les tromper, en leur donnant le change, tantôt d'un côté, tantôt de l'autre, et que cependant toute sa conduite ait pour unique objet d'emporter de vive force tout le corps de la place, et de la ruiner.

§ δ'.

ΠΩΣ ΧΡΗ ΔΙΑΤΕΛΕΙΝ ΕΠΕΙΓΟΝΤΑ ΤΑ ΤΗΣ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.

§ 4.

COMMENT ON PEUT CONTINUER L'ATTAQUE
PAR DES EFFORTS REDOUBLÉS.

Εἰ δὲ ἐν τάχει σπεύδει τις ἐξελεῖν φρούριον, ἢ πόλιν, ἢ γάρακα, καὶ αὐτῶ κάμνοι ἢ δύναμις μηδὲ μίαν ὥραν ἀποστῆναι βουλομένων τῶν ἐρυμάτων, εἰς τάγματα διελὼν τὸ στράτευμα, ὅσ' ἂν ἰκανὰ εἶναι δοκῇ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πλήθους, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πολιορκουμένης πόλεως· νυκτὸς ἀρχάμενος εὐθὺς, τῷ μὲν πρώτῳ προσβαλλέτω τάγματι, τῷ δευτέρῳ κελύσας ἐφεδρεύειν καὶ ἐτοιμῶ εἶναι, τῷ δὲ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ, καὶ εἰ τύχει πέμ-

Un général qui désire d'emporter promptement un fort, une ville ou un retranchement, et qui craint que les forces ne lui manquent, parce qu'il ne veut pas quitter un seul moment son attaque, doit partager ses troupes en plusieurs corps. Dès qu'il les aura formés suivant leur nombre et l'étendue de la ville, qu'à l'entrée de la nuit il commence l'attaque par son premier corps, avec ordre au second de s'arrêter et de se tenir prêt; mais qu'il fasse dormir le troisième, le quatrième, et même le cinquième, s'il y en a un; et

πτον ὄν, παραγγελλέτω τρέ-
πεσθαι κατὰ κοῖτον· εἶτα,
ὅταν τῷ πρώτῳ καταπειρά-
σῃ τινὰ χρόνον, τούτους μὲν
ἀνακαλεσάμενος ἀποπεμπέ-
τω κοιμησομένους, σημαινέ-
τω δὲ τῷ δευτέρῳ προϊέναι
τοῦ χάρακος· ὁ δὲ τρίτος
ταγματάρχης ἀναστήσας ἐν
τούτῳ, καθοπλιζέτω τὸ ὑφ'
ἑαυτὸν τάγμα. Καὶ μετὰ τὸ
τοὺς δευτέρους τὴν ἴσην
ῶραν τοῖς πρώτοις ἀγωνί-
σασθαι, ἄξει τὸ τρίτον·
κοιμάσθαι δὲ τὸ δεύτερον·
μετὰ τοῦτο δὲ αὖ τὸ τέ-
ταρτον· εἶτα ἐξῆς τὸ πέμ-
πτον, ἐν μέρει τῶν στρα-
τιωτῶν ἀναπαυομένων· ὁμοί-
ως δ' ἐπισυναπτούσης τῆς
ἡμέρας, οἱ πρώτοι τῇ νυκτὶ
προσβαλόντες, ἔωθεν πρῶ-
τοι πάλιν προσαγόντων· εἴθ'
ῶρας, εἰ μὲν ἕξ εἴη τάγμα-
τα, δύο κινδυνεύσαντες, εἰ
δὲ πέντε, δυοῖν ἔτι μικρὸν
ἐπιθέντες, εἰ δὲ τέτταρα,
τρεῖς, εἰ δὲ τρία, τέτταρας,

ainsi après que le premier
corps aura pendant quel-
que temps tenté l'attaque,
il le rappellera et l'enverra
dormir, et donnera en mê-
me temps au second corps
le signal de sortir du camp.
Cependant le commandant
du troisième corps réveil-
lera son détachement, et
lui fera prendre les armes;
et après que les soldats de
la seconde division auront
resté à l'attaque autant que
les premiers, on fera mar-
cher le troisième corps,
avec ordre au second d'al-
ler prendre du repos. En-
suite on éveillera le qua-
trième, et ainsi successive-
ment le cinquième, chacun
de ces corps prenant alter-
nativement du repos. De
même à la pointe du jour,
ceux qui auront attaqué les
premiers dans la nuit, re-
tourneront les premiers à
la charge le matin l'espace
de deux heures, s'il y a six
divisions; mais s'il n'y en a
que cinq, ils resteront un
peu plus long-temps; s'il y

ἀπιόντες ἀριστοποιεῖσθωσαν· ἐξῆς δὲ οἱ μετ' αὐτοὺς, καὶ πάλιν οἱ μετὰ τούτους, ἄχρι τῶν τελευταίων· ὥστε κύκλω τινὶ περιάγεσθαι· τούτου γὰρ συμβαίνοντος, ἀμφοτέρα ἂν γίγνοιτο· καὶ προσβολαὶ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀδιάλειπτοι προσ-αχθήσονται, καὶ οἱ προσβάλλοντες ἀκμηῆτες καὶ νεαροὶ, τὰς ἀναπαύσεις ἐν μέρει ποιούμενοι, μαχοῦνται. Τοὺς μέντοι πολιορκουμένους, μηδ' ἂν πάνυ πολλοὶ τυγχάνωσιν, οἰέσθω τις τῷ αὐτῷ στρατηγήματι ἀντιτάσσεσθαι· τὸ γὰρ κινδυνεῦον οὐδ' ἂν ἐπιτρέπη τις, ὑπὸν χαρίζεσθαι βούλεται· φόβῳ γὰρ τοῦ δεινοῦ, παρ' ὃν ἀναπαύεται χρόνον, ὡς ἀλωσομένης πόλεως ἐγρήγορε· καὶ τὸ πολιορκούμενον, κὰν ὀλίγον ἢ τὸ πολιορκουῖν αὐτὸ, πάσῃ σπουδῇ προσαμύνει, καὶ πᾶν

en a quatre, pendant trois heures; et s'il n'y en a que trois, ils continueront pendant quatre heures. Au retour, on les fera manger, et on en usera ainsi à l'égard des autres jusqu'à la dernière division, en sorte qu'ils se succèdent les uns aux autres. Par cette manœuvre on obtiendra deux avantages : les attaques de jour et de nuit seront continuelles, et les assiégeants prenant alternativement du repos, combattront toujours avec une nouvelle vigueur et de nouvelles forces. Il n'en est pas ainsi des assiégés; quand ils seraient en plus grand nombre, ils ne pourraient employer le même stratagème: car lorsqu'on se croit en danger, on n'ose se livrer au sommeil, quand même il serait permis, parce que la crainte du péril tient éveillé même dans le temps qu'on repose, comme si la place allait être prise. Les assiégés s'efforcent d'ailleurs de repousser avec la

ὄσον ἐντειχίδιον ἐστὶ, κενί-
νηται· ὅτι καὶ τὸ μέλλον
φοβερώτερον, ὡς, εἰ παρὰ
μικρὸν ἀμελήσαιεν, ἀπολού-
μενοι πάντες· ὅθεν δὴ πᾶσα
ἀνάγκη τρυχομένους αὐτοὺς,
καὶ μηδὲ μίαν ὥραν ἀνά-
παυλαν ἴσχοντας, ἀλλὰ καὶ
ἀγρυπνίαις καὶ πόνοις κά-
μνοντας, ἢ καὶ πρὸς τὰ μέλ-
λοντα τεταλαιπωρηκότας, ἀ-
σθενέστερον τοῖς σφετέραις
προσαμύνειν· ἢ τοὺς δεησο-
μένους καὶ παραδώσοντας
τὴν πόλιν ἐκπέμπειν.

plus grande activité les as-
siégeants, quand même le
nombre de ces derniers se-
rait peu considérable. En
un mot, tous ceux qui sont
dans la place, sont dans
l'agitation, parce qu'ils crai-
gnent incessamment que
la moindre négligence ne
leur cause une perte géné-
rale; de sorte qu'il faut de
toute nécessité qu'exténués
et n'ayant pas un moment
de repos, accablés par les
veilles et les fatigues, et in-
quiets sur les succès, ou
qu'ils se défendent plus foi-
blement, ou qu'ils envoient
traiter avec les assiégeants
pour la reddition de la place.

§ ε'.

ΠΩΣ ΧΡΗ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΑΝΑΠΑΥΕΣΘΑΙ.

§ 5.

DU REPOS DU GÉNÉRAL.

Αὐτὸς οὖν ὁ στρατηγὸς,
ἴσως φήσει τις, ἐξ ἀδάμαν-

L'on dira peut-être que
le général n'est pas d'un

τος, ἢ σιδήρου κεχάλκευ-
 ται, [καὶ] μόνος ἄγρυπνος
 ἔσται ἐπὶ τοσούτοις ἔργοις;
 Οὐ δῆτα· ἀλλὰ, παρ' ὄν
 ἀναπαύεται χρόνον (οὗτος
 δ' ὀλίγος ἔστω καὶ σύντομος),
 ἕνα τῶν ἐν δόξῃ πιστοτάτων
 ἡγεμόνων, τῶν καὶ τὰ δεύ-
 τερα τῆς στρατηγικῆς ἀρχῆς
 ἐχόντων, ἐπιστησάτω τοῖς
 ἔργοις.

tempérament aussi dur que
 le fer et le diamant, pour
 pouvoir seul veiller à tou-
 tes ces opérations : non sans
 doute. Qu'il se repose donc;
 mais que son repos soit de
 courte durée, et que cepen-
 dant il confie le comman-
 dement à un des chefs du
 second rang qui soit égale-
 ment distingué par sa fidé-
 lité et par sa valeur.

§ 5.

ΠΩΣ ΤΑ ΔΟΚΟΥΝΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΕΡΗ ΑΝΑΛΩΤΑ
 ΕΙΝΑΙ, ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΕΥΛΑΛΩΤΑ ΓΙΓΝΕΤΑΙ.

§ 6.

LES ENDROITS QUE LES ASSIÉGÉS REGARDENT COMME
 INACCESSIBLES, ONT TRÈS-SOUVENT ÉTÉ UTILES AUX
 ASSIÉGEANTS.

Ἐνίοτε δὲ τὰ δοκοῦντα
 μέρη τῆς πόλεως εἶναι κρη-
 μνώδη, καὶ πέτραις ἀπο-
 τόμοις ὀχυρώτερα τῶν διὰ
 χειρὸς ἀνεστηκότων τειχῶν,

QUELQUEFOIS les en-
 droits de la ville qui parais-
 sent escarpés, et plus forti-
 fiés par leur situation na-
 turelle que les murs élevés

ἔδωκε τοῖς πολιορκουῖσιν ἀφορ- par la main des hommes,
 μὰς μείζους εἰς τὸ νικᾶν· ont facilité la victoire aux
 εἴωθε γὰρ πως, ὡς τὰ πολ- assiégeants: car on néglige
 λὰ, τὰ τοιαῦτα τῶν πόλεων, ordinairement les endroits
 ὅσα φύσει πιστεύεται ἐρυ- qu'on croit défendus par la
 μνὰ, ἀφυλακτεῖσθαι· καὶ nature et faire la force des
 ἥκιστα φροντίδι παραγρυ- villes, et les soldats y
 πνεῖσθαι στρατιωτῶν· ἐνθα portent moins d'attention.
 στρατηγὸς ἀγαθὸς ἐνόησεν, C'est là qu'un général ha-
 ὁ δεῖ ποιῆσαι, καὶ τινὰς bile doit dresser sa batterie.
 τῶν εὐτολμοτάτων παρακα- Il faut que par promesses
 λέσας ἐπαγγελίαις καὶ τι- et par récompenses il en-
 μαῖς ὀλίγους, οἷς ῥᾶον ἀνα- gage quelques-uns des plus
 βαίνειν, εἴτε δι' αὐτῆς τῆς déterminés, qui grimpent
 δυσχωρίας, εἴτε διὰ κλι- aisément, à surmonter ces
 μάκων ἐκράτησε τῆς πρά- lieux difficiles, ou à esca-
 ζεως· ὑποβᾶντες γὰρ ἐντὸς lader les murs. Arrivés dans
 τοῦ τείχους, ἢ πυλῖδα διέ- la ville, ils briseront la po-
 κοψαν, ἢ πύλην ἀνέωξαν. terne et ouvriront la porte.

§. ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΣΑΛΠΙΓΓΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.

§. 7.

DU SERVICE DES TROMPETTES A UN ASSAUT.

Μέγα δ' ἂν ὀνήσειε καὶ *Voici encore un strata-*
 τι τοιόνδε συνεπινοηθέν, εἰ *gême qui aura bien son uti-*
 καὶ σαλπιγκτὰς οἱ φθάσαντες *lité; c'est que ceux qui vont*
 ἐπιβῆναι τοῦ τείχους ἀνιμή- *à l'escalade emmenent avec*
 σαιεν· ἀκουσθεῖσα γὰρ πολε- *eux des trompettes : car le*
 μία σάλπιγξ ἀπὸ τειχῶν ἐν *bruit de la trompette des*
 νυκτι, πολλὴν ἔκπληξιν ἐπι- *assiégeants, entendu des*
 φέρει τοῖς πολιορκουμένοις, *murs pendant la nuit, jette*
 ὡς ἤδη κατὰ κράτος ἔαλω- *une telle épouvante parmi*
 κόσιν, ὥστε τὰς πύλας καὶ *les assiégés, qu'ils se croient*
 τὰς ἐπάλλξεις ἀπολιπόντας *déjà forcés, et qu'abandon-*
 φεύγειν· ὅθεν δήπου συμβαί- *nant et portes et retranche-*
 νει γίνεσθαι τοῖς ἔξω στρα- *ments, ils prennent la fuite.*
 τιώταις ῥαδίαν τὴν τε τῶν *Il est aisé pour lors aux sol-*
 πυλῶν ἐκκοπὴν, καὶ τὴν ἐπὶ *dats qui sont au dehors, et*
 τὰ τείχη διὰ τῶν κλιμάκων *qui ne trouvent point de*
 ἀνάβασιν, οὐδενὸς ἔτι τῶν *résistance, de briser les*
 πολεμίων ἀπεύροντος· οὐ- *portes et d'escalader les*
 τως που δυνατὸν ἐνὶ καὶ *murs. C'est ainsi qu'un seul*
 ἀνόπλῳ σαλπιγκτῇ πόλιν *trompette peut prendre sans*
 ἀλῶναι. *armes une ville entière.*

§. η'.

ΤΙ ΧΡΗ ΠΟΙΕΙΝ ΓΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟ
ΕΛΕΙΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ.

§. 8.

CE QUE LE GÉNÉRAL DOIT FAIRE, LORSQU'IL
EMPORTE D'ASSAUT UNE PLACE.

Εἰ δὲ δὴ τινα ἀκμάζουσαν * ἐπὶ * πλήθει τε καὶ δυνάμει πόλιν ἐρρωμένην ἔλθων, εἰς φόβον, ἢ ὑπόνοιαν ἤκοι, μήποτε κατὰ τάγματα καὶ συστροφὰς ὑπαντιάζοντες ἀμύνοιντο τοὺς ἐπιπίπτοντας, ἢ τὰ μετέωρα καταλαμβανόμενοι καὶ τὰ ἄκρα τῆς πόλεως, ἔνθεν ἀντεπίοιεν ἐπὶ πολὺ κακώσαντες τοὺς πολεμίους, κηρυττέτω τοὺς ἀνόπλους μὴ κτεῖναι· ὁ γὰρ ἕκαστος ἐλπίζει ληφθεὶς τε θνήξασθαι; βούλεται φθάνειν δράσας, καὶ πάσγων ἄλλοι τε καὶ δρᾶν· πολλοὶ τε ἤδη

Si la ville prise est une ville florissante et considérable par le nombre des habitants et par ses forces; et que le général craigne ou soupçonne que les habitants ne s'attroupent et ne tombent par bandes sur les assiégeants, ou qu'ils ne gagnent les hauteurs de la place, et les forts d'où ils pourraient par leur résistance beaucoup incommoder leurs ennemis, qu'il accorde la vie à ceux qui mettront les armes bas; en effet quiconque s'attend à mourir, s'il vient à tomber au pouvoir des ennemis, veut auparavant faire quel-

πολεμίους εἰσκευυμένους ἐξ-
 ἤλασαν· ἢ μὴ δυνηθέντες,
 εἰς ἀκρόπολιν ἔρυμνὴν κατει-
 λήθησαν, ἔνθεν αὖθις εἰς πό-
 νον καὶ ταλαιπωρίαν κατε-
 στήσαντο τοὺς πολεμίους,
 ὥστε δευτέραν ἐπαναιρεῖσθαι
 πολιορκίαν, ἢ καὶ πολυχρο-
 νιωτέραν, ἔστι δ' ὅτε καὶ
 ἐπαλγεστέραν μετὰ πολλῆς
 πείρας κακῶν· εἰ δὲ διαβοη-
 θεῖη τὸ κήρυγμα, τάχα μὲν
 καὶ πάντες, ὡς δὲ πρόδηλον
 εἰπεῖν, οἱ γε πλείους τὰ ὄπλα
 ρίψουσι· τῶν τε γὰρ βου-
 λομένων δι' ὀργῆς ἕκαστος
 εἰς ἄμυναν ἰέναι, δεδιὼς τὸν
 πέλας, μήποτε οὐχ αὐτῷ
 ταῦτα φρονῆ, ρίπτειν ἀναγ-
 κασθήσεται· ὥστε, καὶ πάν-
 τες βούλωνται τὰ ὄπλα
 φυλάττειν, διὰ τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ὑπόνοιαν, αὐτὸν
 ἕκαστον δεδιότα, μὴ μόνος
 ὀπλισμένος ληφθεῖη, σπεύ-
 δειν ἀποτίθεσθαι· οἱ γὰρ
 que tentative, souffrir et
 même agir; et il est arrivé
 plusieurs fois que des habi-
 tants ont chassé les enne-
 mis qui étaient déjà répan-
 dus dans leur ville, ou que
 ne pouvant en venir à bout,
 il se sont retirés dans une
 forte citadelle, d'où ils ont
 donné bien de l'embarras,
 et du travail aux ennemis,
 qui ont été obligés de re-
 commencer un nouveau
 siège bien plus long, et
 même bien plus fâcheux et
 très-pénible. Mais si l'on
 publie le bañ dont j'ai par-
 lé, la plupart, pour ne pas
 dire tous les habitants, met-
 tront les armes bas. Car
 chacun dans le premier
 mouvement voulant se dé-
 fendre, sera obligé de les
 quitter, dans la crainte que
 son voisin ne pense pas de
 même; en sorte que quand
 ils voudraient tous les gar-
 der, se défiant les uns des
 autres, ils s'empressent de
 les poser, parce que cha-
 cun craint en particulier
 d'être pris seul les armes à

ὄξεις καιροὶ καὶ τὴν γνώμην οὐκ ἔῴσι φανεράν γίγνεσθαι· οἱ τε ἔτοιμοι πρὸς τὸ σῶζεσθαι, μέχρι μὲν οὐδὲν εἰς ἐλπίδα κεκήρυκται σωτηρίας, καὶ μὴ γνώμη, ἀνάγκη τὸ ἐπιὸν ἀμύνονται κακόν· ἐπειδὴν δὲ μικρὰν ἐλπίδα τοῦ σῶζεσθαι λάβωσιν, ἰκέται λοιπὸν ἀντὶ πολεμίων ὑπαντῶσιν· οὕτως τε ὁ μὲν κηρύξας, καὶ τοὺς τὰ ὄπλα φυλάττειν βουλομένους ῥίπτειν παρασκευάζει.

la main. Les circonstances subites ne permettent pas alors de manifester une nouvelle résolution. C'est pourquoi ceux qui sont disposés à conserver leur vie, tant qu'ils n'entendent publier rien de favorable ni qui leur donne bonne espérance, repoussent nécessairement le mal présent, quand [même] ils seraient d'un sentiment différent; mais dès qu'ils aperçoivent la moindre lueur de salut, d'ennemis ils deviennent suppliants. C'est ainsi qu'en publiant un pardon général, on détermine ceux qui voulaient se défendre, à mettre les armes bas.

Στρατιωτῶν δὲ θάνατος ἐν [μὲν] μάχαις εὐπαραμύθητος· δοκεῖ γὰρ τοῦ νικᾶν ἕνεκεν γεγονέναι· ἐν δὲ νίκαις καὶ καταλήψεσι πόλεων, τοῖς νικῶσιν, ἀφροσύνης μᾶλλον, ἢ ἀνδρίας μαρτύριον. Εἰ γὰρ πως μνησικακῶς ἔχει τοῖς ἠττημένοις στρατηγός, μὴ παρὰ τοῦτο

Au reste la perte des soldats dans les batailles n'est pas susceptible de consolation, parce qu'on ne pouvait vaincre autrement. Mais lorsque la victoire est remportée et la ville prise, ce serait une action digne des larmes des vainqueurs que de massacrer les habitants, et qui tiendrait plus

οιέσθω τι φέρεσθαι βλάβος, ὅτι τοὺς ἐντυγχάνοντας μὴ εὐθὺς κτείνουσιν· σχολῇ γὰρ βουλεύσεται, μετὰ τοῦ ἀκινδύνου τὴν ἄμυναν ἀνανταγώνιστον ἔχων, τί χρὴ διαθεῖναι τοὺς ἐαλωκότας.

de la bassesse que de la valeur. En effet, quand le général aurait du ressentiment contre les vaincus, il ne doit pas croire que sa victoire n'est pas complète, parce qu'il ne les fait point passer au fil de l'épée, puisqu'il a la vengeance en main, et qu'en les faisant prisonniers il pourra à loisir et sans péril délibérer du sort qu'il leur fera.

---

§ 8.

ΤΟΝ ΛΙΜΩΙ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΠΟΛΙΝ ΑΙΡΗΣΕΙΝ ΤΟΥΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΕΙΣ ΑΥΤΗΝ ΧΡΗ
ΠΕΜΠΕΙΝ.

§ 9.

LORSQU'ON VEUT FORCER UNE PLACE PAR FÂMINE,
ON Y RENVERRA TOUS LES PRISONNIERS D'UNE
COMPLEXION FAIBLE.

Εἰ δὲ τὴν κατὰ κράτος ἀπεγνωκῶς ἐκπόρθησιν εἰς χρόνιον καταβαίνοι πολιορκίαν, οἴομενος λιμῶ τὴν πό-

Si le général désespère de forcer la place, que le siège traîne en longueur, et qu'il croit pouvoir affa-

λιν αἰρήσειν, ἃ τινὰ ἂν ἐπὶ mer la ville, que parmi les
 τῆς χώρας καταλάβῃ σώ- prisonniers qu'il aura faits
 ματα, τούτων τὰ μὲν ἐρ- dans le paÿs, il choisisse
 ρώμενα καὶ ἀκμάζοντα ταῖς les plus vigoureux et ceux
 ἡλικίαις εἰς ἄμυναν πολέμου qui sont dans la force de
 λαβῶν, ὅ,τι περ ἂν αὐτῶ l'âge, et qu'il les employe
 δόξῃ, διαθέσθω· γύναια δὲ à tel service qu'il jugera
 καὶ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους καὶ à propos, mais, qu'il ren-
 γεγηρακότας ἐκὼν εἰς τὴν voye dans la ville sans re-
 πόλιν ἀποπεμπέτω· ταῦτα gret les femmes, les enfans,
 γὰρ ἄχρηστα μὲν εἰς τὰς les malades et les vieillards:
 πράξεις τὰς παρεσκευασμέ- car outre qu'ils ne lui se-
 νας, τοῖς δὲ ἔνδον τὰς τρο- les opérations du siège, ils
 φὰς συναναλώσει θᾶττον, καὶ consommeront plutôt les
 πολεμίων μᾶλλον ἢ φίλων provisions des assiégés, et
 ἔξει τρόπον. feront par ce moyen au-
 près d'eux l'office d'enne-
 mis encore plus que d'amis.

§ ι'.

ΟΠΟΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΜΕΤΑ
ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ.

§ ΙΟ.

DE LA CONDUITE DU GÉNÉRAL APRÈS LA
VICTOIRE.

Εἰ δέ τω πάντα κατὰ
δαίμονα καὶ νοῦν χωρήσειεν,
ὥστε τοῖς ὅλοις ἐπιθεῖναι
τοῦ πολέμου πράγμασι τέ-
λος, ἔστω μὴ βαρὺς ἐπι-
ταῖς εὐπραγίαις, ἀλλ' ἄφορ-
τος· μηδὲ τύφον ἀπηνῆ περι-
φέρων, ἀλλ' εὐμένειαν προσ-
φιλή· ἐκεῖνα μὲν γὰρ φθόνον
ἐγέννησαν· ταῦτα δὲ ζῆλον
ἐπεσπάσαντο. Φθόνος μὲν
οὖν ἐστὶν ὀδύνη τῶν πρὸς
τοὺς πέλας ἀγαθῶν. Ζῆλος
δὲ μίμησις τῶν παρ' ἄλλοις
καλῶν· τοσοῦτον δέ τι διε-
ψήνοχεν ἀλλήλων, ὥστε τὸ
φθονεῖν, εὐχὴν εἶναι τοῦ καὶ

APRÈS que la guerre
aura été terminée avec tout
le succès désiré, que le gé-
néral, loin de s'en enor-
gueillir, ait attention de se
montrer gracieux et af-
fable, qu'il n'étaie pas un
faste insolent, mais qu'il
témoigne à tout le monde
de la bonté et de l'amitié,
persuadé que l'orgueil ex-
cite l'envie, comme la bon-
té fait naître l'émulation :
or l'envie est un chagrin
causé par les succès d'au-
trui, et l'émulation, un dé-
sir d'imiter les vertus des
autres : et il y a cette dif-
férence entre ces deux af-
fections, que l'envieux vou-

παρ' ἄλλῳ τι καλὸν μὴ εἶ-
 ναι· τὸ δὲ ζηλοῦν, ἐπιθυ-
 μίαν τῆς τῶν ἴσων κτήσεως.
 Ἄνῆρ οὖν ἀγαθὸς οὐ μόνον
 πατρίδος τε καὶ στρατιω-
 τικοῦ πλήθους ἄριστος ἡγε-
 μών, ἀλλὰ καὶ τῆς περι-
 αὐτὸν εἰς αἰεὶ εὐδοξίας ἀκιν-
 δύνου οὐκ ἀνόητος στρα-
 τηγός.

drat que personne ne
 réussit; au lieu que celui
 qui a de l'émulation, sou-
 haite jouir des mêmes avan-
 tages que les autres. Par
 ces considérations, l'hom-
 me sage et prudent sera
 non-seulement un très-ex-
 cellent général des troupes
 dont on lui a confié le com-
 mandement pour le service
 de la patrie; mais il sera
 encore très-attentif à con-
 server toujours entière la
 gloire qu'il aura acquise
 par ses belles actions.

ΤΥΡΤΑΙΟΥ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ Α.

Οἱ Λακῶνες ἐν τοῖς πολέμοις τὰ ΤΥΡΤΑΪΟΥ
ποιήματα ἀπομνημονεύοντες, ἔνρυθμον
κίνησιν ποιοῦνται.

ἈΘΗΝ. ΔΕΙΗΝΟΣΟΦ. σελ. 63ο.

ΤΕΘΝΑΜΕΝΑΙ γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα
 Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ἧ πατρίδι μαρνάμενον.
 Ἴη δ' αὐτοῦ προλιπόντα πόλιν καὶ πύονας ἀγροὺς
 Πτωχεύειν, πάντων ἔστ' ἀνιηρότατον,
 Πλαζόμενον σὺν μητρὶ φίλῃ, καὶ πατρὶ γέροντι,
 Παισὶ τε σὺν μικροῖς, κουριδίῃ τ' ἀλόχῳ.
 Ἐχθιστος γὰρ τοῖσι μετέσσειται, οὓς κεν ἴκηται,
 Χρησιμοσύνη τ' εἰκῶν καὶ στυγερῆ πενίη·
 Αἰσχύνει τε γένος, κατὰ δ' ἀγλαὸν εἶδος ἐλέγχει,
 Πᾶσα δ' ἀτιμία καὶ κακότης ἔπεται.
 Εἶθ' οὕτως ἀνδρὸς τοι ἀλωμένου οὐδεμί' ὥρη
 Γίγνεται, οὐτ' αἰδῶς εἰσοπίσω τελέθει.
 Θυμῷ γῆς περὶ τῆσδε μαχώμεθα, καὶ περὶ παίδων
 Ονήσκωμεν, ψυχέων μηκέτι φειδόμενοι.

PREMIER CHANT
DE TYRTÉE.

*Tyrtæusque mares animos in martia bella
Versibus exaouit.*

HORAT. *de Arte Poet.* v. 403.

Tyrtée anime les soldats ;
Et son vers belliqueux les appelle aux combats.

Il est beau qu'un guerrier, à son poste immobile ;
Meure pour sa patrie, et meure aux premiers rangs !
Mais fuir et ses foyers, et sa ville, et ses champs ;
Mais mendier au loin une pitié stérile ;
Mais avec une épouse, une mère débile,
Traîner et son vieux père et ses jeunes enfants,
Guerriers, de tous les maux ces maux sont les plus grands !

S'il fuit, il voit partout de sinistres visages ;
Les besoins importuns l'assiègent jour et nuit ;
De son front suppliant la beauté se détruit :
A son nom qui jadis méritait les hommages ;
S'attachent pour jamais l'insulte et les outrages ;
Lui-même, on le méprise, on le haït, on le fuit ;
Le chagrin l'accompagne et l'opprobre le suit.

ὦ νέοι, ἀλλὰ μάχεσθε παρ' ἀλλήλοισι μένοντες,

Μηδὲ φυγῆς αἰσχρᾶς ἄρχετε, μηδὲ φόβου.

Ἀλλὰ μέγαν ποιεῖτε καὶ ἄλκιμον ἐν φρεσὶ θυμὸν,

Μηδὲ φιλοφυγεῖτ' ἀνδράσι μαρνώμενοι.

Τοὺς δὲ παλαιότερους, ὧν οὐκ ἔτι γούνατ' ἐλαφρά,

Μὴ καταλείποντες φεύγετε τοὺς γεραιούς.

Αἰσχρὸν γὰρ δὴ τοῦτο, μετὰ προμάχοισι πεσόντα

Κεῖσθαι πρόσθε νέων ἄνδρα παλαιότερον,

Ἢδη λευκὸν ἔχοντα κάρη, πολίων τε γένειον,

Θυμὸν ἀποπνεύοντ' ἄλκιμον ἐν κόνιῃ,

Αἱματόεντ' αἰδοῖα φίλαις ἐν χερσὶν ἔχοντα

(Αἰσχρὰ τὰ γ' ὀφθαλμοῖς καὶ νεμεσητὸν ἰδεῖν),

Καὶ γρᾶ γυμνωθέντα· νέοισι δὲ πάντ' ἐπέεικεν,

Ὅφρ' ἄρα τῆς ἡβῆς ἀγλαὸν ἄνθος ἔχη,

Ἀνδράσι μὲν θηητὸς ἰδεῖν, ἐρατὸς δὲ γυναίξει,

Ζωὸς ἐὼν, καλὸς δ' ἐν προμάχοισι πεσών.

Ἀλλὰ τις εὖ διαβὰς μεγέτω, ποσὶν ἀμφοτέροισι.

Στηριχθεῖς ἐπὶ γῆς, χειῖλας ὀδοῦσι δακῶν. 11

Combattons, mes amis! mourons avec courage,
Mourons pour nos enfants et pour notre pays!
Vous, guerriers, vous encore à la fleur de votre âge,
Ferez-vous de la fuite un vil apprentissage?
Allons, pressez vos rangs, marchez aux ennemis!
Et que chacun de vous, méditant leur ruine,
Sente un cœur mâle et fier battre dans sa poitrine.

Oh! qu'il serait honteux de voir des vétérans,
Faibles, glacés par l'âge, et la tête blanchie,
Remparts inespérés de leur chère patrie,
Seuls combattre, et sans vous tomber aux premiers rangs :
De voir nus et couchés sur la terre sanglante,
Mais exhalant encore une ame indépendante,
Ces restes de héros qui n'ont cédé qu'au temps.

Quel spectacle! Craignant qu'on n'insulte à leurs mânes,
D'une pudique main ils couvrent ces organes
Honteux d'avoir produit de si lâches enfants.
Ah! le guerrier n'est beau qu'à la fleur de ses ans;
L'œil des femmes l'admire, et chaque homme l'envie :
Mais il n'est pas moins beau, quand prodiguant sa vie
Il meurt pour sa patrie, et meurt aux premiers rangs.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ.

ΣΚΛΙΑΙ 1, ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ.] Ἐκ ΔΓ' (παρὰ τὴν ὄνησιν), ΔΤ, ἐν ταῖς πρὸ ἡμῶν ἐκδόσεσιν δυσφήμου (παρὰ τὸν ὄνο.) ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.] Κατ' ἔλλειψιν τοῦ λόγος. — στ. 12, ἐπιφροσύνην.] φρόνησιν. Τοῦ ποιητοῦ ἡ λέξις, ἔνθα (Ὀδυσσ. ε', 437) ὀλέσθαι ἂν τὸν Ὀδυσσεά, φησὶν,

Εἰ μὴ ἐπιφροσύνην δῶκε γλαυκῶπις Ἀθήνη.

« Ἐπιφροσύνη, σωφροσύνη », φησὶν Ἡσύχιος. — 11, λελογχῶσι.] ΗΔ, ΔΤ, λελογχῶσι. — 13, ΤΑΪΣ τε ὑπάτοις.] ΗΔ, ἀντὶ τοῦ ΤΟΪΣ. — ΣΚΛΙΑΙ 2, στ. 7, θαρρήσας.] Ἀποκατέστησα τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, ἀνοῆς ὁ πρὸ ἐμοῦ, ἔγραψεν ἐξ ἀντιγράφων, θαρρήσασιν. — ἢ τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς τύχης καὶ παραλόγως κατορθούμενον ἠγνόησε.] ΗΔ, ΔΤ, ἢ [ΔΓ, ἦ] τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς ψυχῆς καὶ παρ' ἄλλω κατορθούμενον ἠγνόησε. Ονοῦς, Ἀνέθηκα δὲ Ῥωμαίοις τόνδε τὸν στρατηγικὸν λόγον, οὐχ ὡς ἀπίροις στρατηγίας, καὶ χρῆζουσί τι στρατηγικὸν μαθεῖν παρ' ἐμοῦ· ἀλλὰ μάλιστα θαρρήσας τῆδε, τῆ τῶν Ῥωμαίων στρατηγικῆ ἔμπειρίᾳ, ἢ τὰ μὲν ἀμαθῶς ἐνίοτε καὶ παραλόγως ἐν πολέμοις κατορθούμενα οὐκ ἠγνόησε· τῶ δὲ καλῶς ἔχοντι, τούτῃσι τῶ λαμπρῶς κατορθωμένῳ, προσεμαρτύρησε τὸ μετ' ἐπιστήμης γενέσθαι. Ἐπιθι, τὰ ἐν ταῖς ἐξῆς (κεφ. ΔΒ, σελ. 101) ῥηθησόμενα, τούτοις παραπλήσια. — 20, εἰ δὲ Ῥωμαῖοι δυνατοὶ καὶ δι' ἔργων πράξαι.] ΗΔ, ΔΤ, εἰ δὲ Ῥωμαῖοις δυνάμει καὶ δι' ἔργων πράξαι· ἢν ἄλλοι ἄλλως διορθοῦν ἐπέβαλλοντο. — 22, περιλαβεῖν.] Ἐξ ΗΔ, ΔΤ, περιβαλεῖν. — 23, εἰ δὲ.] ἴσ. γρ. καὶ δὲ, ἢ (διὰ τριῶν συνδίσμῳ), καὶ εἰ δὲ. — ΣΚΛΙΑΙ 3, στ. 3, καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο

156 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

κἄν μηδὲν ἄλλο· Γαλλιστί, quand même nous n'y apprendrions rien autre, etc. — 15, ὑπεράραντες.] ΔΓ (ἢ μᾶλλον ἐξήγησις), ὑπερβάαντες. — ΣΕΛΙΑΙ 4, στ. 8, ἀνεπιτίμητον οὕτως ἀπολείπειν.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, δίχα τοῦ ἐπιβήματος, ἀνεπιτίμητον ἀπολείπειν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ γραπτέον εἶναι, ἀνεπιτίμητον ἁπλῶς ἀπολείπειν. — 11, ἀμάρτυρον... ἐπαίνου κατερθούντα.] Ἴσον ὧδε δύναται τῷ ἄμοιρον ἐπαίνου, μὴ μεμαρτυρημένον δι' ἐπαίνου, ὅτι κατώρθωκα. — 20, ἀπειράτοις.] ΗΔ, ΑΤ, ἀπειράστοις. — ΣΕΛΙΑΙ 5, στ. 2, τὸ γένος.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, τῷ γένει. — κατ' ἀρετήν.] ΗΔ, ΑΤ, καὶ ἀρετήν. — 21, καὶ καθάπερ.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου. Ἐνδέχεται μέντοι καὶ δι' ἑτέρου συνδέσμου γεγράφθαι πάλαι, καθάπερ γάρ· ἦν γραφήν ἡρμήνευσεν ὁ Γαλλικὸς μεταφραστὴς. — 22, αὐτὸς στρατευσάμενος.] ΗΔ, ΑΤ (διὰ μιᾶς λέξεως), αὐτοστρατευσάμενος. — ΣΕΛΙΑΙ 6, στ. 6, προείληφα.] Ἴσον ὧδε δύναται τῷ ὑπείληφα, ἢ γοῦν, προὑπείληφα. Ἴδε τὸν ἐπὶ τέλει Πίνακα, λέξ. Προλαμβάνειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

ΣΕΛΙΑΙ 7, στ. 4, κατ' οὐσίας.] Γραπτέον, κατ' οὐσίαν· ὃ φέρεται τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ἐκ διορθώσεως. — 13, ἀπολείπει.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, λείπει. — ΣΕΛΙΑΙ 8, στ. 23, ἄττοντα.] ΔΓ, ἄγοντα. — ΣΕΛΙΑΙ 9, στ. 1, ὡσεὶ πτερόν ἢ νόημα.] Ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας (ή, 36). Βούλεται δὲ λέγειν Ὀνήσανδρος, ὅτι γρηὶ τὴν ψυχὴν τοῦ στρατηγῶ ὑξύπορον εἶναι, πτεροῦ δίκην ἢ νοήματος· ὃ παρέφρασε μᾶλλον ἢ μετέφρασεν ὁ Γαλλικὸς μεταφραστὴς. — 6, δοκιμασθήσεται καὶ πρώτη.] πλεονάζειν μηδὲν δέον ἔειπεν ὁ σύνδεσμος. — 14, Δεινὸν γάρ... τὸ νικᾶν.] Οὕτως ἴσως ἐγρηὶν μεταφράσαι ταῦτα· Ce métal fournirait aux ennemis des armes terribles, pour remporter la victoire, s'ils pouvaient corrompre votre général. — 19, ἄπιστος,] μὴ δυνάμενος ἐμπαιῆσαι πίστιν τοῖς ὑπ' αὐτόν. Ἴσως γε μὴν ἐγράφετο πάλαι, ἄπειρος· οἷόν τι ἔειπεν ὑπονοῆσαι καὶ ὁ Γάλλος μεταφραστὴς, ἀμφοτέρως βουλευθεὶς ἐρμήνευσαι τὰς λέξεις, parceque l'un étant suspect, sans expérience, et l'autre faible. Μεταφραστέον, ἄμα, parce que l'un ne pouvant inspirer de la confiance, et l'autre n'ayant pas assez de force, etc. — οὐδέτερος ΓΑΡ.] Ἴσ. γρ. ΔΕ. — 24, ἐλλείπει.] Ἴσ. γρ. ἐλλείπει.

— Σελιαί 10, στ. 25, περιττήν εὔνοιαν.] ΗΔ, ΑΤ (ἀδιανοήτου) περὶ τὴν εὔνοιαν. Τὸ δὲ περιττήν, ἐπὶ τοῦ δεινὴν ἢ σφοδράν, ὄδεδε.
 — 26, στρατηγοῦ.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, στρατηγόν. — Σελιαί 11, στ. 2, μύωπες.] Οὐ διὰ τοῦ ταοῦς (ὅπερ ἔστιν ὅτε σημαίνει) ὄφειλεν ἐνθάδε μεταπεφράσθαι τὸ μύωπες, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐρεγοῦς, ἢ aiguillons. — Σελιαί 12, στ. 8, τοὺς κάμνοντας.] Les malades, ἢ blessés, καὶ οὐχὶ les esprits abattus. — 19, στρατηγῶν.] Ἰσ. γρ. στρατηγοῦ. — 20, ἐκπέμψει.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, ἐκπέμπει. — 22, στρατηγόν.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, στρατηγός. — Σελιαί 13, στ. 24, Αἱ μὲν γὰρ καὶ τῶ... διαγωνίζονται.] Γαλλιστὶ, les premières, sans être plus fortes que les autres, n'en different que par l'éclat. — Σελιαί 14, στ. 10, μεμορημένους.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, μεμωρημένους. Ἔστι δὲ, πεπονημένους καὶ κακοπαθοῦντας. Τὸ θέμα Μορέω, παρὰ τὸ Μόρος, ὡσπερ Πονέω καὶ Μοχθέω, παρὰ τὸ Πόνος καὶ Μόχθος. — 12, ὅλως δέ.] Ἰσ. γρ. ὅλως τε. — 15, Προγόνων δέ.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, Προγόνων τε. — Σελιαί 15, στ. 6, καὶ τὰ πρόσθεν.] Ἐκ ΔΓ προσέθηκα τὸ ἄρθρον. — 12, κἂν ὥσι χρηστοί.] Ἀποκατέστησα τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, ἀνθ' ἧς ὁ πρὸ ἐμοῦ προείλετο, λαβὼν ἐξ ἀντιγράφων καὶ ἐκ τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος (Τακτικ. β', 22) τὸ, κἂν ὥσιν ἄχρηστοι. Φέρεται δὲ τὸ χρηστοὶ εἰς τοὺς προγόνους, σαφέστερον ἂν ἐκφρασθὲν, εἰ ἔλεγε, καὶ εἰ (ἢ κἂν εἰ) ἦσαν χρηστοὶ, καθάπερ ὀρθῶς ἠρμήνευσε καὶ ὁ Γαλλικὸς μεταφραστὴς. — Σελιαί 16, στ. 4, ἐθέλοντες.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ἐλθόντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Σελιαί 17, στ. 1, Ζητείσθω.] ΗΔ, ΑΤ, Ζηλούσθω. — 3, δέ.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου. — 9, μηδέ.] ΗΔ, ΑΤ, μήτε. — στ. 19, καὶ εὐρωστοτάτους.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου. — Σελιαί 18, στ. 2, κωλύοι.] ΗΔ, ΑΤ, κωλύη. — 5, προσῆ. Προσέθηκα τὴν λέξιν, ἐν' ὅπως οὖν εὐσυνετώτερον γένοιτο τὸ ἡμαρτημένον τοῦτο χωρίον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

ΣΒΑΙΑΙ 19, στ. 4, γνώμης αὐτῷ· ἢ τούτου ἕνεκα ἀκολουθήσαντας.] ΗΛ, ΑΤ, γνώμης Αἴτιοῦ· ἢ τούτου ἕνεκα Ἀκολουθήσοντάς. Ἐνδέχεται μέντοι καὶ εὖτω πάλαι γεγράφθαι, γνώμης· αὐτοῦ· τούτου ἕνεκα ἀκολουθήσαντας. — 9, ὥστε δὴ, ἃ ἐννοῆσαι μὲν μελετᾶν· μόνος δὲ οὐ τὰ αὐτοῦ βεβαίως εἰχειῶται.] ΔΓ, ὥστε τε δεῖ ἃ κ. τ. λ. Ἰσ. γρ. (δίχα τοῦ δευτέρου συνδέσμου), ὥστε δὴ, ἃ ἐννοῆσαι, μελετᾶν κ. τ. λ. ἢ ὥστε δὴ, ἃ ἐννοῆσαι, συμμελετᾶν κ. τ. λ. ἢ, ὥστε δὴ, ἃ ἐννοῆσαι, μὴ μόνος μελετᾶν· μόνος γάρ κ. τ. λ. — ΣΒΑΙΑΙ 20, στ. 2, αὐτῷ.] ΗΛ, ΑΤ, αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

ΣΒΑΙΑΙ 21, στ. 12, μέλλει.] ΗΛ, ΑΤ, μέλλει. — 17, προκαλεῖσθαι.] Οὕτως εἶπεν ὁ πρὸ ἐμοῦ, ἀντὶ τοῦ προκαλεῖσθαι. — 22, πλεμύσαν.] Ἰσ. γρ. πλεμύσουσιν. — ΣΒΑΙΑΙ 22, στ. 2, εὐμόνον εἰκίας καὶ πλείου.] Ἐκ τοῦ Δημοσθένους (Ὀλυμπ. β', σελ. 21) τοῦτο· « Ὡσπερ γὰρ εἰκίας, εἴμαι, καὶ πλείου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ταούτων, τὰ κάτῳθεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ, εὖτω καὶ τῶν πράξεων « τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθείας καὶ δικίας εἶναι προστάξει. » — 20, ἐπιτρέπειν.] Ἐκ διορθώσεως τοῦ πρὸ ἐμοῦ, ἀνθ' ἧς γε μὲν κείνος εἶπεν ἐν τῷ κειμένῳ κακῆς γραφῆς, ἐπιτρέχειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

ΣΒΑΙΑΙ 23. Οὐκ ἔστιν Ὀνησάνδρου ἡ ἐπιγραφή τοῦ κεφαλαίου, καθάπερ εὐδὲ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων αἰ πλείστα, ἀλλ' ἐφαιτέρου τινὸς γραμματικῷ, καὶ τούτου χριστιανῷ· ἢ ὄργαν ἐξ ἑν ἰστορίσκου Διαιτήρι

τριῶν λέξεων, ὙΠΕΡ ΤῶΝ ἈΜΑΡΤΙῶΝ. Σολοικίζει δὲ καὶ τὰ ἐχόμενα.
 — στ. 8, ἢ οἷς οἱ νόμοι ἱεροῖς.] ΗΔ, ΑΤ, ἢ ὡς οἱ νόμοι οἱ ἱεροῖ.
 Ὁ νοῦς, ἢ οἷς ἱεροῖς, τουτέστιν, αἷς θυσίαις, οἱ νόμοι κελεύουσι. —
 ΣΒΛΙΑΙ 24, στ. 1, εἴ τις Ἡ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΗΛΙΣ, Ἡ ἸΔΙΑΙ ΜΟΛΥΣΜΑ
 ἐκάστω ΣΥΝΕΣΤΙΝ, ἀποδιοπομπούμενος.] ΗΔ, ΑΤ, εἴ τις, Ἡ ΔΗΜΟ-
 ΣΙΑ ΚΗΛΙΣ, Ἡ ΔΙΑΜΟΛΥΣΜΑ ἐκάστω, ΣΥΝΕΣΙΝ ἀποδιοπομπού-
 μενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

ΣΒΛΙΑΙ 25, στ. 30, ἐπιβάλλωσιν.] ΗΔ, ΑΤ, ἐπιβάλλωσιν. —
 ΣΒΛΙΑΙ 27, στ. 17, συνεσταλμένη μᾶλλον.] ΗΔ ἡ προσθήκη τοῦ συγκρι-
 κτικοῦ· ἔχει δὲ τὴν σύγκρισιν πρὸς τὸ ἐχόμενον, εὐμεταχείριστος. —
 24, πτοίας τινὰς.] ΗΔ, ΑΤ (διὰ τριῶν λέξεων) πτοίας ποίας τινὰς.
 — ΣΒΛΙΑΙ 28, στ. 13, πάνυ.] ΗΔ (εἰκάσαντος αὐτὴν καὶ τοῦ πρὸ
 ἐμοῦ), ΑΤ, πάλιν. — 14, εἰ δὲ μὴ.] ΗΔ, ΑΤ, εἰ δὲ καὶ μὴ. —
 ΣΒΛΙΑΙ 29, στ. 11, ἡ πάντων- ὄψις.] ΗΔ ἡ προσθήκη τρῦ ἄρθρου.
 — 14, ἀναφερόμενος. Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ἀναραινόμενος. — 16, πυρὰ καιό-
 μενα.] ΗΔ, ΑΤ, πυρακτούμενα. — ΣΒΛΙΑΙ 31, στ. 18, φθειρέσθω.] Ἰσ.
 γρ. φθειρέτω· καθάπερ γέγραπται μικρὸν ἀνωτέρω (σελ. 30, στ. 21.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

ΣΒΛΙΑΙ 33, στ. 2, πάροδον.] Ἰσ. γρ. (ἐνάρθρως), τὴν πάροδον.
 — ΣΒΛΙΑΙ 34, στ. 3, εἰσβάλλοντας.] Ἄμεινον ἴσως ἦν γράφειν
 ἀορίστως, εἰσβαλόντας. — 4, ἀποκλειῖσαι.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ἀποκε-
 κλειῖσθαι. — 6, οὐ προνοητέον.] ΗΔ (ἦν νῦν καὶ μαρτυρουμένην ὑπὸ
 τοῦ ἐμοῦ αντιγράφου συνερῶ), ΑΤ, εὐ προνοητέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

ΣΒΛΙΑΙ 34, στ. 10, κἂν ἐφ' ἡμέραν.] ΗΔ, ΑΤ, ἂν ἐφ' ἡμέραν. —
 ΣΒΛΙΑΙ 35, στ. 1, φύλακας.] Ἰσ. γρ. ΑΤ (πρεπαροξυτόνου, φύλακας,

παρά τὸ φύλαξ), φυλακὰς (παρὰ τὸ φυλακῆ.) — 4, μέλλ.)
 ΗΔ, ΑΤ, μέλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

ΣΕΛΙΔΙ 36. Τῶν Βυζαντινῶν ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λέξις ΑΠΛΗΚΤΑ, Ἄπληκτον βαρβάρως ἔλεγον τὸ στρατόπεδον, καὶ ῥῆμα Ἀπληκεύειν, τὸ στρατοπεδεύειν, παρὰ τὸ τῶν Ῥωμαίων ὄρθην applicare, ὅπερ ἐκείνοι μετὰ δοτικῆς καὶ αἰτιατικῆς συνέταττον, οἷον Applicare castra flumini (ΤΙΤ. ΛΙΥ. ΧΧΧΙΙ, 30), τουτέστι, παρεμβάλλειν παρὰ τὸν ποταμὸν. « Ἀπληκεύω, καὶ Ἄπληκτον, τόπος ἐνθα καταλύουσι τῆς ὁδοιπορίας τὰ στρατόπεδα », φησὶ Σουΐδας. — 6, πεπολισμένη,] τουτέστιν ἡ παρεμβολή, ἢ μὴ τῇ εἰς πόλεως τάξιν κεκοσμημένη. — 13, ἀέρος φύσιν.] ΗΔ, ΑΤ, ἀέρος χύσιν. — τοῖς χειμαδίαις.] ΗΔ, ΑΤ, ταῖς χειμαδείαις : ταῖς χειμαδίαις. Τὰ χειμάδια (οὐδετέρως) ὑπονοούμενον ἔχουσι τὸ χωρία. ΣΕΛΙΔΙ 37, στ. 9, ἐπειδὴν γὰρ μετὰ χρόνον κ. τ. λ.] Ἐπειδὴν μετὰ τὸ πολὺν χρόνον ἐν ἀργίᾳ διατρίψαι ἀναγκάζονται πολεμεῖν κ. τ. λ., ὡς ἐνόησε καὶ ὁ Δέων (Τακτικ. ζ', 2), « Ὅταν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀναθέντες, πάλιν ἐπὶ « τοὺς πίνους ἔλθωσιν, οὔτε ἡδέως ἔξουσιν, οὔτε ἐπὶ πολὺ καρτερήσουσιν κ. τ. λ. Διόρθου τοίνυν καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν, γράφων, qu'en les rappelant après un long repos ils ne s'y prêtent, etc. Ὅπερ οὐ πάνυ σαφῶς ἐδήλωσεν ὁ μεταφράσας. — 11, οὐχ ἡδέως ἐξίασιν, Οὔδ' ἐπὶ πολὺ.] ΗΔ, ἀντὶ τοῦ, Οὔτ'. Ἡ γὰρ οὕτω γραπτέον, ἢ ὡς ὁ Δέων (οὐ φθὰς παρεθέμην τὸ μαρτύριον), οὐθ' ἡδέως ἐξίασιν, οὐτ' ἐπὶ πολυ. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀντὶ τοῦ ἐξίασιν, ὁ Δέων ἔγραψεν, ἔξουσιν, ἢ ἡμαρτημένη γραφῇ τοῦ Ὀνησιάνδρου ἐντυχῶν, τὴν λογοκλοπεῖαν ἐπὶ πλυγασασθαι πειρώμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΣΕΛΙΔΙ 38, στ. 12, Γυμναζέτω δὲ τοιαῖσδε τισί] ΗΔ, ΑΤ (ἀσυνδέτου) Γυμναζέτω τοίοις δέ τισι. Τὸ δ' ἐμὸν Ἀντίγραφον φέρει, Γυμναζέτω δέ τισι τοίοις. Τὴν ἐμὴν διόρθωσιν πισταῦται ὁ τὸν

Ὀνήσανδρον ἔρμαιον πεπειμημένος Λέων ὁ Αὐτοκράτωρ (Τακτικ. ζ', 2),
 « Γύμναζε δὲ τὸν στρατὸν τοιοῦτοις τρόποις. » — Σελίδαι 39, στ. 7,
 ἐκτάσεις καὶ συστολάς καὶ ἐγκλίσεις . . . μεταγωγάς . . . πυκνώσεις . . .
 ἀντεξόδους κ. τ. λ.] Πάντων τούτων τὴν διδασκαλίαν εὐρήσεις ἐν τοῖς
 περὶ αὐτῶν ἐξ ἐπαγγελίας γράψασιν, Ἀρριανῶ, Αἰλιανῶ καὶ τοῖς λοιποῖς
 τακτικοῖς. Σημειούσθω δὲ τὸ Ἀντεξόδος, ὡς μήπω κατακεχωρισμένον
 ἐν τοῖς Λεξικοῖς. — 18, καὶ τὴν ἀμφιπρόσωπον μάχην.] Ἡ αὐτὴ εἶσις
 καὶ ἡς ἐν τοῖς ἐξῆς (σελ. 79) ποιήσεται μνειάν ἀμφιστόμου μάχης· ἑτέρα
 δὲ τῆς Ἀντιστόμου; περὶ ὧν ἐπιθι τὸν Αἰλιανὸν (Τακτικ. κεφ. λζ' - λθ')
 καὶ τὸν Ἀρριανὸν (Τακτικ. σελ. 67-69, ἐκδ. 1683). — Σελίδαι 40,
 στ. 11, ἐπεκτείνουσι, καὶ βραδύ.] Ἡδ ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου·
 μεταμέλει δὲ μοι ὅτι οὐκ ἔτρεψα· καὶ τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ἐπεντείνουσι.
 — Σελίδαι 41, στ. 21, βεβωλασμένα,] πλήρη βῶλων γῆς ἀνεχθυσῶν
 τοῦ διαπέδου· παρὰ τὸ μήπω κατακεχωρισμένον ἐν τοῖς Λεξικοῖς Βωλάζω.
 — 23, βάλλειν.] Ἡδ, ΑΤ, βαλεῖν. — Ἰμάντων ταυρείων.] Ἐκ ΔΓ (ἢ
 συνάδει καὶ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον), ΑΤ, Ἰμάντων ἐκ ταυρείων. — Σελίδαι
 42, στ. 5, ἐκβαλοῦντας τοὺς ἑτέρους.] Ἡδ, ΑΤ, ἐκβάλλοντας ἑτέρους.
 Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον οὐδὲν μᾶλλον ὀρθῶς, ἐκβάλλοντας ἑτέρους. —
 14, κἂν λιτὸν ἦ.] Ἡδ, ΑΤ, κἂν τι λιτὸν ἦ· ὅπερ ἐστὶ διορθώσις
 τοῦ πρὸ ἐμοῦ, οὐκ ἀντιγράφου γραφῆ. Τὸ ἐμὸν, ἀν τι λιτὸν ἦ.
 Μαρτυρεῖ μοι τῇ διορθώσει ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων (Τακτικ. ζ', 21),
 « Πᾶσαν τροφήν ἠδέως ἐσθίει καὶ πίνει, κἂν λιτὴ ἐστίν, ὑπὲρ τὰς
 « πολυτελεῖς τροφάς. » — 20, ἀκμητᾶ.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, ἀγμητᾶ. Ἐτέρα
 ΔΓ, ἀκμητᾶ. — 24, κρυμοῖς.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, κρυμοῖς. — Σελίδαι 43,
 στ. 15, εἰσβάλλη.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, εἰσβάλη. — 17, αἱ
 γὰρ μέγιστα.] Ἰσ. γρ. καὶ γὰρ μέγιστα. — Σελίδαι 44, στ. 14, ἐπι-
 χειρήσουσιν.] Ἡδ, ΑΤ, ἐπιχειρήσωσιν. — 18, συνταπτέτω.] Ἐκ τοῦ
 ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, ἐνταπτέτω. — 22, παραφυλάξουσι.] Ἡδ, ΑΤ,
 παραφυλάξωσι. — 24, ἀποχώρησις.] Ἰσ. γρ. ὑποχώρησις. — Σελίδαι
 45, στ. 6, κτεινάτω τούτους.] Ἀπηνὲς τοῦτο, Ὀνήσανδρε. — Σελίδαι
 46, στ. 11, εἰκὸς γὰρ ποτε.] Ἡδ, ΑΤ, εἰκὸς ἂν ποτε. — 18, βέπου-
 σιν.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, μαραίνουσιν. — Σελίδαι 47, στ. 1,
 ἀνάτασις . . . τόνος.] Οὐδὲν, ὡς εἶπεν, πλεόν τοῦ δευτέρου σημαίνει τὸ
 πρῶτον· ἴσως ἐγγράπτο, ἀνάστασις. — Σελίδαι 49, στ. 18, διὰ
 ΣΚΟΠῶΝ ἀοράτων τοῖς πολεμίοις ἄξιον.] Ματαίως ἰσχυρίσατο ὁ πρὸ
 ἐμοῦ καλῶς ἔχειν τὸ σκοπῶν, καίπερ οὕτω γεγραμμένον καὶ παρὰ τῷ
 ἄρριανῷ (Τακτικ. ιζ', 116). Ἄλλοι δὲ πρὸ ἐκείνου νοθεῖαν οὐκ ἀλόγως κατα-
 γνόντες τῆς λέξεως, εἰς τὸ τόπων τρεπτέον εἶναι ὑπενόησαν. Πιθανώ-

162 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

τερων ἔμοι γε δεκαὶ τὸ τρέπειν εἰς τὸ ΣΤΙΒΩΝ, λέξιν συνήθη τοῖς Τακτι-
 κοῖς. Ἀδύτικα Πολύβιος (β', 25), « Συντάξαντες, ἅμα τῷ φρωτὶ, συμ-
 » φανεῖς γενομένοις τοῖς πελεμίσις, ὑποχωρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον. »
 ἔστι τρέπειν καὶ εἰς τὸ ΣΤΕΝΩΝ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ ἐχρήσατο ὁ Ὀνήσαν-
 δρος. — ΣΚΑΙΑΙ 51, στ. 19, ἰδὼν ἄν τις.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ συν-
 δέσμου. — 21, περιειλημμένους.] Οὕτως ὀρθῶς τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον,
 ΑΤ, περιειλημμένας. — ΣΚΑΙΑΙ 52, στ. 19, καὶ παραμύχη.] Κακῶς
 πλεονάσαι μοι ἔδοξεν ὁ σύνδεσμος. — 27, μηδὲ δεικνύτω.] ΗΔ, ΑΤ,
 μήτε δεικνύτω. — ΣΚΑΙΑΙ 53, στ. 1, ἀντιστρατοπεδευκῶσι.] ΗΔ,
 ΑΤ, ἀντιστρατοπεδευκῶσι. — 3, μὴ ἐξαγέτω.] ΗΔ, ΑΤ, καὶ ἐξαγέτω.
 — 9, κρίναντες.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, κρίνοντες. — 25,
 ἔχεσθαι πραγμάτων.] Οὕτω καὶ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον· γραπτέον μέντοι
 εἶναι μοι δεκαὶ ἐνάθρως, ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων. — 27, εἴσ-
 ται ΚΑΙ ΕἼ. . . κατεστρατήγηται.] ΗΔ, ΑΤ, εἴσται ΚΑΝ ΕἼ. . . κατε-
 στρατήγηται. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον (δι' ἐνὸς συνδέσμου), εἴσται ΕἼ
 . . . κατεστρατήγηται. — ΣΚΑΙΑΙ 54, στ. 11, Προάγειν δὲ εἰ
 δεῖ νύκτωρ. . . προλεγέτω.] Οὕτω διερωτῶσας (εὐ κακῶς) ἔγραψεν ὁ πρὸ
 ἐμοῦ, ΑΤ, Προάγειν δὲ ἤδη νύκτωρ. . . προλεγέτω. Τὸ γε μὴν ἐμὸν
 ἀντίγραφον φέρει, Προάγειν δὲ νύκτωρ. . . προλεγέτω· ὅθεν ἐστὶν
 ἐτέραν γραφὴν (ὀρθωτέραν ἴσως) ὑπονοῆσαι τήνδε, Προάγων δὲ νύκτωρ
 . . . προλεγέτω. — 16, τῶν ἄλλων.] ΑΤ, τῶν ὄλων. — Δράσαντα, ἃ
 διὰ τάχους λαθόντα κ. τ. λ.] Ἐξ ΕΑ, ΑΤ, δράσαντα διὰ τάχους λαθεῖν.
 — ΣΚΑΙΑΙ 55, στ. 10, ἐγγυὲς ἔντες τοῦ παρ' ὧν δράσαι τι δεῖ καιροῦ.]
 ΗΔ, ΑΤ, ἐγγυὲς ὄντων παρ' ὧν δράσαι τι δεῖ καιρόν. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον·
 ἐγγυὲς ὄντων, τὸ παρὸν δράσαι τι δεῖ καιροῦ. Ἡ συνάρτησις, ἐγ-
 γυὲς ἔντες τοῦ καιροῦ, παρ' ὧν δεῖ τι δράσαι. — 14, ἔσται.]
 [σ. γρ. ἔστω. — ΣΚΑΙΑΙ 56, στ. 9, θύται.] « Θύτης, μάντις, ἱεροσκόπος », *φασὶν*
 Πλούκιος. — 13, εὐ ῥῆστόν γε μὴν.] ΗΔ, ἢ ἀνγκυκαία τῆς ἀρνήσεως
 προσθήκη. Αὕτη δὲ καὶ τὴν Γαλλικὴν μετέφρασιν ἀλλοιωσάσαι ὑπαγερεῖται,
 ἀντὶ τοῦ, ce qu'il apprendrait aisément en peu de temps, etc. γράφοντα,
 mais c'est une science qu'il ne saurait apprendre en assez peu de temps,
 pour qu'il puisse prendre de lui-même un bon conseil: — ΣΚΑΙΑΙ 57,
 στ. 7, ὑποταταγμένους.] Ἐκ ΑΤ, ΑΤ, ὑποταταγμένους. — 8, θαρρῆσιν καλυ-
 ρισαν.] ΗΔ, ΑΤ, θαρρῆσιν λέγουσαν. ἔστι δὲ γράφειν καὶ, θαρρῆσιν ὄχοισιν.
 — 15, ὅ, τι τεύξονται.] Οὕτω παρ' ἄπασιν, ὧν μικρὸν διαφέρει τὸ
 ἐμὸν ἀντίγραφον, ἔτι τεύξονται. Ὁ πρὸ ἐμοῦ, ὑπονοῶσας γραπτέον
 εἶναι, ὅ, τι τ' εὐξονται· ἐμοὶ δὲ τῶς ἐπέχειν ἐρεῖσθαι. — 19,
 δυσθυμοῦντας.] ΗΔ, ΑΤ, δυσθυμοῦντας. Εἰκόσ δὲ καὶ τὴν Γαλλικὴν

μεταφραστὴν παραπλήσιον τι ὑπονεῖσθαι. — ΣΚΛΙΑΙ 58, στ. 15, ἀποθεώσεις.] Ὑποπτος ἢ γραφή οὐδὲν ἦν τῆς ἐν τῷ ἐμῷ ἀντίγραφῳ φερομένης, ἀποθεώσεις. Ἰσ. γρ. ἀποθέσεις (ἀντιδισταλμένως πρὸς τὸ ἐγκλίσεις), ἵνα σημαίνῃ ἀποκαταστάσεις εἰς τὸν ἀρχαῖον τόπον, ὅθεν ἐνέκλιναν ἄλλοτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

ΣΚΛΙΑΙ 59, στ. 6, ἡγοῦμαι καὶ περί.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου. — ΣΚΛΙΑΙ 60, στ. 11, ἕως ἂν ἐλθωσιν εἰς δυσχωρίας.] Ἡ μὲν τοῦ συνδέσμου προσθήκη ΗΔ ἐστὶ· τὸ δὲ δυσχωρίας ἐκ ΔΓ, ΛΤ, δυσκολίας. — 24, ὁ δὲ παρῶν μὲν ὑπό.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον (δίχα τοῦ δευτέρου συνδέσμου), ὁ δὲ παρῶν ὑπό. Οὐδετέρα τῶν γραφῶν ἔρρωται. Ἰσ. γρ. ὁ δὲ, πρότερον μὲν ὑπό, ἀντιδισταλμένως πρὸς τὸ ἐχόμενον, μετὰ δὲ ταῦτα. Ἐγραφα δ' ἂν καὶ συντομώτερον, ὁ δὲ πάρος μὲν ὑπό, εἰ μὴ ἦν ποιητικώτερον. — 27, εἰς προσελθῶν.] Ἐκ ΔΓ, ΛΤ, εἰ προσελθῶν. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον οὐδὲν μᾶλλον ὀρθῶς, ὅς προσελθῶν. — ΣΚΛΙΑΙ 61, στ. 16, χωρίων.] Ἡ κακὴ ΔΓ, χωρίων, ὑπονοεῖν παρέχει γεγράφαι πάλαι, χώρων. — 17, ὑπολογίζεσθαι τε.] ΗΔ, ΛΤ, ὑπολογίζεσθαι δέ. — 19, καὶ ἦτοι.] ΗΔ, ΛΤ, καὶ εἴτε. — 28, καὶ περί τοῦ καταστρατηγεῖν οὕτως, ὡς ἐνεκα καὶ τοῦ μὴ καταστρατηγεῖσθαι.] Οὕτως ὁ πρὸ ἐμοῦ, προσθεῖς ἢ αὐτὸς ἢ ἐξ ἑτέρων διορθώσεως τὸ ἠμειωματικόν, ὡς. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον φέρει, καὶ περί τοῦ καταστρατηγεῖν τούτων ἐνεκα, καὶ τοῦ μὴ καταστρατηγεῖσθαι. — ΣΚΛΙΑΙ 62, στ. 16, ἀνακόπτειν.] ΛΓ, ἀνακάμπτειν ἢ φέρει καὶ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον. Μαρτυρεῖ μὲντοι τῷ ἀνακόπτειν καὶ ὁ Λέων (Τακτικ. 15', 21) οὕτω μεταμορφώσας τὸν Ὀνήσανδρον, « Οἱ γὰρ ἀναβαλλόμενοι καὶ ἀπρόσιτοι, καὶ τοῖς ὑπηρεταῖς αὐτῶν κελύοντες ἀνακόπτειν τοὺς οὕτως προσερχομένους, πολλῶν καὶ μεγάλων εἰκότως ἀδιαμαρτάνουσι πραγμάτων. » Σημαίνει δὲ τὸ ἀνακόπτειν, ἐνθάδε, τὸ κωλύειν, empêcher, καὶ οὐ τὸ κακοῦν, multiplier, ὡς φέρει ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις. — 17, καὶ εἰκότως.] Κακῶς ἐπλεόνασεν ὁ σύνδεσμος ἐν οὐδ' ὁ Λέων ἐτήρησε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

ΣΕΛΙΑΙ 63, στ. 3, φρασθῆναι.] Ἐξ ΔΓ, ΑΤ, φρασθῆναι. Ἰσ. γρ. πραγ-
 θῆναι. Ὁ δὲ Λέων (Τακτικ. ιζ', 40) ἢ ἀνέγνω φρασθῆναι, ἢ ἀντι-
 τούτου ἐξεδέξατο τὸ φρασθῆναι. « Πολλάκις ἀναγκαστὰ τινα καὶ παρὰ
 « πᾶσαν ὑπόνοιαν διὰ τῶν ἐρωτωμένων ἘΦΑΝΕΡΩΘΗΣΑΝ. » — 11,
 ἦνίκα.] ΗΔ, ΑΤ, καὶ ἦνίκα. — ΣΕΛΙΑΙ 64, στ. 18, ἐλλειπούσης.] ΗΔ,
 ΑΤ, ἐλλειπούσης. — 22, λαμβάνη.] ΗΔ, ΑΤ, λαμβάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

ΣΕΛΙΑΙ 65, στ. 9, φαίνεσθαι.] Ἰσ. γρ. φαίνεσθῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

ΣΕΛΙΑΙ 67, στ. 1, Καθάπερ. γέ μὴν ἐν καιρῷ στρατεύματος ἀνα-
 θάρρησις ὤνησεν, οὕτω καὶ φόβος ὠφέλησεν.] Τούτων τὴν ἐρμηνείαν πλα-
 νηθεὶς ἐκ τῆς ἐν τῆσι τῶν ἀντιγράφων διαίρεσεως τοῦ κειμένου, ὁ Γαλλικὸς
 μεταφραστὴς, τῷ πρὸ τούτου κεφαλαίῳ συνῆψε, car il s'est trouvé
 telle circonstance, etc. ἦν μικρὸν μεταρρυθμίσας προστίθει τῷ προκει-
 μένῳ χωρίῳ, mais comme il se trouve des circonstances où l'on
 doit rassurer l'armée, de même il y en a d'autres où il est avan-
 tageux de l'intimider. Ainsi, si l'armée venait à se relâcher, etc.
 — 9, φοβεροποιούντα.] Εἰ μὴ ἡμάρτηται ἡ γραφή, ΑΤ, φοβερὰν
 ποιούντα, καταχωριστέα ἐν ταῖς Λεξικοῖς τὸ σύνθετον, Φοβεροποιέω.
 — ΣΕΛΙΑΙ 68, στ. 3, θρασεῖς.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, θαρσεῖς.
 — 13, καὶ πότε' αὖ.] ΗΔ, ΑΤ, καὶ πότε' ἀν. — 17, διαπετάραται.]
 Ἐξ ΔΓ, ΑΤ, διαπέπραται. Ἔστι γε μὴν καὶ τὸ διαπράττεσθαι τῷ
 φόβῳ, ἐμοῖως δόκιμον. — 14, εἰ δυναθείη.] ΗΔ, ΑΤ, εἰ δυναθῆ.
 — ΣΕΛΙΑΙ 69, στ. 8, τούτους ἢ ἀποκτεινάτω παρὰ γοῆμα.] Οὐ μὲν οὖν
 φιλόανθρωπον τὸ πράγγεμα. — 20, προαγέτω.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, προσα-

γέτω.] — ΣΚΛΙΔΙ 70, στ. 3, εἰ γὰρ, ὁ μὴδέπω τις ἐώρακεν, ἐλπίζει μείζον γενέσθαι τῆς ἀληθείας.] ΗΔ (συναδουσα ἐκ μέρους τοῖς ἀντιγράφοις), ΑΤ, αἰ γὰρ, ὁ μὴδέπω τις ἐώρακεν, ἐλπίζει μείζον γε ταῖς ἀληθείαις. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, εἰ γὰρ ὁ μὴδέπω τις ἐώρακεν ἐλπίζειν μείζον γίνεται ταῖς ἀληθείαις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

ΣΚΛΙΔΙ 70, στ. 12, στρατευομένων.] ΗΔ, ΑΤ, στρατευσαμένων. Μαρτυρεῖ τῆς διορθώσεως καὶ ὁ Λέων (Τακτικ. κ', 184). — 15, ἐπ' αὐτῶν. . . τῶν καιρῶν.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ἐπ' αὐτὸν. . . τὸν καιρὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ κεφαλαίου ἐστρεψα τὸ ΣΥΝΤΑΞΣΕΙ εἰς τὸ ΣΥΝΤΑΞΕΙ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

ΣΚΛΙΔΙ 72, στ. 15, οὐδὲ μὲν.] Ἰσ. γρ. οὐδὲ μὲν. — ΣΚΛΙΔΙ 73, στ. 7, ἐν αὐτοῖς μέσοις.] ΗΔ, ΑΤ, ἐν αὐτοῖς τοῖς μέσοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

ΣΚΛΙΔΙ 74, στ. 8, διακατέχη.] ΗΔ, ΑΤ, διακατέχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ κεφαλαίου, ἀντὶ τοῦ ΚΟΝΤΩΝ γέγραπται ἐν ἑτέροις ἀντιγράφοις (ἐν οἷς καὶ τὸ ἐμὸν) ΑΚΟΝΤΙΩΝ.

ΣΚΛΙΔΙ 74, στ. 17, παρατάξεις.] Ἐξ ἑτέρων εἰκασίας, ΑΤ, τάξεις. Τῶ παρατάξεις μαρτυρεῖ καὶ ἡ κακὴ ΔΓ, πράξεις. — ΣΚΛΙΔΙ 75, στ. 1, προαγόντων.] ΗΔ, ΑΤ, προαγαγόντων. — 5, διήξωσι.] ΗΔ, ΑΤ, διείξωσι. Ἔστι δὲ τὸ διήξωσι σύμφωνον τοῦ διέλθωσι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Λέων (Τακτικ. ιδ', 106) τῆδ' τε καὶ τῆ προδ τῆσδε διορθώσει,

166 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

« Ὄφειλει δὲ εἶναι διάστημα εἰς τὰς ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ, ἵνα, ἐὰν οὕτως
 « συμβαλῆ (γρ. συμβεῖ) καὶ οἱ ψιλοὶ ἐκκενώσωσι τὰ βέλη αὐτῶν, καὶ
 « οὕτω ἐγένετο ἡ συμβολή, ἀλλ' ἔτι ΠΡΟΑΓΟΥΣΙΝ οἱ πολέμιοι, τότε
 « ἐπιστρέψουσιν εἰ ψιλοὶ μετὰ εὐταξίας, καὶ ΔΙΕΛΘΟΝΤΕΣ μέσσην τὴν
 « φάλαγγα ἀταράχως ἐπὶ ὀπισθεν διασωθῶσιν. » — 12, φθάσουσιν.]
 ΗΔ, ΑΤ, φθάσωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Σελίδι 77, στ. 1, ταύτη.] ΗΔ, ΑΤ, ταύτην. Ταύτη τῇ τῶν ψιλῶν συμ-
 μαχίᾳ πλεονεκτοῦεν· καθάπερ ἀνωτέρω (σελ. 13), « τῷ κόσμῳ πλεονεκτοῦ-
 « σιν », εἶρηκε. — 2, πρωτοστάται.] Πρωτοστάτης κέκληται ὁ πρῶτος καὶ
 ἡγούμενος ἐκάστου λόχου, ὃς καὶ Λοχαγὸς λέγεται, ὡσπερ ὁ τελευταῖος,
 Οὐραγός. Ὁ δὲ τοῦ Πρωτοστάτου ὀπισθεν τεταγμένος ἐκαλεῖτο Ἐπιστά-
 τῆς, ὁ δὲ τούτου κατόπιν, αὐθις Πρωτοστάτης, καὶ ὁ τούτου ὀπίσω, πάλιν
 Ἐπιστάτης, ἄχρι τοῦ οὐραγοῦ· ὥστε ὅλον τὸν στίχον ἐκ πρωτοστατῶν
 καὶ ἐπιστατῶν συντετάχθαι, παραλλάξ τεταγμένων (Ἰδ. Αἰλιαν. Τακτικ.
 κεφ. ε'). — 13, κεραμωθέντες,] τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἡρμέ-
 νους, οὕτω συμπυκνώσαντες, ὥστε τῶν στεγαζόντων τὰς οἰκίας κεράμων
 παρέχειν ἔμφασιν. Τοῦτο οὕτως ἐξηγεῖται ὁ Ἀρριανὸς (Τακτικ. σελ. 33),
 « Τοὺς θυρεοὺς προβέβληνται πρὸ σφῶν· οἱ δ' ἐφεισθηκότες αὐτοῖς ὑπὲρ
 « τῶν κεφαλῶν, ἄλλος ὑπὲρ τοῦ ἄλλου ὑπερωρήσας προβάλλεται. Καὶ τὸ
 « πᾶν οὕτως ἀκριβῶς φράττεται, ὥστε καὶ ἀκοντιστὰς ἄνωθεν καθάπερ
 « ἐπὶ στέγης διαθέντας δέχεσθαι, καὶ λίθους ἀμαξιαίους μὴ-διαλύειν
 « τὴν σύγκλεισιν, ἀλλὰ κατακυλιόμενους τῇ ρύμῃ ὑπερπίπτειν εἰς τὸ
 « δάπεδον. » Τοῦτο σαφῶς παρίστησι καὶ ἡ τῷ ἡμετέρῳ Ὀνησάνδρῳ
 ἐξῆς προσθεθεῖσα λιθογραφικὴ εἰκὼν (ἀριθμ. 13). Ἐντεῦθεν, εἴ σοι σχολή,
 διόρθου καὶ τὸν Λέοντα (Τακτικ. ιδ', 103), « Ὑπὲρ κεφαλῆς ἄραντες
 « τοὺς θυρεοὺς, οὕτως προσερχέσθωσαν (γρ. προσερχέσθωσαν), ἕως ἂν ἐντὸς
 « γένωνται τῶν ῥιπτομένων σαγιττῶν, ἢ ριχταρίων· οὕτως γὰρ, ὡς εἰπεῖν,
 « ΚΕΡΑΣΘΕΝΤΕΣ οὐδὲν πάθωσι κακὸν ἀπὸ τῶν ῥιπτομένων παρὰ τῶν
 « πολεμίων βελῶν », γράφων, ΚΕΡΑΜΩΘΕΝΤΕΣ, ὡσπερ ἐτέρωθι ὀρθῶς
 γέγραπται παρὰ τῷ αὐτῷ Λέοντι (κ', 183). » — 21, ἐπιθέοντες.]
 ΗΔ, ΑΤ, ἐπιθέοντες· ὅπερ χειρόνως παρὰ τῷ Λέοντι (Τακτικ. ιδ', 104),
 ἐπιτιθέοντες, γέγραπται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Σελιαιδ 78, στ. 13, τὸ δὲ αὐτὸ.] Γραπτέον, οἶμαι, τοῦτο δ' αὐτό.
 — Σελιαιδ 79, στ. 2, τὴν τῶν ΠΕΖΩΝ φάλαγγα.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον,
 τὴν πεζῶν φάλαγγα. Ἰσ. γρ. ΠΟΛΕΜΙΩΝ, ὅπερ ἔειπεν ἀναγνῶναι
 καὶ ἡ Λατινικὴ μετάφρασις (adversariolum), ἢ γοῦν τοὺς τῶν πολεμίων
 πεζοὺς ἐκδεκτέον. — 5, ἀποστέλλων] Ἰσ. γρ. ἀποτεινῶν, ἢ ἀποστενῶν.
 Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἀποτεινομένη, ἢ ἀποστενουμένη ἡ φάλαγξ, ὥστε πολὺ
 πλέον ἔχειν τὸ βάθος τοῦ μήκους, ἀσθενὴς γίνεται. — 19, τὰ παρὰ
 κέρατα.] Ἰσ. γρ. τὰ παρὰ τὰ κέρατα. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον συνθέτως, τὰ
 παρακέρατα — 26, ἐγκλίνοντας.] ΗΔ, ΑΤ, ἐγκλίνοντας. — 27,
 ἀμφίστομον.] Ἐπιθι τὰ ἀνωτέρω (σελ. 161) σημειωθέντα περὶ τῆς ἀμφι-
 στόμου μάχης. — Σελιαιδ 80, στ. 28, Πολλάκις δέ.] Ἰσ. γρ. Πολλάκις
 γὰρ· καθὰ φέρει τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον. — 30, μνησοειδὲς σχῆμα,] δ
 καὶ σιγμασοειδὲς ὀνομάσει ἐν τοῖς ἐξῆς, διὰ τὸ εἰς σχῆμα τοῦ σίγμα-
 στοιχείου, οὕτω C πάλαι γραφομένου. Μνησοειδὲς, δὲ παρὰ τὸ ταυ-
 τόσημον ἡμικύκλιον τῆς μήνης, τουτέστι τῆς σελήνης. — Σελιαιδ 81,
 στ. 5, βουλόμενοι.] ΗΔ, ΑΤ, βουλομένους. ΔΓ, βουλομένοις. — 10,
 ἀλλήλαις.] ΗΔ, ΑΤ, ἀλλήλαις. — 18, ἐναντίως ἐστάτω.] Ἰσ. γρ.
 ἐναντίως ἐστάτω. — 24, μηδέν.] Ἰσ. γρ. καὶ μηδέν. — Σελιαιδ 82,
 στ. 4, ἐπὶ κέρας.] Ἄμεινον γράφειν, ἐπὶ κέρως, ὡς εἶκασε καὶ δὲ πρὸ ἐμοῦ.
 — 14, ἐὰν δὲ δὴ μένωσιν.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον κακῶς, ἐὰν δὲ μὴ μέ-
 νωσιν. Ἴσως ἦν πάλαι γεγραμμένον, ἐὰν δὲ διαμένωσιν. — 21,
 προσβάλοι.] ΗΔ, ΑΤ, προσβάλλη. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, προσβάλλη. —
 Σελιαιδ 83, στ. 1, κερασθήσονται.] παρὰ τὸ κέρας, Κεράω, ὅπερ ἄλλοι
 ἄλλως ἐξηγήσαντο παρὰ τῷ Πολυβίῳ. Ἴσως δ' Ὀνήσανδρος ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 σημασίας ἔταξεν ὧδε τὸ ἀπλοῦν ἐφ' ἧς ἀνωτέρω (σελ. 79 καὶ 80) ἐγρή-
 σατο τῷ συνθέτῳ Ὑπερκεράων. — 9, καταπεπληγμένον.] Ἐξ ΕΔ,
 ΑΤ, καταπεπληγμένων. — 13, μεταβαλλόμενον.] ΗΔ, ΑΤ, μεταβαλ-
 λόμενον. — 18, ἐπιφέρονται.] ΗΔ (πρὸς ἦν χειραγωγεῖ πως καὶ ἡ
 κακὴ ΔΓ, ἐπικέρονται). ΑΤ, ἐπικέονται.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

ΣΕΛΙΔΙ 85, στ. 4, ἐκπέμψαι.] ΗΔ, ΑΤ, ἐκπέμψη. — 5, στρατιᾶς.] ΗΔ, ΑΤ, στρατείας. — 8, συμβάλλη.] ΗΔ, ΑΤ, συμβάλλη. — 10, ἀναστάντας.] ΗΔ, ΑΤ, ἀναστήσαντας. — 25, ἀπειράστων.] Ἰσ. γρ. ἀπειράτων. — ΣΕΛΙΔΙ 86, στ. 17, ἂν ἔτι.] ΗΔ, ΑΤ, ἐάν ἔτι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

ΣΕΛΙΔΙ 87, στ. 9, κἄν τε κατὰ.] ΗΔ, ΑΤ, κἄν τε καὶ κατὰ. — 10, καὶ γὰρ δὴ τὸ ψεῦδος κ. τ. λ.] Οὐχ ἠρμήνευσεν ἀκριβῶς ὧδε τὸ κείμενον ἢ Γαλλικὴ μετάφρασις· ἐγρήν γὰρ φάναι, car la feinte est nécessaire dans une grande bataille. — ΣΕΛΙΔΙ 88, στ. 1, ἐπὶ τὰ μέσα συνέχοντος.] Ὑπόπτος ἢ μετοχή, ἢ ἢ πρόθεσις. Ἄρ' ἦν, ἐπὶ τὰ μέσα ὄντος, ἦ, τὰ μέσα ἔχοντος, ἢ, τὰ μέσα συνέχοντος; οὐκ ἔχω τί φῶ. — 7, ὡσθ' ἄμα.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, ὡς θαῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

ΣΕΛΙΔΙ 89, στ. 2, ἀδελφούς παρ' ἀδελφοῖς κ. τ. λ.] Ὀμηρικόν τὸ παράγγελμα (Ἰλιάδ. β', 362),

Κρίν' ἄνδρας κατὰ φύλα, κατὰ φρήτρας, Ἀγάμεμνον,
Ὡς φρήτην φρήτησιν ἀρήγη, φύλα δὲ φύλεις.

— 6, τῷ πλησίον.] ΗΔ, ΑΤ, τὸ πλησίον. ΔΓ, τοῦ πλησίον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

ΣΕΛΙΔΙ 91, στ. 9, παραπλησίον.] ΗΔ, ΑΤ, παραπλήσιον.] — 15, τῷ τετάρτῳ, καὶ ὁ πέμπτος κ. τ. λ.] Ἴσως ἐξερρύη τι τοῦ χωρίου δι

αντιγραφῶν ἀβλεψίαν· ἡ γὰρ τάξις ἀπῆται, τῷ τετάρτῳ, καὶ ὁ τέταρτος τῷ πέμπτῳ, καὶ ὁ πέμπτος κ. τ. λ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

ΣΤΡΑΤΗΓ. 92, στ. 6, παραφορᾶ.] Ἰσ. γρ. περιφορᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ:

ΣΤΡΑΤΗΓ. 94, στ. 1, καὶ τὰς διώξεις.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ ἀρθροῦ. — 6, πλείονά τε.] ΗΔ, ΑΤ, πλείονα δέ. — 18, λεγόντων.] Ἀπτικῶς, ἀντὶ τοῦ λεγέτωσαν· ὅπερ οὐκ ἠρμῆνευσεν ὀρθῶς ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις· ὁ γὰρ νοῦς, Aussi doit-on faire entendre aux soldats qu'il n'est rien etc.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

ΣΤΡΑΤΗΓ. 95, στ. 11, δείματα.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, δείγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

ΣΤΡΑΤΗΓ. 97, στ. 1, ταῦτα.] ΗΔ, ΑΤ, ταύτη. — 6, Ἐνίοτε δὴ ποτε.] Τὸν μὲν σύνδεσμον τρεπτέον εἰς τὸ δέ· ὑποπτα δὲ καὶ τὰ δύο χρονικὰ ἐπιρρήματα ἐκ περιττοῦ συναφθέντα. Ἔστι τι παραπλήσιον καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει (Κατὰ Ἄνδρου. σελ. 609), « Ἀλλὰ παρ' ὑμῶν « ποτε πώποτε δεινότατα ἐν τῇ πόλει γέγονεν »; — 13, ὡς τέτακται.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, ὡς δὲ τέτακται· ἐξ ὀρθωτέρας ἴσως γραφῆς, ὡς διατέτακται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ.

ΣΤΡΑΤΗΓ. 98, στ. 2, τίνος τε.] ΗΔ, ἢ προσθήκη τοῦ συνδέσμου. — 4, ὡσπερ ἀγαθόν.] ΗΔ, ΑΤ, ὡσπερ γὰρ ἀγαθόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

ΣΤΡΑΤΗΓ. 101, στ. 4, τόλμης ἐστὶν ἡ γνώμης.] Προσυπάκουε τὸ μᾶλλον, ἢ ἀπὸ κοινοῦ προσλάβαναι τὸ ἐχόμενον πλείον. — 9, πῶς ἂν

170 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ

ἐνταῦθά τις ἢ φρονήσει τὸ νικᾶν.] ΗΔ, ΑΤ, πῶς ἐνταῦθα τῆ σῆ φρονήσει τὸ νικᾶν. Τὸ δ' ἐμὸν ἀντίγραφον· πῶς ἐνταῦθα τὸ νικᾶν τῆ φρονήσει.

— 11, ἢ προαιρέσει τὸ ἠτῶσθαι μαρτυρήσειεν.] Οὐ πάνυ σαφές τὸ εἰρημένον· ὁ γὰρ καλῶς ἔλεγε Δημοσθένης Ἀθηναίοις ἐπιστέλλων (Ἐπιστ. α', σελ. 146β), τούτῳ Ονήσανδρος βουλευθεὶς γρήσασθαι, οὐ κατώρῃωσι τὴν μίμνην. Ἐλεγε δ' ἐκεῖνος τὸ μετὰβουλοῖσι τῶν Ἀθηναίων κακίῳσι, « Οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἔχει κίνδυνον, περὶ ὧν ἐφ' ὑμῖν ἔστιν, ἕπως ἂν βού-
« λησθε πρῶξαι, μεταβουλεύεσθαι πάλῳαίς, καὶ περὶ ὧν ἂν ἐναστῆ
« πόλεμος· ἀλλὰ ἢ περὶ τούτων μετὰ γνώσεως ἤττα τῆς προαιρέσεως γίγνε-
« ται. » — 13, Στρατιώταις μὲν ἐκ στρατεύματος,] τούτέστι μέρει τινὶ στρατιωτῶν. — ΣΕΛΙΑΙ 103, στ. 22, ἀγαθὸν μὲν, εἰ πάντας οὕτως ἔχειν γνώμης πείσει στρατηγός, **ἘΠΕΙ ΤΟΙ ΓΕ ὩΣ ΠΛΕΙΣΤΟΙ**, ἢ γὰρ παντελεῖς κ. τ. λ.] Κόμιστα ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν διατίθεται τὸ χωρίον, ἕπερ συντομωτέρως μὲν οὕτως ἔξεστι διερθεῖν, περιαιροῦντας τὸν πρῶτον ἐναντιωματικὸν σύνδεσμον (μὲν) καὶ τὸν τελευταῖον αἰτιολογικὸν (γὰρ), τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ χώραν ἔωντας, **Ἀγαθὸν**, εἰ πάντας οὕτως ἔχειν γνώμης πείσει στρατηγός· ἐπεὶ τοί γε ὡς πλείεσται ἢ παντελεῖς κ. τ. λ. Ἡ μακροτέρα δὲ καὶ ἴσως ἀληθεστέρα διέρθρωσις τισαύτη τις ἂν εἴη, **Ἀγαθὸν μὲν, εἰ πάντας οὕτως ἔχειν γνώμης πείσει στρατηγός, Εἰ δὲ μὴ, τοῦς γε πλείεστος**· ἢ γὰρ παντελεῖς κ. τ. λ. Ἐξεῖ γὰρ οὕτω παραπλησίαν σύνταξιν τῶ ἐν τοῖς ἐξῆς (σελ. 144) χωρίῳ τῷδε, « **Εἰ δὲ διαβοηθεῖν τὸ κήρυγμα, τάχα μὲν καὶ πάντες, ὡς δὲ πρόδηλον εἶπεῖν, αἱ γε πλείους τὰ ἔπλα ῥίψουσι.** » — ΣΕΛΙΑΙ 104, στ. 9, θαυμασιώτεροι.] Ἰσ. γρ. θαυμασιώτεροι· πλὴν εἰ μὴ ὑπερσπικίσαι Ονήσανδρος ἠβουλήθη. — 23, οὐ... ἐπιφερόμενοι μνήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ κ. τ. λ.] Ἡ τὸν συμπλεκτικὸν διαγραφτέον, οὐ... ἐπιφερόμενοι μνήμην, ἀλλὰ τὴν ἐκ, ἢ μιᾶς λέξεως προσθήκη γραπτέον, οὐ... ἐπιφερόμενοι μόνον μνήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ. — ΣΕΛΙΑΙ 105, στ. 2, θραύων.] Γραπτέον, αἶμα, θράττων, τούτέστι, ταραττων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ.

ΣΕΛΙΑΙ 105, στ. 12, ἢ μὴ τολμηρότερον.] Περιαιρετέα ἢ ἀπαγόρευσις.
— ΣΕΛΙΑΙ 106; στ. 1, εἰσινέγκαιτο.] ΗΔ, ΑΤ, εἰσινέγκαιτο. —
8, γνώμης δὲ προμηθείᾳ βουλευσαί τι κρείττον, οὐκ ἄλλως.] Ἰσως

ἔστικτο καὶ ἐγγράπτο πάλαι τοῦτον τὸν τρόπον . . . βουλευσαί
 τι, κρείττων οὐκ ἄλλος. τουτέστιν, οὐδείς ἄλλος κρείττων τοῦ
 στρατηγοῦ. — 24, τὸ τὸν στρατηγόν.] ΗΔ ἢ προσθήκη τοῦ πρώτου
 ἄρθρου. — ἐμπαρὰβάλλεσθαι.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ, ἐμπαρὰ-
 βαλέσθαι. — ΣΕΛΙΔΙ 107, στ. 1, τῷ τῆς συμπάσης.] ΗΔ, ΑΤ, τὸ τῆς
 συμπάσης. — 9, ἄπρακτον στρατηγόν.] Διὰ δύο λεξεων inutile et
 inepte ὁ Γαλλικὸς μεταφραστὴς ἠρμήνευσε τὸ ἄπρακτον, ἀγνοήσας,
 ὅτι συνωνυμεί ὧδε τῷ ἄπειρον, καθάπερ εἰσέτι καὶ νῦν ἐν τῇ παρ' ἡμῶν
 συνηθείᾳ Ἄπρακτος, ἢ καὶ Ἄπραγος, λέγεται ὁ πραγμάτων ἄπειρος.
 Μετάφραζε οὖν τὸ προκείμενον χωρίον. Il passera avec justice pour un
 général inexpérimenté plutôt que courageux. — 19, καὶ τολμηρός.]
 Διάγραφε τὸν κακῶς εἰσφρήσαντα εἰς τὸ χωρίον συμπλεκτικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

ΣΕΛΙΔΙ 110, στ. 11, αἱ ἀμοιβαί τε καὶ μεγαλόψυχοι.] Περιαιρετέον
 καὶ τὸ ἄρθρον καὶ τὸν δεῦτερον τῶν συνδέσμων. — ΣΕΛΙΔΙ 111, στ. 1,
 ἐκτίνειν.] ΗΔ, ΑΤ, ἐκτείνειν. — 8, ἔτι δέ.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ὅτε δέ. —
 13, * συνοίσει.] ΗΔ, ΑΤ, συνοίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ.

ΣΕΛΙΔΙ 113, στ. 2, οὐ γέ μὴν ἐστὶ ΠΟΛΕΜΩ καὶ τοῖς κοινοῖς
 κ. τ. λ.] ΗΔ, ἀντὶ τοῦ, ΠΟΛΕΜΟΥ. — 5. ἀνεπικώλυτον.] ΗΔ, ΑΤ,
 ἐπικώλυτον (οὕτως ἐξυτόνως). Ἦν διορθοῦσθαι, καὶ ἀκώλυτον, καὶ
 ἀπόλυτον. Προειλόμην τὸ μετὰ διπλῆς προθέσεως. Οὐνεὺς, οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ
 τῷ τε πολέμῳ καὶ τοῖς κοινοῖς διαφυλῶς χρηγεῖν, καὶ τοῖς στρατιώταις
 ἀκώλυτον συγχωρεῖν τὴν ἐκ τῆς λείας ὠφέλειαν. Ἢ γὰρ ἅπαντα ἡ λεία ἐπι-
 τραπεῖν τοῖς στρατιώταις, οὐχ ἔξει ὁ στρατηγὸς ἀφ' ὧν δαπανήσει εἰς
 τε τὸν πόλεμον καὶ τὰ κοινά. Τοῦτο ὁ Λέων (Τακτ. 15', § 10) οὕτω
 μετερῶρθησε. « Καὶ τὰ μὲν αἰγμάλωτα σώματα πιπράσκειν τὸν
 « στρατόν. Ἢ δὲ χρημάτων ἐστὶ χρεία καὶ δαπάνης κοινῆς καὶ με-
 « γάλης, πάντα πρὸς σὲ ἀναφέρεσθαι κήρυξον, καὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν
 « καὶ * σοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπὸ σὲ ἀρχόντων ἀπὸ τῶν τοιοῦτων

« ἐπισωρευομένων χρημάτων χαλίνωσον, καὶ ἀναλογίζου τὴν χρεῖαν τῶν ἀνὰ
 « γκαίων, καὶ οὕτως δύνασαι (ἰσ. γρ. δυνήσῃ) καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ δαπάνην
 « κατὰ τὸ δυνατόν ἀναλῶσαι, καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ ἀγωνισαμένους παραμω-
 « θήσασθαι, εἰ μὲν δύνασαι, διὰ χρημάτων, εἰδ' οὐκ ἐπαρκεῖ, διὰ τιμῶν
 « καὶ ἀξιομάτων. » Ἔστι δ' οὖν ὁ νοῦς τοῦ ἡμετέρου κειμένου, ἀπὸ τοῦ,
 Οὐ γὰρ μὴν ἐστὶ πολέμῳ, μέχρι τέλους, Γαλλιστὶ μεθερμηνευόμενος,
 οὕτως · Il n'est pas possible que l'État fournisse abondamment aux
 dépenses qu'exige la guerre, et qu'il en abandonne tous les profits
 à la discrétion des soldats. D'ailleurs on peut aussi contenter ces der-
 niers en réglant leur part du butin sur les fortunes des vaincus et
 la richesse de leur territoire. — 13, μάλιστα μὲν ΤΟΥΣ, πρὸς οὓς
 ἐστὶν ὁ πόλεμος.] Εὐλόγως ἠπόρησεν ὁ πρὸ ἐμοῦ, τί βούλεται λέγειν
 Οἴησανδρος, μὴ κτείνειν παραγγέλλων τοὺς πρὸς οὓς ἐστὶ ὁ πόλεμος ·
 τίνας γὰρ ἄλλους παρὰ τοὺς ἀπὸ τούτων αἰχμαλώτους ἔχει ἂν κτείνειν ἢ
 σώζειν ὁ αἰχμαλωτίζων; Ἴσως τοίνυν ἡμάρτηται ἡ γραφή, ἔχουσα πάλαι
 οὕτως · μάλιστα μὲν ΠΑΝΤΑΣ, πρὸς οὓς ἐστὶν ὁ πόλεμος.
 Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Λέων, οὐδὲν τοιοῦτον σημήνας, αἶον φέροι ἢ ἀμφι-
 βολογούμενη τοῦ Οἴησανδρου γραφή · λέγει γὰρ (Τακτικ. 15', § 11) ἐκεί-
 νος · « Τοὺς δὲ αἰχμαλώτους, πρὸ τοῦ τελέως καταπαῦσαι τὸν πόλεμον,
 « μὴ κτεῖνε, καὶ μάλιστα τοὺς ἐνδόξους καὶ μεγάλους παρὰ τοῖς πολέ-
 « μίοις ὄντας, ἐνθυμούμενος τὸ ἄδηλον τῆς τύχης, κ. τ. λ. » —
 ΣΕΛΙΔΙ 114, στ. 1, ἥμιστα δὲ καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους.] Περιττὸς ὁ
 δεῦτερος σύνδεσμος. — 8, ἴνα, εἴ τινων αὐτοὶ κ. τ. λ.] Τούτων ὁ νοῦς
 Γαλλιστὶ οὕτως ἂν ἀκριβέστερον ἐκφρασθεῖη, d'ailleurs, en épargnant
 les prisonniers, il pourra les offrir en échange de quelque forteresse
 prise par les ennemis, ou des personnes qu'ils tiennent captives, et
 qui lui sont chères.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

ΣΕΛΙΔΙ 116, στ. 4, παραμυθησάμενος.] ΗΔ, ΑΤ, παραμυθησόμενος ·
 ἔθεν διορθωτέα καὶ ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις · Si l'armée a été battue, il
 faut que le général, après l'avoir consolée, épie le moment etc. —
 6, ἐφεδρευέτω τῷ καιρῷ.] ΗΔ, ΑΤ, ἐφεδρευέτω καιρόν. — Ἐγθα που καὶ
 μᾶλλον εἰσόμενος ἐπανορθώσασθαι τὴν ἐλάττωσιν.] Ὁ μὲν νοῦς πρόδηλος,
 ἡ δὲ γραφή ὑποπτος καὶ τοῖς προκειμένοις ἀσυνάρτητος. Τοῦτο οὕτω

παρέφρασεν ὁ Λέων (Τακτικ. ις', § 4) ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν ἄνω. « Εἰ
 « δὲ οὕτω συμβῆ, ὥστε ἠττηθῆναι τὸ στράτευμα, ἀμέλει (γρ. μὴ ἀμέλει)
 « τοῦ ἀνακτῆσασθαι τοὺς ἀνασθωθέντας διὰ λόγων, καὶ προθυμοποιῆσαι
 « αὐτούς· ἀλλὰ ζήτηε καιρὸν, ὥστε ποτὲ καὶ μᾶλλον ἐπα-
 « νορθώσασθαι τὴν ἐλάττωσιν διὰ κρυφαίων ἐφόδων ἢ ἐγκρυμ-
 « μάτων. » Ἴσως τίνυν ἡ γραφὴ τοῦ Ὀνησανδρείου κειμένου ἦν· ἐνθα
 πού καὶ μᾶλλον οἶεται ἐπανορθώσασθαι τὴν ἐλάττωσιν.
 — 12, ῥαθυμότερον ἐκλύεσθαι.] Οὐδὲ τοῦτο ὑποψίας ἀπήλλαχται. Ὁ Λέων
 ἀπλούστερον εἶρηκε· ῥαθυμότεροι γίνεσθαι. — Σελίδι 117,
 στ. 9, ΟΥΘ' ὡς δεῖ ΦΥΛΑΞΑΣΘΑΙ ΤΑΣ ΔΥΣΠΡΑΓΙΑΣ ἔμαθεν, οὐτ'
 αὐ' νικῶν κ. τ. λ.] ΗΔ, ΛΤ, ΟΥΧ ὡς δεῖ ΦΥΛΑΞΑΙ ΤΑΣ ΕΥΠΡΑΓΙΑΣ
 ἔμαθεν, οὐτ' αὐ' νικῶν κ. τ. λ. ἦν διόρθωσιν μεθερμηνεύε Γαλλιστί·
 celui... ignore l'art de se mettre en garde contre les revers, et que,
 s'il est victorieux, il n'a pas etc. Μαρτυρεῖ δέ μου τῇ ὑπονοίᾳ καὶ αὐτὸς
 ὁ Λέων (Τακτικ. ις', § 16) οὕτω παραφράσας τοῦ κεφαλαίου τοῦτο τὸ
 μέρος· « Ἐκείνος δὲ μηδέπω δυστυχήσας, ὡς ἀπειρος τῆς δυστυχίας,
 « οὐκ ἔχει πρόνοιαν τοῦ φυλάξασθαι (γρ. φυλάξασθαι) μὴ παθεῖν ὅσα
 « οὐκ ἔμαθεν. » — 13, ἦν ἂν ἐς.] ΗΔ, ΛΤ, ἦν ἄρ' ἐς. — 15, φόβος
 γὰρ εὐκαιρος κ. τ. λ.] Τοῦτο οὕτω παρέφρασεν ὁ Λέων (Τακτικ. ις',
 § 16), αἰνιττέμενος (οὐ διαβρήδην ὀνομάζων) τὸν Ὀνήσανδρον· « Εἶρηκε
 « γὰρ τίς που παλαιὸς, ὅτι φόβος εὐκαιρος, μετ' ἐπιμελείας ἀσφάλεια·
 « καταφρόνησις δὲ ἄκαιρος, εὐεπιβούλευτος τόλμα. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

Σελίδι 118. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ κεφαλαίου ἔτρεψα (ἐκ τοῦ ἐμοῦ
 ἀντιγράφου) τὸ ΛΦΥΛΑΚΤΩΣ, εἰς τὸ ΛΦΥΛΑΚΤΟΣ. — 9, οὐδ'
 αὐτόν.] ΗΔ, ΛΤ, οὔτε αὐτόν. — Σελίδι 119, στ. 9, ἐπιλείπει.] ΗΔ,
 ΛΤ, ἐπιλείπει. — 10, ἐπὶ ταῖς θεαῖς.] ΗΔ, ΛΤ, ἐπὶ τοὺς θεούς. —
 15, τοῦ τοὺς παρασπονδήσαντας.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου ἡ προσθήκη
 τοῦ πρώτου ἄρθρου. — 21, ἔξον μετὰ τῆς κ. τ. λ.] ΗΔ, ἀντὶ τοῦ
 ἔξ ὧν μετὰ τῆς. Μαρτυρεῖ μου τῇ διορθώσει καὶ ὁ Λέων (Τακτικ. ις',
 20) « ἘΞΕΣΤΙΝ ἡμῖν μετὰ τῆς τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἀσφαλείας,
 « εἰ οὕτως τύχη, πείραν λαμβάνειν τῆς τῶν πελεμίων ἀσθεΐας. » Μεταβ-
 ῥύθμισε δὲ καὶ τὴν Παλιχὴν μετάφρασιν οὕτως, par la divinité, qu'on
 ou remt se mettre à l'abri etc. — τῶν ἰδίων πραγμάτων.] Παραλείφθη,

174 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ.

τυπογράφων ἴσως ἀμαρτία, τὸ ἄρθρον ἐν τῇ πρὸ ἐμοῦ ἐκδόσει. — ΣΕΛΙΑΙ 120, στ. 7, καὶ εἰ ἐδυνήθησαν.] Κακῶς ἐπλεόνασεν ὁ πρῶτος σύνδεσμος. Λεῖπει δὲ καὶ παρὰ τῷ Λέοντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ.

ΣΕΛΙΑΙ 121, στ. 6, ἡ γὰρ ἐλπίς τοῦ τῶν αὐτῶν.] ΗΔ, ΑΤ, ἡ γὰρ ἐλπίς τούτων αὐτῶν. — 11, πικρῶς . . . πολεμικῶς.] ΗΔ, ΑΤ, πικρὸς . . . πολεμικός. — ΣΕΛΙΑΙ 122, στ. 27, ταλαίπωροι.] Ἐκ ΔΓ προστέθεικα τὴν λέξιν. — 30, σφαλεραί τε καί.] ΗΔ, ΑΤ, σφαλερώτεροι καί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ.

ΣΕΛΙΑΙ 124, στ. 11, ὅποστην ἂν εὐκαιρὸν.] ΗΔ, ΑΤ, ὅποστην ἂν τις εὐκαιρὸν. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ὀρθῶς μὲν παρέλιπε τὴν δίπλωσιν τοῦ, τις, τὰ δὲ λοιπὰ χεῖρον τῆς ἐκδεδομένης φέρει ὅπως τὴν εὐκαιρὸν. — ΣΕΛΙΑΙ 125, στ. 2, κἄπειτα δυοῖν.] ΗΔ, ΑΤ, κἄπι δυεῖν. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον κἄπι δυοῖν. — 3, ἦται.] ΗΔ, ΑΤ, εἶτε. — 15, ὄσων.] ΗΔ (συνάδουσα τῷ ἐμῷ ἀντιγράφῳ), ΑΤ, ὄσον, φέρεται γὰρ πρὸς τὸ ἐχόμενον, σταδίῳν. — ΣΕΛΙΑΙ 127, στ. 7, ἀπρόληπτοι.] ΗΔ, ΑΤ, ἀπρόσληπτοι. Δύναται δὲ ὧδε τὸ Ἀπρόληπτοι ἴσον τῷ ἀπρούπρόληπτοι, ἀπροσδόκητοι· ἐφ' ἧς σημασίας οὕτω καταχεχώρισται ἐν τοῖς Λεξικοῖς τὸ Ἀπρόληπτος. Ἐπὶ ταύτης εἶρηκεν ἀνωτέρω (σελ. 6), Προεῖληφα, τουτέστι, προέγνωκα, καὶ αὖθις (σελ. 104) « Τῶν δὲ ἐκ προλήψεως . . . ἐπινοουμένων », καὶ ἐρεῖ μετ' ὀλίγα (σελ. 130) Πρόληψιν . . . ἔχειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

ΣΕΛΙΑΙ 128, στ. 10, τηρεῖ μᾶλλον τὸ ἐπιβουλεῦον. Ὁ γὰρ ἔξω.] ΗΔ, ΑΤ (κακῶς γεγραμμένον καὶ διεστιγμένον), τηρεῖ μᾶλλον. Τὸ ἐπιβουλεῦον γὰρ ἔξω. ΔΓ (χεύρων), τηρεῖ μᾶλλον. Τὸ ἐπιβουλεούμενον γὰρ ἔξω. — 15, φθάσαι καὶ τι δρᾶσαι.] Κακῶς πλεονάσαι εἶκεν ὁ σύν

δεσμος. Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγράφῳ, φθάσαι ἢ δρᾶσαι, καὶ τοῦ συν-
δέσμου ἠλλοιωμένου, καὶ τοῦ ἐχομένου ἐγκλιτικῷ παραλειμμένου. —
ΣΒΛΙΑΙ 129, στ. 12, κατὰ χεῖρας σφίσιν Εἴη.] Ἰσ. γρ. ἸΟΙ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

ΣΒΛΙΑΙ 130, στ. 2, λόγους. . . προκαθίστη.] Ἐπὶ τῶν ἐνεδρῶν ἐνθάδε
οἱ λόγοι (des soldats cachés, ἢ des soldats en embuscade), καθὰ δηλοῖ
καὶ τὸ ῥῆμα, προκαθίστη. « Λόγος, ἐνέδρα. . . ἀπὸ τοῦ λέχους· οἱ γὰρ
« ἐνεδρεύοντες κατακλίνουσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐπὶ λέχους· κρυπτοὶ τόποι »
φησὶν Ἡσύχιος, ἔρθως καὶ τὸ ἔτυμον ἀποδιδούς. — 22, προσβαλοῦσιν.]
ΗΔ, ΑΤ, προσβάλλουσιν. — Οὐθ' ὁπίσιν κλίμασι.] Τὸ ἐμὸν ἀντί-
γραφον κάκιστα, κλίμασι. Ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις ἠρμήνευσεν οὐκ
ἔρθως γραφὴν ἀμάρτυρον, κλίμαξι (échelles). Γράφε, et l'on ne peut
savoir ni quand ni de quel côté l'ennemi formera l'assaut.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

ΣΒΛΙΑΙ 131, στ. 14, ἐπάλλξεις καὶ πύλας.] Γαλλιστί, les remparts et
les portes. — ΣΒΛΙΑΙ 132, στ. 3, μὴ κινεῖτω.] Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, μὴ
κινεῖτω. — 9, Ἰδὼν δέ τις.] Ἰσως ἐγράφετο πάλαι, ἰδὼν γὰρ τις.
— 10, καὶ ὅτι.] Ἰσ. γρ. (διεσταλμένως) καὶ ὅτι. — ΣΒΛΙΑΙ
133, στ. 3, Πολλῶν δέ. . . μηχανημάτων.] Τὰ πλείω τῶν ὀνομα-
ζομένων ὧδε μηχανημάτων εἰκόνισται ἐν τῷ λιθογραφικῷ πίνακι. —
ΣΒΛΙΑΙ 133, στ. 15, τῶν ἐπομένων ἀρχιτεκτονικῶν.] Ἀρχιτεκτονικοὺς
ὧδε λέγει, οὗς ὁ Λέων (Τακτικ. ἰε, 35) βαρβάρως Μαγγαναρίους
ὀνομάζει. Εἰσὶ δ' οἱ παρὰ τῆς Γάλλου καλούμενοι Ingénieurs. —
11, περιστῆσαι μηχανάς.] ΗΔ, ΑΤ, περιστῆναι μηχαναῖς. ΔΓ περι-
θῆναι μηχαναῖς: παραστῆναι μηχαναῖς. — 14, τὸ στράτευμα, κατ'
ἄλλα καὶ ἄλλα τοῦ τείχους κ. τ. λ.] (Γαλλιστί, à divers endroits
des murailles) ΗΔ, ΑΤ, τὸ στράτευμα, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα τοῦ
τείχους. — 27, ἐπιβουλήσωσι.] ΗΔ, ΑΤ, ἐπὶ τι βουλήσωσι. —
ΣΒΛΙΑΙ 135, στ. 8, σκεδάξιν.] ΗΔ, ΑΤ, σκευάξιν. ΔΓ σκιάξιν.
— 9, ἐπισφάλλοντα.] Γραπτέον οἶμαι, περισφάλλοντα, καὶ

176 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΗΣΑΝΔΡΟΥ

ἐκδεκτὸν μεταβατικῶς. — 14, ἀνατρέψαι πᾶν τὸ σῶμα τῆς πόλεως.] ΗΛ ἢ προσθήκη τοῦ ἄρθρου· τὸ δὲ ἀνατρέψαι, ἔξ ΕΛ, ΑΤ, ἀναστρέψαι. Τὸ εἰμὸν ἀντίγραφον, ἀναστρέψασθαι ἢ σπάρτασι· καὶ ὁ νεῦς, πρὸς πολλὰ μὲν μέρη τοῦ τείχους περιστῶν τὸν ἑβρῶν, ἐνὸς δὲ μόνου λαβόμενον ἐγκρατῶς, ἵπταιν ἀνατρέψαι πᾶν τὸ σῶμα τῆς πόλεως· ὅπερ οὕτως ἀκριβῶς ἀρμάνουσαν ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις. — ΣΕΛΙΑΙ 136, στ. 7, ἔσ' ἂν ἱκανῶ.] ΗΛ, ΑΤ, ἔσ' ἂν ἱκανῶ. Τῶτό γε ἐκ τοῦ Λέοντος (Τακτικ. κέ, 18) ἔφρασε διασθῆσαι ὁ πρὸ ἐμοῦ· « Ἐστὶν τούτων [τὸν στρατὸν] « διασθῆσαι εἰς ἕνα σπάρτα μέρη. » — ΣΕΛΙΑΙ 137, στ. 13, ἀγωνίσασθαι.] ΗΛ, ΑΤ, ἀγωνίσασθαι. — 22, προσβαλλόντες.] ΗΛ, ΑΤ, προσβάλλοντες. — ΣΕΛΙΑΙ 138, στ. 14, κηδῶν πᾶν πάλαι συγγένων.] Γαλλιστί, quand même ils seraient en très-grand nombre. — ΣΕΛΙΑΙ 139, στ. 17, ἔξ ἀδάμαντος ἢ σιδῆρου κεχάλευται.] Ἐκ τῶν Πινδάρου σκωλιῶν τὸ ἔπος, ὅπερ ἐχρήσατο καὶ Πλούταρχος οὕχ' ἀπαξ (Τριμ. Σ, σελ. 338, Η, σελ. 208 καὶ Ι, σελ. 366). Ἐνέτεινε δ' αὐτὸ ὁ Ἑρμάνος εἰς τοὺς ἑξῆς στίχους·

Ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδῆρου
κεχάλευται μέλαινα
καρδίαν ὕψηζ' ὀλογί, κ. τ. λ.

Ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Σινδῆρου συλλεγόμενα ἀποσπασμάτια τοῦ Πινδάρου (σελ. 25). — ΣΕΛΙΑΙ 140, στ. 2, καὶ μόνος ἄγρυπνος ἔσται ἐπὶ τούτοις ἔργois.] ΗΛ, ΑΤ, μόνος ἄγρυπνος ἔστω ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ἔργois. — ΣΕΛΙΑΙ 141, στ. 5, πιστεύεται ἔφυγαν.] Ἐξ ΕΛ, ΑΤ, πιστεύεται τὸ ἐφυγάν. — 15, δυσχεραίας.] ΗΛ, ΑΤ, δυσχεραίας. Μαρτυρεῖ μου τῆ διασθῆσαι ὁ Λέων (Τακτικ. κέ, 20), « Οἱ γὰρ ἀναβάντες εἰς τὸ τείχος διὰ τῆς δυσχεραίας ἐκείνης... τὰς πύργους ἀνείηυσιν. » — 18, ἡ κωιδῶα κ. τ. λ.] Γαλλιστί, ils briseront quelque poterne, ou ils ouvriront la porte. — ΣΕΛΙΑΙ 143, στ. 1, ἐκμαζούσαν ἐπὶ πλάθῃ· κ. τ. λ.] Τὴν πρόθεσιν ἢ διαγραπτέον, ἢ τρεπτέον εἰς τὸ, ἔτι· — 8, καταλαβόμενα.] Ἰσ. γρ. καταλαβόμενοι. — 11, κηχόσαντες.] Ἰσ. γρ. κηχόσαντες. — 12, κηρυξέτω τοῖς ἀνέμοις ΜΗ ΚΤΕΙΝΑΙ.] Γαλλιστί, qu'il fasse publier par un crieur, qu'on accorde la vie à ceux qui ne portent point d'armes. Ἰσ. γρ. ΜΗ ΚΤΕΙΝΕΙΝ. — 16, καὶ πύργων ἌΛΛΟ ΠΙ καὶ δρῶν.] Χωρεῖον ὑπερπτον. Οὐκ ἔχω φάναι, εἰ ἐγγράμματοι πάλαι κηρυκτεῖται μὲν ἢ κατ' Ὀπίστανδρον, τὸ γε μὲν ἀκρίμφοι· καὶ πύργων ἌΛΛΑ ΠΙ καὶ δρῶν, ἰσοδυναμοῦντες ὅδε τοῦ ἀλλὰ τὸ ὅμοις, κατὰ καὶ τὸ κηρὰ τὸ Κωμακῶ (Νεφέλ. 1369) τῶδε,

.....Σὺ δ' ἌΛΛΑ τούτων
 Λέξον ΤΙ τῶν νεωτέρων ἅττ' ἐστὶ τὰ σοφὰ ταῦτα.

ΣΕΛΙΔΙ 144, στ. 5, κατεστήσαντο.] Ἰσ. γρ. κατέστησαν. — 8, πολιορκίαν, ἢ καὶ πολυχρονιωτέραν.] Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον δι' ἐνὸς συνδέσμου, πολιορκίαν, ἢ πολυχρόνιον· ἐμοὶ δὲ ἀμφότεροι πλεονάζειν δοκοῦσι, πλὴν εἰ μὴ τι ἕτερον ἐξεῖρήνη τοῦ χωρίου πρὸ τῶν συνδέσμων, ὥσπερ ὑπενόησεν ὁ πρὸ ἐμοῦ. — ΣΕΛΙΔΙ 145, στ. 1, καὶ τὴν γνώμην.] ΗΔ, ΑΤ, καινὴν γνώμην. — 16, ἐν μὲν μάχαις εὐπαραμύθητος.] ΗΔ, ΑΤ, ἐν μάχαις ἀπαραμύθητος. Ὑπενόησε τὸ ἄτοπον τοῦ ἀπαραμύθητος καὶ ὁ πρὸ ἐμοῦ· ὠκνησε δὲ διορθώσασθαι. Μεταπίπει δὲ καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν, γράφων, Quant à la perte des soldats dans les batailles, on s'en console facilement, en considérant qu'on ne pouvait vaincre autrement. Mais etc. — 20, ἀφροσύνης.] Ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου, ΑΤ (μετὰ συνδέσμου) ἀφροσύνης τε. — 21, μαρτύριον.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, μαρτυρεῖν. — ΣΕΛΙΔΙ 146, στ. 2, μὴ εὐθύς κτείνουσιν,] οἱ αὐτοῦ στρατιῶται δηλονότι. — ΣΕΛΙΔΙ 147, στ. 9, ἐκίων.] Ἰσ. γρ. ἐλών. — 12, παρασκευασμένας.] Οὕτω τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ὀρθῶς. Καὶ διορθωμένον δ' ὑφ' ἑτέρων πάλαι τὸ βάρβαρον, παρασκευασμένας, ἕως τηρῆσαι δεῖν ἔγνω ὁ πρὸ ἐμοῦ. — 16, τρόπον.] Οὐκ ἀπιθάνως παρήνει τις τῶν κριτικῶν γράφειν, τόπον. ΣΕΛΙΔΙ 148, στ. 6, ἄφορτος.] ΗΔ, ΑΤ, ἄφυρτος. — 11, ἐπεσπάσαντο.] ΗΔ, ΑΤ, ἐπισπάσατο. Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον (ἀπροθέτως) ἐσπάσαντο. — 12, τῶν πρὸς τοὺς πέλας.] καινῶς, ἢ μᾶλλον κακῶς, πεφρασμένον, εἴ γε μὴ ἡμάρτηται ἡ γραφή, ἀντὶ τοῦ, τῶν παρὰ τοῖς πέλας. — ΣΕΛΙΔΙ 149, στ. 8, εὐδοξίας... οὐκ ἀπρονόητος,] τουτέστι, προνοῶν τῆς ἰδίας εὐδοξίας.

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΣΕΛΙΔΙ 15, στ. 6, καθὰ πρόσθεν.] Ἐλεγον ἀνωτέρω (σελ. 157) διορθωκέναι τὸ κείμενον τῇ προσθήκῃ τοῦ ἐκ ΔΓ ἄρθρου, καὶ τὰ πρόσθεν, ΑΤ, καὶ πρόσθεν. Εἴτ', ἐπιστήσας σχολαίτερον, δεῖν γράφειν ἔγνω (μακρῶ πιθανώτερον), καθὰ πρόσθεν. Συνάδει δὲ τῇ διορθώσει μου τῆδε καὶ ὁ Γαλλικὸς μεταφραστὴς (comme ils ont fait autrefois)

οὔτε ΔΙ' ἐντυχῶν, αἶμαι, οὔτ' αὐτὸς διορθώσας, ἀλλ' ὡς οὐδὲ τὴν ἡμαρτημένην γραφὴν ἐτέρως ἔχων νοῦσαι. — ΣΕΛΙΑΙ 76, στ. 8, ὡς βαθυτάτω.] Ὡσαύτως καὶ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον· γραπτέον ἔμως, ὡς βαθύτατα, κατὰ τὸ Ὡς κάλλιστα, Ὡς τάχιστα, καὶ τὰ παραπλήσια. — ΣΕΛΙΑΙ 135, στ. 9, ἐπισφάλλοντα.] Τρέπειν δεῖν ἐλεῖν ἀνωτέρω (σελ. 175) εἰς τὸ περισφάλλοντα· νῦν δέ μοι τοσούτω μᾶλλον ἀρέσκει τὸ μετὰ τῆς Παρὶ σύνθετον, ἔσω γε καὶ τὸ Ἐπισφάλλω οὐ μόνον ἀμάρτυρόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀμφισβηλλομέναις κατετάχθη ὑπὸ τοῦ Σνεϊδέρου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΤΥΡΤΑΙΟΥ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ.

ΤΕΘΝΑΜΕΝΑΙ κ. τ. λ.] Ἐσώσεν ἡμῖν τὸ παρὸν Ἐλεγεῖον ὁ ῥήτωρ Δουκῦργος (κατὰ Δεωκράτ. § 28). Εὐθύς δ' ἀρχόμενος ὁ Τυρταῖος, τὸν Ὀμηρον (Ἰλιάδ. ε', 496), ἐμιμήσατο.

Τεθνάτω! Οὐ εἰ ἀεικὲς ἀμυνόμενω περὶ πάτρης
Τεθνάμεν· ἀλλ' ἀλόγος τε σὴ καὶ παῖδες ὀπίσσω,
Καὶ οἶκος καὶ κληῖρος ἀκράτατος.....

— Στίχ. 2, Ἄνδρ' ἀγαθόν.] « Ἀγαθόν, ἀνδρεῖον, γενναῖον. » Ἡσύχ.

— Στίχ. 2, πτωχεύειν.] « Πτωχεύειν, ἐπαυτεῖν, κ. τ. λ. » Ἡσύχ. —

Στίχ. 7, Ἐχθιστος γάρ.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, Ἐχθρὸς γάρ. — Στίχ. 11, ὦρη.]

φροντῖς, ἐπιμέλεια, καθ' Ἡσύχιον, ὀπηνίκα ψδῶς προσέρεται. —

Στίχ. 12, Γίγνεται.] Ἐξ ΕΔ, ΑΤ, Γίνεται. — Στίχ. 23, λευκὸν

ἔχοντα κάρη, πολὺν τε γένειον.] Ὀμηρος δὲ (Ἰλιάδ. ω', 516),

.....πολιὸν τε κάρη, πολιὸν τε γένειον·

— Στίχ. 25, Αἵματόεντ' αἰδαῖα ρῥαῖς ἐν χερσίν ἔχοντα.] Τῶν γὰρ Ἑλλήνων διαζώμασι μὴ χρωμένων, εἰ πίππωντες ἐν ταῖς μάχαις, τὸ ἱμάτιον ἐφειλομέναι, ἢ τὰς χεῖρας καθιέντες ἐκάλυπτον τὰ αἰδαῖα,

τοῦ εὐσχήμονος χάριν. Οὕτως ἢ παρ' Εὐριπίδῃ (Ἑκάβ. 568) σφραζομένη
Πολυξένη,

.....καὶ θνήσκουσ', ὁμῶς
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν·

ἔπερ ὁ Γάλλος μυθοποιὸς οὕτως ἠρμήνευσεν (LAFONTAINE, *Pyr. et Thisb.*),

Elle tombe, et tombant range ses vêtements
Dernier trait de pudeur, même aux derniers moments

— 27, νέοισι δὲ πάντ' ἐπέοικεν.] Ἐκ τῆς Ὀμήρου πηγῆς μετωχετεύσατο
τοῦτο ὁ Τυρταῖος. Οὕτω γὰρ ἐκεῖνος (Ἰλιάδ. γ', 71),

.....νέω δέ τε πάντ' ἐπέοικεν,
Ἀρνηκταμένω, δεδαῖγμένω ὀξεί γαλκῶ,
Κεῖσθαι· πάντα δὲ καλὰ θανόντι τερ, ὅ,ττι φανείη.

— Στίχ. 28, Ὀφρ' ἄρα τῆς ἦθης.] Τῶν κριτικῶν τις (παρὰ τῷ BRUNCK,
Veter. poet. tom. III, Lect. et emend. pag. 7) ἠθούλετο γράφειν,
Ὀφρ' ἐρατῆς ἦθης. Ὑποπτὸς ἐστὶ κάμοι ἢ φερομένη γραφή· ὠφελε
γὰρ εἶναι, Ὀφρα τις τῆς ἦθης, ἢ Ὀφρα τις ἦθης, εἰ μὴ τὸ
μέτρον ἐκώλυεν. Ἀναγκαῖον γὰρ εἶσιν εἶναι τὸ ἀόριστον ἐγκλιτικὸν (τις),
διὰ τὸ πλήθυντικὸν νέοισι. Οὕτω δὲ καὶ Σιμωνίδης (BRUNCK, *Analect.*
tom. I, pag. 146),

.....ὄφρα τις ἄνθος ἔχει πολυήρατον ἦθης·

καὶ Θέγγις (981),

.....ὄφρα τις ἦθης
Ἀγλᾶν ἄνθος ἔχη· .....

— Στίχ. 29, θηητός.] ἘΞ ΕΔ, ΑΤ, θνητοῖσιν. « Θηητόν, θαυμαστόν
« κ. τ. λ. » Ἡσύχ. — Στίχ. 31, Ἀλλά τις εὖ διαβάς,] διαστήσας τὰ
σκέλη· οἷον καὶ τὸ παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλιάδ. μ', 457).

Στῆ δὲ μάλ' ἐγγὺς ἰὼν, καὶ ἐρεισάμενος βάλε μέσσας,
Εὖ διαβάς.....

— Στίχ. 32, χεῖλος ὀδαῦσι δακνών,] ἔπερ ἐστὶν ὀργῆς σημεῖον. Λέγε
δὲ καὶ ὁ Κωμικός (Σφ. 1083),

Στάς ἀνὴρ παρ' ἀνδρ', ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων,

Χελύνην, τὸ χεῖλος λέγων.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ	1
Κεφ. Α. Περὶ αἰρέσεως στρατηγοῦ	7
Κεφ. Β. Περὶ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ διαίρεσις	17
Κεφ. Γ. Περὶ τοῦ ἔχειν τὸν στρατηγὸν βουλευτάς	19
Κεφ. Δ. Περὶ τοῦ ὅτι, δεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐξ εὐλόγου αἰτίας ἐπάγειν	20
Κεφ. Ε. Περὶ τοῦ ἐξίλευσθαι πρῶτον ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν τὸ Θεῖον ὁ στρατηγὸς ἐξάγων εἰς πόλεμον	23
Κεφ. Σ. Περὶ τοῦ ἄγειν ἐν τάξει τὸ στρατόπεδον	24
Κεφ. Ζ. Περὶ τοῦ, ὅτε διὰ στενῶν μέλλει τὸ στρατόπεδον ἄγειν	33
Κεφ. Η. Περὶ τοῦ ποιεῖν χάρακα	34
Κεφ. Θ. Περὶ τοῦ συνεχῶς ὑπαλλάσσειν τὰ ἄπληκτα	36
Κεφ. Ι, § α. Περὶ τοῦ δεῖν γυμνάζειν τὸν στρατὸν, ἀδείας οὔσης	38
§ β'. Περὶ προνομῶν	43
§ γ'. Περὶ κατασκόπων	45
§ δ'. Περὶ νυκτοφυλάκων	46
§ ε'. Περὶ λαθραίας ἀναχωρήσεως τοῦ στρατεύματος . . .	47
§ ς'. Περὶ στρατηγῶν καινολογουμένων ταῖς τῶν ἐναντίων στρατηγαῖς	48
§ ζ'. Περὶ αὐτομόλων	49
§ η'. Περὶ τοῦ ὄρᾶν καὶ τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολήν . .	50
§ θ'. Περὶ ἀπορρήτων	54
§ ι'. Περὶ τῆς πρὸ μάχης ἐπισκέψεως τῶν ἱερῶν	56
Κεφ. ΙΑ, § α. Περὶ τοῦ, ὅτι δεῖ, τῶν πολεμίων σχηματιζομένων φεύγειν, μὴ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἔχεσθαι τῆς διώξεως	59
§ β. Περὶ τοῦ προσίσθαι τοὺς ἀπαγγέλλοντάς τι . . .	62

ΚΕΦ. ΙΒ. Περὶ ἀριστοποιίας	63
ΚΕΦ. ΙΓ. Περὶ τοῦ εἶναι τὸν στρατηγὸν εὐθυμὸν ἐν ταῖς δυσπρα- γίαις	65
ΚΕΦ. ΙΔ, § α'. Πότε δεῖ φόβον ἐμβάλλειν τῷ στρατεύματι τῷ ἰδίῳ τὸν ἀπὸ τῶν ἐναντίων	67
§ β'. Περὶ τοῦ θαρρύνειν τὸ δεδιὸς στρατεύμα	68
ΚΕΦ. ΙΕ. Ὅτι διαφοραὶ πάλαι τῶν τάξεων.	70
ΚΕΦ. Ις. Ὅτι πρὸς τὸ ἀντιπόμενον καὶ τὸ ἴδιον σιντάξει	71
ΚΕΦ. ΙΖ. Ὅτι τοὺς ψιλοὺς, ἀκοντιστάς, καὶ τοξότας, καὶ σφενδο- δονιστάς πρώτους στήσει τῆς φάλαγγος	72
ΚΕΦ. ΙΗ. Περὶ τοῦ ἐν ταῖς τραχέσι τόποις τάττειν τοὺς ψιλοὺς	73
ΚΕΦ. ΙΘ. Περὶ τοῦ χωρία ἔχειν τὰς παρατάξεις, δι' ὧν ὀφεί- λουσιν οἱ ψιλοὶ ἐντὸς τῶν κοντῶν εἰσερχόμενοι ὑπο- στέλλεσθαι	74
ΚΕΦ. Κ. Ὅπως δεῖ, ἐὰν ἀπορῆ ψιλῆς συμμαχίας ὁ στρατηγός, οἱ δὲ πολέμιοι εὐπορῶσιν, ἐπιφέρεισθαι αὐτοῖς	76
ΚΕΦ. ΚΑ. Περὶ τοῦ μὴ εἰς πολὺ μῆκος ἐκτείνειν τὴν φάλαγγα, τὰς κυκλώσεις τῶν ἐναντίων φοβούμενον	78
ΚΕΦ. ΚΒ. Περὶ τοῦ ἔχειν κεχωρισμένους ἐπιλέκτους εἰς βοήθειαν τῶν καταπονουμένων. Καὶ περὶ τοῦ ἔχειν ἐγκρύμματα.	84
ΚΕΦ. ΚΓ. Περὶ τοῦ ἐν καιρῷ αὐτῷ τῆς μάχης ἐκφωνεῖν χαρμόσυνα τοῖς ὑπηκόοις, εἰ καὶ ψευδῆ, ὅμως συμφέρειν	87
ΚΕΦ. ΚΔ. Περὶ τοῦ οἰκείου πρὸς οἰκείους, καὶ γνωρίμους πρὸς γνωρίμους τάττειν	89
ΚΕΦ. ΚΕ. Περὶ τοῦ μὴ δι' ἑαυτοῦ διδόναι τὸν στρατηγὸν τὰ σημεῖα, εἴτε τῆς συμβολῆς, εἴτε ἄλλης τινὸς πρά- ξεως, ἀλλὰ διὰ τῶν ἡγεμόνων	90
ΚΕΦ. Κς. Περὶ τοῦ μὴ μόνον συνθήματα, ἀλλὰ καὶ παρασυν- θήματα διδόναι	92
ΚΕΦ. ΚΖ. Περὶ τοῦ μὴ λύειν τὰς τάξεις, μήτε ἐν ταῖς διατάξεσι, μήτε ἐν ταῖς ὑποχωρήσεσιν	93
ΚΕΦ. ΚΗ. Περὶ τοῦ δι' ἐπιμελείας ἔχειν τὸν στρατηγὸν λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στρατεύμα	95
ΚΕΦ. ΚΘ. Περὶ τοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς ἀλαλάζειν	96
ΚΕΦ. Λ. Ὅτι δεῖ τὸν στρατηγὸν πρὸ τοῦ πολέμου συλλεγίσσθαι, τίς ὀφείλει ὑπαντῆσαι κατὰ τὴν συμβολὴν τῷ δεῖνι, καὶ τίς τῶν ἄλλων, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐξετάζειν τοὺς ἰδίους ἄρχοντας πρὸς τοὺς τῶν ἐναντίων	98

ΚΕΦ. ΑΑ.	Περὶ τοῦ, ἐὰν οἱ ἐναντίοι προτερεύωσι τῷ ἵππικῷ, ἐκλέγεσθαι στενοὺς τόπους	99
ΚΕΦ. ΑΒ.	Περὶ τοῦ μηδὲν παρακεκινδυνευμένον ποιεῖν τὸν στρα- τηγόν	100
ΚΕΦ. ΑΓ.	Περὶ τοῦ μὴ τὸν στρατηγὸν αὐτοχειρὶ πολεμεῖν	105
ΚΕΦ. ΑΔ.	Περὶ τοῦ εὐεργετεῖν κατὰ τὸ μέτρον ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνδραγαθούντων	109
ΚΕΦ. ΑΕ,	§ α'. Οὐ χρὴ πάντοτε ἐπιτρέπειν τὰς ἀρπαγὰς, καὶ ὅτι τὰ σώματα οὐ χρὴ ἀρπάζειν, ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν πιπράσκειν	112
	§ β'. Περὶ αἰγμαλώτων	113
ΚΕΦ. Ας,	§ α'. Περὶ τοῦ θάπτειν τοὺς ἐν πολέμῳ ἀναιρουμένους	115
	§ β'. Περὶ τοῦ ἐπανορθοῦσθαι τὴν ἐλάττωσιν	116
ΚΕΦ. ΑΖ.	Περὶ τοῦ ἐν καιρῷ εἰρήνης μὴ ἀφύλακτος εἶναι	118
ΚΕΦ. ΑΗ,	§ α'. Περὶ τοῦ τὰς προσαγομένης πόλεις ἐν ἀδείᾳ ἔχειν καὶ φιλανθρωπίᾳ	121
	§ β'. Πῶς χρηστέρων προδόταις	123
ΚΕΦ. ΑΘ,	§ α'. Περὶ τοῦ τὸν στρατηγὸν ἐν γνώσει εἶναι τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως	124
	§ β'. Πῶς ἡμέρας αἰρεῖν χρὴ πόλιν	126
ΚΕΦ. Μ.	Περὶ πολιορκίας	128
ΚΕΦ. ΜΑ.	Περὶ τοῦ ἔχειν ἐνέδρας τὸν πολιορκοῦντα πρὸ τῶν πυλῶν.	129
ΚΕΦ. ΜΒ,	§ α'. Περὶ τοῦ, ὅτι ὁ φόβος ψευδῆς μάντις ἐστίν . . .	131
	§ β'. Ὅτι αὐτὸν χρὴ παράδειγμα τὸν στρατηγὸν γίγνε- σθαι τοῖς στρατιώταις	132
	§ γ'. Περὶ πολιορκητηρίων μηχανημάτων	133
	§ δ'. Πῶς χρὴ διατελεῖν ἐπείγοντα τὰ τῆς πολιορκίας	136
	§ ε'. Πῶς χρὴ τὸν στρατηγὸν ἀναπαύεσθαι	139
	§ ς'. Πῶς τὰ δοκοῦντα τῆς πόλεως μέρη ἀνάλωτα εἶναι, πολλάκις εὐάλωτα γίνονται	140
	§ ζ'. Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν σαλπύγγων ὠφελείας	142
	§ η'. Τί χρὴ ποιεῖν τὸν στρατηγὸν μετὰ τὸ ἐλεῖν τὴν πόλιν	143
	§ θ'. Τὸν λιμῷ μέλλοντα πόλιν αἰρήσειν τοὺς κατὰ τὴν χώραν ἀσθενεῖς εἰς αὐτὴν χρὴ πέμπειν	146
	§ ι'. Ὅποῖον εἶναι χρὴ τὸν στρατηγὸν μετὰ τὴν νίκην .	148

ΠΙΝΑΞ

Λ Ε Ξ Ε Ω Ν.

Α.

Άβυθός φαλαγξ, 78.

Άγειν τὸ στρατεύμα. 22. — τὸν στρατὸν, 60.

Άγενεῖς καὶ εὐδενὸς ἄξιοι, 69.

Άγχίνοια, 5, 134.

Άγχίνοους στρατηγὸς, 79.

Άγῶνες ἀληθινεῖς, 5. — ἐν παρατάξει, 38.

Άδάμαντος (ἔξ) ἢ σιδήρου κεχάλνευται, 139.

Άδηλεὶ παραχαί, 93. — γινώμαι, 118. Άδηλος θάνατος, 103. — τύχη, 101. Τελμῶν ἐπ' ἀδελῶν,

102. Τὰ ἀδελὰ τῆς τύχης, 114.

Τὴν ἀδελῶν ἐκκυβεῖν τύχην, 101.

Άδωροδοκίῃ, 9.

Άθρεῖσθαι, 47.

Άθυμία, 12.

Άθύγματα τῶν ὅπλων, 95.

Άρειν δακτύλους, 40. — βώλους, 41. — θυρεούς, 77.

Άρειν τὴν πόλιν λιμῶ, 146-147.

Άρεισθαι ἐργήγοισιν, 48. Άρούμενον ζῆν, 108.

Άκαρῆς χρόνος, 58.

Άκατάπληκτες στρατηγὸς, 65.

*Άκατασχίνωτες, 52.

Άκατάσχετες πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, 8.

Άκηδεῖν, 107.

Άκηδεῖν, 11, 84. — πλήθει, 143.

— τὰς ἡλικίας, 147. Άκητὴ σώματων, 30.

Άκητῆς, 84, 138. Άκητῆτα ἢ Άκητῆτα σώματα, 42.

Άκοντισταί, 72.

Άκροβελίζεσθαι τοῖς ἀντιπαλαῖς, 77.

Άκροβελισμοί, 43.

Άκρότελις, 144.

Άκυβέρνητος τῶν ἄμεινονῶν ἀμέλεια, 106.

Άλαλαγμός, 96.

Άλεξήματα, 98.

Άλλειόμορφος θεωρία, 58.

Άλλετριῶν, 17.

Άλόριστος, 30. — τόλμα, 9.

Άμα τῶ, 29. Άμα . . . καί, 55.

Άμαθὲς (τὸ) τῆς τύχης, 2.

Άμαυροῦσθαι, 9.

Άμείνονα, Ζ. Άκυβέρνητες.

Άμετανόητος στρατοπεδεῖα, 34.

Άμηχανίαν (εἰς) ἐπιπίπτειν, 134.

- Ἀμιλλα μάχης, 11. Ἀμιλλᾶσθαι, 16. Ἀναφερόμενος κονιορτός, 29. Ἀνα-
 Ἀμοιβὰς ἐκτίνειν, 111, 123. φορὰ [exhalaison], 35.
 Ἄμυνα, 26, 75. — ἀνανταγώνιστος, Ἄνδρᾶ (κατ'), 94. — συνάπτειν,
 146. Εἰς ἄμυναν ἵεναι, 144. 81.
 Ἀμύνειν, 134. Ἀμύνεσθαι εἰς ἴσον, Ἄνδραγαθεῖν, 110.
 114. Ἀμυντήριον, 77. Ἄνδρομήκης θυρεός, 77.
 Ἀμφίδοξοι πτοῖαι, 27. Ἄνελπιστία, 53.
 Ἀμφιπρόσωπος. Ζ. Μάχη. Ἄνεμεσήτως, 21.
 Ἀμφίστομος. Ζ. Μάχη. Ἄνεπικούρητος γνώμη, 19.
 Ἀνάγεσθαι πρὸς τὸν πλοῦν, 104. Ἄνεπικώλυτος ὠφέλεια, 113.
 Ἀναδέχεσθαι, 13. Ἄνεπιτηδεύτως, 40.
 Ἀναθάρρειν, 65, 88, 127. Ἄνεπιτίμητος, 4.
 * Ἀναθάρρησις, 67. Ἄνεσις, 38.
 Ἀνάκλησις, 40. Ἀνθέλκεσθαι ταῖς ἡδοναῖς, 7.
 Ἀνακοινῶσθαι τὴν πράξιν εἰς τὸ Ἄνιμᾶν, 142.
 πλῆθος, 55. Ἄνόητος (εὐδοξίας οὐκ) στρατηγός,
 Ἀνακομιδῆ, 61. 149.
 Ἀνακόπτειν, 62. Ἄνοπλος, 142.
 Ἀνανταγώνιστος. Ζ. Ἄμυνα. * Ἄνοχαί, 118.
 Ἀνάτη [χωρία], 74. Ἄνταύγεια, 96.
 Ἀνάπαυλα, 139. * Ἄντέξοδος, 39.
 Ἀναπέμπειν ἀτμούς, 36. Ἀναπέμ- Ἄντεπάγειν, 98.
 πεσθαι ὡς αὐτόν, 112. Ἄντεπιέναι, 82, 83.
 Ἀνάπτωσις, 46. Ἄντιβλέπειν ἀσπίσι πολλαῖς, 9.
 Ἀναρρώνειν τὰς ψυχὰς, 11. Ἄντικατάλλαγμα, 114.
 Ἀνάσκητος, 41. Ἄντικαταπλήττειν, 97.
 Ἀναστῆσαι διάνοιαν, 11. — θυμόν. * Ἀντιμετάγειν λόγον, 108.
 — τὸ στράτευμα, ἢ τὸν στρατὸν, Ἄντικρὺ (κατ'), 82.
 47, 60. Ἀναστάντες ἐκ τῆς ἐνέ- Ἄντίπαλος, 45.
 δρας, 86. Ἀναστάντας ἐπείγε- Ἄντιπαρατάττεσθαι, 64.
 σθαι, 85. Ἀνεστηκότα τείχη, 140. Ἄντιπέμπειν ἀστραπὴν, 97.
 Ἀναστρέφεισθαι ῥαθυμότερον, 53. Ἄντιπολέμιος, 70. Ἄντιπόλεμον,
 Ἀνάτασις ἀκοντίων, 72. — σκελῶν, 95. — ἵππικόν, 71.
 47. * Ἄντιστρατήγησις, 104.
 Ἀνατείνειν τὰ ξίφη, 196. Ἄντιστρατοπεδεύειν, 53, 63.
 Ἀνατιθέναι τινί, 2. Ἄντιτάττειν τοῖς, 21, 98. Ἄντι-
 Ἀνατρέπειν, 135. Ἀνατρέπεσθαι, ταχτέον πρὸς, 81.
 131. Ἄνυειν [ὁδὸν ἢ πορείαν], 24, 30.

- Ἄνυπόκριτος ὄψις, 66.
 Ἀξιοπρεπέστατος, 49.
 Ἀξιούμενα (τά), 21.
 Ἀξίωσις προγόνων, 2, 14.
 Ἀπαγγεῖν τῶν πόνων, 37.
 Ἀπαλλοτριοῦν τοὺς συμμάχους, 30.
 Ἀπαντᾶν, 21, 49.
 Ἀπείρατος, 4. Ἀπείραστος, 85.
 Ἀπεῖργεῖν, 142.
 Ἀπειρόκαλος, 107. Ἀπειροκάλως
 ἔχεσθαι, 61.
 Ἀπεχθές (διὰ τὸ), 119.
 Ἀπλανεῖς [ἀστέρες], 124.
 Ἀπλοῦν τὴν οὐραγίαν, 79. Ἀπλού-
 μενοι, 82.
 Ἀποδιδόναι χάριν, 89. — χαριστή-
 ρια, 109. — θυσίας τοῖς θεοῖς,
 109. — ἐπικαρπίαν, 111. — τι-
 μὴν, 110.
 Ἀποδιοπομπεῖσθαι, 24.
 Ἀποδοκιμάζειν, 17. Ἀποδοκιμα-
 στέον, 13.
 *Ἀποθειώσεις, 58.
 Ἀποκλείειν, 34, 80. — τῆς ἐμβο-
 λῆς, 60.
 Ἀποκομιζέσθαι, 75.
 Ἀποκρούεσθαι, 135.
 Ἀποκωλύειν, 79, 80.
 Ἀπολαβόντες μέσους, 75.
 Ἀπόλεμος, 3.
 Ἀπομάχεσθαι, 61.
 Ἀπόρρητα (τά), 11, 54.
 Ἀποσκευῆ, 28, 111.
 Ἀποστατεῖν, 69, 87.
 Ἀποστέλλων, 79.
 Ἀποτίθεσθαι τὰ ὄπλα, 144.
 Ἀπότομαι πέτραι, 140.
 Ἀπεφράττειν τὰς φυγὰς, 102.
 Ἀποχρῆν, 65. Ἀποχρησθαι, 71, 77,
 102, 134.
 Ἀποχωρεῖν, 37, 44.
 Ἀποχώρησις, 44.
 Ἀπρακτος, 81. — χρόνος, 8. — ἐμ-
 πειρία, 72. — βοήθεια, 106.
 ἐπιβολή, 124. — στρατηγός,
 107.
 Ἀπρόληπτος [ἀπροόρατος, ἀπρόβλε-
 πτος]. Ζ. Πρόλαμβάνειν. Ἀπρό-
 ληπτοὶ πολεμίων ἐπιφάνειαι, 127.
 Ἀπροόρατος, 85, 128. Ἀπροοράτως
 ἐμπίπτειν, 76.
 Ἀπροσδόκητοι τοῦ μέλλοντος, 53.
 Ἀπροσδόκητοι ἐπιβολαί, 34. —
 ταραχαί, 9.
 Ἀπτέσθαι γονάτων, 69.
 Ἀριστεῖαις τιμᾶν, 15. Ἀριστεύειν,
 110.
 Ἀριστοποιεῖσθαι, 63, 64. Ἀριστο-
 ποιία, 63.
 Ἀρκεῖσθαι, 107.
 Ἀρμόζειν, 68, 70.
 Ἀρπάσαι τὸν καιρὸν, 53.
 Ἀρχεσθαι, 121. Τὰ πρῶτα καὶ ἀρ-
 χόμενα, 127.
 Ἀρχιτεκτονικοὶ, 133.
 Ἀσθματι συγγυμναζόμενα, 42.
 Ἀσίδηρος μάχη, 41.
 Ἀστατος τὴν διάνοιαν, 19.
 Ἀσυκοφάντητος πίστις, 6.
 Ἀσύμφορα πράττειν, 20.
 Ἀσυνείδητος κακῶν ψυχῆ, 21.
 Ἀσυνήθης, 41,
 *Ἀσύνθηκος, 118.
 Ἀσύνταχτον (τὸ) τοῦ πλήθους, 44.
 Ἀσφαλίζεσθαι, 129.
 Ἀσφάλλειν τοῖς, 12.

Ἀτελής (ἄφρων καὶ), 55.

Ἄτμοι διεφθορότεροι, 36.

Ἄττειν ἐπὶ πᾶν, 8.

Ἄτύμβευτος ὕβρις, 116.

Αὔ, 19, 117. Πάλιν αὔ, 87.

Αὐθάδης, 19.

Αὐτόματος ἔμπρωσις, 10. — ὕπνος,

46. Αὐτόματα φέρονται, 41.

Αὐτομολεῖν, 55. Αὐτόμολος, 49.

Αὐχένες ὄρων, 61.

Ἀφειμένος τῶν οἰάκων, 106.

Ἀφηγήσεις, 110.

Ἀφορμὰς διδόναι, 141.

Ἀφώτιστος, 48.

B.

Βάθος φάλαγγος, 179.

Βαθύς. Ὡς βαθυτάτω (γρ. Ὡς βαθυτάτα) δύεται, 76.

Βάραθρον, 100.

Βέλους ἐντὸς γίγνεσθαι, 77.

Βλάβος (τὸ), 146.

Βουνός, 41. Βουνσειδῆς τόπος, 74.

Βωλάζειν. Βεβωλασμένα πεδία, 41.

Βώλους αἶρειν, 41.

Γ.

Γενναῖος, 13. — τοῖς φρονήμασι, 69.

Γνώμη, 8, 19, 45, 46, 106, 118.

Γυμνά (εἰς τὰ) παίειν, 75.

Γυμνασιάρχαι, 7.

Δ.

Δαπανᾶν τὴν ἀκμὴν, 30. — τὸν χρόνον, 8.

Δαψιλῆς, 32, 113. Δαψίλεια, 113.

Δείματα (τὰ δι' ὄψεως), 95.

Δεινὸν (τὸ), 102. Δεινὰ (τὰ), 11,

21, 36, 27, 42, 65, 68, 122.

Δελεάζειν, 37, 111.

Δεύτερα (τῶν τὰ) τῆς στρατηγικῆς ἀρχῆς ἐχόντων, 140.

Διαβοᾶν τὸ κήρυγμα, 144.

Διαδρομαί, 130.

Διαιρέσεις (αἱ κατὰ λόχους), 39.

Διακατέχειν τόπους, 74.

Διακόπτειν πορείαν, 26. — πυλίδαι, 141.

Διακροβολίζεσθαι, 69.

Διάνοια, 11, 88.

Διάπνοος, 9, 8.

Διαπρεπῆ ὄπλα, 49.

Διαρρήξαι τὴν φάλαγγα, 78.

Διασπάσαι τὴν πορείαν, 25, 26.

Διάστασις ἀρμονικῆ, 40.

Διαστήματα χορδῶν, 40. Διαστήματα καὶ πυκνώσεις, 39.

Διαταράττεσθαι τῷ φόβῳ, 68.

Διατιθέναι, 61, 72.

Διατρέπεσθαι, 133. Διατροφή, 132.

Δίειμι (ὡς ἐν κεφαλαίῳ), 71.

Διεκβολή, 33.

Διεκπίπτειν, 78.

Διερευνᾶσθαι τὰς ὁδοὺς, 28.

Διήκειν μέσσην τὴν φάλαγγα. Διήξωσι συγχέχ. τῷ Δείξωσι, 75.

Διοδεύειν, 30. Διόδον ποιεῖσθαι, 78.

Τὰς διόδους καταλαμβάνειν, 60.

Δίψος (τὸ), 42.

Διώγματα ποιεῖσθαι, 43.

Δόξα προγόνων, 16.

Δραῖσαι τι μέγα, 106. — δεινῶν,

Δραῖν καὶ πάσχειν, 122. Φθάσαι τι δραῖσαι, 128.

Δραστήριος, 9, 13, 25. Δραστηριώτατος.

Δύεσθαι. Ζ. Βαθύς.

- Δυναμεις εξαγειν, 22. Δυναμικώ- Έκλύειν, 17. Εκλύεσθαι, 116.
 τεραι προς τας μάχας, 64. Έκπεριελθειν τούς πολεμίους, 86.
 Δύσελπις νίκη, 122. Έκπίπτειν, 42.
 Δυσθυμειν, 57 [ένθα άντι του δυσ- Έκπλήττειν τας ψυχας, 85-
 ρημουντας, γραπτέον, δυσ- Έκπόρθησις, 146.
 θυμουντας], 108. Δυσθυμία, Έκπύρωθεν βελος, 76.
 65, 67. Έκτάσεις και συστολαι, 39.
 Δυσπραγία, 117. Έκτάττειν την δύναμιν, 97, 98:
 Δυσπρόσιτος, 62. — προς μάχην, 11. — εις μάχην,
 Δυσχερης θεραπεία, 12. 29. — το στρατευμα, 63, 95.
 Δυσχωρία, 60, 141. Έκτεινειν επί μηκος, 25, 39.
 Δωρεαις τιμαν, 109. Έκτίειν η Εκτίνειν δικας, 119. —
 . αμοιβας, 123.
 Ε. Έκφέρειν πολεμον, 21.
 Εγειρειν τας ψυχας, 11. Έκχεισθαι. Του μελλοντος εκχυθη-
 Εγκλινειν τα νωτα, 79. Εγκλισεις, σεσθαι πληθους, 53. Εκχυθέντες
 58. — επί λαια και δεξια, 39. δια πυλων, 129.
 Εγκρύματα [embuscades], 84. Ελαττωσθαι των εχθρων, 127.
 Εγγήγορσις, 26, 47. Ελαττώματα, 88. Ελαττώμασι περι-
 Εγχειρειν, 102. Εγχειριζειν, 50. πεσειν, 104. Ελάττωσιν επανερ-
 Εγχρονιζειν, 31. θώσασθαι, 116. Η εκ προγονων
 Εθος, 99. Ελάττωσις, 16.
 Εδραιος θεμελιος, 22. Ελέπολις, 133.
 Ει. Ει ειη, 76, 77. — εκπέμφοι, 85. Εώδη χωρία, 35.
 Εισβάλλειν. 61. Εμβάλλειν, 60. — νόσους, 35.
 Εισχέεσθαι, 144. — φρεν, 67.
 Εκδεδιτητημένοι, 37. Εμβολη, 60. — των οργάνων, 135.
 Εκδικία, 119. Εμβεσθαι τεις φιλοις, 87.
 Εκδραμειν του χαρακος, 53. Εκδρε- Εμπαραβάλλεσθαι. Ζ. Παραβαλ-
 μαί, 130. λεσθαι.
 Εκηβολι (ει), 77, 82. Εμπειρία στρατηγική, 53, 104.
 Εκλίθειν άλλτους, 82. Εκλιθό- Εμπίπτειν τινι, 76, 134. — εις τα
 μιναι τάξεις, 25. όπλα, 75.
 Εκκλισθαι την προθυμίαν, 107. Εμπικειν τάραχον, 75.
 Εκκινουν τα βελη, 75. Εμπερς, 14.
 Εκκοπήν (την των πυλων), 142. Εμπρθηειν μηχανας, 129.
 Εκκρίσεις (αι των αναγκαιων), 36. Εμπρωσις, 76. — διανόιας αυτέ-
 Εκωθεύειν την τύχην, 101. ματος, 10.

- Ἐμφορτίζειν κόρον τῆ γαστρὶ, 64. Ἐπεξελεύσεσθαι, 53.
 Ἐναπολαμβάνειν, 81. Ἐπιβαίνειν τῶν τευχῶν, 131, 134.
 Ἐναρμόνιος ἔφισ, 41. Ἐπιβόλλοντες (οἱ), 85.
 Ἐνέδρα, 29. Ἐνέδρας (ἀπό) λαβεῖν, 69. Ἐπιβοηθεῖν, 134.
 Ἐνηχοῦσα σάλπιγξ, 11. Ἐπιβολάς (πρὸς τὰς ἐξαίφνης), 24.
 Ἐνίστε δὴ ποτε, 97. Ἐπιβουλεύον (τὸ), 128.
 Ἐνσεύοντος (ἄλλου πρὸς ἄλλον), 75. Ἐπιδέξιοι εἰς πορείαν, 25.
 Ἐνσημνύνεσθαι προγόνοις, 15. Ἐπιδρόμῆς (ἐξ) βάλλειν, 72.
 Ἐντειχίδιος, 139. Ἐπιζητεῖν στρατηγῶν ἀνδρίαν, 128.
 Ἐντελής ἀνδρία, 21. — παρασκευή, 45. Ἐπιθέειν, 77.
 Ἐντὸς τῶν κοντῶν, 74. — βέλους, 77. Ἐπίθεσις, 49.
 Ἐξάγειν τὰς δυνάμεις, 22. — τὸ στρατεύμα, 56. Ἐπιχαρπία, 111.
 Ἐξαρτύεσθαι σκάφος, 22. Ἐξήρτυ- Ἐπιχαταβαίνειν, 28.
 μένοι τὰ κατὰ τὴν ναῦν, 104. Ἐπικεῖσθαι, 61.
 Ἐξεργάσασθαι διὰ χειρὸς, 132. Ἐπικουρεῖν ἐξ ἐτοιμοῦ, 84.
 Ἐξετασθέντας (τοὺς ἀρίστους), 109. Ἐπικυδέστερος, 88, 108.
 Ἐξίεναι ἐπὶ τοὺς κινδύνους, 57. Ἐπιμύειν, 76.
 — ἐπὶ τὰς μάχας, 111. Ἐπίνοια, 5, 104.
 Ἐξοδεῦσαι (ἄσων) δεῖ σταδίων ὄδον, 125. Ἐπιπέδῳ (ἐν) κεῖσθαι, 51. Ἐπιπέ-
 Ἐξομπερεύεσθαι περιττὴν εὐνοίαν, 10. δεις (οἱ ἐν τοῖς) χάρακας, 52.
 Ἐπάγειν τοὺς ψιλούς, 74. — τὸ στρα- Ἐπιπολῆς (ἐξ) νόσος, 12.
 τεύμα, 96. Ἐπισημάναι, 104.
 Ἐπαλγεστέρα, 144. Ἐπισκέπτεσθαι τὰ ἱερά, 56.
 Ἐπάλλεις, 131, 142. Ἐπισυναπτεῖν τὰς κεραίας ἀλλήλων, 81. Ἐπισυναπτούσης ἡμέρας, 137.
 Ἐπαμύνειν, 108. Ἐπισφάλλειν, συγκέχ. τῷ Περισφάλλειν, 135.
 * Ἐπαναθάρρειν, 69. Ἐπιτήδειοι τόποι, 99. Ἐπιτήδεια (τὰ), 32. Ἐπιτήδευμα, 14. Ἐπι-
 * Ἐπαναθέειν, 22-25, 74. τηδέω, 80.
 Ἐπαναιρεῖσθαι, 144. Ἐπιτιθέναι ἀνάγκην, 64. Ἐπιτίθεσθαι τοῖς πολέμοις, 84. *
 Ἐπανορθοῦν Ζ. Ἐάπτωσις. Ἐπιτραπτέον, 101. Ἐπιτρέπειν τῆ τύχῃ, 22.
 Ἐπάργυρος πανοπλία, 13. Ἐπιτυχεῖν τόπων, 80. — χωρίων, 80.
 Ἐπαχθῶς φέρειν, 116. Ἐπιφάνεια, 126, 127.
 Ἐπελθεῖν κεκοπισάσθαι, 84. — ἀπροσδοκῆτως, 126.

Ἐπιφέρεισθαι, 83. — ἀτάκτως, 94. Ζωγρεῖον, 60.

Ἐπιφερόμενοι μνήμην, 104.

Ἐπιφροσύνη, 1.

Ἐργων (διὰ πείρας), 4.

Ἐρύματα (τὰ), 100, 136. Ἐρμυδὸν (τὸ), 141.

Ἐστάτω. Ἐστήζονται. Ζ. Ἰστημι.

Ἐτερόγλωσσος, 93.

Ἐταίμου (ἕξ), 84.

Εὐδαίμων χώρα, 32, 43. Εὐδαιμονία τῶν τόπων, 113.

Εὐδοκιμεῖν, 10.

Εὐεξία, 35, 45.

Εὐεπιβούλευτος, 117.

Εὐθεϊαν (εἰς) ἀπλοῦσθαι, 81. — εὐθεῖν, 82.

Εὐκαιρος στρατηγία, 52. — φόβος, 117. — ὄρα νυκτὸς, 124.

Εὐμένεια, 148.

Εὐπραγεῖν, 3. Εὐπραγία, 107, 116.

Εὐρος, 51.

Εὐρωστότατος, 17, 49.

Εὐτολμος, 37, 141.

Εὐτρεπεῖς εἰς μάχην, 25.

Εὐχεσθαι, 3.

Εὐωχίαι, 114.

Ἐφεδρεία, 67. Ἐφεδρεύειν, 136. — καιρῶ, 116. — καιροῖς, 35.

Ἐφεδρον τοῦ πολέμου, 84. Ἐφεδρον τάγμα, 82.

Ἐχεσθαι ἔργων, 1. — πραγμάτων, 53.

Ζ.

Ζηλούσθω. Ζ. Ζητείσθω.

Ζητείσθω, συγκέχυται τῷ Ζηλούσθω, 17.

Ζημία χρημάτων, 30.

Η.

Ἡγεμονίαι αἱ κατὰ νόμους, 110.

Ἡμέραν (μεθ'), 29.

Ἡμικύκλιον, 81, 82.

Θ.

Θάληνη ἀσκίαστα, 42.

Θαμά, 96.

Θάμνη, 130.

Θεραπεία, 12, 28. — πολυτελής, 8.

Θεωρία στρατηγική, 1. — ἀλλοιόμορφος, 58. — στερομετρομένη, 51.

Θήγειν τὰ ξίφη, 95.

Θηρᾶσθαι ἔπαινον, 5. Θηρευτικοὶ κύνες, 111. Θηριοῦν. Τεθηριωμένοι στρατηγοί, 122.

Θορυβεῖσθαι, 77.

Θραύειν, 105.

Θύεσθαι πολλάκις, 58. Θύται καὶ μάντις, 58. Θυτική (ή), 58.

Θυρεὸς, 77.

Ι.

Ἰδέαι πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ, 59.

Ἰδιόκτητος, 16.

Ἰδιώτης, 110.

Ἰέναι εἰς χεῖρας, 105. — εἰς ἄμυναν, 144.

Ἰερεὺς, 7. Ἰερά (τὰ), 56. — καλὰ, 57.

Ἰκτεῖν. Ἰξεσθαι διὰ, 11.

Ἰλαρὸς καὶ γεγηθώς. Ἰλαρὸν βλέπειν, 65.

Ἰμάντες ταύρειοι, 41.

Ἰππικὴ ἐπιστήμη, 71. Ἰππικὸν λό-

- γοι, 1. Ἴππικόν (τὸ), 71. Ἴπποκρατεῖν. 99.
- Ἰστημι. Ἰστάτω. Ἰστήζονται, 81.
- Ἰσχυροποιεῖν, 79.
- Κ.**
- Καθαίρειν ἐρύματα, 100.
- Καθάρσια (τὰ), 23.
- Καθῆδραι καὶ ἀναπτώσεις, 46.
- Καθιστάναι λοχαγούς, 17. — φυλακὰς, 34. Καταστάντες εἰς τάξιν, 94. Εὐμενῆς συναγωνιστῆς καθίσταται, 20. Ἰδιώτου καθέστηκεν [ἔστιν], 90. Εἰς πόνον κατέστησαντο τοὺς πολεμίους, 144.
- Καθυστερεῖν τοῦ καιροῦ, 85.
- Καθυφίημι. Ἐκ τοῦ καθυφεῖσθαι τὰ σφέτερα, 122.
- Καίειν Ζ. Πυρά.
- Καιρὸν (κατὰ), 27. Εἰς πάντα καιρὸν, 27. Ὥρα καιροῦ, 36. Καιρὸν ἀρπάσαι, 53. — λαβεῖν, 128.
- Καιρῶ ἢ Καιροῦς ἐφεδρεύειν. Ζ. Ἐφεδρεύειν. Ἐν ὀξεῖ καιρῶ, 18, 64. — καιροῦ, 24. Ἡ ἐκ τῶν καιρῶν βοήθεια, 104. Ἐγγὺς ἔντος τοῦ παρ' ἑν δρᾶσαί τι δεῖ καιροῦ, 55.
- ΚΑΪΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ**, 1.
- Κακοῦν τὰς εὐεξίας, 35. — τοὺς πολεμίους, 143.
- Καλλιέρσις, 57. Καλλιερεῖν, 58.
- Καταβαίνειν εἰς πολιορκίαν, 146.
- Κατακάμπτειν κατὰ κέρας, 75.
- Καταλαμβάνεσθαι τύπους, 42. — ἄκραν ἢ παρόδους, 54. — τὰ πεδινὰ, 74. — τὸ χωρίον, 100. — τὰ μετέωρα, 143. Τὸ σύνθημα δύνανται καὶ πολέμιοι καταλάβεσθαι, 92. Καταλήψεις πόλεων, 124, 145.
- Καταμαντεύεσθαι, 115.
- Καταπειράζειν, 137.
- Καταπέλτης, 133.
- Καταπλήττειν, 52, 68, 83.
- Καταπονόμενα (τὰ) μέρη τῆς δυνάμεως, 84.
- Καταπτήσσειν, 65—66.
- Κατασκευάζειν, 8.
- Κατασκευάζειν, 22, 37, 38, 80.
- Κατάσκοποι, 45.
- Καταστρατηγεῖν, 54, 61, 62.
- Καταστρατοπεδεύειν, 31, 34. — ἐν ὀλίγῳ, 52.
- Κατάφωρον γενέσθαι, 00.
- Κατάχαλκος, 13.
- Κατάχρυσος, 13.
- Κατοπτεύειν, 97.
- Κατορθοῦν. 2, 4. Κατορθώματα, 4.
- Κατορῥωδεῖν, 60.
- Κεράζειν, ἢ Κεραῖν. Ζ. Κέρας.
- Κεραία. Ζ. Κέρας.
- Κεραμωθέντες, 77.
- Κέρας, 75, 81, 82, 87. Ἐπὶ κέρας, 71, 87. Παρὰ κέρας, 78. Κεραία, 81. Κεραῖν ἢ Κεράζειν. Κερασθῆσονται, 83. Ὑπερκεραῖν, 80.
- Κηλὶς δημοσία, 24.
- Κληρονομουμένη δόξα, 16.
- Κλίμα, 130.
- Κλίμαξ, 134, 142.
- Κόλου (ἐπὶ τοῦ) σχήματος, 82.
- Κοιμᾶσθαι, 137.
- Κοινὰ (τὰ), 113. — πράγματα, 11.
- Κοινολογεῖσθαι τι, 48.

ΚΟΙΝΤΟΣ ΟΥΗΡΑΝΙΟΣ, 1.

Κοῖτον (κατά) τρέπεσθαι, 137.

Κόλπος τοῦ μνηοειδοῦς, 81.

• Κοντός, 74.

Κοσμεῖν τὰ στρατεύματα, 99. Στρα-
τηγικαῖς ἐξουσίαις κοσμούμενοι,
1-2. Κόσμοι, 109.

Κράμα γλυκὺ, 42.

Κρατύνειν, 3.

Κρημνώδη μέρη τῆς πόλεως, 140.

Κρηπίδα περιθέμενον ἀσφαλείας, 22.

Κριός, 133.

Κρούεσθαι πρύμναν, 22.

Κρυμοὶ ὑπαιθροί, 42.

Κυδαινόμενοι ἐπὶ πατράσι, 15.

Κύκλος. Κύκλοι τῶν λίνων τῆς σφεν-
δόνης, 71. Κυκλοειδὲς σχῆμα,

Κυκλοῦσθαι, 25, 79. Κύκλωσις,
79, 80, 82. Κυκλεύειν, 75.

Κυνηγός, 111.

Κύριος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, 50. — τοῦ
διαθεῖναι, 61.

Κυρτοῦσθαι, 81. Κύρτωμα, 82.

Λ.

Λαγχάνω. Τοῖς λολογχοῖσι τὴν ἀρι-
στοκρατίαν, 1.

Λαιὰ (αἰ ἐπὶ τὰ) καὶ δεξιὰ ἐγκλί-
σεις, 39. Οἱ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέ-
ρωσ, 87.

Λαμβάνειν πολεμίους, 62. — τὰ
ὑπλα, 64. — τέλος, 64. — πει-
ραν, 120. — πόλεις, 126.

Λαμπρύνεσθαι γένει, 15.

Λαφύρων δόσεις, 110.

Λεία, 44.

Λιμός, 42.

Λί νον. Ζ. Κύκλος.

Λιτός, 7, 8. Λιτόν τι ἐσθίειν καὶ
πίνειν, 42.

Λογάδες στρατιῶται, 84.

Λοιμός, 35.

Λοξὴ φάλαγξ, 82. — ἐφοδος, 83.

Λοχαγία, 110. Λοχαγοί, 17. Λόχοι
[στρατιωτῶν τάγματα], 24, 94.

Λόχοι [ἐνέδραι], 130.

Λυμαίνεσθαι τοὺς πολεμίους, 75.

— τὴν φιλίαν [γῆν ἢ χώραν], 32.

Λυπεῖν, 82, 101. — τοὺς πολε-
μίους, 101.

Λύειν τὴν τάξιν, 82, 83, 94.

Μ.

Μαλθακὰ σώματα, 36.

Μαθαίνουσι. Ζ. Ρέπουσι.

Μαρτυρεῖν φρονήσει τὸ νικᾶν, 101.
— φρόνησιν τῷ στρατηγῷ, 29.

Προσμαρτυρεῖν τῷ καλῶς ἔχοντι
τὸ ἐν ἐπιστήμῃ, 2.

Μάχη ἀμφιπρόσωπος, 39. — ἀμ-
φιστομος, 79. — δεινὴ, 26.
— ἀσίδηρος, 41. — ἐκ^ο χειρὸς,
77. Εἰς μάχην εὐτρεπεῖς, 25.

Μειοῦν πόλεμον, 31. — τὰ τῶν
φίλων, 108.

Μελετᾶν, 19, 45. Μελέτη, 40.

Μέλειν. Μεμελημένον ἔστω, 95.

Μέλλειν, 21, 28, 35. Μέλλοντες
[βραδύνοντες], 108.

Μετάβολος, 14.

Μεταγωγὰι λόγων, 39.

Μετέωρα [χωρία], 60. — ξίφη, 96.

Μέτωπον (κατά) ὑπαντῆσαι, 23.

Μνηοειδὲς σχῆμα, 80-81.

Μηχανὰς προσβάλλειν, 134. — περι-
στῆσαι, 121.

Μηχανήματα πολιορκητήρια, 133. Ὀπόστην ὥραν τῆς νύκτος, 124.

Μηχανημάτων παρασκευή, 126. Ὄργανικαὶ κατασκευαί, 134.

Μικρόφων, 14.

Ὄρμαι ἀκατάσχετοι, 8. Ὄρμαι εἰς φυγὴν, 85, 88.

Μικρόφυκος, 69.

Ὄρρωδεῖν, 37.

Μόλυσμα, 24.

Ὄρων (ὄπου μέγα νεῖκος), 87.

Μονὴν παιεῖσθαι, 33.

Οὔηράνιος. Ζ. Κόιντος.

Μύωπες δεινοὶ καὶ ὄξει, 11.

Ὀυραγία, 27, 28, 79, 68.

Μορεῖν. Μεμορημένοι, 14.

Ὀφρὺς ποταμία, 80.

N.

Ὀχυρά (τά), 149.

Νάρθηξ, 41.

Ὀχθώδεις τόποι, 74.

Νεάζειν, 10.

Ὄψις μεγάλη, 51. — θαρσοῦσα, 66.

Νεῖκος (μέγα) ὄρων, 87.

— τῶν ἱερῶν, 57. — τῶν ἡγεμόνων, 65. — δπλων, 96. — τῶν ἀποβαινόντων, 105. — τοῦ σχήματος, 51. — τῶν ἀγαθῶν, 30.

Νεμεσᾶν (τοῦ δαιμονίου φιλοῦντος),

Ὄψει τεκμαίρεσθαι, 51. — κρίνειν, 53.

114. Ζ. καὶ 21.

* Νεῦμα χειρὸς, 92.

Νήπτῆς, 7, 8.

Νοερὸς, 7, 8.

Νόμιμα τὰ παρ' ἐκάστοις, 109.

Νώτου (κατὰ) γίγνεσθαι, 78. Κατὰ

νώτου ἐπιβολή, 86.

Π.

Ξ.

Ξυνιέναι, 93.

Ο.

Ὀβολοστάτης, 14.

Ὀγκος, 76. — ἀπὸ χρημάτων κ. τ.

λ., 18.

Ὄϊ κακοῦ τυγχάνει, 128.

Ὄϊάκων (τῶν) ἀφειμένος, 106.

Ὄκνεῖν, 132.

Ὄλοις (τοῖς) πταίειν, 4. — σφάλ-

λεσθαι, 62.

Ὄμηρος, 8.

Ὄμόχρους τῷ ἀέρι, 75.

Ὄξει (ἐν), 91. — καιρῷ, 63, 64. Παράβολος. Ζ. Παραβάλλεσθαι.

— καιροῦ, 24. Ὄξυ παράγγελ-

μα, 39.

Παιδικὰ (τά). 89.

Παλαιστής, 135.

Πάλιν αὖ, 87.

Παλίντροπος δίωξις, 94. Τὸ παλίντροπον τοῦ δαιμονίου, 141.

Πανικὰ (τά), 27. Πανικὸς τάραχος, 130.

Πανεπλῖαι κατάχρυσαι, 13. — στρατηγικαί, 109.

Πανστρατιᾶ, 82.

Παραβάλλεσθαι εὐτόλμως, 104. Ἐμ-

παραβάλλεσθαι τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ,

106. Παράβολος στρατηγίδ', 102

Παραβιάζεσθαι, 75.

Παραβότησια, 27.

Παράγγελμα, 55.

* Παραγρυπνεῖσθαι, 141.

- Παραθλίψαι τῆς ἀναπνοῆς, 41. Παραίτια, 9. Παρακλύσεις (ἡ τοῦ λόγου), 11. Παρακομίζειν, 32. Παράλογον (τὸ), 00. Παραμαρμαίροντα ξίφη πρὸς ἀλλήλα, 96. Παραμήκης, 27, 52. Παραπέμπεσθαι, 110. Παραπομπή (convoi, ou l'action de convoier), 32. Παρασκευῆς (τὴν τῆς) φυλακὴν, 100. Παρασπονδεῖν, 119. Παρασύνημα, 90, 92, 93. Παρατάττειν, 99. Παραφορὰ ξίφους, 92. Παραχωρεῖν, 21. Παραψῆλαι χορδῆς, 41. Παρεμβολή, 34, 85. Πάροδος, 33, 54. Παροίχεσθαι. Τὸ παρωχηκὸς μέρος, 125. Παρορατέον, 64. Παρόρια ἤκιστα ἰππάσιμα, 99. Παρωρία (ἡ), 80. Πάταγος ὕπλων, 96. Πάτρια (κατὰ τὰ), 109, Πειθῆνιον στρατεύμα, 45. Πεῖρα, 38. Πειρᾶν, 37. Περαιοῦσθαι διὰ μακρᾶς ὁδοῦ, 24. Πέρατα (ἐπὶ) γῆς, 3. Περιάγεσθαι κύκλῳ τινί, 138. Περιβάλλεσθαι χάρακα, 34. Περιβλέπεσθαι τοὺς τόπους, 61. Περιβλεψάμενος πρόσω καὶ ὀπίσω, 60-61. Περικεκλεισμένοι λόγοις ἔρημίαι, 81. Περιλαβεῖν λόγῳ, 2. Τοὺς ἐν στρατοπεδείξ περιελημμένους, 51. Περιστάναι. Τῷ τείχει περιστῆσαι μηχανὰς, 134. Ταχὺ αὐτοὺς περιστήσονται, 27. Ἐπειδὴν ὁ τοῦ πολέμου περιστῆ χειμῶν, 105. Περίμετρος χάραξ, 51. Περιποιεῖσθαι νίκας, 104. Πιστοῦσθαι, 6. Πλαγίων (ἐκ) ἀκοντίζειν, 75. — ἐπιθέειν, 77. — προσβάλλειν, 71. Πλάσσειν. Πεπλασμένοις λόγοις, 66. Πλατύτεροι τεταγμένοι, 25. Πλεονεκτεῖν τῷ κόσμῳ, 13. — τῆ τῶν ψιλῶν συμμαχία, 77. Πλεονεκτήματα, 32, 45. Ποιεῖσθαι ἐπὶ τοῖς θεοῖς τὴν ἐκδικίαν 119. Πολίζειν. Πεπολισμένη σκηνώμασι παρεμβολή, 36. Πολιορκεῖν, 128. Πολιορκητήρια, 133. Πολυγώνιος, 51. Πομπὰς τοῖς θεοῖς ἀποδιδόναι, 109. Ποῦς. Ὑποχωρεῖν ἀνὰ πόδα, 72. Χωρεῖν ὑπὸ πόδα, 83. Σημαίνειν τοῖς ὑπὸ πόδα, 91. Πρανοῦς (κατὰ) ἰππάζεσθαι, 43. Προάγειν, 52, 54, 75. — φαλαγγηδόν, 81. Προαιρέσει μαρτυρεῖν τὸ κ. τ. λ., 101. Προανατείνεσθαι, 31. Προσπειλεῖν, 69. Πρόβλημα, 129. Πρόδῆλον (ὡς δὲ) εἶπεῖν, 144. Ἐπὶ προδῆλῳ, 102. Πρόδῆλος δλεθθρος, 103.

- Προεκπλήττειν, 97. Πρωτοστάτης, 77, 79.
 Προκαλείσθαι, 21. — εἰς μάχην, 53. Πταίειν, 3, 9, 19, 108; 17, 120.
 Πρόκαταλαμβάνειν τὰς ὑπερβολὰς, — τοῖς ὄλοις, 4.
 33. — τόπους, 48. Πτερὸν (ὡσεὶ) ἢ νόημα, 9.
 Πρόκατανοεῖν, 70, 98. Πτοεῖν. Περὶ τὸ κέρδος ἐπτοημένοι,
 Πρόκατορρώδειν, 21. 14.
 Προκυλίεσθαι τῶν ποδῶν, 69. Πύθεσθαι παρὰ τινος, 85.
 Προλαμβάνειν [προβλέπειν, προνοεῖν, Πύκνωσις, 39.
 προειδέναι]. Προεἶπρα, 6. Προ- Πυλῖς, 53, 129, 141.
 ληψίς. Τὰ ἐκ προλήψεως ἐπινού- Πυρὰ καϊόμενα νύκτωρ, 29. Πυρὰ
 μενα, 104. Ζ. καὶ σελ. 130. καύσας, 48.
 Ὄθεν Ἄπρόληπτοι ἐπιφά- Πύργοι ὑπότροχοι, 133.
 νειαι [αἱ ἀπροσδόκητοι], 127. Πυρσεύειν, 29, 91.
 Πρόληψις. Ζ. Προλαμβάνειν.
 Προμηθῆς, 68, 119. — φυλάσσειν, Ρ.
 54. Προμηθέστερον ἢ τολμηρότε- ῤέπειν [μεταβατικῶς] εἰς ὕπνον, 46.
 ρον, 105. ῤόζου (ὑπὸ) τριτόμενον βέλους, 76.
 Προνομῆ, 43, 111. Προνομεύειν, ῤόμβος, 73.
 44. ῤόθμιζεν. ῤόθμισμένη χειρὶ, 40.
 Προπιδῶντες ἄλλων ὄλοι, 63.
 Προσάγεσθαι τὸς πολεμίως, 81.
 — τὰς πόλεις, 121.
 Προσαμύνειν, 138, 139. Σάλπιγξ. Σαλπιγκτῆς, 142.
 Προσβάλλειν ἐχθροῖς, 28. — ἐκ πλα- Σαμβύκη, 133.
 γίον, 71. — κατὰ πρόσωπον, 71. Σεβαστός. Ζ. ΚΑΪΣΑΡ.
 Προσδέχμας συμμαχία, 85. Σιγματσειδὲς σχῆμα, 81.
 Προσεμπίπτοντα δείματα ταῖς ψυ- Σκεδάζειν, 135.
 χαῖς, 95. Σκηνώματα, 36.
 Προσμαρτυρεῖν. Ζ. Μαρτυρεῖν. Σκολιαὶ πλευραὶ, 51.
 Προσφέρειν κλίμακας, 134. Προσφέ- Σκοπὸς (ὁ). Κατὰ σκοπὸν ἐκτοξεύ-
 ρεσθαι φιλανθρώπως, πικρῶς, πο- ειν, 73. Σκοπὸς (sentinelle), 85.
 λεμικῶς, 121. Σμύχειν τοὺς θώρακας, 95. Αἶγματι
 Προσχωρεῖν, 121. ἐσμηγμένα, 96.
 Προτέρημα, 65. Σμικρῶ (οὐκ ἐν) θετέον, 64.
 Προσαντὶς ὄλεθρος, 26. Σοβεῖν. Περὶ τῆν λείαν σεσοθημένοι,
 Προσασίζεσθαι, 115. Πρόφασις, 56. 44.
 Πρόμνην κρύεσθαι, 22. Σποράδες, 44.
 Πρωτοπορεία, 27. Στερομετρεῖν, 51.

- Στοχάζεσθαι στρατηγικῆς, 2. — τὴν ὥραν, 125.
- Στράτευμα, 95, 101. Στρατηγία, 52. Στρατηγικαὶ ὑφηγήσεις, 2. — πανοπλῖαι, 109. Στρατηγικὴ θεωρία, 1. — ἐμπειρία, 53, 104. — φρόνησις, 80. — ἐπίνοια, 128. Στρατιά, 45, 55. Στρατόπεδον, 38, 64. Στρατοπεδεία, 34. Στρατὸς, 33.
- Στύρακες ἀκοντίων, 41.
- Συγκαταπίπτειν ταῖς διανοίαις, 66, 88.
- Συγκειμένην (κατὰ τὴν) ὥραν, 126.
- Συγκεκροτημένοι, 41.
- Σύγκρουσις ὀπλων, 92.
- Συλλαμβάνειν κατασκόπους, 45. — ζῶον, 111. Σύλλαμβάνεσθαι, 80.
- Συλλογίζεσθαι, 52, 98.
- Συλλύειν τὰ σώματα, 46.
- Συμβάλλειν, 24, 104. — τοῖς ἐναντίοις, 85.
- Συμμαχίαι ἐτερόγλωσσοι, 93. Συμμαχίς [χώρα], 31.
- Συμμετασηματίζειν, 65.
- Συμπεδᾶν, 60.
- Συμφρονεῖν, 194.
- Συμφυεῖς χάρακες, 52.
- Συναγωνιστὴς θεός, 20.
- Συναναγκάζειν, 30, 46.
- Συνάπτειν κατ' ἄνδρα, 81.
- Συνέδρους αἰρεῖσθω, 19. Συνεδρεῖν, 19.
- Συνελαύνεσθαι εἰς ὀλίγον, 77.
- Συνεπινοεῖν, 142.
- Συνέχοντος ἐπὶ τῷ μέσῳ, 88.
- Συνήθεις ἀλλήλοις, 89.
- Συνθεωρῆσαι, 127.
- Σύθημα [mot de guet], 25, 99, 92. Παρασύθημα [signal], 90, 92, 93.
- Συνίστασθαι. Πόλεμος συγχεστώς, 113.
- Σύνολον (τὸ), 64.
- Συνόπτεσθαι ἐκ πολλοῦ, 47. Σύνοπτον γενέσθαι, 29.
- Σύνταξις, 6.
- Σύντροφα τοῖς δεινοῖς στρατόπεδα, 36.
- Συστέλλειν τὴν παράταξιν, 79. — τὴν πορείαν, 25. Συγχεσταλμένη πορεία, 27. Συγχεσταλμένος χάραξ, 51. Συστολαὶ καὶ ἐκτάσεις, 39.
- Σύστημα στρατιωτῶν, 86.
- Σφάλλεσθαι, 3. — τοῖς ὄλοις, 63, 101.
- Συστροφαί, 143.
- Σφενδόνη. Σφενδονῆται, Σφενδονισταί, 72.
- Σχεδιάζειν τὸ συμφέρον, 9. Ἐσχεδιασμένον, 5.
- Σχήμα μνησοειδές, 80. — κοῖλον, 82. — κυκλοειδές, σιγματοειδές, 81. Σχήματος ὄψις, 51. Σχήμα προσώπου, 66. Σχημάτων ἐγκλίσεις, 58.
- Σχολῆ προΐεναι, 30.
- Σῶμα (πᾶν) τῆς πόλεως, 135. Σώματα, 112, 114.

Τ.

- Τάγματα, 136, 137, 143. Ταγματάρχης, 137.
- Ταλαιπωρεῖν, 139. Ταλαίπωρος, 38.

- Ταξίαρχοι, 17, 18. Ἵπουλον (τὸ) φυλάττεσθαι, 118.
 Τάξις, 24, 25, 70, 108. Τὴν τάξιν Ἵποφαίνειν, 107.
 καταλιπεῖν, 103. — λυεῖν, 82, Ἵποχείριος, 122.
 83. — φυλάττειν, 103. Τάξεως Ἵποχωρεῖν, 72, 74. Ἵποχώρησις,
 ἀφηγήσεις, 110. 61, 83, 93.
 Τάττειν, 71. Τεταγμένοι, 25, 27, Ἵφίστασθαι τὸν θεμέλιον, 22.
 71.
 Τάχα, 51, 75. Φ.
 Τεκμαίρεσθαι, 51. — τὴν ὁδὸν, Φάλαγξ, 77-79, 81, 82, 88. Φα-
 125. — τὰς τῶν πέλας ἐπινοίας, λαγγηδὸν προάγειν, 81.
 54. Φέρεσθαι πρὸς τὰς ὠφελείας, 43.
 Τεύχεσθαι, 57. — εἰς τὸ πρόσω, 86. ἄγεσθαι
 Τίθημι, 34, 35, 52. Οὐκ ἐν σμικρῷ καὶ φέρεσθαι, 112. Ἐπαινον εἶ-
 θετέον, 64. σεσθαι, 6.
 Τόνος βέλους, 73. — σκελῶν, 47. Φθάνειν, 29, 33.
 Τρέπεσθαι, 25. — εἰς φυγὴν, 83. Φθείρειν τὴν τῶν πολεμίων, 30, 31,
 — κατὰ κοῖτον, 137. 35.
 Τρίβειν, 76. Φιλία [χώρα], 32.
 Τρύχεσθαί, 139. Φιλοκίνδυνον (τὸ), 102.
 Τύχη, 2, 3. Ζ. Ἄδηλοι καὶ Ἀμαθές. Φίλτρα (τὰ), 10.
 * Φοβεροποιεῖν, 67.
 Υ.
 Ἰώδεις ἐρημίαι, 28. Φορὰ τῶν ἀπλανῶν, 124.
 Ἰπαιθρος, 42. Φρασθῆναι, 63.
 Ἰπαντᾶν, 145. Ἰπαντιάζειν, 143. Φρυκτὸν αἶρειν, 91. Φρυκτωροῦντες
 Ἰπατος ἐξουσία, 1. (εἰ), 91.
 Ἰπεράραντες τοὺς ὄρους, 3. Φυγομαχεῖν, 60, 99.
 Ἰπέργειος φορὰ τῶν ἀπλανῶν, 124. Φυλάξαι ψυχὴν, 108. Φυλάττεσθαι
 Ἰπερκαθέζεσθαι, 29. παθεῖν, 5, 78. — μὴ παθεῖν,
 Ἰπερκερᾶν. Ζ. Κερᾶν. 33-34. — τὰς δυσπραγίας,
 Ἰπήκοος [χώρα], 31. 117. — τὸ ἴπουλον, 118. — μη-
 Ἰποβάλλειν [suggere], 105. δέν, 68.
 Ἰποζύγια (τὰ), 28. Χ.
 Ἰπολογίζεσθαι, 61. Χαλκεύειν, 140.
 Ἰπόνοιαν λαβεῖν, 48. Χαριστήρια (τὰ), 109.
 Ἰποπτος, 118. Χειμαδεύειν, 36. Χειμάδια (τὰ),
 Ἰπποστέλλειν, 39. 36. Χειμῶν, 104. — ὁ τοῦ πο-
 π ὄτροχοι πύργοι. Ζ. Πύργοι. λέμου, 105.

Χεῖρας (εἰς) ἔλθειν, 28, 75, 107. Χωστρίς. Ζ. Χελῶναι.

— ἰέναι, 82, 105. Ὅτι κατὰ

χεῖρας σφίσειν εἶη, 129.

Χελῶναι χωστρίδες, 133.

Χθαμαλοὶ τόποι, 74.

Χιλίαρχος, 17.

Χρηματιστής, 14.

Χρονοζόμενα (τὰ), 127.

Χωρεῖν. Δι' ἀληθινῶν ἀγῶνων κεχω-
ρηκότα, 5. Χωρεῖν κατὰ δαίμονα

καὶ νοῦν, 148. Χωρεῖν πρὸς τὰ ὡς βαθυτάτω, 76.

πολεμικά, 37. Χωρεῖν ὑπὸ πόδα, Ὡφέλεια, 11, 43, 44.

83. Ὑποχωρεῖν ἀνά πόδα, 72.

Ψ.

Ψιλοὶ (οἱ), 44, 72, 74, 77.

Ψυχὴ, 11, 12, 50.

Ω.

Ὡρα καιροῦ, 36. Μία ὥρα, 00.

Ὡς [πρὸς]. Ὡς αὐτὸν ἀναπέμπεσθαι,

112.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΑΙΣΜΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΤΥΡΤΑΙΟΥ.

ΟΣΤΙΣ ὀρέγεται καλὴν νὰ κατορθώσῃ πράξι,
Περὶ πατρίδος πολεμῶν, φίλοι, ἔς τὴν πρώτην τάξιν
Νεκρὸς ἄς πέσῃ πληγωθεὶς, ὡς ἥρωας ἀνδρεῖος,
Μηδ' ὑποφέρῃ νὰ γενῆ δοῦλος ἄλλων ἀχρεῖος.

Ἔ Τί μεγαλήτερον κακὸν δύναται νὰ τὸν φθάσῃ,
Παρὰ νὰ φύγῃ ὡς ἀνανδρὸς, πατρίδα του νὰ χάσῃ·
Ν' ἀφήσῃ χώραν καρπερὴν, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ νὰ τρέχῃ
Ψωμοζητῶν εἰς ξένην γῆν, ἔλεος νὰ μὴν ἔχῃ·
Νὰ σύρῃ ὀπίσω του γονεῖς γέρους, γυναῖκα νέαν,
Καὶ τέκνα του τάνήλικα, δυστυχεστάτην θέαν ;
Ὅπ' ἂν ὑπάγῃ, ὡς ἐχθρὸν ὅλοι τὸν ὑφορῶνται,
Καὶ ὡς πτωχὸν τὸν διώχνουσιν, ὅλοι τὸν καταρῶνται·
Κάνεις δὲν στρέφει νὰ τὸν ἴδῃ, καταφρονεῖ πᾶς ἕνας,
Ὡς ὄνειδος τοῦ γένους του, δὲν τὸν ψηφεῖ κανένας.

Περὶ πατρίδος, γυναικῶν, τέκνων, Ἕλληνες φίλοι,
Ἄς πολεμῶμεν πρόθυμοι· μηδ' ἐξοπίσω μείνη
Κάνεις, ὃ γέει, ἀπὸ σᾶς, διὰ θανάτου φόβον·

Πολὺ πλέον φοβήθητε τῆς ἀνανδρίας ψόγον.
 Ἐνας τὸν ἄλλον στέκοντες σιμὰ παρακινεῖτε,
 Μὴδὲ τοὺς γέρους μοναχοὺς εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀφεῖτε.
 Εἶν' ἐντροπὴ νὰ ἔξαπλωθῇ γέρος ἐμπρὸς σας, νέοι,
 Ψυχὴν του τὴν πολύπονον ἔς τὴν σκόνιν ν' ἀποπνέη,
 Γενείων καὶ τῆς κεφαλῆς λευκὰς αἱματωμένας
 Τρίχας νὰ δείχνῃ, νὰ κινῇ χεῖρας παραλυμένας,
 Διὰ νὰ κρύψῃ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματός του μέλη,
 Ὅσα κάνεις, δι' ἐντροπήν, νὰ φαίνωνται δὲν θέλει.

Τοῦ νέου καὶ ἂν γυμνωθῇ τὸ σκοτωμένον σῶμα,
 Κάνεις δὲν τ' ἀποστρέφεται ὡς γηραλαίου πτώμα.
 Τὸ ἄνθος τῆς νεότητος, παντοῦ πάντοτ' ὠραῖον,
 Τὸ σέβεται καὶ ὁ θάνατος· ὅλα πρέπουν τὸν νέον.
 Ζῶντ' ἄνδρες τὸν θαυμάζουσι, γυναῖκες τὸν ποθοῦσι
 Καὶ νεκρὸν εἰς τὴν τάξιν του ὅλοι τὸν ἐπαινοῦσι.

Στῆτε λοιπὸν ἀκλόνητοι· καὶ σφίγγοντες τὰ χεῖλη,
 Στείλετε, νέοι, τὸν ἐχθρὸν ἔς τὸν ἄδην πρὶν σας στείλῃ.

ΤΕΛΟΣ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

ΣΕΡΑΙΑΙ 57, στίχῳ 19, γρ. δυσθυμῶντας.

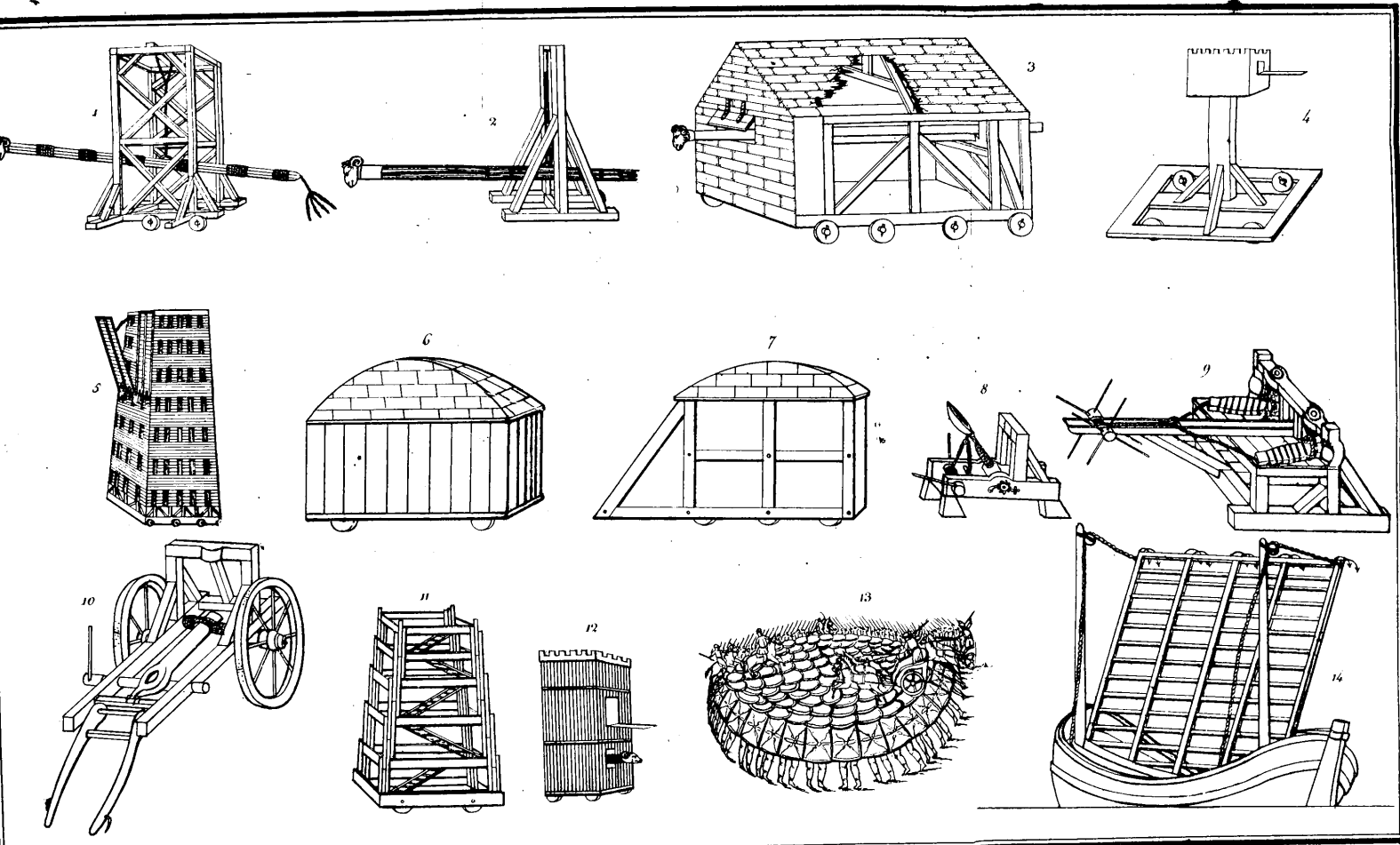
ΣΕΡΑΙΑΙ 78, ΕΠΙΓΡ. στίχῳ 2, γρ. ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

ΣΕΡΑΙΑΙ 101, στίχῳ 12, γρ. μαρτυρήσειεν; Ἐγὼ δέ.

ΣΕΡΑΙΑΙ 106, στίχῳ 11, γρ. ὄρη.

ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ.

1. Δύο κριοὶ κρεμάμενοι. 2. Κριὸς χελώνη ἰσχυροτάτος. 3. Κριὸς χελώνη ἰσχυροτάτος. 4, 5. Ἐλεπόλαις. 6. Ἀπλὴ χελώνη. 7. Χελώνη σὺν ἐμβόλῳ. 8, 9. Καταπέλται. 10. Καταπέλτης ἐφ' ἄρματος. 11. Πύργος κινητὸς μετὰ κλιμάκων ἐφ' ἑκάστου σανιδώματος. 12. Πύργος ὁ Οὐβεγατίου, μετὰ κριοῦ καὶ γεφύρας. 13. Στρατιῶται τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχοντες (Ἰδ. σελ. 77). 14. Σαμῶν Πολυβίου (Η, Γ', 2).

